# PALYAÇO

(Ansichten eines Clowns)

BU KİTABIN
TÜRKİYE'DE
YAYIM HAKKI
ONK. COPYRIGHT
FİRMASINDAN
SATIN ALINMIŞTIR.

Bu kitabı hazırlayan : Dr. Turhan Bozkurt
Dilimize çeviren : Ahmed Arpad
Kapak ve iç düzen : Oral Orhon
Dizgi : Başaran Matbaası
Baskı : Haşmet Matbaası

# HEINRICH BÖLL VE PALYAÇOSU

Bundan yıllar önce adından çok söz edilen genç bir yazardı Heinrich Böll. Şimdi ise Almanya'nın en önemli edebiyatcıları arasında yer alıyor. Böll, eserlerinde Alman edebiyatından beklenenleri verdiği için bu kadar üne erişmiştir: gerçek hayat, gerçek insanlık, toplumsal eleştirme, toplumculuk ve bütün bunların yanı sıra temiz ve yalın bir dil. İşte Böll'ün Almanya'dan çok dış ülkelerde sevilip, tutulmasının sebepleri bunlardır. Son bir kaç yıldır üstüste Nobel Armağanı'na aday gösterilmiştir. Okurları artmakta, kitapları kendi neslinden hiç bir yazarın ulaşamadığı tirajlarda satılmaktadır. 1917 yılında Köln'de heykeltraşın oğlu olarak doğdu. Kitapçılık yaptı, Alman edebiyatı tahsil etti ve ilk kısa hikâyesini II. Dünya Savaşı'nın ardından yazdı : «Wanderer kommst du nach Spa» (1950); «Der Zug war pünktlich» (1949). İlk romanı «Wo wardst du Adam» ile 1951 yılında «Gruppe 47» ödülünü kazandı. Bundan sonra hemen hemen her eseri ile ödül aldı. «Ve

o hiç bir şey söylemedi» (1953) — Tenkidçiler Ödülü —, «Babasız evler» (1955) — En başarılı yabancı roman—, v.s. Bundan sonra çıkan kitapları = «Irisches Tagebuch» (1959); «Hörspiele, Erzahlungen, Aufsatze» (1961). Hikâye ve romanlarının yanı sıra sayısız televizyon oyunu, çeviri ve makaleleri vardır. «Ein Sckluck Erde» ilk tiyatro eseridir. «Palyaço» en dikkate değer romanlarından biridir.

**«PALYAÇO»**

Heinrich Böll'ün bu romanı bir «ben» anlatımıdır. Kahraman, bir palyaço, bir pandomimci. Bu palyaço acı gerçekleri söylüyor, hareket ve sözleri ile. Donuk beyaz makyajlı bir yüz, birkaç siyah çizgi ve boş gözler. Palyaço bütün bireyliğini, arzusunu, ümidini ve acısını, bu pudralı yüzün arkasına gizliyor.

Palyaçonun maskesi arkasında romancı en büyük gerçekleri bile söyleyebiliyor. Daha çocukken — savaş sonlarında — zengin baba evinde dikkatli gözleri ile görmek mecburiyetinde kaldığı o hayat yalanları ve küçüklüklerini ortaya döküyor. Daha bir öğrenciyken, bütün insanların acemi artistler gibi rol kestiğini ve bir artistin kostüm değiştirmesinden daha çabuk her türlü duruma uyduğunu görüp anlıyor. Günlük hayatın merhametsizliklerini, kabalıklarını, boş kurallarını, insanî olmayan davranışlarını herkes bilsin istiyor palyaço. Cemiyetin dışına çıkmış, orada yalnız yaşamağa çabalıyor.

Genç bir kızı seviyor. Marie Derkum'u. Ve bir gece kalkıp ona gidiyor, «o şeyi» yapmak için. Sonra beraberce evlerini ve yaşadıkları şehri terkediyorlar. Aralarındaki bu bağı, resmî ve dinî yolda sağlamlaştırmağı genç adam lüzumsuz buluyor. Fakat genç kız katoliktir ve «topluluğun» baskısından kurtulamamaktadır. Palyaçonun hayatı. Marie Derkum onu terkettiği anda yıkılır.



Roman, palyaçonun Bonn tren istasyonu merdivenlerine oturup, şarkılar mırıldanması ve şapkasına bir kaç kuruş atılmasıyla sona erer. Sevgilisinin onu terkettiği anda, palyaçonun sanatı da bitmiştir.

Marie ile geçirdiği hayatı anlatması, kaybettiklerini tekrar kazanmak için yaptığı ümitsiz bir çabadır. «Topluluğun» bir üyesi ile evlenip, takdis edilmek üzere Roma'ya gittiğini de öğrenir. Yeni evliliğin bir ihanet olduğunu ve kalpten çok kurallara önem verenlerin yine kazandığını, bilir.

Roman, palyaçonun meslekî bir kriz içinde Bonn'a dönmesi ile başlar. Tutucu çevrelerin «kültürlü» kişilerinin suratına gerçekleri haykıracaktır. Bu aşkın gerçekleri ile tutucu toplumun ahlâk ve hayat anlayışı, romanın ana konusudur... Bu roman, modern Alman edebiyatının en güzel, en güçlü ve en duygulu aşk hikâyesini dile getiren eserlerinden biridir.

Konu, büyük yankılar uyandırabilecek bir niteliktedir. Böll, bu en önemli romanında Batı'nın toplum yapısını kıyasıya eleştirmektedir. Bu palyaçonun maskesi arkasındadır Böll. Romanının sonuna doğru okuyucu, palyaçonun topluluğun ortasında kaldığını, makyajının kuruyup dökülmeğe başladığını, boş gözlerinin korku, mutluluk, istek ve özleyişle dolduğunu ve atlı karıncanın gitgide hızlandığını görecektir. Çark eskisi gibi dönmektedir, durdurulamayacaktır.

# I

Bonn'a vardığımda hava kararmıştı. Bir yere varışımdan sonra yaptığım hareketler 5 yıldır hep aynı idi, otomatikleşmiştim artık. Peron merdivenlerini inip çıkmak, bavulu yerden almak, bileti vermek, akşam gazetesi için bayiye gitmek, istasyondan dışarı çıkıp, bir taksiye el etmek. Hemen hemen 5 yıldır her sabah bir yere doğru yola çıktım veya bir yere vardım. Sabahları peron merdivenlerini çıkıp indim, öğleden sonraları inip çıktım, taksilere el ettim, elbisemin cebinde para aradım ve şuur altımın bir köşesinde bu otomatikleşmenin içime işlemiş olan kaygusuzluğunu duydum. Marie, o katolik Züpfner'le evlenmek için beni terkettiğinden beri bu hareketlerin akışı daha da üzüntü verici oldu. İstasyondan otele, otelden istasyona olan uzaklığın tek ölçüsü vardı; taksinin saati... İki Mark, üç Mark, dört Mark elli idi, istasyona olan uzaklık. Marie gittikten sonra yaptığım hareketlere şaşmağa başladım. Otel ile istasyonu birbirine karıştırdım, danışmanın önün-

de sinirli sinirli bilet aradım veya istasyon çıkışındaki memura oda numaramı sordum. Kader denilen şey, mesleğimi ve durumumu hatırlatıyor bana. Bir palyaçoyum ben. Resmî meslek adı: komedyen. Hiç bir kiliseye vergi borcu yok, yirmiyedi yaşında ve en önemli numaralarından biri de : varış ve yola çıkış. Bütün oyun süresince seyircinin bu varış ve yola çıkışları birbirine karıştırdığı uzun bir pandomim. Genellikle trende de numaramı (altı yüzden fazla) yine şöyle bir tekrarladığımdan, fantezimin beni mağlûp ettiği de olmuştur: hızla bir otele girer, hareket tarifesini arar treni kaçırmamak için koşa koşa merdivenleri çıkar inerim. Aslında odama gitmeli, rolüme hazırlanmalıyımdır. Allaha şükür, beni bir çok otelde tanırlar. Beş yıl içinde değişme imkânları az olan bir hareketler dizisi meydana geldi. Beni iyi tanıyan menecerim, mümkün olduğu kadar az yıpranmama dikkat eder. Sanatçı gözü ile baktıklarından tam bir hürmet gösterirler. Otelde odama girince, rahatlık sarar her yanımı: zarif bir vazoya yerleştirilmiş çiçekleri koklar, paltomu sırtımdan çıkarıp atar, ayakkabılarımı — ayakkabılardan nefret ediyorum — odanın bir köşesine fırlatır ve cici bir oda hizmetçisinin getirdiği kahve ile konyağımı içerim. Sonra da güzel kokular salan ve rahatlatan pahalı bir sabunla banyo yaparım. Banyoda gazete okur, yüksek sesle dinî şarkılar söylerim : okul günlerimden hatırımda kalan dualar, ilâhiler, sekanslar. Koyu protestan olan annem ve babam, beni savaştan sonra moda olduğu üzere katolik bir okula yolladılar. Ben dindar değilimdir, kiliseye filân gitmem. Ancak bir çeşit tedavi gibi gelen dinî kitap ve şarkıları okurum; çocukluğumdan beri çektiğim üzüntü ve baş ağrılarımın geçmesine yardımcı olduklarından, Marie o katolik adama kaçtığından beri, bu iki derdim daha da artmıştı. Ağrılarımı dindirmede en iyi yardımcılarım olan Tantum Ergo veya ilâhiler de





artık pek işe yaramaz olmuştu. Daha etkili, fakat geçici bir şey vardı: içki — devamlı etki yapacak bir çare ise Marie idi. Ama o da beni terketmişti. İçkiye alışmış bir palyaço, sarhoş bir dam aktarıcısından daha kolay düşer.

Sarhoş olarak sahneye çıktığımda, tam bir dikkat isteyen hareketlerde şaşırır, bir palyaço'nun başına gelebilecek en kötü hataları yaparım, sonra da düştüğüm bu duruma kendi kendime gülerim. Korkunç bir alçalma. Çekingen olduğum her zaman sahneye çıkacağım (bazen beni arkamdan itmek zorunda kalırlar) ana kadar korkum daha da artar. Bazı eleştiricilerin, «bu düşünceli, fakat esprili neşe» dedikleri «ardında kalbin atışları duyulan» şey gerçekte beni bir kukla gibi hareket ettiren boş bir soğukkanlılıktır; bir de iplerim kopup, kendi düşüncelerine dalan rahiplerin de durumu böyledir. Marie fazla mistik bir kadındı. Sözleri boş ve anlamsızdı.

Üç hafta, çoğu zaman sarhoş gezdim. Kendime olan güvenim de aldatıcıydı; sahneye de böyle çıktım. Sonucunu, karne alana kadar hayâller ile uğraşan tembel bir öğrenciden daha çabuk gördüm. Yılın yarısı, öğrencinin hayâl kurması için uzun bir süredir. Bana daha üç hafta geçmeden çiçek gönderilmez olmuştu. 1,5 ay sonra banyolu oda da vermediler ve üçüncü ayın başında istasyona olan uzaklık için yedi Mark ödemek zorunda kaldım taksiye. Verdikleri para ise üçte bire inmişti. Artık konyak değil, buğday rakısı içiyor, varyetelerde değil berbat ışıklandırılmış sahnelerde maskaralıkla halkı güldürmeğe çalışıyordum. Halk da kimlerdi! Demiryollarının, posta veya gümrük idaresinin jübilelerinde ihtiyar memurlar, katolik ev kadınları veya evangelist hemşireler ve «savunma bakanı» numaramı yaptığımda gülüp gülmemekte tereddüt eden subaylar. Eğlendirmeğe çalıştığım insanlar bunlardı. Ve dün

Bochum'da bir sürü genç önünde Şarlo taklidimi yaparken ayağım kaydı ve düştüğüm yerden kalkamadım. Islıklamadılar bile, sadece acıyan bir kaç kişinin fısıldaşması. Perde kapandı. Hemen odama koştum, paçavralarımı topladım ve yüzümden makyajımı bile temizlemeden kaldığım pansiyona döndüm. Taksiye param yetişmeyince pansiyoncu kadından istedim, tersledi. Homurdanan şoföre elektrikli traş makinamı vermek zorunda kaldım; rehin olarak değil, taksi ücreti karşılığı. Şoför de, açılmış bir paket sigara ile iki Mark geri vermek nezaketini gösterdi. Yapılmamış yatağın üzerine elbiselerim ile attım kendimi. Şişenin dibinde kalan içkinin en son damlalarını da bitirdim; aylardan beri ilk defa o gün üzüntülü değildim ve baş ağrısı duymadım. Sarhoştum. Bulaşık çukurunda gibiydim. Gömleğimi bir şişe konyak için satabilirdim. Ama direnecek güce sahiptim. Mükemmel bir uyku çektim kendime, rüyalarla dolu. Ağır sahne perdesi, kalın ve yumuşak ipekten bir örtü gibi karanlık bir iyilikmişcesine üzerime kapanıyordu. Uyku ile rüya arasında bir korku duydum. Uyandığımda, makyajımı silmemiş olduğumu farkettim, sağ dizim de şişmişti. Berbat bir kahvaltı, ucuz bir tepsi içinde masama bırakılmıştı. Kahve fincanı yanında da menecerimden gelmiş olan telgraf duruyordu : «Koblenz ve Mainz kabul etmediler Stop Akşam Bonn'a telefon et Stop Zohnerer.» Sonra organizatör telefon etti. Onun Hıristiyan eğitim okulunu da yönettiğini bu konuşmamızda anladım. «Ben Kostert,» dedi telefonda soğuk bir sesle. «Ücret meselesini bir daha konuşalım, bay Schine.» «Evet, buyrun,» cevabını verdim, «bu meseleyi görüşebiliriz.» «Öyle mi?» diye sordu. Sustum. Konuşmasına devam etiğinde sesindeki soğukluk, sadistçe bir hava taşıyordu. «Bir zamanlar iki yüz Mark eden palyaço için yüz Mark ödedik» — sustu, herhalde bana kızmam için fırsat vermekti ni-





yeti. Ama ben de sustum. O devam etti, ama bu defa bayağı konuşuyordu : «Halka faydalı olmak isteyen bir topluluğun başında bulunuyorum ve inançlarım, bir palyaço için yüz Mark vermemi yasaklıyor, bana. O palyaçoya yirmi Mark yeter de artar bile.» Konuşmam için bir sebep yoktu ve yine sustum. Bir sigara yaktım. Fincanıma kahve doldurdum ve onun solumalarını dinledim. Dedi ki : «Dinliyor musunuz?» Ben de : «Evet, dinliyorum,» cevabını verdim ve konuşmasını bekledim. Susmak iyi bir silâhtır. Öğrencilik günlerimde de okul müdürünün veya öğretmenlerin önünde daima susmuştum. Hristiyan bay Kostert öbür tarafta terliyordu, biliyordum bunu... Bana acımak için kendini büyük göremezdi. Kendine acıdığı için konuşuyordu : «Siz de bana bir teklif yapın, bay Schnier.»

«İyi dinleyin beni, Kostert,» diye söze başladım. «Size şunu teklif ediyorum: bir taksi çağırın, istasyona gidin, benim için Bonn'a birinci mevki bir bilet alın, konyak da getirmeği unutmayın, sonra otele gelin, hesabımı ödeyin, bahşişlerle beraber, buradan istasyona kadar olan taksi paramı da bir zarfa koyun; ayrıca vicdanlı bir hristiyan olarak bagajımı Bonn'a göndermeği de üzerinize alın. Anlaştık mı?»

Hesap yapıyordu, herhalde. Sonra gırtlağını temizledi ve konuştu : «Ama ben size elli Mark vermek niyetindeydim.» «İyi,» dedim, «öyle ise taksiye değil de tramvaya binin, o zaman biraz daha az para harcarsınız. Tamam mi? Yine bazı hesaplar yaptı ve sonra dedi ki : «Bagajınızı takside yanınıza alamaz mısınız?»

«Hayır,» cevabını verdim, «ayağım ağrıyor ve onlarla uğraşamam.» Çok eminim o hristiyan vicdanı rahatsız olmağa başlamıştı. «Bay Schnier,» dedi sakin bir sesle, «çok üzgünüm

ki...» «Tamam bay Kostert,» diye kestim, «hristiyan bir bay için 55 - 56 Mark tasarruf edebilirsem, mutlu olurum.»

Telefonu kapadım ve ahizeyi yanına bıraktım. Öyle bir tipti bu Kostert, yine telefon edip, uzun uzun konuşmaları ile beni sıkabilirdi. Onu vicdanı ve sinirleri ile yalnız bırakmak en iyisi idi. Üzüntü ve baş ağrılarımdan başka, mistik diyebileceğim bir özelliğim de olduğunu söylemeği unuttum : telefonda konuştuğum insanların kokularını da duyarım sanki, Kostert menekşeli pastillerden yemişti, tatlı kokuyordu. Sofradan kalktım ve dişlerimi fırçaladım. Biraz konyak ile gargara yaptım, makyajımı temizledim, sonra yine yatağa uzandım ve düşüncelere daldım. Bulaşık çukurları da aklımdan geçti, belki bir gün oraya düşecektim, Ellisine yaklaşmış bir palyaço için iki yol vardır : bulaşık çukuru veya saray. Saray olamazdı ve elli yaşıma da daha yirmi iki yıldan fazla vardı. Koblenz ve Mainz'in beni kabul etmemesi için menecerim Zohnerer herhalde «alârmın birinci kademesi» demişti. Özelliklerimden biri de, tasasız bir insan oluşumdur. Bonn'da bulaşık çukurları vardır ve bakalım elli yaşıma kadar beklememe izin var mı?

Marie'yi düşündüm yine; sesini, göğüslerini, ellerini, saçlarını, hareketlerini ve aramızda geçen her şeyi. Sonra Züpfner hatırıma geldi, evlenmek istediği o katolik adam. Delikanlı iken tanışmıştım Züpfner'le. İki arkadaştık, dostluğumuz devam ediyordu. Ama ileri yaşlarda birbirimize sen veya siz demek mi gerekiyordu, bilemedik. Her iki hitap şekli de bizim için sıkıntı verici idi. Marie'nin niçin ona kaçtığını anlamadım; ama belki ben gerçekte Marie'yi bile anlamamıştım.

Düşüncelerimden bir gürültü ile sıyrıldım. Bu gürültüyü yapanın Kostert olduğunu anlayınca kan beynime sıçradı. Bir köpek gibi kapıyı tırmalıyor, bağırıyordu : «Bay Schnier din-





leyin beni. Bir doktor ister misiniz?» «Yalnız bırakın beni,» diye haykırdım, «zarfı kapının altından içeri bırakın ve sonra evinize gidin.»

Zarfı içeri sürdü. Kalkıp aldım ve açtım. Bochum'dan Bonn'a ikinci mevki bir tren bileti ve tam bir taksi parası; altı Mark ve elli Pfennig. Hiç olmazsa bu parayı yuvarlak hesap on Mark vereceğini ummuştum. Tren bileti de birinci mevki olacaktı; onu zararı ile geri verip ikinci mevki bir bilet alır, arada 5 Mark kâr ederdim. Bunu daha önce düşünüp, hesabımı yapmıştım, ama olmadı. «Her şey tamam mı?» diye seslendi dışarıdan. «Evet,» dedim, «hemen defolup gitmene bak! Seni gidi sersem hristiyan.» «Fakat bir dakika,» dedi; ben ise haykırdım: «Defol,» Bir an için sessizlik oldu, sonra merdivenleri indiğini duydum. Bu dünyanın çocukları sadece akıllı değil, ışığın çocuklarından daha insancıl ve cömertti. İstasyona tramvay ile gittim, konyak ve sigara alabilmek için para gerekliydi. Pansiyoncu kadın, akşam Bonn'a Monika Silvs adına gönderdiğim ve parasını Kostert'ten alamadığım telgraf ücretini de kesti benden. Bu durumda istasyona kadar taksi ile gitmeğe param zaten kalmamıştı. Koblenz'in beni istemediğini öğrenmeden önce çekmiştim Monika'ya telgrafı. Koblenz meselesi sinirime dokunuyordu. Ben onları istemeyip, «dizimden ağır yaralandığımdan sahneye çıkamam,» diye telgraf çekseydim, daha memnun olurdum. Neyse, hiç olmazsa Monika'ya telgraf yollamıştım ya «evi yarın için hazırlayın. Selâmlar Hans» diye.

## 2

Bonn'da her şey başkadır. Orada sahneye hiç çıkmamışımdır; o şehirde otururum ve el ettiğim taksi beni bir otele değil, evime götürür. «Evimize» demeliydim. Marie ve ben... İstasyon memuru sanacağım bir otel kapıcısı yoktur. Her şeye rağmen, yılda ancak 3-4 hafta kalabildiğim bu ev bana bütün otellerden daha yabancıydı.

Bonn, istasyonundan çıkınca bir taksiye el etmemek için kendimi zor tuttum. Bu hareketlere öylesine alışmıştım ki, her an şaşırabilirdim. Cebimde sadece bir Mark param kalmıştı. Merdivenleri bir kaç basamak indim ve durdum. Cebimdeki anahtarların evde hangi kapıları açacağını düşündüm : sokak kapısını, daire kapısını, yazı masasını. Yazı masasını açtığımda da bisikletimin anahtarını bulacaktım. Bu anahtarlara bakmak, bana bir pandomimi hatırlattı. Buzdan bir anahtar demeti ile sahneye çıkardım, ama erirdi onlar.





Taksi için param yoktu ve hayatta ilk defa bir şeye ihtiyaç duydum: şişmiş olan dizime. Ayağımı sürüye sürüye meydanı geçtim, postahanenin olduğu caddeye girdim ve iki dakikada evde idim; ama bu yol bana hiç bitmeyecekmiş gibi gelmişti. Bir sigara otomatına tutuldum. Evim karşımdaydı. Bu evi bana büyük babam bırakmıştı. Balkonları güzel boyalı bir apartmandı. Beş kat ve balkon parmaklılarının beşi de ayrı renkte. Beşinci balkonun parmaklığı pas rengiydi; o katta ben oturuyordum.

Sahnede miydim, seyirciye bir numara mı sunuyordum? Anahtarı sokak kapısına soktum, erimiyordu, şaşırdım. Asansör kapısını açtım, beşinci düğmeye bastım: tatlı bir gürültü ile yukarı çıkıyordum. Her kattan geçerken asansörün dar penceresinden sahanlığı ve oradaki pencereden de dışarıları görüyordum: bir heykel, meydan, kilise; sonra beton duvar, yine aydınlık bir dışarılar: heykel, meydan, kilise. Üçüncü katta da aynı şeyler, dördüncü katın penceresinden ise sadece meydan ve heykeli gördüm. Beşinci katta durdu asansör, indim; daire kapısına anahtarı soktum, bu kapı da açıldı; anahtar erimemişti, yine şaşırdım.

Evimde her şey pas rengindeydi, kapılar, elbiseler, gömme dolap. Pas rengi sabahlığı ile siyah koltuğa oturmuş bir kadın yakışırdı bu eve, diye düşündüm. Böyle birisi de lâzımdı bana. Üzüntülerim, baş ağrılarım ve telefonda koku alan mistik duygularım var. Ve bir şey daha: tek kadın ile evliliğe inanmak. Dişi ile erkeğin yaptığı şeyleri yapabileceğim tek bir kadın var benim için Marie. O beni bırakıp gittiğinden beri, tıpkı bir rahip gibi yaşıyorum, ama rahip değilim. Eski okuluma gidip, oradakilerden birine akıl danışmağı da düşündüm... Ama o rahiplerin hepsi de insanı, çok kişi ile evlilik hayatı sür-

düren bir varlık olarak görür, biliyorum bunu. Bana da öğüt vereceklerdir, ama o da işime gelmez. Her hristiyan şaşırtmıştı beni, meselâ Kostert. Bundan dört yıl önce bir gece Marie beni ilerici katoliklerin toplantısına götürmüştü. Bilgili katolikleri tanıtmaktı bana amacı. Ama çok eminim ki, bir düşüncesi de belki bir gün ben de onlardan biri olurdum (bu düşünceyi her katolik taşır). Daha toplantı başlar başlamaz fenalık gelmişti bana. O günler palyaçoluk sanatımın gelişme gösterdiği zor günlerdi benim için. Yirmi iki yaşında bile yoktum ve bütün günüm prova ile geçiyordu. O gece de yorgundum, ama neşeli bir toplulukta bulunacağımı, güzel şaraplar içip, nefis yemekler yiyeceğimi, sonra da dans edileceğini düşünüp sevinmiştim (ama işler kötü gitti ve ne iyi şarap, ne de iyi bir yemek vardı). Kötü bir şarap verdiler, arkasından da kendimi sıkıcı bir profesörün verdiği sosyoloji seminerinde sandığım saatler. Lüzumsuz ve tabiî olmayan bir sıkıcılıktı bu... Önce aralarında dualar ettiler. Ben ise ellerimi nereye koyacağımı, başımı nasıl hareket ettireceğimi bilemedim bir türlü. Böyle toplantılara inansız bir kişiyi getirmek doğru değil, diye düşündüm. Doğrudan doğruya «Babamız» veya «Ave Maria» diye de dua etmiyorlardı (benim gibi protestan terbiyesi almış birine özel duaların her çeşidini dinletmek ıstırap vermek demekti). Sonra «akşam konusu»'na geçtiler, «yaşadığımız toplumda fakirlik var» dediler.

Hayatımda geçirdiğim gecelerin en berbatı oldu. Dinî konuşmaların bu kadar sıkıcı olabileceğini hiç düşünmemiştim... Şimdi bir şey biliyorum: bu dine inanmak gerçekten çok güç. Marie bana ara sıra İncil'den bazı bölümleri okurdu. Okudukları benim için anlaşılmazdı. Ben Kierkegaard'ı okudum, (İlerleme isteyen bir palyaçonun okuması gerekli bir kitap,) anlaması zordu, ama sıkıcı değildi. Bilmiyorum acaba Picasso veya





Klee'nin örnekleri ile masa örtüsü işleyenler var mıdır? Ama bana o akşam öyle geldi ki, ilerici katolikler Aquinalı Thomas, Franz von Assisi, Bonaventum ve XII. Leo desenlerini önlüklere işliyordu. Hepsi aptaldı benim için, hiç birinin benim gibi ayda binbeşyüz Mark kazancı yoktu. Konuşmalar ilerledikçe de hınzırca ve züppece bir tavır takındılar, Züpfner hariç. O bu hareketlere üzülüyor, sinirleniyordu; sonunda benden bir sigara istedi. Hayatında içtiği ilk sigaraydı verdiğim. Dumanlarını savura savura içti bitirdi. Dikkat ettim, rahatlamış ve yüzüne neşe gelmişti. Ben de Marie'ye üzülüyordum. Kinkel, ayda beşyüz Mark kazanan adam anektoduna başladığı zaman, karımın yüzü soldu ve titreme geçirdi. Adam bu para ile iyi geçiniyormuş; sonra bin kazanmağa başlamış, fakat bazı zorluklarla karşılaşmış. İkibin kazandığında hayat ona sıkıntılarla dolu görünmüş. Ama kazancı üçbin Mark olduğu gün, geçimi yine düzelmiş ve tecrübelerini şu sözde bir araya getirmiş: «Ayda 500 Mark ile geçinilir. Ama 500 ilâ 300 Mark arası tam bir felâkettir» Kinkel bütün bunları anlatırken hareketlerine hiç dikkat etmiyordu. Ağzında kalın bir sigara elinde şarap bardağı, arasıra da ufak peynirli böreklerden atıştırıyordu. Toplantının dinî öğütçüsü ruhani Sommerwild bu hareket ve sözlerden rahatsız olmağa başladı ve Kinkel'i başka bir konuya çekmeğe çalıştı. Aklımda kaldığına göre «reaksiyon» kelimesini ortaya attı ve Kinkel oltaya gelmişti bile. Yemi ısırmasıyla birlikte sinirlendi ve konuşmasını kesti. Söz birden otomobile döküldü; on ikibin Mark'a satılan bir araba, dört bin beş yüze satılandan daha ucuzdur, demeğe başladı ve başta karısı olmak üzere herkes derin bir nefes aldı.

## 3

Kendimi evimde ilk defa rahat hissediyordum. Oda sıcak ve temizdi. Paltomu askıya astım, gitarımı da bir köşeye koydum. Acaba ev, insanın kendini avutmasından daha başka bir şey miydi? Ben her yerde öyle uzun zaman kalan bir insan değilimdir ve olamam da. Marie de böyle idi, hattâ o daha da sıkıntılıydı. Ama artık bu huyundan vazgeçmeğe niyet etti galiba! Beraber yaşadığımız günlerde, ben bir şehirde arka arkaya iki hafta çalışsam, sinirleri bozulurdu.

Monika Silvs, her zaman olduğu gibi bu defa da bana nazik davranmıştı. Anahtarı bulmuş, evi temizlemiş, çiçeklerimi ön odaya taşımış ve buzdolabına her türlü yiyeceği doldurmuştu. Mutfakta masa üstünde kahve ve yanında bir şişe konyak duruyordu. Oturma odasındaki masada bir paket sigara ve çiçekler. Monika gerçekten çok duygulu bir insandı, romantikti demek daha doğru olur belki de. Masama koyduğu mum, öyle pek güzel bir şey değildi, katolikler onun için «zevksiz» derdi. Ama hemen bundan başkasını bulamamıştı veya pahalı, zevkli bir tane alacak parası olmamıştı. Bu zevksiz mum yü-





zünden Monika Silvs'e karşı duygularım, tek kişi evlenmenin bana sınırladığı noktaya vardı ve durdu. Çevredeki diğer katolikler, bayağı veya romantik olmağa katiyen yanaşmıyordı. Kendilerinde hiç bir zaman yokluk hissetmezler, ne tam ahlâk. ne de tam zevk konusunda. Monika'nın ağır ve modaya fazla uygun — galiba adı Taiga idi — olan parfümünün kokusunu, evin içinde hâlâ duyabiliyordum.

Monika'nın mumundan, Monika'nın sigarasını yaktım. Mutfaktan konyağı, holden rehberi aldım ve telefon ahizesini kaldırdım. Monika beni ne kadar düşünmüştü. Telefonumu bağlatmıştı, çalışıyordu. Ahizeden duyulan ses, çok uzaklardaki bir kalbin sesi gibiydi. Benim için o ses, o anda dalgaların sesinden, fırtınaların nefesinden ve aslanların homurdanmasından daha güzeldi. Bu duru sesde Marie'in, Leo'nun, Monika'nın sesi gizliydi. Ahizeyi yavaşça tekrar yerine koydum. Bana kalmış olan tek silâhtı artık o, ve birazdan kullanacaktım.

Pantolonumun sağ paçasını yukarı çektim ve derisi sıyrılmış dizime baktım. Sıyrıklar pek derin değildi, şiş de zararsızdı. Bardağa konyak doldurdum. Yarısını içtim, yarısını da yaralı dizime döktüm. Sonra ayağımı sürüye sürüye mutfağa gittim, konyak şişesini buzdolabına koydum. O anda aklıma geldi, almasını şart koşmuş olduğum konyağı Kostert getirmemişti. Herhalde pedagojik nedenler yüzünden bana konyak vermemeği daha doğru bulmuş, hristiyan emelleri için de yedi Mark elli Pfennig tasarruf yapmıştı. Ona telefon edip, bu parayı bana yollaması gerektiğini söylemeği düşündüm. Bu köpek herif öyle kolay kaçamazdı benden! O paraya ihtiyacım da vardı.

Beş yıl boyunca, harcamam gerekenden daha fazla kazandım, ama bugün elimde beş kuruşum yok. Dizimdeki şiş iner inmez yine otuz - elli Mark karşılığı iş bulabilirdim. Berbat bir

salonda çalışmak bence artık önemli değildi; ordaki insanları varyetedekilerden daha sevimli buluyordum. Ama günde otuz veya elli Mark çok para değildi, otel odaları da küçüktü. Prova yaparken masa ve iskemlelere çarpıyordum. Odanın banyolu olması veya beş bavulla sehayat ettiğim için taksiye binmem de lüks sayılmazdı.

Buzdolabından yine konyağı aldım ve ağzıma dayayıp içtim. Alkolik filân değilim. Ama Marie beni terkettiğinden beri içki rahatlık veriyordu. Böyle para sıkıntısı çekmeğe de hiç alışmamıştım. Şu anda elimde yalnız bir Mark kalmış olması ve yakında çok para kazanmak imkânını görememem, beni sinirlendiriyordu. Satabileceğim tek şey bisikletimdi. Ama otuzkırk Mark için o berbat salonlarda çalışmağa başlayınca bisiklete ihtiyacım olacaktı; taksi veya tramvaya vereceğim para cebimde kalacaktı. Bu evin sahibi bulunmam da bazı şartlara bağlanmıştı: satılamaz veya kiralanamazdı. Tipik bir zengin hediyesi. Bir engel her zaman için vardır. Konyak şişesini yerine koydum ve oturma odasına gidip, telefon rehberini açtım.





Bonn'da doğdum, ve bu şehirde bir çok kişiyi tanırım: akrabalar, dostlar ve eski okul arkadaşları. Annem ve babam da burada otururlar; Züpfner'in vaftiz babalığı ile mezhep değiştirmiş olan erkek kardeşim Leo da bu şehirde katolik tahsili yapmaktadır. Annem ve babamı ihtiyacım olduğu için görmem gerekiyor, para meselesini halletmem lâzım. Belki de bu işi bir avukata veririm. Meseleyi nasıl halledeceğimi henüz bilemiyorum.

Kızkardeşim Henriette'nin ölümünden sonra, annem ve babamın benim için pek önemi kalmamıştı. Henriette öleli onyedi yıl oldu. O günlerde on altı yaşındaydı, sarışındı, güzeldi. Savaşın son aylarında genç kızları, gönüllü olarak uçaksavarlara alıyorlardı. Henriette 1945 yılının Şubat ayında müracaat etti. Bütün bunlar öylesine çabuk ve ansızın olmuştu ki, hiç bir şey anlamamıştım ben. Bir gün okuldan çıkmış eve geliyordum. Kölner caddesini geçerken Henriette'yi gördüm, tramvaya bin-

mişti. O da beni gördü, gülümsedi, ben de güldüm. Sırtında küçük bir torba, başında zarif, koyu mavi bir şapka ve üstünde kalın, mavi, kürk yakalı kışlık bir manto vardı. Onun bundan önce şapka giydiğini hiç hatırlamıyorum, sevmezdi şapkaları. Ama o gün giydiği çok yakışmıştı. Genç bir kadın olmuştu. Gezmeğe gidiyor sanmıştım. Fakat gezme zamanı da değildi; o sıralarda okullardan her şey beklenirdi. Öğretmenimiz Brühl bize «dinî ve millî» dediği «şeref dolu bir ev» veya «doğuda güneşin doğuşunu görüyor musun» şarkılarını söyletirdi.. Geceleri bir kaç saat için sessizlik olduğunda, yürüyen gruplar geçerdi caddelerden hep: İtalyan savaş esirleri (İtalyanların artık niçin müttefik olmadığını ve esir olarak burada çalıştıklarını bize okulda anlatmışlardı; fakat ben bu işi bugüne kadar pek anlamış değilimdir). Rus savaş esirleri, esir kadınlar, Alman askerleri. Bütün gece ayak sesleri. Hiç kimse ne olduğunu bilmiyordu.

Henriette gerçekten bir okul gezisine gidiyor gibiydi. Onlardan her şey beklenirdi. Alârm sesleri arasında sınıfta otururken, dışarıda tüfekler patlardı. Korku ile pencerelere baktığımızda, öğretmenimiz Brühl, bu seslerin ne anlama geldiğini bilip bilmediğimizi sorardı. Zamanla öğrendik: yukarıda ormanda yine bir kaçak vurulmuştu. «Hepsini vuracaklar böyle,» derdi Brühl. «Yahudi Yankee'lere karşı kutsal Alman toprağını korumak istemeyen hainleri.» (Bundan kısa bir süre önce öğretmenimiz Brühl'ü görmüştüm; ihtiyarlamıştı, saçları beyazdı, bir pedagoji akademisinde profesördü ve «cesur politik bir geçmişe sahip» adam olarak tanınıyordu; çünkü partiye hiç bir zaman yazılmamıştı.)

Henriette'nin gittiği tramvayın arkasından el salladım. Sonra parkı geçerek eve geldim. Annem, babam ve Leo yemeğe oturmuştu. Isırgan otu çorbası, soslu patates ve elma vardı





sofrada. Yemek sessiz geçti. Sıra elmaya geldiğinde ben bu sessizliği bozdum ve Henriette'nin okul ile nereye gezmeğe gittiğini sordum. Annem gülümsedi ve: «Gezme mi? Saçma Bonn'a gitti o, uçaksavara yazılmak için,» dedi. «Elmanın kabuklarını o kadar kalın soyma. Ver bakayım bıçağı bana.» Sonra tabağımdaki elma kabuklarını aldı, içinde kalanları kesdi ve cimriliğini isptlarcasına, nefes kadar ince elma parçalarını ağzıma tıktı. Babama baktım. Başı önünde elmasını bitirmekle meşguldü, sesini çıkarmadı. Leo da susuyordu. Yine anneme baktım; bu defa yumuşak bir sesle konuştu; «Şunu bilmelisin, yavrum Yahudi Yankee'leri bu kutsal Alman topraklarından atmak için herkes kendine düşen vazifeyi yapmağa mecburdu.» Böyle dedikten sonra bana bir baktı, arkasından Leo'ya. Yahudi Yankee'ler için bizleri de cepheye göndermeğe hazır gibime geldi. «Kutsal Alman toprakları,» dedi. «Şimdi Eyfel'e kadar uzanıyor.» Kahkahalarla gülmek istedim, ama gözyaşları içinde elimdeki bıçağı fırlatıp, odama koştum. Korkuyordum. Niye olduğunu biliyor, fakat söyliyemiyordum. İncecik elma kabukları aklıma geldi, çıldıracak gibi oldum. Sonra, bahçemizdeki Alman toprağına baktım, kirli bir karla örtülüydü. Uzaklarda Ren nehrini ve kıyısında salkım söğütlerini, daha ötelerde de yedi tepeleri görüyordum. Ve bütün bunlar bana delice geldi. Bu «Yahudi Yankee»lerden bir kaçını görmüştüm. Hepsini bir kamyona doldurmuş, Bonn'daki toplama kampına götürüyorlardı. Gençtiler, üşüyorlardı ve korku ile birbirlerine sokulmuşlardı. Ben Yahudileri, Amerikalılardan daha çok üşüyen İtalyanlara benzetirdim; biraz da yorgun ve korkaktırlar. Yatağımın önünde duran iskemleye bir tekme attım, devrilmedi; bir tekme daha salladım; bu defa devrildi ve komodine çarparak üstündeki tabağı yere düşürdü. Mavi şapkalı ve arka çantalı Henriette, hiç bir zaman geri gelmedi. Nerede gömülü

olduğunu bugün bile bilmiyoruz. Savaştan sonra biri gelmiş ve «Leverkusen'de şehit oldu,» demişti.

Kutsal Alman toprağı için bu «ihtimamı» çok komik buluyordum. Çünkü linyit kömürü hisse senetlerinin büyük bir kısmı iki nesildir bizim ailenin elindeydi. Kutsal Alman toprağı yetmiş yıldır alt - üst ediliyor ve Schnier ailesine para akıtıyordu. Buldozerler önünde köyler, ormanlar, saraylar Jerichos'un duvarları gibi yıkılıp gidiyordu. «Yahudi Yankee'leri» kovmak için asıl kimin uçak savarlara yazılması gerektiğini birkaç gün sonra öğrendim: Herbert Kalick, o zamanlar ondört yaşındaydı ve gençlik kolunun başkanı idi. Tank bombalarına el alışkanlığımız olsun diye annem büyük bir cömertlik göstermiş ve evimizin bahçesini bizlere tahsis etmişti. Sekiz yaşındaki erkek kardeşim Leo da aramızdaydı. Tank talim bombaları omuzunda dolaşıyordu; yüzü gerçekten çok iyi idi, büyük şeyler yapıyorum sanan çocuklar gibi. Onu durdurup sordu : «Ne yapıyorsun böyle?» Ölü kadar ciddi bir yüz ifadesiyle: «Ben bir kurt adam olacağım, ama sen olamazsın» dedi. «Ne biliyorsun,» cevabını verdim ve onunla atış kulübesine gittik. Orada Herbert Kalick, daha on yaşındayken demir haç nişanı alan çocuğun hikâyesini anlatıyordu. Silezya'nın bir yerinde tank bombaları ile üç Rus tankını havaya uçurmuştu. Çocuklardan biri, bu kahramanın adını sorunca cevabını ben verdim: «Rübezahl (1).» Herbert Kalick'in yüzü sarardı. Haykırdı: «Pis bozguncu seni». Yere eğilip bir avuç toprak aldım ve yüzüne fırlattım. Hepsi bana çullandı. Leo karışmadı. Ağlıyor, fakat yardım edemiyordu. «Seni gidi pis Nazi domuzu,» diye bağırdım Herbert'in yüzüne. Bu lâfı bir yerde okumuştum. Galiba tren yolu geçitindeki parmaklık üzerinde. Ne anlama geldiğini

(1) **Masallardaki dev.**





filân bilmiyordum, ama herhalde şimdi onu haykırmanın tam zamanı idi. Herbert Kalick döğmeği bıraktı birden ve resmî davrandı: tevkif etti beni. Atış kulübesindeki nişangâhlar ile işaret sopaları arasına kapatıldım ve Herbert'in çağırdığı annem, babam, öğretmen Brühl ve bir sürü insan gelinceye kadar orada kaldım. Öfke ile bağırıyor, etrafıma tekmeler savuruyordum. Kaçmamam için dışarda nöbet tutan çocuklara; «Sizi gidi pis Nazi domuzları», diye bağırıyordum.

Bir saat sonra oturma odamızda toplanmış olanların karşısına çıkarıldım. Öğretmenim Brühl öfkeden tutulacak gibi değildi. «Kökünden kurutmalı bunu, kökünden kurutmalı,» diye söyleniyordu durmadan. Acaba bunun vücutca, yoksa zihnen mi yapılmasını istiyordu; hâlâ anlamış değilimdir. Beni bugün bile düşündüren bir soruya cevap vermesi için pedagoji akademisine mektup yazıp, tarihi gerçeklik adına bir açıklamada bulunmasını rica edeceğim, Brühl'den.

Merkezi grup başkan yardımcısı, partili Lövenich, anlayışlı davranıyordu. «Şunu da düşünmek gerekir ki, çocuk daha onbir yaşında bile yok,» diyordu hep. Onun böyle konuşması beni sakinleştirmişti. O uğursuz lâfı nereden öğrendiğimi sorduğunda, inat etmeden cevap verdim: «Annaber caddesindeki tren geçitinde okumuştum.» «Sana onu kimse söylemedi değil mi?» diye sordu, «yani kimseden duymadın.» «Hayır,» cevabını verdim. Babam lâfa karıştı: «Çocuk daha ne dediğini bile bilmiyor,» dedi. Elini omuzuma koydu. Brühl babama sert ve öfkeli bir bakış fırlattı, sonra da Herbert Kalick'e baktı. Babamın sözü onun için hiç de sempatik değildi. Annem gözyaşları içinde konuştu: «Ne dediğini, ne yaptığını bilmiyor.. Aksi halde elimi çekerdim ondan.» Sesi yumuşaktı ve aptalca çıkıyordu. «İster çek, ister çekme!» diye bağırdım. Bütün bu konuşmalar, zevkli ve koyu renk meşeden yapılmış mobilya ile

döşeli büyük oturma odamızda oluyordu. Duvarda geniş bir meşe tahtası üzerinde büyük babamın av ganimetleri duruyordu. Uzaklarda top sesleri, makinalı tüfek takırtıları duyuluyordu. Herbert Kalick, donuk, sarı ve fanatik suratı ile bir savcı gibi görünüyordu bana. Ellerini büfeye vuruyor ve bağırıyordu: «Sertlik, sertlik, müsamahasız bir sertlik.» Bütün bu konuşmaların sonunda bana bir ceza verildi: Herbert'in gözcülüğü altında bahçede bir çukur kazacaktım.

Ve öğleden sonra, Schnier ailesinin geleneğini devam ettirdim, Alman toprağını kazmağa başladım. Çukur, büyük babamın sevgili güllerinin bulunduğu tarhtan geçiyor, dosdoğru Apollo heykelinin bir kopyasının durduğu köşeye gidiyordu... Mermer heykelin benim bu kazmalarım sonunda ayakta duramayacağını düşünerek gizli bir mutluluk duymağa başlamıştım. Ama bu mutluluğa ulaşamadım. Georg adlı sarışın bir çocuk heykelin işini benden önce gördü. Bir tank bombası onu ve Apollo heykelini havaya uçurdu. Yanlışlıkla ateşlemişti Georg. Herbert Kalick bu olay için şöyle konuştu; «Allahtan Georg yetim bir çocuktu.» Ben bu sözleri komik buldum.



## 5

Kendileri ile konuşmak niyetinde olduğum kişilerin telefon numaralarını rehberde arayıp buldum. Borç alabileceklerimin adını bir kenara alt alta yazdım: Karl Emonds, Heinrich Behler. Her ikisi de okul arkadaşımdı. Karl, ilâhiyat tahsili yapmıştı, şimdi lise öğretmeni idi. Heinrich ise baş papazdı. Sonra Bela Brosen, babamın sevgilisiydi. Başka bir kenara da çok gerektiği zaman para isteyebileceklerimin adını yazdım; annem, babam, Leo (ondan para isteyebilirdim, ama hep parasızdı. Çünkü herkese borç verirdi), Kinkel, Fredebeul, Blothert, Sommerwild ve en sonra Monika Silvs. Monika'nın adını bir çerçeve içine aldım. Karl Emonds'a bir telgraf çekmeli ve beni telefonla aramasını rica etmeliydim; evinde telefon yoktu. İlk olarak Monika'yı aramağı düşündüm, ama vazgeçtim. Ona en son telefon etmek daha doğru olacaktı. Aramızdaki ilişki öyle bir durumdaydı ki, eğer ona hiç telefon etmezsem, fizik veya metafizik açıdan bakıldığında nezaketsizlik yapmış olacak-

tım. İçinde bulunduğum durum hiç de iyi değildi : istek'erime rağmen, bekârdım, tek başıma yaşıyordum. Kendi deyimi ile «metafizik ıstıraplar» derdi Marie buna. Ve ben o kaçalı beri böyle idim. Bochum'da sahnede ayağımın kayması, az veya çok istiyerek yaptığım bir şeydi. Turnemi yarıda kesin, Bonn'a dönebilmek için dizimin üstüne düşmeğe dikkat etmiştim. Marie'nin din kitaplarında yazan «et arzusunu» duyuyordum, dayanılamayacak derecede. Bu benzetme yanlıştı bence. Monika'yı gerçekten çok istiyordum, bir kadına olan arzumu onunla dindirmek için. O din kitaplarında «kadın arzusu» bile yazsa, kaba olurdu. Ama yine de «et arzusu» sözünden bir kaç gömlek daha iyi idi. Kasapların vitrinlerinden başka et tanımam ben; aslında onlar da ete pek benzemez ya!

Marie'nin yalnız benimle yapması gereken şeyleri, Züpfner ile yaptığı aklıma geldikçe, baş ağrılarım artıyor, ümitsizliğe düşüyordum.. Züpfner'in de telefon numarasını arayıp buldum fakat borç isteyeceğim kişiler listesinin altına ekleyene kadar çok düsündüm. Marie bana gelir, elindeki bütün parayı verir ve içinde bulunduğum durumu görünce bana yardım ederdi, ama yalnız gelmezdi. Altı yıl uzun bir süredir. O, Züpfner'in evinde kalamaz, masasına oturamaz, yatağına giremez. Onun için mücadele etmeğe hazırdım. Ama bu mücadele, bence yalnız bir vücud için olacaktı. Komikti bütün bunlar; Züpfner'le kavga.

Benim için Marie daha yaşıyordu, annem ölmüştü. Yaşayanların ölü olduğuna ve ölülerin yaşadığına inanırım. Hristiyan ve katolikler bunun aksini düşünür. Bir tank bombası ile havaya uçan o çocuk, Georg, annemden daha çok yaşıyordu benim için. Pek akıllı olmayan, sarı saçlı o küçüğü, bahcede Apollo heykelinin önünde görüyordum. Herbert Kalick bağırıyordu: «Öyle değil, öyle değil!» Sonra o patlama, koşup gelenler, bir kaç konuşma ve arkasından Kalick'in komik sözleri : «Allahtan Georg yetim bir çocuktu.» Yarım saat sonra, beni mahkeme edenlerin toplanmış olduğu masada akşam yemeğini yerken, annem Leo'ya şunları söylemişti: «ilerde sen aptal çocuktan daha iyi yapacaksın, değil mi?



Leo başını önüne eğdi; babam baktı, fakat on yaşındaki oğlunun gözlerinde donuk bakışlar gördü.

Annem bir kaç yıl sonra Irk Çatışmalarını Uzlaşma Cemiyetleri Merkez Komitesi'nin başkanı oldu. Anne Frank'ın evini ziyaret etmiş, Amerika'ya çağrılmış ve orada Amerikan kadın klüpleri delegelerinin karşısında, Alman gençliğinin pişmanlığı üzerine bir konuşma yapmıştı. Henriette'yi uğurlarken «başaracaksın yavrum,» dediği o yumuşak ve zararsız sesi ile konuşmuştu herhalde delegelerin karşısında. Bu sesi telefonda her an için duyabilirdim, Henriette'nin sesini ise hiç bir zaman. Kızkardeşimin sesi kalın, gülüşü berraktı. Bir defa tenis oynarken raket elinden düşmüş sabit bir noktaya bakan gözleri ile olduğu yerde kalakalmıştı. Başka bir gün elindeki kaşığı çorbasına düşürmüştü. Sıçrayan çorba, elbisesini ve masa örtüsünü lekelemiş annem de söylenip durmuştu. Henriette ise onu duymamıştı bile. Kendine geldiğinde kaşığı çorbanın içinden almış, peçeteye silmiş ve yemeğine devam etmişti. Bir defa da şöminenin önünde kâğıt oynarken yine böyle dalıp gitmişti Henriette. Annem fena halde sinirlenmişti. «Lânet olası bu dalgınlıklar » diye bağırdı. Kızkardeşim ona baktı ve sakin bir sesle : «Ne var? Hiç neşem yok kâğıt oynayacak.» cevabını verdi ve elindeki oyun kâğıtlarını şöminеye fırlattı. Annem ellerinin yanacağını düşünmeden kâğıtları ateşin içinden aldı; kurtarmıştı onları, bir tanesi hariç. Her kâğıt oynayışta Henriette'yi düşündük, o günden sonra. Annem ise hislerini belli etmezdi. Ona

sinirlenilmez. Anlaşılmaz bir şekilde aptal ve cimridir. Yeni bir deste oyun kâğıdı alınmamıştır eve. Çok eminim hâlâ o eski kâğıtlar ile oynuyorlardı. Ve annem, kâğıt dağıtıldığında köşesi yanmış olan o kâğıt eline gelince hiç bir şey hatırlamıyordur. Henriette ile telefonda konuşmağı ne kadar isterdim, böyle telefon konuşmaları için ilâhiyatçılar bir çare bulamamıştı.

Telefon rehberinde ailemin hep unuttuğum numarasını arayıp buldum: Fahri doktor Schnier Alfons, genel müdür, «Fahri doktor» unvanı benim için yeni idi. Numarayı çevirirken, düşüncelerim eve gitti. Koblenzer caddesinden aşağı Ebertalle'ye, sonra sola Ren nehrine doğru. Buradan yaya olarak bir saat kadar sürerdi. Karşımdaki numara cevap verdi. Bir kız sesi:

«Doktor Schnier'in evi,» dedi.

«Bayan Schnier ile görüşmek istiyorum,» cevabını verdim.

«Kim telefon ediyor?»

«Schiner,» dedim. «Hans. O önemli bayanın öz oğlu.»

Yutkundu, bir an düşündü. Altı kilometre uzunluğundaki telefon hattının öteki ucunda kız tereddüt ediyordu. Karşımdakinin kokusunu yine almıştım. Sempatik bir kokusu vardı, bu kızın; sabun ve yeni sürülmüş oje. Acaba o benim için neler düşünüyordu? Herhalde pek iyi şeyler değil. Herkesten ayrı yaşıyor, bu radikal bir kuş.

«Bu konuşmalarınızın,» diye sordu sonunda, «şaka olmadığına inanabilir miyim?»

«Tamamen inanabilirsiniz,» cevabını verdim. «Çok isterseniz annemin bazı özelliklerini de söyleyebilirim, meselâ, ağzının sol tarafında aşağı doğru bir ben, siğil...»

Güldü ve «peki, peki», deyip annemin telefonunu bağla-





dı. Evimizdeki telefon sistemi karışıktır. Yalnız üç telefon babamın masasında durur. Kırmızı olanı linyit kömürü için; borsa telefonu siyahtır ve özel konuşmalar için olanı da beyazdır. Annemin iki telefonu vardır: Irk Çatışmalarını Uzlaştırma Cemiyeti Merkez Komitesi'ne ait olan siyahtır; özel konuşmalar için de beyaz renkli telefonu kullanır. Bankadaki hesabı altı haneli bir rakkam olduğu halde, telefon faturalarını (ve Amsterdam'a veya başka yere yaptığı yolculuklar) Merkez Komitesi öder. Telefondaki kız yanlışlıkla siyah telefonu bağlamıştı; onun için annem sesine resmî bir hava vererek konuştu: «Irk Çatışmalarını Uzlaştırma Cemiyeti Merkez Komitesi.»

Sesim çıkmadı. «Bayan Schnier karşınızda,» deseydi, ben de «Nasılsın anne? Ben Hans», cevabını verecektim. Ancak o böyle konuşunca, benim de cevabım şöyle oldu: «Karşınızda Yahudi Yankee'ler Merkez Komitesi'nin gezginci bir delegesi. Lûtfen, kızınızı telefona çağırır mısınız?» Ağzımdan çıkan kelimeler beni de şaşırtmıştı. Annem bir çığlık attı, sonra iç geçirdi. İhtiyarlamıştı. «Herhalde onu hiç unutmayacaksın, değil mi?» dedi. Neredeyse ağlayacaktım, sesim yavaş yavaş çıktı: «Unutmak mı? Unutmalıyım mı onu anne?» Sustu ve arkasından beni ürperten o ihtiyar ağlamasını duydum. Onu görmeyeli beş yıldan fazla olmuştu, altmışını geçmişti herhalde. Bir an için düğmeye basıp, Henriette'inin telefonunu bağlayacağına gerçekten inandım. Her zaman, alaylı da olsa «gökyüzüne bir telefon hattım var,» derdi annem. Bugün artık herkes bir telefon hattına sahiptir, partiye, üniversiteye, televizyon şirketine, içişleri bakanlığına.

Henriette'nin sesini duymağı ne kadar da arzuluyordum. «Bir şey yok» veya «bombok» da dese. Onun sesinde, kötü

sözler bile iyi anlama gelirdi. Mistik yeteneklerinden söz eden Schnitzler'e «bombok» deseydi, bu sözü bile «kar» kelimesi kadar güzel bulurdum ben. (Schnitzler, savaş sırasında bir süre evimizde kalmış olan gereksiz bir adamdır. O hep mistik yeteneklerden söz ederken, Henriette «bombok» derdi). Başka bir şey diyebilirdi de : «O güzel tayı bugün yine dövdüm», veya Fransızca bir şeyler : «La condition du Monsier le Comte est parfaite.» (1) Henriette arasıra okul ödevlerime yardım ederdi. Kendi ödevlerini bu kadar iyi yapamadığını söyler, kahkahayı atardı.

Bütün bunları değil de, annemin ihtiyar ağlayışını duydum. «Babam nasıl?» diye sordum.

«Oh», dedi. «ihtiyarladı — ihtiyar ve temkinli.»

«Peki Leo?»

«Oh Le! Çalışkan, çalışıyor,» dedi, «ilâhiyatçı olarak geleceğini garanti altına aldı.»

«Allahım» dedim, «Leo gibi bir adamın geleceği ilâhiyatçı olacak demek!»

«Mezhep değiştirmesi bizim için çok acı olmuştu» dedi annem, «fakat akıl nereye isterse kişi oraya gider.»

Sesi yine güçlenmişti. Bir ara, hâlâ evimize girip çıkan Schnitzler'i sormağı düşündüm. Şişmanca, sıhhatli adamın biriydi. Asil Avrupalı tavırları takınır, Germenlerin kendinden emin hali üstünden akardı. Sadece merak ettiğim için bir gün romanlarından birini okumuştum. «Fransız aşkı.» Adından da belli olduğu gibi sıkıcı bir romandı. İçinde gerçekten çok ilginç tek bir şey buldum: kahramanlar. Esir bir Fransız subayı

---

**(1) Kontun durumu çok iyidir.**





ile Mosel taraflarından bir Alman kızı. Erkek sarışın, kız ise siyah saçlıydı.

Henriette —galiba en fazla iki defa— «bombok» dediğinde gözlerini kırpışmıştı Schnitzler. «Berbat sözleri söylemesi devamlı olarak araştırılsa, belki mistik bir yeteneğin ortaya çıkması mümkündür,» diye iddia eder, ispat için de yanında taşıdığı Görres'in «Hıristiyan Mistiği» adlı kitabı uzatırdı. Ama Henriette bu sözleri öyle isteyerek kullanmazdı, ara sıra ağzından kaçırırdı. Okumuş olduğum romanında her şey zarifti. Mutlu olmak için âşıkların birbirlerine sunduğu şarabın adı bile şiir gibiydi! Roman, gizli bir evlilik ile sona erer. Bu romanı yüzünden Reich yazı kurumu, Schnitzler'e on aylık bir yazma yasağı vermişti. Amerika kollarını hemen açmış, onu kültür hizmetlerinde bir savaşçı olarak kabul etmişti. Bugün Bonn'da her önüne gelene, Nazilerin ona yazı yazdırmadığından söz eder. Böyle riyakâr bir adam yalan bile söylememeli, her zaman ayakta kalabilmek için. Savaş sırasında bizleri hizmete göndermesi için annemi etkileyen de odur; beni gençlik teşkilâtına, Henriette'yi BDM'ye. «Böyle bir günde birbirimize dayanmalı, yardım etmeli ve birlikte ıstırap çekmeliyiz sayın bayan.» Elinde babamın purolarından biri, şömine ateşinin karşısında görüyorum onu. «Kurbanı olduğum bazı haksızlıklar, berrak ve objektif görüşlerime perde çekmeyecektir. Kurtuluşumuz Führer'in elindedir.» Bunları söylerken sesi titriyordu. Bir iki gün sonra Amerikalılar Bonn'u aldı.

«Schnitzler ne yapıyor?» diye sordum anneme.

«Mükemmel»! cevabını verdi. «Dışişleri Bakanlığı'nda onsuz yapamıyorlar.» Benim hâlâ düşündüğüm şeyleri annem çoktan unutmuştu. «Yahudi Yankee'ler» meselesi, her türlü düşünceyi silmişti kafasından. Onunla konuşmama, böyle başlayacağımı hiç ümit etmemiştim.

«Peki, büyük babam nasıl?» diye sordum.

«Çok iyi,» dedi, «Dipdiri. Yakında doksanıncı yaşını kutlayacak. Bu kadar yaşamasının sırrı nedir, merak eder dururum.» «Çok kolay bir şey bu,» cevabını verdim. «Anılar veya ıstıraplar bu ihtiyar çocukları eritmez de ondan. Evde mi?»

«Hayır,» dedi. «Birbuçuk ay için İschia'ya gitti.»

Sonra ikimiz de sustuk. Sözlerime nasıl devam etmek gerektiğini pek bilemiyordum. Yine o konuştu: «Telefon etmenin nedeni başka galiba? Duyduğuma göre para durumun hiç de iyi değilmiş. Meslekî şanssızlığa uğramışsın, anlattılar bana.»

«Öyle mi?» dedim. «Herhalde sizden para isteyeceğimi umuyorsun; fakat korkmana hiç lüzum yok anne. Zaten bana hiç bir zaman vermemişsindir parandan. Kanunî yola müracaat edeceğim. Paraya gerçekten ihtiyacım var, Amerika'ya gideceğim. Bana orada iş teklif ettiler. Aklımdayken söyliyeyim, bu işi bana bir Yahudi Yankee buldu. Herhangi bir ırk çatışması olmasın diye çok dikkat ederim.»

Telefonu kaparken, bazı prensiplerden söz ediyordu o hâlâ. Konuşmalarımız arasında kokusunu da dikkat etmiştim: hiç bir şey kokmuyordu, her zamanki gibi. Prensiplerinden biri de şu idi: «Bayanlar koku sürmez.» Herhalde koku kullanmadığı için cici olan bir kadına sahipti babam. O kadın, güzel kokular sürmüş gibi görünmesini de bilirdi.



## 6

Etrafımdaki bütün yastıkları toplayıp arkama yerleştirdim, yaralı ayağımı da yüksek bir yere koydum. Sonra telefonu yanıma çektim ve kimle konuşacağımı düşündüm. Ama daha önce mutfağa gitmeli buzdolabını açmalı ve konyak şişesini alıp tekrar buraya dönmeliydim.

Bu «meslekî şanssızlık» annemin ağzına hiç yakışmamıştı. Sevincini saklamağı denememişti bile. Herhalde ben de fazla iyimser düşünmüştüm. Bonn'da kimsenin başıma gelenlerden haberdar olamayacağını sandığımda. Annem bilince, babam ve Leo da bilecekti. Leo vasıtasıyla da Züpfner, Marie ve dostlarım. Durumuma Marie, benden de çok üzülecekti. İçkiyi bıraksam, kısa zamanda yine yükselirdim, biliyordum bunu. Menecerim Zohnerre'de «çizginin üstüne çıktın» der, memnun olurdu. Ondan sonra da, bulaşık çukuruna kadar olan yirmi iki yılım rahat geçerdi.

«Geniş bir sanat kültürüne sahipsin» sözleri ile Zohnerre

över beni. Sanattan fazla anladığı yoktur, fakat zekidir. Başarılarımı bilir ve tam değerini verir. Daha en az yirmi yıl otuz Mark'ın üstünde iş bulabileceğimi de bilir.

Marie başka türlü düşünür. «Meslekî düşüş» ve üzüntülerim onu üzecektir. Yabancı biri —yeryüzünde herkes birbirine yabancıdır ya— olayı yaşayandan daha çok üzülür veya sevinir. Bu olay ister mutluluk, ister bahtsızlık, ister aşk üzüntüsü, ister «meslekî düşüş» olsun. Bütün bunlar beni öyle pek fazla etkilemez! Berbat salonlarda katolik ev kadınları veya evangelist hemşireler önünde iyi palyaçoluk veya sadece şaklabanlık yapmışım, hiç önemi yoktur benim için. Parayı verecek kimse, benim net elli Mark alacağımı ve ayda yirmi defa elli Mark ile iyi geçineceğimi düşünür. Fakat ona makyaj masraflarımdan, provalarım için iki yirmi eninde, üç boyunda bir otel odasından söz edince, sevgilimin Saba Melikesi kadar masraflı bir kadın olduğunu sanacaktır. Yalnız sulu yumurta, domates ve bazı basit yemekler ile yaşadığımı da duyunca, şaşıracak ve her öğle üzeri «kuvvetli bir yemek» yemediğim için, açlıktan ölebileceğimi düşünecektir. Akşam gazetelerimden, sigaralarımdan, kızma - birader oyunlarımdan bahsedince de, bana tam bir dolandırıcı gözü ile bakacaktır.

Bir insan ile çoktan beri para veya sanat üzerine konuşmadım. Her ikisi bir araya gelince işler karışır: sanat az veya çok ödenir. Bir zamanlar gezginci bir İngiliz sirkinde çalışan palyoça, kaabiliyet bakımından yirmi, sanat bakımından da on defa daha mükemmeldi benden ve gecede ancak on Mark kazanıyordu. James Ellis'di adı. Yaşı da kırkı geçmişti. Bir akşam yemeğe çağırdım. Jambon omleti, salata ve elma tatlısı ikram ettim. Bir tuhaf oldu bunları görünce: on yıldır hepsini bir arada yediğini hiç hatırlamıyordu. James'i tanıdıktan sonra, para ve sanat üzerine ağzımı açmıyorum.





Marie'nin kafasında çok daha başka düşünceler vardı. Hep kehanetten söz ederdi; benim yaptığım da kehanetti onca. Kendime göre neşeli, dindar ve namuslu idim; Marie beni böyle görürdü. Katolikler gerçekten müthiş şeyler düşünür. Bana sorarsanız her zaman hic bilinçlenmeleri gereken insanlardır onlar. Fakat bilinç konusunda, Marksistlerin fikirlerine bile önem vermezler. Bir kaç ay önce gitar satın alıp da, güftesini ve bestesini kendi yaptığım sarkılar okuyacağımı söyleyince, Marie çok şaşırdı. Bunun «seviyeme» yakışmayacağını söyledi. Ve benim verdiğim cevap «bulaşık çukurunun altında yalnız bir kanal vardır» oldu. Ancak Marie ne demek istediğimi anlamadı. Ben de acıklamadım. Sevmiyorum açıklama yapmağı. İsteyen beni anlar, isteyen anlamaz. Dinî bir yorumcu da değilim ben.

Beni ipleri kopmus bir kukla sanan yanılır; ipler bağlıdır bana henüz. Kendimi Bochum'daki sahnede gördüm. Sarhoş, dizim yaralı ve bana acıyan'arın fısıltısı. Nefret ettim kendimden bir an. Bana böyle acımaları gerekirdi. Bir kaç seyircinin ıslığını tercih ederdim. Marie tekrar benim olmalı. Ona sahip olmak için tekrar savaşmağa başlıyacağım. İstiyorum onu. Onların kitabı buna «et arzusu» diyor.

## 7

Ben yirmi bir, o on dokuz yaşındaydı, bir akşam odasına gittiğimde. Erkek ile kadın arasında geçen şeyleri yapmaktı niyetim. Öğleden sonra onu Züpfner'le elele gülerek Gençlik Teşkilâtı'ndan çıkarken görmüştüm. O Züpfner'e ait olamazdı. Bu aptalca elele yürümeleri, deli etmişti beni. Züpfner'i şehirde hemen hemen herkes tanırdı, özellikle Naziler tarafından kovulmuş olan babası dolayısıyla. Lise öğretmeni idi ve harpten sonra orta okul müdürü yapmak istemişlerdi, fakat o reddetmişti. Hatta ona bakanlık bile teklif edildiği söylenir. «Ben öğretmenim ve öğretmen olarak kalmak isterim,» cevabını vermişti onlara. Büyük bir adamdı, sakindi. Öğretmen olarak ise biraz sıkıcı bulurdum ben onu. Bir gün bize güzel ve genç Lilofee'den bir şiir okumuştu.

Kanunî zorunluluk yüzünden beni hâlâ okula göndermeleri saçmalıktan başka bir şey değildi. Okul çağını bu kadar uzun tutmalarını da beğenmiyordum. Fakat düşüncelerimin hiç bir





önemi ve etkisi yoktu. Öğretmenler yüzünden değildi okuldan nefret edişim. Bu nefretimin sebebi sadece annem ve babamdır. «Lise bitirme imtihanlarını vermeli» düşüncesi, aslında, Irk Çatışmalarını Uzlaştırma Cemiyeti Merkez Komitesi'nin ele alması gereken bir meseledir. Çünkü bu bir ırk sorunudur: imtihanı veremeyenler, imtihanı verenler, orta okul öğretmenleri, lise öğretmenleri, akademi öğrencileri, akademi öğrencisi olmayanlar — bir sürü ırk.

Züpfner'in babası, şiiri okuduktan sonra bir kaç dakika susmuş ve arkasından şu soruyu sormuştu gülerek : «Bir şey söylemek isteyen var mı?» Ben hemen ayağa fırlamış ve: «Şiir mükemmeldi,» demiştim. Bu cevabım, sınıfı kahkahaya boğmuştu. Züpfner'in babası ise sadece gülümsemişti; kendini beğenmiş bir öğretmen gülümsemesi değildi bu. İyi bir adamdı, fakat biraz donuk.

Oğlunu babasından daha iyi tanıyordum. Bir gün oyun sahasından geçiyordum. Züpfner'de orada arkadaşları ile futbol oynuyordu. Seslendi bana : «Gel sen de oyna!» Hemen kabul ettim ve karşı takımda sol açık mevkiine geçtim. Oyundan sonra : «Sen de gelir misin?» diye sordu. «Nereye?» dedim. «Bu gece bizde toplanacağız da,» cevabını verdi. «Ama ben sizler gibi katolik değilim ki,» dedim. Güldü; arkadaşları da güldü. «Koromuz var, sen de şarkı söylemeği seviyorsun,» dedi Züpfner. «Evet, şarkıları severim, fakat gece toplantılarını değil,» cevabını verdim. Yine güldü, biraz bozulmuştu: «Canın isterse, arasıra gel de top oynayalım.» Beraberce bir kaç defa top oynadık, sonra gidip dondurma da yedik. Gece toplantılarına gelmemi bir daha hiç teklif etmedi.

Marie'nin de o arkadaşlar grubu ile eğlendiğini biliyordum. Tanıyordum o kızı, babasını da. İkisini de iyi tanıyordum.

Bazı geceler Marie kız arkadaşları ile yakan — top oynardı. Seyrederd.m ben de onları. Daha doğrusu sadece Marie'yi. Bazen bana gü.erek el sallardı. Ben de ona el sallar, gü.erd m. Birbir.mizi iyi tanırdık. Arasıra evler.ne gider, babası ile Hegel ve Marks'dan söz ederdik. O da bizi d.nlerdi; fakat ev.nde gülümsemezdi bana. O akşamüstü Züpfner ile onu elele Gençlik Teşk.lâtı'ndan çıkarken gördüğümde fena bozu.muştum.

Lise tahsilini bitirdiğ.mde yirmi bir yaşında id.m. Rahip.er bana çok iyi davranmışlar, hattâ bir akşam yemeği bile vermişdi. Bira, e.malı turta ve sigara —s.gara içmeyenlere ç.kolata— ikram ettiler. Yemekten sonra arkadaşlarıma numaralarımı sundum — katol.k ve evangelist duası, aylık alm.ş işçiler ve b.r sürü şaklabanlık, Şarlo taklitleri. Bunlar bitince de b.r veda konuşması yaptım. «Son sınıf .mtihanının, ebedî ruhun bir başarı.sı olduğuna inanmak yanlış.» diye konuştum. Coşkun bir veda töreni idi. Fakat evdekiler kızdılar bana. Annem çok s.nirlendi. Babam : «Ne olmak ist.yorsun?» diye bağırdı. Ben de «palyaço» cevabını verd.m. «Artist demek istiyorsun, değil mi? Peki güzel. Öyle ise seni bir t.yatro okuluna gönderey.m,» dedi. «Hayır, artist değil, palyaço. T.yatro okulunun faydası olmaz bana.» dey.nce babam daha da s.nirlendi : «Bana bak, senin niyetin nedir?» «Hiç bir şey,» cevabını verd.m.

Bu konuşmamızın üzerinden geçen iki ay, ben.m için ıstırap verici oldu. Yemekte ağzıma attığ.m her lokmaya annem bakıyordu, sanki ben b.r kat.ld.m. Yıllarca eve gelen giden bütün parazitleri beslem.şti. Bunların çoğu «sanatkâr ve yazar»dı. Bunlardan biri de Schnitzler'di. O değersiz adam mezar kazıcısı! Yağlı, sessiz ve kirli bir yazardı. Schnitzler. Beş-altı ay b.zde yattı kalktı ve b.r tek satır yazmadı. Sabahları kahvaltıya inerken annem ona bakar, gece bir şeyler karalayıp karalama-





diğ.nı merak ederdi. Ve günün b.r.nde ortadan kayboldu. Schnitzler, herkes şaşırdı buna. Arkadaşlarım ile odasını karıştırdık ve okunup bir kenara atılmış bir sürü polis.ye roman bulduk. Masasındaki kâğıtlarda sadece «H.ç bir şey, h.ç bir şey,» yazılıydı. Böyle herifler için annem mutfağa gir.p, en iyi salamları el.yle seçer ayırırdı. Eğer ben de bir res.m sehpası alıp, tuval.er üzer.ne saçma - sapan şeyler çizseyd.m annem: «Biz.m Hans bir sanatkâr, geleceği ümit verici. Ş.mdi uğraşıyor,» demeğe başlardı. Fakat ben henüz, geç kalmış bir lise talebesiyd.m ve annem «sadece b.r kaç güzel şaklabanlık yapmasını biliyor» diye düşünürdü ben.m iç.n. O paraz.tlere yemek vermem.zden başka, bir de «yeteneğ.mi» göstermemi istemeleri, çileden çıkarırdı beni.

Günler.min yarısı Marie'n.n babasının — ihtiyar Derkum — dükkânında geçerdi. Ona yard.m ederd.m. O da bana bir kaç s.gara verirdi, durumu iyi olmamasına rağmen. Böyle geçti evdeki iki ayım ve bu günler bana savaş yıllarından bile uzun geldi. Marie'yi pek görmüyordum. İmtihanlara hazırlanıyordu kız arkadaşları .'e. İht.yar Derkum'la konuşurken arasıra dalar, kap.ya bakardım. O hemen sözünü keser ve : «Bugün geç gelecek,» derdi.

Günlerden Cuma idi ve Derkum Cuma akşamları sinemaya giderdi. Acaba Marie evde m.ydi veya arkadaş.arından biri ile ders mi çalışacaktı? Bunu bilm.yordum. Beni düşündüren bir şey vardı: Mar.e «sonra da» imtihanlarını başaracak durumda olacak m.ydı? Şehrin yarısı ayağa kalkacak ve «.mtihanlarından b.raz önce» d.yecekti. Arkadaşlarını da düşündüm. Onlar için de çok şaşırtıcı olacaktı bu durum. Yatılı okuldayken çocuklardan b.r.n.n tasvir ettiği «vücud özellikleri» beni korkutuyor, cinsi güç meselesi de tedirgin ed.yor-

du. Babasının dükkân için bana verdiği anahtar ile içeri girip, yukarı Marie'nin odasına çıkmanın da çok ayıp olacağını düşündüm. Marie'nin pencereleri caddeye bakıyordu. Oradan içeri girmeğe çalışmak ise, karakolu boylamak demekti. Fakat Marie ile yapmak istediğim şey de bu gece olup bitmeliydi.

Bir eczaneye gittim önce. Erkek kardeşim Leo'dan borç istediğim para ile «arzuları arttıran hap» dan aldım; okulda duymuştum o ilâcın adını. Daha eczaneden içeri girdiğimde kıpkırmızı olmuştu yüzüm. Şansıma tezgâhtar bir erkekti. Ağzımı açtım konuştum: Bir vızıltı gibi çıkmıştı sesim: «Yüksek sesle ve anlışılır konuş,» dedi adam; kükrüyordü sanki. Hapın adını söyledim, verdi. Kasaya parasını öderken, kadın başını salladı. Tanıyordu beni ve ertesi sabah olanları duyunca, kimbilir neler düşünecekti. Fakat yanılmışlardı bu düşüncelerinde, çünkü hapları iki sokak ötede bir kanalizasyon deliğine bırakıvermiştim.

Saat yedide, sinemalar başlayınca, Gudenau sokağına gittim. Dükkân açıktı henüz. Doğru içeri girdim. Marie yukardan bağırdı: «Hey kimsin?» «Benim,» diye cevap verdim ve koşarak merdivenleri çıktım. Yüzüne baktım, konuşmadan. Sonra yavaşça odasına girdim. Şaşırmıştı. Onunla olan arkadaşlığımız, bakışmalardan, gülümsemelerden ve kısa konuşmalardan öteye gitmemişti bugüne kadar. Ona sen veya siz mi demek gerekirdi, bilemiyordum. Annesinden kalan gri, çizgili bornoz sırtındaydı. Saçlarını yeşil bir kordelâ ile toplamıştı... Çözdüm onları, babasının balık oltasıyla bağlı idi. Tek kelime bile söylemeyişim şaşırtmıştı onu. Fakat amacımın ne olduğunu da pekâlâ biliyordu, «Git», dedi sadece. Söylemesi gerekiyordu o anda bu kelimeyi. Fakat «gidin» değil de, «git» demiş olması, benim için yeter de artardı bile. Bu kısacık ke-





limede öylesine bir incelik vardı ki! Bir hayat olabilirdi bunun karşılığı ve ben o anda ağlayabilirdim. Sanki Marie gelmemi bekliyordu. Şaşırmıştı, ama çok değil. «Hayır, hayır», dedim, «Gitmeyeceğim — nereye gideyim?» Başını salladı. «Yirmi Mark borç bulup Köln'e mi gideyim ve seninle sonra evleneyim?» — «Hayır,» dedi, «gitme Köln'e». Yüzüne baktım. Korkum kalmamıştı artık. Ben bir çocuk değildim, o da kızlık çağını geçirmişti. Pencere kenarındaki masada defter - kitap durmuyordu, sevindim. İğne, iplik ve biçki örnekleri vardı etrafta.

Aşağı inip, dükkânı kapadım ve anahtarı, elli yıldır konduğu yere bıraktım: ipek yastıklar ile defterler arasına. Tekrar yukarı çıktığımda Marie yatağa oturmuş ağlıyordu. Yanına oturdum. Bir sigara yakıp verdim. Hayatının ilk sigarısı idi, acemi hareketlerle içmeğe çalıştı. Dumanlar sivri burnundan çıkarken ikimiz de güldük. Sonra konuştuk, uzun uzun. Köln'de «bu işi» para karşılığı yapan kadınları düşündüğünü söyledi. «O kadınlar bunun ancak para ile ödeneceğine inanır, fakat çok yanlış bir inanç bu,» dedi Marie. «Kabahat, o evlere giden erkeklerin karılarındadır». Sonra ben konuştum ve bedenî ve ruhî aşk üzerine okuduğum her yazıyı saçma bulmuş olduğumu söyledim. Bence her ikisi de aynı şeydi. «Peki, bu aşkları bana karşı duyuyor musun?» diye sordu. Ben Marie'yi düşündüğüm her zaman, onları da düşünmüştüm. Marie'yi en çok yatılı okulda hayalimden geçirirdim.

Kalktı ve banyoya geçti. Ben ise sigaramı içmeğe devam ettim. Aklıma o berbat haplar geldi. Kanalizasyona atmıştım onları. Ürperdim. Kalkıp banyoya yürüdüm, kapıyı vurdum. Marie «gel» demeden önce biraz düşündü galiba. Kapıyı açıp içeri girdim. Onu tekrar görünce ürpertim geçmişti. Başına

saç losyonu döküyordu. Yine ağlamıştı. Yüzüne de pudra sürdü. «Ne yapıyorsun sen?» diye sordum. «Güzelleşiyorum,» cevabını verdi. Gözyaşları, yüzüne bulamış olduğu pudrayı dağıtıyordu. Sordu: «Hâlâ gitmek istiyor musun?» «Hayır,» dedim. Marie kolonya da sürdü. Banyonun kenarına oturdum... Acaba 2 saat yetecek miydi? Yarım saat zaten gevezelik ile geçmişti. Böyle meselelerde söz sahibi olmuş arkadaşlarım vardı okuldu. Bir kızı kadın yapmanın ne kadar zor olduğunu anlatırlardı. Kendinden önce Siegfried'i göndermiş olan Gunthe aklıma geldi. Nibelungen katliâmı ne korkunç bir şeydi. Okulda rahip Wunibald Nibelungen destanını anlatırken, ben ayağa kalkmış ve; «Burnhild, Siegfried'in karısı olması gerekir öyle ise.» demiştim. Gülmüştü rahip benim bu sözüme: «Fakat Siegfried Krimhild ile evliydi, oğlum.» Ben bu cevaba sinirlenmiş ve bunun papazca bir görüş olduğunu söylemiştim. Rahip Wunibald da sinirlenip, eli ile masaya vurmuş ve «hakarettir bunlar» demiştir.

Ayağa kalktım. «Ağlama,» dedim Marie'ye. Sustu. Yüzündeki pudrayı düzeltti eli ile. Odaya dönmeden önce koridorda durup, pencereden dışarıyı seyrettik. Aydınlardan Ocak'dı... Yerler ıslak. asfalta vuran ışıklar sarı, manavın üstündeki reklâm yeşildi; Emil Schmitz. Adını neonla yazdırmış olan bu Schmitz'i tanırdım, fakat ön adının Emil olduğunu şimdi öğreniyordum. Emil ile Schmitz yanyana uyuyor diye düşündüm. Marie'nin odasına girmeden önce kapıyı araladım ve elini uzatıp elektriği yaktım.

Babası eve geldiğinde daha uyumamıştık. Saat onbir olmuştu. Sigara almak için dükkâna inişini ve sonra yukarı çıkarken odanın kapısında bir an için durduğunu duyduk. Acaba bir şeyler sezecek mi, diye düşünürken, o yoluna devam





edip, odasına gitti. Ayakkabılarını çıkardı attı. Biraz sonra horlamaları duymaya başlamıştı bile. Olanlar karşısında nasıl bir tepki göstereceğini düşündüm. Katolik değildi Marie'nin babası. Kiliseden ayrılalı yıllar oluyordu. Benim yanımda «toplumun seks ahlâkı yalancı» diye küfür eder durur, rahiplerin evlilik için söyledikleri palavralara da kızardı. Marie ile aramızda geçenleri kavgasız patırtısız kabul edeceğini bekleyemezdim. Beni sever bu adam. Kalkıp gecenin şu saatinde odasına gitsem ve ona her şeyi anlatsam diye aklımdan geçirdim. Marie ve ben büyük sayılırdık. O ondokuz, ben yirmibir. Susmak daha iyi olurdu.

Biraz sonra Marie kalktı. Beni öptü. Sonra çarşafı topladı. Oda tamamen karanlıktı. Kalın perdeleri kapadığımız için caddeden hiç ışık gelmiyordu. Usul bir sesle: «Ben banyoya gidip yıkanacağım. Sen de burada yıkan,» dedi. Sonra elimden tutup, beni yataktan çıkardı ve portatif yıkanma küvetinin olduğu köşeye götürdü. Kendi de elinde çarşaf banyoya geçti. Yıkandım ve tekrar yatağa girdim. Yorgundum, mutluydum, korkmuyordum. Bir süre böyle yattım. Yeni çarşafı Marie hâlâ getirmemişti. Ne yapıyordu niçin gelmemişti? Çarşafsız yatakta yatıyordum. Böyle yatmanın bazı tehlikeleri olduğunu yatakhanede anlatırlardı. Üstünde iç çamaşırlarımdan başka bir şey yoktu ve üşüyordum.

Yine Marie'nin babasını düşündüm. Herkes ona «komünist» diyordu. Fakat savaştan sonra Belediye Reisi olmak için adaylığını koyduğunda. komünistler onun aleyhinde çalışmıştı. Konuşmalarımızda Naziler ile komünistleri karşılaştırdığımda, ihtiyar Derkum hep kızardı: «Bana bak oğlum, arap sabunu satan bir fabrikatörün savaşda ölmesi ile bir olay sonucu ölen kişi arasında fark vardır.» Onun nasıl bir adam olduğunu bu-

güne kadar iyice anlayabilmiş değilimdir. Bir defasında Kinkel benim de bulunduğum bir toplulukta ona «dâhi» diyerek sözde alay etmek istemişti; o anda ayağa fırlayıp suratına tüküreyim, diye düşünmüştüm. Bana saygılı davranan nadir insanlardan biridir ihtiyar Derkum. Zayıftı. Gösterdiğinden daha gençti. Çok sigara içtiğinden de nefes darlığı çekerdi. Yatakta Marie'yi beklerken onun öksürüklerini duyuyordum. Şöyle demişti bir gün bana: «Sizler gibi asil kişilerin oturduğu köşklerde, hizmetçi odasının evin yeni yetişme oğlunun odasına niçin yakın olduğunu bilir misin? Ben söyliyeyim sana: tabiat ve merhamet ile yapılan çok eski bir dalaveredir bu.» Şimdi odaya gelip, beni Marie'nin yatağında yakalamasını isterdim. Odasına gidip, durumu anlatmak ise işime gelmezdi.

Sabah oluyordu. Hâlâ üşüyordum ve Marie'nin odasının acınacak halde olması, rahatsız ediyordu beni. Fakirdiler. Derkum'ların durumu çoktan beri iyi değildi. Bu düşüşün tek sebebi olarak Marie'nin babasının «aşırı politikacılığını» gösterirler. Küçük bir matbaaları ve yayınevleri vardı. Bugün ise ellerinde olan sadece bu dükkândı. Okul çocuklarına defter, kalem ve şeker satıyorlardı. Babam bir gün bana: «Aşırılığın bir insanı ne durumlara düşürdüğünü görüyorsun. Derkum, savaş sonrasının politikacısı bu hale geldi,» demişti. Fakat bence ihtiyar Derkum hiç de aşırı politikacı değildi. Galiba babam aşırılık ile sonuçlarından pek anlamıyor. Marie'nin babası dua kitapları satmıyordu; dinî günlerde bu kitapları satsa iyi para kazanacağını bildiği halde.

Oda iyice aydınlandı. Ne kadar da fakirdiler. Marie'nin dolabında üç elbise asılıydı; sanki yüz yıl önce sırtında görmüş olduğum koyu yeşil, iyice eskimiş sarımtırak ve dinî merasimlerde giydiği koyu mavi elbise. Mantosu eski ve yeşildi; üç çift





de ayakkabısı vardı. Yataktan kalkıp, dolabın çekmecelerini karıştırmağa ve Marie'nin çamaşırlarına bakmağı bir an aklımdan geçirdim. Fakat vazgeçtim. Gerçekten evlenmiş olduğum için kadının bile çamaşırlarına bakmazdım.

Marie banyodan geldiğinde saat, sabahın altısını geçmişti. Mutluydum. Onunla yatmağı her zaman arzulamış ve bu gece yatmıştım. Kendime çekip öptüm, gülümsedi. Boynuma doladığı kolları buz gibiydi. «Ne yaptın?» diye sordum usulca «Ne yapabilirdim!» cevabını verdi. «Çarşafları yıkadım, sadece dört çarşafımız var. İkisi yatakta, ikisi kirlide.» İyice çektim kendime. Buz gibiydi elleri. Koltuk altlarıma soktum onları. Marie «sıcak yuvalarında oturan yavru kuşlara» benzetti onları, «Çarşafları bayan Huber'e veremezdim herhalde,» dedi, «Çamaşırlarımızı her zaman o yıkar. Yaptığımız şeyden bütün şehrin haberi olurdu böylece. Bir an çarşafları atmağı düşündüm, fakat yazık değil mi!» «Peki, niçin sıcak su ile yıkamadın?» diye sordum. «Yok da ondan,» dedi. Sonra birden ağlamağa başladı. Niçin ağladığını merak ettim. «Katoliğim ben. Biliyorsun bunu,» dedi. İster evangelist, ister dinsiz olsun, her kız ağlardı bu durumda. Sesimi çıkarmadım. Bir kaç yıldır aralarının iyi olduğu kız arkadaşları vardı. Dinî törenlere beraber giderlerdi. Herhalde sık sık da Azize Maria'dan konuşurlardı. Ve Marie şimdi kendini o gruba ihanet etmiş sayıyordu, sanki aralarında bir yalancıydı. Durumun Marie için ne kadar kötü olduğunu anlıyordum. Fakat ben de daha fazla bekleyemezdim, onunla yatmak için!

Kızlarla konuşacağımı söyledim. Heyecanla fırladı ayağa : «Ne, kimle?» «Arkadaşların kızlarla,» cevabını verdim. «Biliyorum, vaziyetin kötü. İstersen, benim zor kullandığımı söyle.» Güldü ve: «Hayır, saçma bu!» dedi. «Peki bir şey söy-

lemem,» dedim. «Sadece karşılarına çıkar, bir kaç numara ve taklit sunarım. Onlar da, Marie ile o şeyi yapan Schnier dedikleri bu herhalde; fena bir çocuğa benzemiyor, diye düşünürler.» Yine güldü; «Aptal değilsin,» dedi. Sonra tekrar ağlamağa başladı.

Koltuk altlarıma koyduğu elleri ısınmıştı. Onlar ısındıkça, ben gevşiyordum. Biraz sonra beni ısıtan onun elleri oldu. Onu sevip sevmediğimi, güzel bulup bulmadığımı sordu. «Bundan emin olmalısın, Marie.» dedim. Fakat o, bu sözleri her zaman duymanın hoşuna gideceğini söyledi. Ben de usul sesle «evet, evet,» dedim. Seviyordum onu.

Sonra Marie ayağa kalktı, yıkandı ve giyindi. Benden utanmıyordu. Onu seyretmek hoşuma gidiyordu. Param olunca ona pahalı ve güzel şeyler alacağımı düşündüm. Çok defa vitrinlerdeki elbiseler, kazaklara, ayakkabılara ve çantalara bakmış, bunların Marie'nin üstünde nasıl duracağını hayâl etmiştim. Fakat babasının para üzerine öyle şiddetli fikirleri vardı ki kızına bir şeyler alıp götürmeğe cesaret edememiştim. «Fakir olmak berbat,» demişti bir gün bana, ihtiyar Derkum. «Ya peki, zengin olmak?» diye sormuştum. «O nasıl?» Bunları sorarken kıpkırmızı olmuştum bile. Dik dik baktı bana; o da kızardı: «Bak oğlum, aklını bir kenara atarsan, zenginlik de bir işe yaramaz. Bu dünyada bir şeyler yapabilmek için hâlâ cesaret ve inancım olsaydı ne yapardım biliyor musun?» «Hayır,» dedim. «Zengin ailelerin çocuklarına bakacak bir dernek kurardım» diye konuşmasına devam etti. Yine kızarmıştı. «O aptallar «Cemiyetin dışındakiler» deyimini hep fakirler için kullanır.»

Marie çok rahat soyunup giyiniyordu yanımda. Bu hali hoşuma giderdi benim. Sonraları, otelden otele dolaştığımız





günlerde, sabah uyanınca ben yataktan kalkmaz, onun yıkanmasını ve giyinmesini seyrederdim. Banyolu oda tuttuğumuzda ise onu görmek için banyonun kenarına otururdum. Ve bu sabah yatakta daha uzun süre kalmağı, onun giyinmesinin daha uzun sürmesini ne kadar isterdim. Boynunu, kollarını, göğüslerini ve dişlerini güzelce yıkadı. Sabahları yıkanmaktan daima kaçınmışımdır. Diş fırçalamak ise işkenceydi benim için. Marie ise yıkanırken hareketlerinde ne kadar rahattı.

Sonra erkek kardeşim Leo'yu düşündüm. Çok dindar, imanlı, doğrucuydu ve bana inandığını söylerdi hep. Bitirme imtihanlarını başarı ile verdiğinden dolayı pek sevinçli değildi. Çünkü o ondokuz yaşında bu imtihanları başarırken, ben yirmibirimde idim ve daha Nibelungen destanının o saçma yorumu ile uğraşıyordum. Leo, Marie'yi bazı çalışma cemiyetlerinden tanıyordu. Katolik ve evargelist gençler, demokrasi ve dinî tolerans üzerine konuşurdu orada.

Babamın on yıldır bir sevgilisi olduğunu duyduğumuzda, en büyük şoku Leo geçirdi. Ben de çok şaşırdım, fakat ahlâkî bakımdan değil. Belki bir taraftan da babam haklıydı. Merhameti bile yalancı olan bir kadınla evlilik zordu. Annemin konuşması da bir tuhaftı. Kelimelerinde A, O ve U harfleri hep eksikti. Leo'ya «Le» derdi. Sık sık da şu cümleyi kullanırdı: «Biz meseleleri daha başka görürüz» veya «prensip olarak ben haklıyım. Bazı şeyleri tartışmağa hazırım» diye konuşurdu. Babamın bir sevgilisi olması beni estetik bakımdan şaşırtmıştı daha çok. Böyle bir şey uygun değildi ona. Babam ne merhametli, ne de neşelidir. Bir hastabakıcı veya ruhiyatçı da olsa sevgilisi (o heybetli «sevgili» deyimi de uygun değil ya) yine babama uygun bulamıyordum. Kadın, sevimli, hoş, pek akıllı olmayan bir şarkıcı idi. Babamın ona konser için angaj-

manlar temin etmesi mümkünken, yapmamıştı. Fazla namusluluğunu göstermişti yine. Leo bu duruma çok şaşırmış, inançları alt - üst olmuştu. Annem de Leo'ya «bir kriz geçiriyorsun,» demişti. Kardeşim yazılı imtihanlardan birinde 4 alınca, onu ruh doktoruna götürmek istedi. Ben bunu önledim... Erkek ile kadın arasında geçen her şeyi ona anlattım, imtihanlarına yardım ettim ve Leo'nun yazılı notları yine 7 - 8 oldu. Annem de «ruh doktoru» lâfını bir daha ağzına almadı.

Marie koyu yeşil elbisesini giydi. Fermuarını kapatamıyordu bir türlü. Kalkıp yardım etmedim. Onu seyretmek daha güzeldi; sırtına götürdüğü elleri, fermuar aralığından görünen beyaz teni, siyah saçları ve koyu yeşil elbisesi. Doğruldum ve fermuarı yukarı çektim. Niçin bu kadar erken kalkmış olduğunu sordum. Babasının ancak sabaha karşı uyuduğunu ve geç kalkacağını söyledi. Dükkânı açmak, gazeteleri içeri almak onun vazifesiydi. Defter, kalem, bonbon isteyen öğrenciler de okula giderken uğrarlarmış. «Sen de,» dedi, «en geç yedibuçukta gitsen iyi olur. Ben kahve yapmağa iniyorum, beş dakika sonra sessizce mutfağa gelirsin.»

Aşağıda mutfakta Marie kahveyi önüme koyarken, kendimi gerçekten evli sandım. Sandviç de hazırlamıştı. Başını salladı: «Yıkamadın yüzünü, saçlarını taramadın. Sen kahvaltı sofrasına böyle mi otursun hep?» Cevabım evet oldu. Yatılı okulda bile alıştıramamışlardı beni bunlara.

«Peki ne yapıyorsun?» diye sordu. «Herhangi bir şekilde temizlenmelisin.»

«Kolonya ile temizlenirim,» dedim.

«Fakat böylesi de pahalı olur,» diye konuştu ve nedense yüzü kızardı.





«Evet,» cevabını verdim, «fakat amcalarımdan biri bu kolonyanın genel mümessilliğini yapıyor ve bana daima hediye olarak yollar.»

Çok iyi tanıdığım mutfağa baktım: küçük ve karanlıktı.. Dükkânın bir arka odasıydı. Bir köşede ocak vardı. Her ev kadının yaptığı gibi Marie'de geceden kömürlerin üstünü ıslak gazete kâğıtları ile örtmüş, sabah da biraz eşeleyip içine kömür ve tahta parçaları atarak yeniden canlandırmıştı. Maden kömürünün, sabahları sokaklarda duyduğum o berbat kokusundan nefret ederdim. Şimdi de bu küçük mutfağı kaplamıştı. Mutfak o kadar dardı ki, Marie kahve tasını ocaktan almak için kalktığında, iskemleleri çekmek gerekiyordu. Herhalde anneannesi ve annesi de böyle yapmıştı.

Her zaman girdiğim bu mutfak, bugün bana o kadar yakın gelmişti ki! Belki de gündelik hayatın tâ kendisiydi bu yaşadığım. Burayı terketmek ve Marie ile yapmış olduğum şeyin yükümlülüğünü, arkadaşları, Leo ve bu meselenin kulaklarına gideceğinden hiç şüphem olmadığı annem ve babamın karşısında duymak zordu. Burada kalmağı, hayatımın sonuna kadar bonbon ve defter satıp, geceleri de Marie ile yatağa girip, elleri koltuk altlarımda uyumağı ne kadar isterdim. Kahve tası, sandviçler, Marie'nin soluk mavi önlüğü ve yeşil elbise ile geçecek bir hayat. Marie benim karım olduğu için mutluydum. Ayağa kalktım. Yanına gidip kollarıma aldım. «Gece kalktın, çarşafları yıkadın.» Başını salladı: «Sen de soğuk ellerimi koltuk altlarına koyup ısıttın,» dedi. «Neyse, artık gitme zamanın geldi. Saat yedibuçuk, öğrenciler uğramağa başlar.»

Gazete paketini almak için kapıya çıktık. Schmitz'de kamyonu ile hâlden geliyordu. İçeri çekilmeme rağmen gördü be-

ni. Şeytanın bile komşular kadar keskin gözleri yoktur. Sabah gazetelerine bir baktım. Bu gazeteleri heyecanla bekleyen çoktur. Benim için ilginç gazeteler, akşam çıkanlar ve banyoda okunanlardır. O sabah gazetelerde önemli bir haber vardı : «Strauss ve getirdikleri.» Bir yerden sonra akılsızlığı önlemek gerekiyor.

Dükkâna küçük bir kız girdi. Sekiz - dokuz yaşlarında, kırmızı yanaklı, siyah saçlı, yüzünü yeni yıkamış, kitapları kolunda. «Şeker», dedi, «bir Groşenlik.» Bir Groşen'e kaç tane verildiğini bilmiyordum. Kavanozu açtım ve külâha yirmi tane koydum. Ellerim kirliydi ve kavanoz camının arkasından daha büyük görünüyordu. Utandım, ilk defa ellerimin kirinden. Külâhı kıza uzattım, şaşırdı. «Tamam, haydi git bakalım » dedim. Tezgâha bıraktığı bir Groşen'i de alıp çekmeceye attım.

Marie gelince aldığım parayı gösterdim ona gururla.

Güldü. «Fakat gitmelisin artık,» dedi.

«Niçin? Baban gelene kadar bekleyemez miyim?»

«Saat dokuzda iner aşağı. Sen de o zaman yine gelirsin.. Haydi git,» dedi. «İstersen kimse öğrenmeden kardeşin Leo'ya anlat durumu.»

«Evet,» dedim. «Evet haklısın.» Yine kızardım. «Okula gitmeyecek misin?»

«Gitmiyeceğim bugün » dedi, «Bundan sonra da hiç gitmiyeceğim. Çabuk geri gel.»

Ondan ayrılmak zor geliyordu. Kapıya götürdü beni. Öpüştük orada, hem de Schmitz ile karısı gördüğü halde. Zokayı yuttuklarını daha yeni farkedip de gözleri yuvalarından dışarı uğramış balıklar gibi bakıyorlardı.

Arkama bakmadım dükkândan çıktıktan sonra. Hava so-





ğuktu, ceketimin yakalarını kaldırdım. Bir sigara yaktım. Pazardan geçip Franzıskaner caddesine girdim. Koblenz caddesinin köşesinde, geçmekte olan bir otobüse atladım. Biletçi kadın kapıyı açtı. Bilet almak için parayı uzattığımda, hala ağzımda duran sigarayı gösterdi. Ateşini attım, geri kalan kısmını da cebime soktum. Otobüsün ortasına doğru yürüdüm. Pencereden caddeye baktım boz gözlerle. Marie'yi düşündüm.

Yanında durduğum adam, suratımda bir şeyi pek beğenmemiş olacaktı, dönüp bakıyordu. Gazetesindeki «Strauss ve getirdikleri!» yazısını bile okumağı bıraktı. Gözlüğünü burnuna düşürdü, başını salladı ve «tuhaf» diye mırıldandı. Onun arkasında oturan kadın da — yanında duran havuç çuvalına az kalsın çarpıyordum — başını salladı, dudaklarını oynattı.

Saçlarımı Marie'nin aynasına bakarak, onun tarağı ile güzelce taramıştım. Gri ve temiz ceketim vardı sırtımda sakallarım da uzamamıştı. «Tuhaf» demelerine bir sebep yoktu. Ne fazla uzun boyluydum, ne de fazla kısa boylu. Burnum da çirkin değildi. Dış görünüş bakımından öyle belirli bir özelliğim yoktur. Pasaportumda «eşkâl» sütunu boştur.. Üstüm başım temizdi, sarhoş değildim. Ve buna rağmen havuç çavallı kadın hâlâ bana bakıyordu. Adam ise gözlüklerini tekrar düzeltmiş, «Strauss ve getirdikleri» yazısını okumağa devam etmişti. Kadın kendi kendine konuşuyor, başını sallıyordu. Sanki diğer yolcular da beni görsün istiyordu. Yahudilerin nasıl olduğunu pek bilmem. Yoksa beni onlardan biri mi sanıyordu. Fakat yavaş yavaş durumu anlıyordum. Bakışlarım tuhafına gitmişti, adamla kadının. Boş gözlerle caddeye bakışım. Bunu saçma bir düşmanlık buldum. Sinirlendim. Bir durak önce indim otobüsten.

Bahçemizdeki kayın ağaçları kahverengi ve ıslaktı. Tenis

kordunun kırmızı toprağı henüz silindir ile düzeltilmişti. Nehir tarafından çatanaların sesi geliyordu. Eve girdim. Mutfakta Anna bir şeyler mırıldanıyordu, küfür gibi geldi bana. «... sonu yok, yok» kelimelerini duydum. Açık mutfak kapısından içeri seslendim; «Anna kahvaltı isterim.» Sonra oturma odasına geçtim. Duvarların meşe kaplaması ve av ganimetleri asılı koridor bu kadar yabancı gelmemişti bana hiç. Yandaki müzik odasında Leo, Chopin'in mazurkasını çalıyordu. Kardeşim müzik tahsili yapmak istemişti. Sabahları beşbucukta kalkar, piyano çalardı. Çalanın Leo olduğunu bir an için unuttum. Leo ile Chopin birbirine pek uymazdı veya zaten! Ünlü piyanistlerden Chopin ve Schubert'i severim. Mozart'ı ilâhi, Bethovan'i muhteşem, Gluck'u emsalsiz ve Bach'ı güçlü kabul eden müzik öğretmenimizi haklı bulurdum. Bach'ı ben otuz ciltlik bir felsefe gibi görürdüm. Schubert ve Chopin ise tam dünyevi idiler. Onları daha çok dinlerdim.

Parkın Ren nehri tarafında büyük babamın nişangâhlarını gördüm pencereden. Kâhya onları herhalde daha yeni yağlamıştı ki, sallanıyordu. Büyük babam ara sıra bazı «ihtiyar gençleri» bir araya toplardı. Onbeş tane dev otomobil bahçeye park eder, onbeş tane de şoför soğuktan titreyerek ağaçların ve çalılıkların arasında durur veya mermer bankların üzerinde iskambil oynardı. «İhtiyar gençler» den biri onikiyi vurdu mu, şampanya patlamaları duyulurdu. Bazen büyük babam beni yanına çağırır, onları eğlendirmemi isterdi. Ben de onlara şaklabanlıklar yapardım: Adenauer ve — çok kolay olan — Erhard taklitlerimi veya bir kaç numaramı sunardım. Kötü yapmağa ne kadar gayret etsem onlar numaralardan çok hoşlanır, kahkahalar atarlardı. Boş bir fişek kartonu veya tepsi ile dolaşır, paralarını alırdım. Bu ihtiyar ve biraz da küstah atıcılar-





la iyi anlaşırdım. Çinli bir yüksek devlet memuru ile iyi anlaşabileceğim gibi. Hareketlerim karşısında «muazzam» — «mükemmel», derlerdi. Hattâ bazıları tek bir kelimeden fazla da söylerdi: «Çocuğun içinde var» veya «bunda var bir şeyler.»

Chopin'i dinlerken, bazı angajmanlar yapıp artık biraz para kazanmanın doğru olacağını ilk defa o gün düşündüm... Büyükbabama rica etsem, beni zengin toplantılarına «eğlendirici» olarak tavsiye edebilirdi. Devlet müfettişlerinin toplantılarında da numaralarımı sunabilirdim. «Müfettiş» diye bir numaram vardı zaten.

Leo çalmağı bıraktı ve yanıma geldi. Leo çok uzun boylu ve sarışındır. Kenarsız gözlüğü ile onu tıpkı İsveçli bir civzit papazı gibi görürüm. O günkü giyimi de Chopin'e pek uymuyordu: mükemmel ütülenmiş koyu renk bir pantalon, beyaz ve bol bir kazak ve yakaları gözüken kırmızı bir gömlek. Böyle bir kıyafet — sanki kendine baktırmağa zorluyordu — hiç hoşuma gitmezdi benim, tıpkı o şaşalı «Ethelbert» veya «Gerentrud» adları gibi. Leo'nun, Henriette'ye benzeyen bazı yerleri vardı; kalkık burnu, mavi gözleri ve sarı saçları. Ağzı ise Henriette'ye benzemezdi. Leo'ya soğukluk veren ağız, Leo; odasında 5 - 6 tane spor diploması asılı dururdu. Fakat Leo'yu gören, beden eğitimi dersine girmeyen bir öğrenci sanırdı. Yanıma geldiğinde biraz sinirli gibiydi. «Hans ne var?» diye sordu. Konuşurken ellerini koyacak yer bulamıyordu. Yüzüme baktı, sonra başını önüne eğdi. Ağlamıştım. Chopin veya Schubert'i dinlediğimde ağlardım hep. Gözyaşlarımı sildim. «Chopin'i bu kadar güzel çaldığını bilmiyordum,» dedim. «Mazurkayı bir daha çal.»

«Çalamam,» cevabını verdi. «Okula gideceğim. Bitirme imtihanı için Almanca konusunu verecektir.»

«Annem'n arabası ile bırakırım ben seni,» dedim.

«Bu külüstür arabaya binmek hoşuma gitm yor. Biliyorsun ki, ondan nefret eder'm,» d'ye konuştu. Annem bu «çok değerli» spor arabayı bir arkadaşından almıştı. Leo'yu sinirlendirecek tek bir şey vardı: zengin anne - babamız için birinin ona takılması veya alay etmesi. Kıpkırmızı olur, yumrukları ile boşluğu döverdi. «Hoşuma g tmese bile, bir istisna yap bugün,» ded'm. «Haydi geç p'yanoya. Hem sonra geceyi nerede geçirdiğ'mi merak etm yor musunuz?»

Kızardı, yere baktı ve sonra konuştu: «Hayır. Bilmek de istemiyorum.»

«Bir kızla beraberdim,» dedim. «Hayır bir kadınla, karımla.»

«Öyle mi?» diye sordu, başını kaldırmadan. «Evlenme meras'mi ne zaman oldu ki?» Ellerini nereye koyacağını hâlâ bilem'yordu. Gitmek istedi. Kolundan tutup durdurdum.

«Marie Derkum'la beraberd'm,» dedim usulca. Bir adım geri çekildi ve: «Aman Allahım, o.maz,» dedi.

Öfke ile baktı bana ve b'rşeyler mırıldandı ağzının içinde.

«Ne?» d'ye sordum. «Ne d'yorsun?»

«Otomobille gelebilir'm. Götürecek m's'n beni.»

«Olur,» ded'm. Kolumu omuzuna koyup oturma odasına götürdüm. «Git de arabanın anahtarlarını al» ded'm.

«Annem sana verir onları — ehliyeti de al. Bana para da lâzım Leo. Var mı sende?»

«Çekmecede var» cevabını verdi. «Kend'n al.»

«Almam,» ded'm. «Sen gönderirsin bana,»





«Göndermek mi?» diye sordu hayretle. «Gid'yor musun ki?»

«Evet,» dedim. Başını eğdi ve yukarı çıktı.

Bana sorduğu zaman gelm'şti gitmek aklıma. Mutfağa geçt'm. Anna hâlâ söyleniyordu.

«Artık kahvaltı etmeyeceğini düşündüm,» d'ye konuştu. «Kahvaltı istemem,» ded'm. «Fakat bir kahve tasından süzgeci aldı, fincanın üstüne koydu. Leo ve ben kahvaltıyı mutfakta yapardık. Yemek odasına, meras'm'e servis yapılmağı bekl.emek can'mızı sıkardı. Anna mutfaktayken, öbür kız, Norette, yatak odasına annem'n kahvaltısını götürür, onunla g'y'm ve makyajını da konuşurdu. Sonra annem yüzüne bazı kremler sürerdi. Kahvaltı bitince dua eder, arkasından da Norette'nin okuduğu sabah gazetelerini ve ilâç prospektüs'erini d'nlerdi. Bir dosya dolusu ilâç prospektüsleri vardı annemin. Bunlar «hazım» «kalp» «sinir» d'ye ayrılm'ştır. Doktora ihtiyacı olduğu zaman, onları okur ve konsultasyon ücret'nden kurtulur. Tanıdık bir doktor, numune ilâçlardan gönderince de çok memnun olur.

Anna, arkası dönük iş görüyordu. Ben'mle konuşmaktan çekinir gibiydi. Aramız iyi idi. Onbeş yıldır yan'mızda çalışan Anna'ya beni terb'ye etmek görevi ver'lm'şti. O ise bu görevi pek başaramamıştı; kendi de kabul ediyordu bunu. Daha önce, avangelist bir rah'p o'an amcamızın yanında çalışm'ştı.. Anna Postdam'lıydı. Evangelist o'uşumuza, Ren d'akletiği ile konuşmamıza alışamamıştı pek. Ama uzun boylu ve sarışındı. Bu evde bir han'mefend' g'b' hareket e'mekten gurur duyardı. Babası, adının sadece «I.R.9.» olduğunu b'ldiğ'm bir yerde veznedar idi. Çocuk bakımı ile ilg'li ne olsa, «I.R.9.» da bu

böyle olmaz,» derdi. Bu evin I.R.9. olmadığını Anna'ya söylemek pek işe yaramazdı. I.R.9.'un ne anlama geldiğini pek araştırmadım, ama galiba bir bakım enstitüsüydü ve beni oraya helâ temizleyici olarak bile kabul etmezlerdi. Ben yıkanmağa karşı tepki gösterdikçe, Anna hep I.R.9.'dan söz ederdi. Hele «yatakta mümkün olduğu kadar fazla kalmak alışkanlığını» çileden çıkarırdı onu.

Kahve tasını masaya getirdi. Başı önünde, tıpkı öfkeli bir piskoposa hizmet eden rahibe gibiydi. Ve çok eminim ki, Anna o rahibe içgüdüsüyle bu sabah nereden geldiğimi anlamıştı. Annem ise böyle değildi; bir kadınla yıllarca gizli evli yaşasam, ruhu bile duymazdı. Anna'nın elinden tası aldım, fincana boşalttım. Sonra kolunu tuttum. Başını kaldırıp bana baktığında mavi gözleri yaşlı idi. Ağlıyordu. «Bak bana Anna,» dedim. «Herhalde senin o I.R.9.'da gözlere erkekçe bakılır.»

«Ben erkek değilim,» cevabını verdi. Bıraktım kolunu... Yine ocağa döndü. Bir şeyler mırıldanıyordu. Günah, ayıp, Sodom ve Gomore sözlerini duydum. «Anna, Sodom ve Gomore'da neler olduğunu düşün bir kere,» dedim. Elimi omuzuna koydum. İtti. Dışarı çıktım. Bu evden ayrılacağımı söylememiştim ona. Ara sıra Henriette'den söz ettiğim tek insandı Anna, evde.

Leo garajın kapısında sabırsızlıkla bekliyordu. «Gece eve gelmediğimi annem farketmiş mi?» diye sordum. «Hayır,» cevabını verdi ve anahtarı uzattı. Garaja girip arabaya bindim, dışarı çıkardım, Leo da bindi. Tırnakları ile oynuyordu. «Parayı nereye göndereyim?» dedi. «İhtiyar Derkum'a yolla» cevabını verdim. «Haydi hareket et, geç kalıyorum», dedi. Bahçeyi hızla geçip, kapıdan caddeye çıktım. Uçaksavara giderken Henriette'nin tramvaya binmiş olduğu durakta durdum. Onun ya-





şında bir kaç kız tramvaya biniyordu. Tramvayın yanından geçerken Henriette gibi başka kızlar da gördüm. Gülüp konuşuyorlardı. Şapkaları mavi, mantolarının yakası kürklü idi. Yine bir savaş olsaydı, herhalde anne - babaları onları gönderirdi. Ceplerine biraz para, çantalarına bir kaç sandviç koyar, sırtlarını sıvazlayıp «başaracaksın yavrum,» derlerdi. Kızlara el sallamak geldi içimden. Yapmadım. Bu külüstür arabaya binince bir kıza bile el sallanmaz. Çocuk bahçesinde bir gün ağlayan bir çocuğa çikolata vermiş, sarı saçlarını okşayarak teselli etmek istemiştim. Bunu gören iki kadın bağırıp çağırmış, polis getirmeğe bile kalkmışlardı. Kadınlardan biri: «Pis herif, pis herif,» diye bağırıyordu. Bu olay hatırıma geldikçe insanlardan iğrenirim.

Hızla Koblenz caddesinden aşağı inerken, sürtünerek çizebileceğim bir bakan arabası aradım. Annemin arabasının büyük çamurlukları ile başka bir arabayı kolayca çizebilirdim... Fakat sabahın bu erken saatinde hangi bakan evinden çıkardı? «Askerliğin ne olacak,» diye sordum Leo'ya. «Gidecek misin?» Kızardı Leo. Başını önüne eğdi. «Arkadaşlar arasında konuştuk,» dedi ve bunun bir demokrasi görevi olduğu sonucuna vardık.» «Peki,» dedim, «git ve bu çılgınlığa sen de katıl bakalım. Benim hiç niyetim yok gitmeğe.» Soru soran gözlerle bana baktı. Leo; sonra başını yine önüne eğdi. «Niçin Nasıl?» diye sordu. «Bir zamanlar bizde kalmış olan binbaşıyı yine görmek isterim. Hatırlar mısın, bayan Wieneken'in vurmak gelirdi içinden onu. Şimdi o ya albay ya da general olmuştur.»

Okulun önüne gelmiştik. «Arkada sağda talebe yurdunun önüne park et arabayı,» dedi. Yola devam ettim ve dediği yer-

de durdum. Leo'ya elimi uzattım, fakat, o acı bir gülümseme ile bana baktı; sıkmadı elimi. Leo'nun bu hareketi ve ikide bir saatine bakması sinirimi bozdu. Saat sekize beş vardı daha. «Sen de askere gitmek istemiyorsun ya!» dedim. «Niçin istemeyecek miş m?» diye sordu. «Ver anahtarlarını arabanın.» Verdim ve başımı sallayıp yürüdüm. Yolda Henriette'yi düşündüm. Leo'nun asker olmasını da saçma buldum. Parkı geçtim, üniversitenin önünden parka doğru yürüdüm. Üşüyor ve Marie'nin yanında olmak istiyordum.

İhtiyar Derkum'un dükkânında çocuklar doluydu. Bonbonlar, silgiler alıyor, parasını verip çıkıyorlardı. Dükkânı geçip, arka odaya girmek için yürüdüm. Başını kaldırıp, bakmadı bile babası. Ocağın yanına gittim. Kahve tasına ellerimi dayadım, ısınsınlar diye. Sigaram da kalmamıştı. Marie gelince, rica etsem bana dükkândan getirirdi. Acaba parasını vermeli miydim? Fincana kahve koydum. Masada üç fincan durduğunu da o an gördüm. Marie'nin yanımda olmasını arzuluyordum. Ayağa kalkıp, ocağın yanında olmasını arzuluyordum. Ayağa kalkıp, ocağın yanındaki muslukta ellerimi ve yüzümü yıkadım, orada duran fırça ile de saçlarımı düzelttim. Tırnaklarıma baktım, temizdiler. Şimdiye kadar yapmamış olduğum her şeyi artık yapmak zorundaydım. Bu gerçek kafama girmeğe başlamıştı.

Babası içeri geldiğinde henüz oturmuştum. Yine ayağa kalktım. O da benim gibi tutuk ve ürkekti. Sinirli gözükmüyordu; ciddî idi. Kahve tasını almak için uzandığında ürperdim; farketti. Başını salladı; fincana kahve doldurdu ve bana verdi. Teşekkür ettim. Hâlâ konuşmuyordu benimle. Gece, yukarıda Marie'nin yatağında düşüncelere dalmışken, kendimden çok emin-





dim. Canım sigara istedi yine, fakat masada duran kutudan almağa da cesaret edemiyordum. Başka zaman bu hareketi yapabilirdim. Masaya eğildi. Saçları dökülmeğe başlamıştı, başında açık yerler vardı. Kırçıl ve karışık sakalları ile Derkum, olduğundan daha ihtiyar gözüküyordu.

«Bay Derkum» dedim, «bir hakkınız var.» Sesim çok çıkmamıştı. Elini hiddetle vurdu masaya. Gözlüklerinin üstünden bana baktı. «Lânet olsun! Olmalı mıydı bu, hem de bütün komşuların bileceği şekilde?» diye bağırdı. Hemen onurdan söz etmesine memnun olmuştum. «Olmalı mıydı bu?» dedi yine. «Böyle bir durumun bizi ne hale getireceğini bilmeliydin; ve şimdi,» bir kuşu salıverir gibi ellerini açtı «her şey boş.» Marie nerede?» diye sordum. «Gitti.» dedi. «Köln'e gitti.» «Nerede? diye bağırdım. Orada nerede?» «Sakin ol bakalım?» dedi. «Onu da söyleyeceğim. Hemen aşktan, evlilikten ve birtakım şeylerden konuşmağa başlamağa da: kendine sakla onları. Git peşinden. Ne olacağını merak ediyorum. Haydi git.» «Peki, adresi?» dedim. «İşte, al,» cevabını verdi ve bir kâğıt attı önüme. Alıp cebime soktum. «Başka bir sey istiyor musun?» diye bağırdı. «Başka? Daha ne bekliyorsun?» «Param yok.» dedim. Güldü. Sevindim. Kaba ve sinirli bir gülmeydi bu. Bir gün babamdan söz ederken de böyle gülmüştü. «Para mı?» dedi. «Bir şaka bu, ama gel.» Kolumdan tutup dükkâna götürdü. Tezgâhın arkasına geçti, kasayı açtı ve bir sürü bozuk parayı önüne fırlattı. Groschenler, Pfenniger. Defterlerin, gazetelerin üstüne saçıldı paralar. Önce çekindim, fakat sonra toplamağa başladım. teker teker. Derkum beni seyrediyordu. Cüzdanını çıkardı ve beş Marklık bir kâğıt para da verdi. Her ikimiz de kızardık. «Afedersin,» dedi alçak sesle «afedersin, allahım affet!» Anlıyordum onu.

«Bana bir paket de sigara verir misin?» dedim. Arkasındaki rafa uzandı, iki paket sigara aldı. Ağlıyordu. Yanaklarından öptüm onu. Hayatta öptüğüm tek adamdı ihtiyar Derkum.



## 8

Züpfner'in, Marie'yi giyinirken veya diş macunu tüpünü kaparken seyretmesi düşüncesi deli ediyordu beni. Ayağım ağrıyordu. 30 - 35 Mark arasında çalışıp çalışamayacağımı da bilemiyordu. Züpfner'in, Marie diş macunu tüpünü kaparken bakmağa en ufak hakkı da yoktu. Telefon etmek için kendimi henüz hazır bulmuyordum. Belki de Züpfner'le gerçekten evlenmişti Marie ve karşıma: «Buyrun ben bayan Züpfner» diyen bir ses çıkacaktı. Değil kabul etmek, düşünemezdim bile böyle bir şeyi.

Leo'ya telefon etmek için «rahip okulları» kısmına baktım rehberin, fakat numarasını bulamadım. Ahizeyi kaldırıp, istihbaratı çevirdim. Karşıma çıkan kız Ren aksanı ile konuşuyordu. Turnede olduğum zamanlar bu Ren aksanını öylesine arzuladım ki! Bulunduğum otelden Bonn telefon istihbaratını aradım. R'leri kullanmazlardı pek, askerî disiplin tonu ile konuşurlardı.

«Lütfen bekleyiniz» sesini duydum. Biraz sonra da karşıma bir kız daha çıktı. Katolik rahiplerin yetiştirdiği kurumların telefon numarasını sordum ona. «Rahip okulları» kısmında aradığımı, fakat bulamadığımı da ilâve ettim. Güldü ve «o yerler» için «parasız okullar» kısmına bakmanın gerektiğini söyledi. Telefon numarasını da verdi. Kızın sesi beni teselli eder gibi olmuştu. O kadar tabiî bir Ren aksanı ile konuşuyordu ki! Ne şuhdu, ne de donuktu. Telefon ile Karl Edmons'a bir telgraf da yolladım.

Bonn'un her zaman için bazı «uyuşuk cazibeleri» vardır. Bazı kadınların da cazibeleri uyuşukluktur. Bonn hiç bir mubalâğayı kabul etmez ve bu şehiri her zaman mubalâğa etmişlerdir. Mubalâğa kabul etmeyen bir şehir de tasvir edilemez... Bonn'un ikliminde, hava ile kan basıncı arasında bir ilişki vardır. Evimize gelen — annem partiye kayıtlı idi — bakanlık memurları, vekiller. generaller ile konuşurdum. Konuşmalarında çoğu zaman kendilerini korurlardı. Ağlanacak bir durumdu bence bu. Bonn ile de alay ederlerdi. Böyle şeylerden ben hoşlanmazdım. Cazibesi uyuşukluk olan bir kadın, aniden ortaya fırlayıp Can - Can yaparsa, doping yaptırmış olduğu düşünülür. Fakat uyuşuk bir şehre doping yapmak imkânsızdır. Partinin teyzesi dedikleri annemden, ancak nasıl kazak örüldüğü, örtülerin nasıl işlendiği veya misafire Sherry nasıl ikram edildiği öğrenilir. Fakat iki saat boyunca, homoseksüellik veya argo üzerine ruh ve anlam dolu bir konuşma yapması beklenemez. Evdeki toplantıların birinde «fuhuşla mücadele komitesi»nde üye olan bir partili ile tanışmıştım. Bonn'daki arga ve ahlâk düşüklüğünün azlığından şikâyet etmişti bana usulca. Dar sokakların, kitapçı dükkânlarının, çocuk cemiyetlerinin, arka oda-





sında kahve içilen küçük fırınların bulunduğu eski Bonn'da bile insanlar böyle değildi.

Leo'ya telefon etmeden önce balkona çıktım. Doğmuş olduğum bu şehir gerçekten güzeldi: Münster nehri, eski saray, Beethoven heykeli, küçük pazar yeri ve park. Bonn'un kaderi, onun kaderine inanılmamasındadır. Bu güzel şehrin havasını ciğerlerime çektim; rahatlamıştım. Hava değişimi yapmak isteyenlere Bonn'un havası yarar.

İçeri girdim ve Leo'ya telefon ettim. Katolik olduğundan beri görmemiştim onu. Mezhep değiştirmesini o çocukça uslûbu ile yazmıştı bir mektubunda; «Sevgili kardeşim! Olgun bir insan gibi düşündüm ve katolik kiliseye geçip, papazlık için kendimi hazırlamağa karar verdiğimi sana bildirmek isterim. Herhalde günün birinde seninle karşılaşır ve hayatıma yeni bir yön verecek olan bu değişim üzerine uzun uzun konuşuruz. Seni seven kardeşin Leo.» Mektubunda, «bildirmek isterim sana» yerine «sana bildirmek isterim» demesi bile Leo'ya özgü bir uslübdu. Kendi şahsını hiç bir zaman ön plâna almazdı.. Piyano çalışındaki zerafet, mektuplarında yoktur. Asil ve beyaz saçlı bir ruhani reis olabilir Leo ilerde. Mektup yazmağa ne babam, ne de Leo becerebilir. Her şeyi yazarlar, ilgili ilgisiz her şeyden söz ederler.

Karşı tarafta telefonun zili hâlâ çalışıyordu. Birinin rahatını bozup da açmağa gelmesi epeyi sürdü. Bu kadar geç açmaları beni çileden çıkarmıştı. Bu «kilise ihmalciliği» diye başlayıp, küfür edecektim nerdeyse. «Buyrun!» diye konuştu ihtiyar ve sıcak bir ses. Şaşırdım. Yumuşak sesinden, kahve ve kurabiye kokusu duyabileceğim bir rahibe beklemiştim karşımda. Fakat çatlak sesli bir ihtiyardı. Lahana kokuyordu. Öksür-

meğe başladım. «Af edersiniz,» dedim, «ilâhiyat talebesi Leo Schnier ile konuşmak istiyorum.»

«Kimle görüşüyorum?»

«Schnier ile,» dedim. Anlamamıştı galiba. Bir süre sustu. Yine öksürmeğe başladım. Sonra; «İsterseniz baş harflerini söyleyelim; sabun, cam, hırka, nane, iğne, elma, raf.» «Nedir bunlar?» diye sordu karşımdaki ihtiyar. Şaşkınlığı sesinden belliydi. Bekliyordum bunu. Bu ihtiyar belki de, pipo içen tatlı bir profesördü. Aklıma gelen Latince kelimeleri acele ile sıraladım : «Suf frater leonis.» Acaba doğru mu idi söylediklerim ve o bunları anlayacak mıydı?

Karşımdaki tuhaf bir ses çıkardı ve : «Frater tuus est in refectorio - yemekteler,» dedi ve devam etti: «Baylar yemek sırasında rahatsız edilemezler.»

«Fakat durum önemli,» dedim.

«Ölüm olayı mı?» diye sordu.

«Hayır,» cevabını verdim. «Fakat onun gibi bir şey.»

«Öyle ise ağır bir kaza.»

«Hayır,» dedim, «İçimde bir kaza.»

«Ah, bir iç kanama,» diye konuştu yumuşak sesiyle.

«Hayır,» cevabını verdim yine, «ruhi bir kanama. Tamamen ruhi bir durum.» Herhalde böyle bir şey ona yabancı idi; bir süre sustu.

«Bilirsiniz ki insan ruh ve bedenden yaratılmıştır,» dedim. Homurdandı. Benimle aynı fikirde olmadığı belli idi. Ağzında pipo varmış gibi konuştu : «Augustin - Bonaventura - Cusanus. Yanlış yoldasınız genç arkadaş.»

«Ruh,» dedim inatla. «Ruhi bir durum. Lütfen bay Schni-





er'e haber verin, ağabeyinin ruhu tehlikede. Yemeği bitince telefon etsin.

«Ruh,» dedi soğuk bir sesle, «kardeş, tehlike.» Aynı şekilde: çöplük, pislik, süt kovası diyebilirdi. Durumu komik buluyordum: talebeler orada, gelecekte ruhî dertleri dinlemeleri için yetiştiriliyordu ve bu ihtiyar «ruhî kanama» ne demek anlamıyordu.

«Mesele çok önemli» dedim.

Sadece «hm, hm,» yaptı. Ruhla ilgili bir şeyin bu kadar önemli olacağını kavrayamamış gibiydi. Sonra başka bir konuya geçti nedense; okul konusuna. «Kullanılan yetiştirme metodları çok hafif,» diye konuştu. Dinliyordum onu; sesine heyecan gelmişti; «Metodlar çok yetersiz.» Anladığı ve sevdiği bir konudan söz ettiği belli idi.

Ben de «haklısınız,» cevabını verdim. «Dayak atmalı okullarda.»

«Değil mi?» diye bağırdı.

«Evet, atmalı,» dedim. «Özellikle öğretmenlere atmalı dayağı. Neyse, kardeşimi durumdan haberdar etmeği de unutmazsınız, değil mi?»

«Evet, not ettim,» dedi. «Önemli bir durum, ruhî bir durum. Dinleyin beni genç arkadaş. Bir ihtiyar olarak size iyi niyetli bir öğütte bulunmak isterim.»

«Oh, tabiî» dedim.

«Akıllıca ifade edilmiş öznellik henüz ilâhiyat sayılmaz ve genç ruhlarda zararlar yaratır. Bu öğütlerimi lûtfen yanlış anlamayın.»

«Hayır,» cevabını verdim.

«Öyle ise allah sizle beraber olsun,» dedi sevinçle. Teşek-

kür edecektim, vazgeçtim ve telefonu kapadım. Terlemiştim.. Bu kuvvetli lahana kokusu, uyuşuk olan sinir sistemi harekete geçirmişti. Kilise makamlarının çalışma metodlarını düşündüm. İhtiyar bir adama, hâlâ işe yaradığı hissini vermeleri gerçekten güzeldi. Fakat kulağı ağır işiten kaçık bir «çocuğu» da telefona koymalarını doğru bulmadım.

Lahana kokusunu yatılı okuldan hatırlarım. Orada bir rahip, lahananın duyguları uyuşturan bir bitki olduğunu söylemişti. Benim veya başka birinin duygularını uyuşturmağa çalışmaları, çileden çıkarırdı beni. Herhalde Leo'nun okulundaki idarecilerin de bütün akıl - fikirleri sadece «et arzusu»nda. Mutfaktaki rahibelerden biri yemek listesini hazırlıyor, sonra da müdüre götürüp fikrini alıyordur. Konuşmadan karşılıklı oturuyor, listedeki her yemek üzerine sessizce düşünüyorlardır : bu duyguları frenler, bu ise coşturur. İşte bütün bunlar edepsizliğin tâ kendisidir bence! Tıpkı yatılı okulda saatlerce futbol oynatmaları gibi. Yorulalım da, kızları düşünmeyelim diye. Bu yüzden ben futboldan soğumuştum. Duyguları uyuşsun diye kardeşim Leo'ya lahana yedirdikleri aklıma gelince, o yere gidip bütün lahanaların üstüne asit dökmek istedim. Zaten bütün gün kulaklarına sokmağa çalıştıkları şeyler yeter: Allahın bağında çalışmak ve anlaşılabilen şeylerin ne kadar az olduğunu kavramak. Marie çocuk düşürdüğünde. Heinrich Behlen bütün bunları açıklamıştı bana. Kendini «Allahın bağında acemi bir işçi» gibi görürdü.

Sabaha karşı beşte çıkmıştık hastaneden. Onu evine kadar götürdüm. Tramvaya binecek paramız olmadığı için yürüdük. Evinin önüne geldiğimizde cebinden bir tomar anahtar çıkardı. Uzamış sakalları, yorgun yüzü ile gece vardiyasından dönen bir işçiden farkı yoktu. Bu halde bir de dua etmek ne





kadar zordu. Bu dualarda saklı olan anlamı Marie anlatırdı bana.

Heinrich kapıyı açtı. Karşımızda asık suratlı bir kadın duruyordu. Ayağında terlikler, derisi sarımtrak ihtiyar bir kadın. Bir rahibe değildi, annesi veya kız kardeşi de değildi. Tıslar gibi konuştu: «Bu ne demek? Ne demek bu? Bu saatte mi geliyorsunuz? Kadın, evin işlerine bakıyordu.

Leo'nun okulundaki kulağı ağır işiten, pipo içen ihtiyar adama bir daha telefon etmek istedim. Onunla «et arzusu» üzerine konuşmak hoşuma gidecekti. Tanıdıklarımdan biri ile bu konudan söz etmeğe pek cesaretim yoktu. Tanımadığım bu ihtiyar beni daha iyi anlardı, çok eminim ona. Dünya yüzünde sadece dört katolik vardı, benim için: Papa Johannes, Gregory, Alec Guinness ve Marie. Gregory. az kalsın dünya şampiyonu olacak zenci bir boksördü bir zamanlar. Şimdi ise varyetelerde «kuvvetli adam» olarak gösteriler yapıyordu. Turnelerde sık sık karşılaşırdık. Çok dindardı, kiliseye bağlı idi, üçüncü tarikattaydı. Bir çokları onu aptalın biri sanırdı, konuşmağı sevmediği ve salatalıkla ekmekten başka birşey yemediği için. Fakat buna rağmen kuvvetliydi Gregory. Marie'yi bir koluna, beni de öteki koluna alıp beke taşır gibi evin içinde gezdirdi. Gerçek katolik diyebileceğim başka tanıdıklarım da vardır: Karl Emonds, Heinrich Behlen ve Züpfner. Marie'de bir süpheye düşerim. «Metafizik korku» sunu ben pek kabul edemem. Beni terk edip, aramızda geçen şeyleri Züpfner'le de yapmasına, onun kitapları «evliliği bozma ve terbiyesizlik» den başka bir şey demiyor.

Marie'nin metafizik korkuları doğrudan doğruya, resmî nikâha ve doğacak çocukların katolik terbiyesi ile yetişmesine

pek yanaşmayışımdandır. Daha çocuğumuz olmadan, onları nasıl yetiştireceğimi, onlarla nasıl konuşacağımızı, onları nasıl giydireceğimizi düşünürdük. Ve fikirlerimiz her konuda birleşirdi. Onları katolik terbiye ile yetiştirmeğe ise yanaşmadım ben. Takdis ettirmeği kabul etmiştim. Kilisede dinî nikâh ile evlenmeğe de razıydım. Fakat resmi nikâhın da gerekli olduğunu söyledi Marie. Ve sonunda sabrım taştı, «bir yıl daha bekleyelim,» dedim. Ağlamağa başladı. Bu durumda ve hele çocukların katolik terbiye ile yetişmesinin hiç bir şekilde mümkün olamayacağını düşünerek yaşamak, onun için çok zordu. Dinî nikâhtan önce resmî nikâhın gerekli olduğunu gerçekten bilmiyordum. Yetişkin bir vatandaş ve «tam mesuliyetli erkek» olarak bilmem lâzımdı ya. Fakat bilmiyordum. Beyaz şarabın soğutularak, kırmızı şarabın ise sıcak içildiğini bile yeni öğrenmiştim. Evlendirme daireleri olduğunu, orada bazı evlenme törenleri yapıldığını ve gerekli evrakların hazırlandığını biliyordum. Fakat bence bunları, devleti memnun etmek isteyenler yapardı. Kilisede dinî nikâhtan önce mutlaka evlendirme dairesine gitmenin gerektiğini öğrenince, gerçekten sinirlendim. Bir de Marie, «çocuklarımıza katolik terbiye vereceğimizi yazılı olarak bildirmeğe mecburuz», deyince kavga başladı. Bütün bunlar bana baskıydı. Yazılı mecburiyet bir delilikti ve Marie'de mecburiyeti kabul ediyordu. Çocuklarını takdis ettirsin, fakat yetiştirilmelerini kendi doğru bulduğu şekilde yapmalıydı.

O gece Marie biraz rahatsızdı. Yüzü soluk, yorgundu. Bağıra bağıra konuşuyordu. Sonunda her şeyi kabul ettiğimi, hattâ imzalı kâğıdı da vereceğimi söyleyince, Marie nedense daha çok öfkelendi: «Bunu sadece tembellikten yapacaksın, yaşadığın düzenin prensiplerine inandığın için değil,» dedi. Ben de «evet» cevabını verdim. Doğru, sadece tembellikti sebep, böyle





karar vermeme. Bütün hayatım boyunca o yanımda kalsın istiyordum. «Yalnız şunu bil ki, düzenin prensipleri benim için işkencedir,» dedim. O hep yanımda kalsın diye katolik mezhebini bile kabul edeceğimi söylememi Marie hakaret saydı. Ben ise bu teklifimden memnun olacağını ummuştum. «Bu meseleler, senden ve benden çok içinde yaşadığımız düzenin meseleleridir, Hans» dedi.

Akşamdı. Hannover'de pahalı otellerden birindeydik. Bu otellerde, bir fincan kahve istediniz mi dörtte üç fincan kahve gelirdi. O kadar ince insanlardır ki, kahve fincanının tam dolu olmasını basitlik kabul ederler! Ve garsonlar, «ince insan» rolü yapan müşterilerden daha iyi bilirdi, inceliğin ne olduğunu. Bu otellerde ben kendimi çok pahalı ve sıkıcı bir yatılı okulda sanırdım. Ve o akşam çok yorgundum. Arka arkaya üç ayrı yerde sahneye çıkmıştım. Çelik hissedarlarının toplantısında, öğretmen adaylarının toplantısında ve bir varyetede. Üçüncüde alkış o kadar cansızdı ki, geleceğim için şüpheye bile düşmüştüm. Otele geldiğimde, baş garsona telefonla bira ısmarlamıştım. «Baş üstüne efendim,» demişti gayet soğuk bir sesle. Sanki ucuz bir bira istemiştim. Ve bira gümüş kupa ile gelmişti.

Yorgundum. Bira içmek, kızma - birader oynamak ve Marie'nin yanında uyumak istiyordum; sağ elim göğsünde, yüzüm saçlarında. O cansız alkış hâlâ kulağımda idi. Avuçlarını yere çevirselerdi, daha insanca hareket etmiş olurlardı. Numaralarımın böyle hor görülmesi ile gümüş kupayla gelen bira arasında ne fark vardı! Her ikisi de yavandı. Ve içinde bulunduğum bu durumda Marie ile daha iyi konuşamazdım.

«Mesele böyle, Hans,» diye devam etti Marie. O kadar

bağırmıyordu şimdi. «Mesele» sözünüz ikimiz için bir şeyler ifade ettiğini, anlamıyordu bile, unutmuştu herhalde. İki kişilik yatağın ayak ucunda bir aşağı, bir yukarı yürüyor, elini kolunu sallıyordu. Aradan geçen yıllar, ona sigara içmeği de öğretmişti. Açık yeşil kazağı ile güzel buldum onu. Teni beyazdı, saçları eskisinden koyu idi. Boynunda damarlar vardı, ilk defa görüyordum. «Lütfen biraz insaflı ol Marie. Şimdi uyuyalım, sabah kahvaltıda her şeyden tekrar söz ederiz, meselelerimizden » dedim. Cevap vermedi, döndü ve yatağın önünde durdu. Sigarasından bir nefes aldı. Ağzının kenarında bazı kırışıklar gördüm. Daha önce görmediğim. Başını salladı, bana baktı, iç çekti ve yürümesine devam etti.

«Pek anlıyamıyorum » dedim. «Önce imzalamamı istediğin o kâğıt için, sonra da resmî nikâh için kavga ettik. Sonunda ben ikisine de 'peki' dedim, fakat sen hâlâ öfkelisin, hattâ eskisinden daha çok.»

«Evet » dedi, «ayrılmaktan korkuyorsun. Fakat gerçekten istediğin nedir senin?»

«Sen. Seni istiyorum.» cevabını verdim. Bir kadına bundan daha açık bir şey söylenebilir mi, bilemem!

«Gel,» dedim, «yat yanıma, sigara tablasını da getir. Daha rahat konuşuruz.» Başını salladı. Tablayı getirip yatağa koydu, fakat kendi gitti pencerede durdu. Korkuyordum. «Konuşmalarımızın hoşuna gitmeyen bir tarafı var — eski Marie gibi konuşmuyorsun!» dedim.

«Ya nasıl konuşuyorum?» diye sordu.

«Bonn havası var konuşmalarında,» dedim. «O topluluğun, Sommerwild'in, Züpfner'in ve adlarını bilmediğim diğerlerinin.»





«Belki,» dedi arkasını dönmeden, «gözlerinin görmediğini kulakların duymuştur.»

«Anlıyamıyorum,» dedim, «ne demek istiyorsun?»

«Ah,» diye konuştu. «Hannover'de katoliklerin günü olduğunu bilmiyordum sanki.»

«Duvar ilânlarını gördüm » dedim.

«Ve Herbert ile Sommerwild'in burada olacakları da aklıma gelmedi mi?»

Züpfner'in ön adının Herbert olduğunu daha yeni öğreniyordum. Yine o elele gezmeleri aklıma geldi. Şehirde her zamankinden çok, katolik rahip ve rahibeler görmüş olduğum aklıma geldi.. Fakat Marie'nin burada olanlardan biri ile buluşacağını düşünmemiştim. Çünkü çalışmadığım bir kaç gün Bonn'a gitmiş ve Marie topulukdaki dostları ile görüşmüştü.

«Otelde mi kaldılar?» diye sordum.

«Evet.» dedi.

«Peki beni onlarla niçin görüştürmedin?»

«Sen burada pek yoktun ki.» dedi, «bütün hafta dışarda idin — Braunschweig. Hildesheim. Celle...»

«Fakat şimdi buradayım ve vaktim var,» dedim. «Çağır onları. beraberce burda bir şeyler içelim.»

«Gittiler.» cevabını verdi, «bu akşamüstü.»

«Sevindim » dedim. «senin bu kadar uzun süre 'katolik havası' teneffüs etmene.» Bu benim sözüm değildir. 'Yine katolik havası teneffüs etmek istiyorum,' derdi ara-sıra Marie.

«Niçin sinirleniyorsun?» diye sordu. Hâlâ pencerenin önünde idi ve caddeye bakıyordu. Marie'nin sigara içmesine alışamamıştım. Tıpkı o geceki konuşması gibi, sigara içmesi

de yabancı geliyordu bana. O anda başka biri olabilirdi yanımda. Güzel, fakat fazla zeki olmayan biri.

«Sinirlenmedim,» dedim, «biliyorsun bunu. Söyle, biliyorsun, değil mi?»

Birşey söylemedi, başını eğdi. Görebiliyordum şimdi yüzünü. Ağlamamak için tutuyordu kendini. Niçin? Ağlamalıydı, hıçkıra hıçkıra, sabaha kadar. O zaman ben ayağa kalkar, kollarıma alır ve öperdim. O ağlamadı, ben de kalkmadım. Canım istemiyor, içimden gelmiyordu. Züpfner'i ve Sommerwild'i düşündüm. Onlarla üç gün beraber olmuş, konuşup gezmişti. Bana ise hiç bir şey söylememişti. Herhalde benden de söz etmişlerdi. Züpfner katolik laiklerdendi. Bir süre düşündüm... Ayağa kalkıp yanına gittim. Saçlarını okşadım, sonra omuzlarından tuttum ve konuştum. «Metafizik ıstıraplar» ve «düzenin prensipleri» nden söz ettim. O da konuştu. Otoriter bir öğretmen havası vardı sesinde. Dediklerini kavramayacak kadar yorgundum. Konuşmasını yarıda kestim. O gün varyetede olanı anlattım. İlk defa başıma gelmişti böyle bir şey.

Yanyanaydık pencerenin önünde. Caddede taksiler gelip gidiyor, katolik komite üyelerini tren istasyonuna bırakıyordu. Rahibeler, rahibeler ve koşuşan laikler. Kalabalık arasında Schnitzler'i gördüm. İhtiyar ve cici bir rahibenin otomobilden inmesine yardım ediyordu. Bonn'da bizde kaldığında evangelistti. Ya mezhep değiştirmişti, ya da evangelist gözlemci olarak Hannover'de bulunuyordu. Her şey beklenirdi bu Schnitzler'den! Aşağıda bavullar oradan oraya taşınıyor, bahşişler veriliyordu. Yorgundum, kafam karmakarışıktı. Taksiler, rahibeler, bavullar, ışıklar. Schnitzler ve varyetedeki o zoraki alkış.

Artık düzenin prensiplerinden söz etmiyordu. Marie, Sigarasını da söndürmüştü. Sokuldu bana, kollarını boynuma doladı ve gözlerimden öptü. «O kadar sevimlisin ki,» dedi. «Se-





vimli ve yorgun.» Ben de ona sarılmak isteyince: «Lütfen, lütfen, yapma,» dedi usulca. Kollarımı çektim. Elbiseler ile yatağa attım kendimi ve hemen uyudum.

Sabah uyandığımda Marie gitmişti. Şaşırmıştım. «Gitmem gereken yola gidiyorum» yazmıştı masaya bıraktığı kâğıda. Yirmibeş yaşında idi, daha iyi bir karar verebilirdi. Kızmadım ona. Hemen oturup uzun bir mektup yazdım. Onları Bonn'a Fredebeul'un adresine gönderiyordum. Hiç bir zaman cevap alamadım.

## 9

Fredebeul'un telefonu da uzun uzun çaldı, açılana kadar Herhalde bay ve bayan Fredebeul uykuda idi. Telefonun zili ile uyanmış, tekrar dalmış, sonra yine uyanmışlardı. Telefon zili ile uyandırılmak kadar ıstırap verici bir şey olamaz. Ahizeyi yerine koymalıydım, yapmadım. Zil çalmalı, telefon açılmalıydı. İhtiyacım vardı onlara. Fredebeul'u derin uykusundan uyandırmak beni katiyen üzmedi. Bu adam rahat bir uykuyu bile hak etmiş değildi. Hasta derecede onur düşkünüdür. Eli hep telefondadır. Allah bilir, sağa sola telefon eder veya telefon bekler. Bakanlık müdürlerinden, gazetecilerden, Merkez Komitesi'nden ve partiden.

Karısını severim. İyi bir insandır. Fredebeul onu katolik topluluğa ilk getirdiğinde, bir talebe idi henüz. Oturuşu, o güzel gözleri ile ilâhiyat - sosyoloji tartışmalarını takip edişi, beni mahzunlaştırmıştı. O, buraya gelmemeliydi, sinemaya veya dansa gitmeliydi.





Toplantı Sommerwild'in evinde yapılmıştı. «Acaba oda sizin için sıcak mı, bay Schnier?» diye soruyordu Sommerwild, ikidebir. Ben de: «Hayır, reis,» cevabını veriyordum, alnımdan ve yanaklarımdan terler akmasına rağmen. Sıcaktan değil, konuşmalardan usandığım içindi terlemem. Dayanılacak gibi değildi konuşulanlar benim için. Balkona fırladım. Kızcağız ise bütün bu palavraları başından sonuna kadar sabırla dinlemişti. Bir ara «taşralı lehçesi» üzerine de konuşmalar olunca, o da fikrini açıklamıştı. Benn'in bazı yazılarını gerçekten çok beğendiğini söyledi. Nişanlısı olarak bilinen Fredebeul kızardı... Kinkel sertçe baktı. Gözleri ile sanki: «Ne, sen bu kızı hâlâ adam edemedin mi?» demek istiyordu. Adam etmişti o kızı sonunda Kinkel, hem de sertçe metodlarla. O cici kızdan bir şey kalmayana, kanatları kopana kadar. Ve ben bu Fredebeul denilen o alçak adamdan nefret ediyordum. Kinkel ile beraber ideolojik bir yolda yürümek için yemin etmişlerdi. Kinkel'in o kıza karışmağa hakkı da vardı.

Kızın sözleri üzerine öfkelenen Kinkel, Fredebeul'a sertçe baktığında, onlardan başka bir yolda yürüdüğünü bildiğim Sommerwild kılını bile kıpırdatmamıştı. Kinkel ve Fredebeul sağdan ise, o soldan yürüyordu. Marie de sararmıştı biraz. Fakat o iyi terbiye edilmişti! Kinkel'in terbiyesi, sonra bayan Fredebeul olan o cici kızı da etkilemişti. O gece daha sonra konuşulanları iç geçirerek dinlemişti: kilise büyüklerinden, Brecht'e kadar.

Balkondan odaya döndüğümde, konuşmalar bitmişti. Bowle içiyorlardı. Bütün lâflar, zavallı kız Benn'in bazı yazılarını gerçekten çok beğendiğini söylediği için edilmişti.

Şimdi Fredebeul'dan iki çocuğu var ve henüz yirmi iki yaşında. Telefonun zili uzun uzun çalarken, bu küçük annenin

günlük hayatı geldi gözümün önüne. Etrafta biberonlar, pudra paketleri, kundak bezleri ve krem kutuları. Ve çaresiz bir şekilde oradan oraya koşuşan o zavallı kız. Banyoda dağlar gibi kirli çocuk bezleri, mutfakta yıkanmamış, yağlı tabaklar. Bir gece de onlarda toplanılmıştı. Konuşulanlar bana yine baş ağrıları vermeğe başlayınca, odadan dışarı çıkmıştım. Mutfakta msiafirlere tost, elmalı turta ve kahve hazırlamakla meşguldü. Ona yardım etmiştim. Tembelimdir. İş yapmağı sevmem, fakat o konuşmaları da dinleyemem.

Nihayet açıldı telefon. Ürkek bir ses «evet buyrun?» dedi. Bu ses, mutfağın, banyonun ve yatak odasının eskisinden daha «ümitsiz» olduğunu anlamama yetmişti. Pek korku duymadım. Fakat sigara içiyordu galiba.

«Schnier,» dedim. Sevinmesini bekledim, her telefon ettiğimde olduğu gibi, «Ah, Bonn'da mısınız? Ne güzel» veya buna benzer bir şey. Fakat bir süre sustu bu defa. Sonra konuştu, zorla : «Güzel.»

Söze nasıl devam etmeliydim, bilemiyordum. Eskiden olsa hemen konuşmağa başlardı: «Ne zaman geleceksiniz bize? Yeni bir kaç numaranızı görmek isteriz!» Fakat ağzını açmıyordu bu defa. İşkence idi böylesi, benim için değil, onun için. Benim cesaretim kırılmıştı. «Mektuplar,» diye konuştum, «Marie için size göndermiş olduğum mektuplar ne oldu?»

«Duruyorlar burada,» dedi. «Marie açmadan geri yollamış.»

«Hangi adrese gönderdiniz ki onları?»

«Bilmiyorum,» cevabını verdi. «Kocam yollamıştı.»

«Geri gelen mektupların üzerinde yazılıdır, hangi adrese gönderilmiş oldukları.»





«Sorguya mı çekiyorsunuz beni?»

«Oh, hayır,» dedim yumuşak bir sesle. «Hayır, hayır. Fakat haddim olmayarak şunu söyliyeyim, mektuplarımın ne olduğunu öğrenmek hakkımdır galiba!»

«Bize sormadan, buraya gönderdiğiniz mektupların mı?»

«Sevgili bayan Fredebeul,» dedim. «Lütfen biraz daha insanî olsun.»

Güldü, donuk bir sesle. Fakat konuşmadı.

«Demek istiyorum ki,» diye devam ettim, «ideolojik nedenler yüzünden de olsa, insanlar bir yerde insanî davranmalıdır.»

«Bugüne kadar ki davranışlarımda insanî değildim galiba.» «Evet,» cevabını verdim. Yine güldü. Sesi yine donuktu. «Olanlara üzüldüm,» dedi. «Bizleri çok şaşırttınız bay Schnier?»

«Palyaço olarak mı?»

«Evet,» dedi, «fakat yalnız palyaço olarak değil.»

«Kocanız evde yok, değil mi?

«Hayır,» cevabını verdi. «Bir kaç gün sonra gelecek. Seçim konuşmaları için dışarda.»

«Ne?» diye bağırdım. Bu gerçekten bir sürprizdi.

«CDU için değildir herhalde?»

«Niçin olmasın,» dedi. Sesinin tonundan, telefonu artık kapatmak istediği belli idi.

«Peki, güzel,» diye konuştum. «Mektuplarımı tekrar bana yollamanızı rica etsem, çok şey mi istemiş olurum acaba?»

«Hangi adrese?»

«Bonn'daki adresime.»

«Bonn'da mısınız?» diye sordu. «Aman allahım» da dememek için kendini zor tuttu galiba.

«Allahaısmarladık,» dedim. «Bu kadar insaniyete de teşekkürler.» Onunla böyle konuşmak istemezdim, fakat sabrım taşmıştı.

Mutfağa gittim. Buzdolabından konyak şişesini çıkarıp, başıma diktim. Durup biraz nefes aldım, sonra bir daha. Tesir bile etmemişti. Fredebeul'un karısının meseleyi böyle kestirip atacağını ummamıştım. Evlilik üzerine uzun uzun konuşmasını, Marie'ye karşı olan davranışlarımdan dolayı beni tenkid etmesini bekliyordum. Herhalde daha iyi, daha anlayışlı davranabilirdi bana. Bonn'a geldiğimde onları arardım eskiden.

Benimle şakalaşır, «mutfak ve ev işlerinde yine yardım eder misiniz bana!» derdi. Yanılmıştım, ona olan düşüncelerimde. Fakat belki de, yine gebeydi ve keyfi yoktu. Tekrar telefon edip, bana böyle davranmasının nedenini öğrenmek isterdim.

Eskiden bana öyle iyi davranırdı ki! Fredebeul ona «iyi bir öğüt» vermiş beni başından savmasını söylemiştir. Başka bir açıklama bulamadım, bu davranışına. Evli kadınların çoğu kocalarına aptallık derecesinde bağlıdır. Bayan Fredebeul'un davranışındaki bu tuhaf soğukluk, çok etkilemişti beni. Belki de anlayamıyordu beni, gençti henüz. Fredebeul ise hiç anlamazdı. Kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalan geveze herifin biridir o. Her tarafta bezi vardır. Ona engel olmağa kalkan büyükannesi bile olsa, iter geçer.

«Schnier'le ilgimiz yok artık,» demişti herhalde karısına. O da ilgiyi kesecek şekilde konuşmuştu. Adamın esiriydi bu kadın. Kocası benim için «faydalı bir insan Schnier» dediği müddetce iyi davranmıştı bana. Şimdi ise başka şey söylemiş olacaktı kocası. Gerçekte iyi huylu olan kız da, karakterinin ak-





sine de olsa, böyle davranmak zorunda kalmıştı. Fakat belki de ben her ikisi için yanlış düşünüyorumdur. Belki onlar, vicdanlarının yolundaydı. Marie, Züpfner'le beraber yaşıyordu.. Benimle buluştursalar, büyük günah işlemiş olacaklardı. Züpfner yüksek bir mevkideydi ve Fredebeul'un kullanabileceği adamdı.

Vicdanları bu yönden haklı olabilirdi ancak! İyi ve doğru olanı, kendilerine de bir fayda sağladığı zaman yapacaklardır herhalde. UCD için seçim konuşmalarına gitmiş olması da normaldi.

Konyak şişesini buzdolabına tekrar koydum. Hepsine peşpeşe telefon etmeliydim! Katoliklerle işim bitmeliydi! Aklım başıma gelir gibi oldu. Öfke ile salona döndüm. Topallamıyordum da artık.

Gardrobun ve koridordaki süpürge dolabının kapısı da pas rengiydi.

Sıra Kinkel'e gelmişti. Numarasını çevirdim. Sanatıma hayran olduğunu söylerdi hep. Ve bizim meslekden olan herkes bilirki, bir sahne işçisinin bile en ufak övgüsü göğsümüzü kabartır. Kinkel'i bu geceki istirahatinde rahatsız edecektim. Marie'nin adresini vermeliydi bana. Topluluğun reisi idi. İlâhiyat tahsiline başlamış, fakat cici bir hanım dolayısıyla yarıda bırakmış, hukuk tahsil edip avukat olmuştu. Yedi çocuğu vardı. «En başarılı sosyal politikacılarımızdan biri» deniyordu onun için. Belki öyledir, fakat ben pek hüküm veremem.

Bir gün bana Marie, onun yazmış olduğu bir broşürü vermişti. Kinkel'i henüz tanımıyordum o günlerde. «Yeni bir düzene giden yollar» adını taşıyan bu broşürü okumuş ve beğenmiştim. Bunu yazan, uzun boylu, sarışın ve nazik bir in-

san olabilir, diye düşünmüştüm. Ve onu bir gün gördüm: şişman, kısa boylu herifin biriydi. Sık ve siyah saçlar, «hayat fışkıran» bir vücud. İnanamamıştım, yazıyı yazanın o olduğuna. Gözümün önünde canlandırdığım insan olmayışı, ona karşı insafsız davranmama sebeptir belki de. Marie, Kinkel'i övmeğe başlayınca, ihtiyar Derkum, Kinkel kokteylini tarif ederdi : Marks ve Guardini veya Bloy ve Tolstoy.

Evine ilk gittiğimiz gece tatsız geçmişti. Biraz erken gelmiştik. Arka odadan çocuk kavgaları ve onu susturmak isteyen sesler duyuluyordu. Bütün gürültü, akşam sofrasını kimin toplayacağı içindi. Sonra Kinkel geldi, gülümseyerek ve ağzında lokması ile. Erken gelişimize kızdığı belli idi. Arkasından Sommerwild girdi içeri, ağzında lokma yoktu. Sırıtıyor, ellerini ovuşturuyordu. Çocukların yaygarası ise hâlâ duyuluyordu arkadan. Kinkel'in gülümsemesine ve Sommerwild'in sırıtmasına acı bir karşılıktı, bu sesler. Tokat sesleri de duyuldu. Bağırışmalar arttı.

Marie'nin yanına oturdum. Huzursuzdum, sigara üstüne sigara yakıyordum. Sommerwild'de, suratında hâlâ o «cömert insan» ifadesi Marie ile konuşuyordu. Beraber kaçtığımızdan beri ilk defa geliyorduk Bonn'a, Marie heyecanlıydı, yüzü sarıydı, fakat gururluydu. Anlıyordu onu, hem de pek iyi. Kilise ile arasının tekrar iyi olmasını istiyordu. Sommerwild'de iyi davranıyordu ona. Kinkel ve Sommerwild, Marie'nin saygı duyduğu kişilerdi. Beni Sommerwild'de takdim ettiğinde o. «Linyit kömürü hissedarları Schnier ailesi ile bir akrabalığınız var mı?» diye sordu. Kızdım bu soruya. O aileden olduğumu pekâlâ biliyordu. Bonn'da hemen hemen herkes, Marie Derkum'un linyit kömürü hissedarı Schnier'lerden biri de kaçtığını





bilir. «İmtihanlarından kısa bir süre önce — hem de o kadar dindardı kızcağız,» demişlerdi.

Sommerwild'in sorusunu cevapsız bıraktım. Güldü : «Saygıdeğer büyük babanız ile bazen ava gideriz. Babanızla da Bonn Erkekler Klübü'nde kâğıt oynarız.» Bu sözüne de kızdım. Aptalca konuşuyordu. Ben de bir şey söylemeliydim : «Ava mı giderdiniz? Katolik din adamlarının av partilerine katılmaları yasak sanırdım.»

Sustular. Marie kızardı. Kinkel ayağa kalkıp, sinirli hareketlerle şişe açacağını aradı. Elinde tepsi ile odaya giren karısı sendeledi. Sommerwild'de kızarmıştı. Fakat onun yüzü zaten kırmızıydı, içkiden. Konuşan yine o oldu: «Bir protestan olarak epey bilgi sahibisiniz.» Biraz kırgındı sesi. «Protestan değilim ben. Fakat bazı şeylerle ilgilenirim, «Marie'de ilgilendiği için,» cevabını verdim.

Kinkel şarap ikram etti. Sommerwild kendini savunmakla meşguldü : «Bazı kaideler vardır, fakat istisnalar da vardır, bay Schnier. Sülâlemizde yüksek orman koruculuğu babadan oğula geçer.» Sadece «orman koruculuğu» deseydi anlardım. Fakat «yüksek orman koruculuğu» sözü beni yine sinirlendirdi. Bu defa cevap vermedim. Yüzümü ekşittim.

Sonra gözler ile konuşma başladı. Bayan Kinkel, Sommerwild'e gözleri ile, boş verin onu, daha çok genç, diyordu. Sommerwild de, evet, genç ve küstah, cevabını veriyordu. Şarabı en son bana ikram eden Kinkel'in bakışları da, ne kadar gençsiniz, diyordu. Yüksek sesle konuştu Marie'ye : «Babanız nasıl? Hâlâ eski Derkum'mu?» Zavallı Marie sarardı, bozardı ve başını önüne eğdi. «Eski güzel ve dindar şehrimiz, bay Der-

kum'suz olamaz,» diye konuştu. Sommerwild. Yine sinirlenm'ş-t'm. Sommerwild'in katolik okulu talebelerine, kalem ve şeker aldıkları ihtiyar Derkum'un dükkânını yasaklamak istediğini duymuştum.

Ben de konuştum: «Eski, güzel ve dindar şehrimiz bay Derkum'suz daha da berbat bir yer olurdu. Hiç olmazsa o adam ikiyüzlünün biri değil.» Kinkel kafasını çevirip bana baktı. Şaşırm'ştı. Kadehini kaldırdı: «Teşekkürler bay Schnier. Kadehlerim'zi tokuşturalım ve Martin Derkum'un sıhhatine içel'm!» «Onun sıhhatine, memnuniyetle,» cevabını verdim. Bayan Kinkel yine gözleri ile konuştu kocasıyla, evet genç ve küstah.

Fredebeul ve nişanlısından başka, Monika Silvs ve Von Severn de gelm'şti o gece. Von Severn gelmeden önce katolik mezhebine geçtiğ'ni, fakat SPD part'si'ne de yakın olduğunu söylem'şlerdi. Büyük bir sansasyondu bu Fredebeul'la da o gece tanışmıştım.. Onun da, diğerlerinden farkı yoktu bence. Onlar beni her şeye rağmen sempatik bulmuşlardı. Fakat benim iç'n o topluluk hiç de sempatik değ'ldi. Fredebeul'un n'şanlısı ve Mon'ka Silvs hariç. Von Severn'i ise anlayamamıştım. Sıkıcı bir insana benziyordu.

Mezhep değ'ştirmes'ne rağmen SPD'nin üyesi kalmağa da niyetli idi. Gözleri ile «herkes bana bakmalı!» diyordu sanki. Hiç de kötü bir adam değ'ldi galiba.

Fredebeul iyi davranıyordu bana. Neşeliydi, b'r saate yakın durmadan konuştu. Beckett ve Ionesco'dan söz etti. Suratı yassı, ağzı gen'şti. Beckett üzer'ne f'kir'eri bana yabancı değ'ldi, bir verde okumuş olduğumu hatırlıyorum. Kinkel onu hayranlıkla d'nliyordu. Sommerwild'de gözleri ile, bak biz katolikler neler biliriz, d'yordu.





«Artık duaya başlayabiliriz herhalde, Herbert gelmeyecek,» dedi K.nkel'in karısı. Hepsi Marie'ye baktı, sonra birden kafalarını çevirdiler ve sustular. N çin sustuklarını anlayamadım. Züpfner'in ön adının Herbert olduğunu ancak Hannover'deki otel odasında öğrenm'ştim. Gelm'şti, fakat dua bitt'kten sonra. Marie ayağa kalkıp, ona doğru yürüdü. Bakıştılar, fakat konuşmadılar. Züpfner d'ğerlerini selâmladı, geldi yanıma oturdu.

Sonra Sommerwild, uzun süre dul bir kadınla yaşamış olan katolik yazarın h kâyesini anlattı. Adam bir zaman sonra kadınla evlenm şti. Fakat yüksek bir din adamı şöyle demişti ona: «Sevgili haylaz çocuk, metres'nken bırakamaz m ydın onu?» Odada herkes güldü, yüksek ses.e, hattâ K.nkel'in karısı arsızca. Gü.meyen tek kişi Züpfner'di, hoşuma gitti bu hareketi. Mar.e'de gü.medi. Sommerwild'in bu hikâyeyi anlatmakta amacı, katolik kilisenin ne kadar sıcak, espr'li ve renkli olduğunu bana göstermekti. Marie i.e metres yaşadığ.mı ise düşünmüyordu.

Ben de onlara, bir zamanlar ev'm'zin yakınında oturmuş olan işçinin h'kâyes'ni anlattım. Frehlingen'di adı. Küçük b r evde, dul bir kadınla yaşıyordu. Kadının üç çocuğuna da o bakıyordu. Günün bir'nde Frehlingen'e bir rah'p gelm'ş ve yaşadığı bu gayri ahlâki hayata son vermes'ni istem'şti, korkutucu söz'erle. Koyu d'ndar olan Frehl'ngen de kadından ve üç çocuğundan ayrılmıştı. Hikâye burada bitm'yordu. Kadın, çocuklarını ve kend'ni doyurmak için fahişel'ğe başlamış, onu gerçekten sevm's olan Frehl'ngen'de 'ck'ye al'şm'ştı.

Yine der'n bir sessizl'k oldu. ben'm her sözümden sonra olduğu gibi. Sonra Sommerwild güldü: «Bay Schn'er, herhalde

iki durumu birbirleri ile karşılaştırmak istemiyorsunuzdur?» «Niçin?» dedim. Öfkelenmişti. «O bir hristiyandır ve en ince fikirli yazarlarımızdandır.» Ben de öfkelendim: «Frehlingen'in de ne ince fikirli ve dinine ne derece bağlı bir hristiyan olduğunu bilir misiniz!» Sadece başını salladı, ellerini kaldırdı.

Sessizlik oldu bir süre. Monika Silvs öksürdü hafifçe. Sessizliği bozan Fredebeul oldu sonunda. Konuştu, yoksulluk deyimi üzerine tam bir saat. Onun bıkkınlık veren sözleri bitmişti ki, Kinkel konuşmağa başladı. O da, ayda beşyüz ile üçbin Mark kazanç arasında çıplak sefaleti yaşamış olan adamın hikâyesini anlattı. Züpfner benden bir sigara istedi, utançtan kızaran yüzünü dumanların arkasına gizlemek için.

Kinkel'in evinde telefon hemen açıldı. «Buyrun, ben Alfred Kinkel'im,» dedi. Kendini beğenmiş bir erkek çocuk sesi.

«Ben Schnier,» cevabını verdim. «Babanızla konuşabilir miyim?»

«Schnier. İlâhiyatçı mı, yoksa palyaço Schner mi?»

«Palyaço,» dedim.

«Ah,» diye konuştu «herhalde çok kızmamışsınızdır.»

«Kızmak mı?» diye sordum. «Neye kızmalıyım?»

«Nasıl? Gazeteyi okumadınız mı?»

«Hangisini?» dedim.

«Bonn'un Sesi Gazetesini.»

«Çok fena bir şey mi var?» dedim.

«Bir ölüm ilânı sayılabilir,» cevabını verdi. «İsterseniz içerden gazeteyi getirip okuyayım.»

«Hayır, teşekkür ederim,» dedim. Sesinde sadistlik vardı bu çocuğun.





«Fakat o yazıyı mutlak okumalısınız,» diye konuşmasına devam etti, «faydası olur.» Allahım, pedagojik özentileri de vardı.

«Peki, bu yazıyı yazan kim?» dedim.

«Kostert diye biri. Oldukça ağır bir yazı.»

«Olabilir,» dedim. «O da bir hristiyan alt tarafı.»

«Siz değil misiniz ki?»

«Hayır,» cevabını verdim. «Galiba babanızla görüşmeyeceğim.» «Rahatsız edilmek istenmiyor. Fakat sizin için rahatsız ederim onu.»

Sadistliğin şu anda faydası olacaktı. «Teşekkür ederim,» dedim.

Ahizeyi masaya bırakışını ve odadan çıkışını duydum. Arka odadan yine bazı sesler geliyordu. Sanki bütün bir yılan ailesi kavgaya tutuşmuştu: iki erkek, bir kadın yılan. Kulağıma veya gözüme takılmaması gerektiği halde, bazı olaylara kulak veya görgü şahidi olmam, ıstırap verir bana. Telefonda koku alan mistik kaabiliyetim, faydalı değil, bilâkis zararlı bir şeydi. Kinkel'in evinde et kokusu vardı, sanki bütün bir sığırı pişiriyorlardı. Arka odadan gelen sesler, hoşuma gitmemeğe başladı. Ya oğlan babasını, ya da anne oğlanı öldürecekti. Bağırıp çağırmaların arkasından tokat sesleri, «seni gidi iğrenç hayvan» ve «pis domuz» küfürleri de duyuluyordu. Evinde bu olayların geçtiği adam da «Alman katoliğinin kardinali» olarak kabul ediliyordu.

Bochum'daki o pis Kostert'i düşündüm. Dün gece hemen telefona sarılıp, hakkımdaki yazısını dikte etmiş olacaktı. Ve daha bu sabah pansiyonda odamın kapısını uysal bir köpek gibi tırmalamıştı. İyi kalpli hristiyan!

Kinkel bağırırken elini kolunu sallıyor olmalıydı. Gelmek

istemiyordu telefona. Arka odadaki gürültülerden kadının da bu telefon görüşmesine karşı olduğu anlaşılıyordu. Ikisi de oğlana yükleniyordu herhalde. Oğlan da telefona gelip «affedersiniz ben yanılmışım, babam evde yokmuş,» demeğe yanaşmıyordu galiba. Sonra birden ses kesildi. Istırap verici bir sessizlik. Biri ağır ağır yürüdü, telefonun yanına geldi. Ahizeyi masadan aldı. Kapamasını bekliyordum. Telefonun o evde nerede durduğunu da biliyordum; üç barok Madonna tablosu altında. «Çok değerli değil bunlar,» derdi Kinkel onlar için.

Eğer telefonu kapasaydı üzülmezdim. Şimdi benimle konuşmak ıstırap verecekti ona, acıdım. Konuşmadan bir şey de beklemiyordum. Ne para, ne de iyi bir öğüt. Cansız çıksaydı sesi, «acımakda haklıymışım,» derdim. Her zaman olduğu gibi yüksek sesle ve canlı konuştu. Bir dostum, onun sesini trompet sesine benzetmişti.

«Alo, Schnier,» dedi, «telefon etmenize memnun oldum».

«Alo, doktor,» cevabını verdim, «bir kapandayım ben». Kullandığım kelimelerin içinde hoşuma gitmeyecek tek kelime «doktor» olmuştur. Çünkü babam gibi o da fahri doktordur sadece.

«Schnier,» dedi, «bana doktor diyecek kadar resmî mi aramız?»

«Aramızdaki yakınlığın derecesini bilmiyorum,» diye konuştum.

Güldü. Daha yüksek sesle: canlı, katolik, berrak. «Size karşı beslediğim sempatiler her zaman aynıdır.» Bu lâfına inanmak güçtü.

«Bir kriz geçiriyorsunuz,» diye devam etti, ben cevap ver-





meyince. «Daha gençsiniz, kendinizi toparlayın, başarıya tekrar ulaşırsınız.» Kendini toparlamak... bu söz Anna'yı hatırlattı.

«Neden söz ediyorsunuz?» diye sordum.

«Neden olacak,» dedi, «sanatınızdan, mesleğinizden.»

«Fakat ben başka bir şey için telefon ettim. Bilirsiniz ki, sanattan ve özellikle meslekten konuşmam. Demek istiyorum ki... şey... Marie'yi arıyorum ben.»

Hırıltı ile geyirme arası bir ses çıkardı, Kingel. Arka odada gürültünün yine başladığını, Kingel'in ahizeyi masaya koyduğunu, sonra tekrar aldığını duydum. Konuştu. Sesi daha derinden gelir gibiydi. Bir sigara yakmış olmalıydı.

«Schnier,» dedi, «geçmişi unutun. İçinde yaşadığınız günler önemli sizin için. Sanatınızı düşünün.»

«Geçmişi unutmak mı?» diye sordum. «Karınızın aniden bir başkasına kaçtığını düşünün.»

Sustu. Bana öyle geldi ki: keşke yapsa, diye düşünüyordu. Sonra ağzında sigara, tekrar konuştu: «Marie karınız değil ve ondan yedi çocuğunuz da yok.»

«Nasıl» dedim, «benim karım değil miydi?»

«Ah» diye konuştu, bırakın bu romantik anarşiyi.

«Bir erkek gibi düşünün.»

«Lânet olsun,» diye bağırdım. «Erkek gibi düşündüğüm için, bu konu beni üzüyor ya. Yedi çocuk da yapabiliriz. Marie henüz yirmibeş yaşında.»

«Aklı ile hareket edene, ben erkek derim.»

«Tam hristiyanca bir söz bu,» dedim.

«Neyin daha hristiyanca olduğunu siz mi söylemek istivorsunuz bana?»

«Evet,» cevabını verdim, «bana da öğrettikleri kadar, ben de bir şeyler biliyorum.»

«Olabilir,» dedi.

«Bana bakın, doktor,» dedim, ağzınızdan sigarayı alıp da konuşsanız nasıl olur! Sanki borsa durumu üzerine söz ediyoruz. Ağzınızın şapırtıları da sinirlendiriyor beni.»

«Neyse, dinleyin beni,» dedi, fakat sigarayı da aldı ağzından. «Bu mesele üzerine istediğiniz gibi düşünebilirsiniz. Sizin bileceğiniz bir şey bu. Matmazel Derkum'un düşünceleri ise herhalde başkaydı, onun için böyle yaptı. Doğru yaptı — bence.»

«Siz iğrenç katolikler Marie'nin adresini niçin vermiyorsunuz bana? Nerede o? Saklıyorsunuz onu benden.»

«Gülünç oluyorsunuz, Schnier,» dedi, «orta çağda yaşamıyoruz.»

«Orta çağda yaşamağı ne kadar da isterdim,» diye konuştum. «O zaman serbestçe metresim olurdu Marie. Kimse de beni böyle bir kıskaca alamazdı. Neyse, bana gelecek o.»

«Sizin yerinizde olsam, o kadar emin olmazdım,» dedi Kinkel. «Metafizik yanınız yok sizin. Yazık.»

«Marie ile gül gibi geçinip gidiyorduk, siz ona karışana kadar. Şimdi de gelmiş «metafizik yanın yok senin» diyorsunuz. Eğer Züpfner'le evlenirse, günah işlemiş olur. Sizin metafiziğinizden anlarım o kadar. Marie'nin yaptığı iffetsizlik ve zinadır. Reis Sommerwild de muhabbet tellâllığını yapıyor bu işin.»

Bu sözlerime gülebildi. «Çok komik söylediklerinizi. Her-





bert dünyevi, reis Sommerwild de ruhani kardinalidir, Alman katoliğinin.»

«Siz de vicdani,» diye ilâve ettim. «Haklı olduğumu biliyorsunuz ya.»

«Gençsiniz daha. Herkes size imrenir.»

«Bırakın bunları, doktor,» dedim. «İmrenmeyin bana. Eğer Marie'yi geri alamazsam, o gösterişli reisinizi öldürürüm. Öldürürüm onu. Kaybedecek hiç bir şeyim yok.»

Cevap vermedi. Sigarayı tekrar soktu ağzına.

«Biliyorum,» dedim, «vicdanınız harekete geçti şimdi. Züpfner'i öldürsem, hoşunuza gider belki de: sizi sevmez ve size göre fazla sağda. Halbuki Sommerwild, Roma'da sizin için iyi bir dayanaktır.»

«Bırakın bu palavraları, bay Schnier. Arzunuz ne?»

«Katolikler sinirimi bozuyor,» dedim. «Doğru kişiler değilsiniz.»

«Peki ya protestanlar?» diye güldü.

«Onlar da hasta yapar beni,» dedim.

«Ya allahsızlar?» Hâlâ gülüyordu.

«Sıkıntı verirler. Allahtan söz ederler hep.»

«Peki ya siz nesiniz?»

«Palyaçoyum ben,» dedim. «Ve bana çok lâzım olan bir katoliği arıyorum: Marie — siz aldınız benden onu.»

«Saçmalıyorsunuz artık, Schnier,» dedi. «Bu kaçırma fikrini kendinize saklayın lütfen. Yirminci yüzyılda yaşıyoruz.»

«Biliyorum,» cevabını verdim. Onüçüncü yüzyılda yaşasaydım, iyi bir saray palyaçosu olurdum. O zaman kardinaller bile karışmazdı, evli olup olmadığıma. Şimdi her katolik, her meseleye karışıyor. Evinizdeki o Madonna resimleri yüzünden aforoz ederlerdi sizin gibileri onüçüncü yüzyılda. Kilise yağma-

cılığının cezası bugün de aforozdur; benden iyi bilirsiniz ya.»

«Bana bakın, Schnier,» dedi. «Biraz dikkat edin kendinize.»

«Yıllardır karışırsınız benim şahsi işlerime. Fakat şimdi ben fikrimi açıklayıp, gerçekleri yüzünüze vurduğumda, öfkeleniyorsunuz. Tekrar para kazanmağa başlarsam, özel bir detektif tutacağım, Madonna resimlerinin size nereden geldiğini araştırsın diye.»

Artık gülmüyordu. Kısık kısık öksürdü.

«Kapayın telefonu, Kindel,» dedim. «Yoksa söz edebileceğim çok şey var. Size ve vicdanınıza iyi bir gece dilerim.»

Cevap vermedi. Dediklerimi anlamamıştı. Telefonu ilk kapayan da ben oldum.



## 10

Kinkel'in bana karşı her zaman nazik davrandığını biliyorum. Rica etseydim, para bile vereceğine emindim. Fakat ağzında sigara metafizikten söz etmeğe başlaması ve Madonna'ları hatırlatınca bozulması, sinirlendirmişti beni. Onunla ilgim kalmadı artık. Fredebeul'un karısıyla da. Fredebeul'un kendisini gördüğümde tokatlamak isterim. Onunla fikren mücadele etmek mümkün değildir. Düellonun artık yasak edilmiş olmasına bazen üzülürüm. Marie meselesi ancak bir düello ile hallolurdu. Züpfner'le düelloya hazırım. «Düzen prensipleri» ve «yazılı mecburiyet» günlerce Marie'nin kafasına sokulmağa çalışılmıştı. Hannover'de bir otelde.

İkinci çocuğunu da düşürdükten sonra, çok bozulmuştu Marie. Sinirliydi, her gün kiliseye gidiyordu. Çalışmadığım geceler onunla tiyatroya, konsere veya bir konferansa gitmezsem, öfkelenirdi. Ben, çay içip, kızma-birader oynamağı, sonra da yüzükoyun uyumağı teklif edince, daha çok kızardı. Arasıra kız-

ma - birader oynardı benimle. İstediği için değil, ben öfkelenmeyeyim diye. Halbuki eskiden hoşlanırdı bu oyundan. Benim beğendiğim filmlere de (altı yaşındakilerin girebildiği) gitmeğe başladı.

Bir palyaçoyu kimse anlamaz, başka bir palyaço bile. Aralarında çekememezlik vardır onların da. Marie anlardı beni, fakat her zaman değil. Bana «yaratıcı ve her şeye meraklı bir insan» gözüyle bakar Marie. Çalışmadığım bir gece, tiyatroda Beckett oynadığını öğrenirsem, hemen taksiye atlar koşarım. Altı yaşındaki çocukların girebildiği filmlere de giderim. Marie katolik eğitilmiştir. Psikolojiye ve mistik akılcılığa dayanır onun bilgileri. «Top oynasınlar ki, kızları düşünmesinler» kafası ile hareket edenler yetiştirmiştir onu da. Ben yine de kızları düşünürdüm.

Çocukların da girebildiği filmlerden hoşlanırım. İnsanların âdiliği, evlilerin birbirini aldatması yoktur onlarda. Başka filmlerde her şey sahtedir. «Sevgilim, mesut et beni» veya «mutluluğuma engel mi olmak istiyorsun?» gibi lâflar edilir. Bir, belki de iki - üç saniye süren mutluluktan bir şey anlamam ben. Hoşlanarak seyrettiğim başka filmler de vardır, «o biçim» filmler. Fakat onlar da o kadar az ki! Bazıları güzeldir, «o biçim oldukları anlaşılmaz bile.

Orospu ve evli kadınlardan başka, iyi kalbli kadınlar da vardır. Fakat onları pek göstermezler filmlerde. «Altı yaşındaki çocukların görebileceği» filmlerdeki kadın ve erkekler kötüdür. Böyle filmleri çocukların da görmesini kabul eden komisyon üyeleri ne düşünürler, bilemem. Oynayan kadınların çoğu doğuştan «kötü kadındır,» Bir Wildwest filminde Cancan yapan sarışın kadınlar, kasabada altın arayıcıları veya aylarca orada





burada pis kokan hayvanların arkasından at koşturmuş kovboylar vardır. Cancan yapan tatlı sarışınlar bakar, sonra da peşinden giderler. Zorla odalarına girmek istediklerinde, kapı suratlarına çarpılır veya ayı gibi heriften dayak yerler.

Anlatmak istedikleri fazilet midir, nedir? Birbirlerini dövüp öldürürler. İyi kalplilik yerine, kötü kalplilik. Tıpkı yatılı okuldaki top oyunu gibi kötü kalplilik. Amerikalıların ahlâk anlayışını kavrayamamışımdır. Para için değil, sadece iyi olduğu için erkeğine iyi kalpli davranan bir kadını yakarlar orada.

Sanatçıların hayatını anlatan filmler işkence verir bana. Böyle filmleri yapanlar, van Gogh'a bir tablosu için yarım paket sigara verip de, «bir pipolik tütün de verseydik bize bunu yine yapardı,» diye üzülen insanlardır. O filmlerde, sanatçı ruhunun ıstırapları, sefaletleri ve şeytanla mücadeleleri anlatılır, fakat her şey geçmişte olmuş kabul edilir. Sigarası olmayan, karısına ayakkabı alamayan bir günümüz sanatçısı ise film yapımcıları için ilginç değildir. Onun bir dâhi olduğunun anlaşılması için daha üç nesil geçmesi gerekir.

Palyaço, çalışması bitince sessizlik ister. İstirahat derler buna. O anda palyaço sanatını tamamen unutur. Başkaları ise ancak bu istirahat saatlerinde sanatla ilgilenir. Sanattan başka bir şey düşünmeyen sanatkâr insanlar, ayrı bir meseledir. Onların istirahata ihtiyacı yoktur, çalışmazlar da ondan. Sanatkâr ruhlu bu insanlara, sanatçı demek çok büyük bir yanlıştır. Böyle insanlar, sanatçı tam istirahat etmeğe niyetlendiği zaman, sanat üzerine konuşmak isterler. Sanatçının kendine zorlukla ayırabildiği ve sanatı kafasından atmak istediği bu üç - beş dakikalık zamanda, van Gogh'dan, Kafka'dan, Chaplin'den veya Beckett'den söz eder, sinirinizi bozarlar. Böyle anlarda intihar etmek isterim.

Düşüncelerimin, Marie ile yaptığım şey. bira, sonbaharda dökülen yapraklar, kızma - birader veya pislik, belki de romantik hayâller olduğu bir anda, Fredebeul veya Sommerwild denen bir sanattan söz etmeğe başlar, Claudel'den veya Ionesco'dan konuşurlar. Marie de böyledir. Gitar çalıp, şarkı söylemeğe niyetlendiğim zaman, farketmiştim onun da böyle biri olduğunu. Estetik içgüdüsünün zedeleneceğini söylemişti. Sanatçı olmayanın istirahat zamanı, palyaçonun çalışma saatidir. İster bira içsin, ister Alaska'da ayı avlasın, ister pul toplasın (sanat toplayan sanatkâr olamaz,) ekspresyonist veya empresyonist olsun, zengin bir menecer de, basit bir işçi de istirahat zamanının ne olduğunu bilir. İstirahat zamanı içtikleri sigarayı tutuşları ve suratlarındaki ifade, çılgına çevirir beni. Kıskanmamı isterler, çünkü o anda ben çalışıyorumdur.

Palyaço ise istirahat ederken, ayaklarını uzatmağa ve sigarası bitene kadar, istirahatinin tam tadına varmağı ister. Tatil sözünden ise hoşlanmam. Başkaları için bu tatil üç, dört veya altı hafta sürebilir. Marie bir kaç defa denemiştir bana da tatil yaptırmağa. Göl kıyısına, Binnenland'a, banyolara ve dağa gitmiştik. Fakat ben daha ilk gün hastalanmış, yüzüm gözüm sivilce dolmuştu. Marie, bir tatilimizi de sanatkârların bulunduğu bir yerde geçirmemizi istemişti. Bir alay sanatkâr insan vardı orada. Daha ilk gece, sinema endüstrisinde iyi bir mevkie sahip olduğunu sonra öğrendiğim ahmağın biri bile. Grock, Chaplin ve Shakespeare oyunlarındaki soytarılar üzerine konuşmuş sonunda kavga etmiştim. Sadece güzel bir dayak yemekle kalmamış (sanata benzer mesleklerden yaşamasını beceren bu sanatkâr, çalışmaz ve kuvvet taşarlar,) sarılık hastalığına da tutulmuştum. Bu berbat yerden uzaklaşır uzaklaşmaz, tekrar eski sıhhatimi kazanmıştım.





Kendimi frenleyememin veya menecerim Zohnerer'in dediği gibi düşüncelerimi belli bir yerde toplayamam, huzursuz yapıyor beni. Numaralarım, pandomim, artistik ve palyaçoluk karışımıdır. İyi bir Pierrot veya sadece iyi bir palyaço bile olabilirim. Numaralarımı sık sık değiştiririm. Katolik ve evangelist duası, müfettişler toplantısı, trafik ve bir kaç başka numaram ile yıllarca geçinebilirim. Fakat bir numaramı on-onbeş defa tekrarlayınca, sıkıntı gelir. Bu yüzden sahnede esnediğim bile olmuştur. Kendi hareketlerim, kendimi sıkar. Yıllarca aynı numaraları tekrarlayan palyaçolar olduğunu düşündükçe, kalbime ağrılar girer. Sanki bir çuval unu kaşık kaşık yemeğe mahkûm edilmişimdir. Yaptığım şeylerden, önce ben hoşlanmalıyım, yoksa hasta olurum.

Cambazlığa ve şarkıcılığa da kaabiliyetim olduğunu anladım bir gün. Hem bu sayede günlük provalarımı da azaltabiliyordum. Dört - beş saat prova ile yetiniyordum. Fakat son 1,5 aydır cambazlıktan da, provalardan da iyice vazgeçtim. Sadece el ve başımın üstünde durmağı denedim, her yere beraberimde taşıdığım kauçuk minderde de cimnastik yaptım. Bir kaç gün önce dizimin yaralanması, yan gelip yatmam ve sigara içmem için yeterli bahane oldu. Yeni pandomimim «bakan konuşması» gerçekten çok başarılıydı. Bütün lirik denemelerim güzeldi. Berbat âdilikleri katmadan insanları hiç bir zaman taklid edememişimdir. Dans eden çift, okula gidiş ve okuldan dönüş numaralarımda artistik bir yan vardı. Fakat bir erkeğin hayatını canlandırmak istediğimde, karikatür kullanmak zorunda kalmışımdır. Gitar çalıp şarkı söylemek istememe Marie «bahane» demişti. En iyi canlandırdığım, günlük yaşayıştan bölümlerdi. Önce dikkat eder, sonra onları toplar, gücünü yükseltir ve kökünü alırdım, fakat gücünü yükselttiğimden başka bir rakamla.

Trenler her sabah şehire çalışmağa gelen binlerce insan getirir. Binlercesi de şehir dışına gider, çalışmak için. Peki bu insanlar iş yerlerini niçin değiştirmez? Hem caddelerde trafik tıkanmaları olmaz, hem de insanlar saatlerce ıstırap çekmezdi. İş yerleri veya evler değilse, trafik polislerinin dört yol ağızlarında o trajik hareketleri yapması gerekmezdi. Her taraf sessiz olur, caddelerde kızmabirader bile oynanırdı. Bütün bunları bir pandomim şeklinde sunardım. Sadece el ve ayaklarım hareket eder, yüzüm ise donuk bir ifadeyle dururdu. Bu dört uzvum ile muazzam bir program vermeği başarırdım. Hedefim, mümkün olduğu kadar az teferruatlı numaralardır. Okula giden ve okuldan dönen öğrenci numaramda bir çanta bile kullanmam. Onu tutan, el, yeter bana. Hızla giden tramvayların önünden koşar, otobüse biner, aşağı atlar, vitrinlere bakar, ev duvarlarına tebeşir ile saçma sapan şeyler yazar, öğretmen tarafından azarlanır — geç kaldığım için — çantamı bırakır ve sırama otururum. Çocuk ruhunun lirik yönlerini gayet iyi canlandırırım. Onun hayatındaki sadeliğin kendine göre bir büyüklüğü vardır. Yabancıdır. Düzensizdir. Her zaman için trajiktir. Bir çocuğun da istirahat saati yoktur. «Düzenin prensiplerine» göre hareket etmeğe başladığı zaman, istirahatini de düşünür.

Değişik insanlar, değişik şekillerde istirahat ederler. Fakat hepsi bir yönden birleşir, hepsi de telâşlıdır. İşçi para zarfını cebine sokar ve motorsikletine biner, borsa spekülâtörü ahizeyi elinden bırakır, not defterini masanın çekmecesine kaldırır; tezgâhtar kız önlüğünü çıkarır, ellerini yıkar, aynada saçlarını düzeltir, rujunu sürüp, çantasını alır ve çıkar. Hepsinin de hareketleri normaldir. Ben ise normal değilimdir, «istirahat zamanı» adlı numaramı yaptığımda.

Bir hayvanın da tatil yapıp yapmadığı üzerine Marie ile





konuşmuşumdur. Meselâ, geviş getiren bir inek veya çitin kenarında çifte savuran bir eşek. Onlar da çalıştığından, tatil yapmalarının normal olacağını söylemişti Marie. Fakat ben biraz daha başka fikirdeydim. Tatili tatil yapan, onun bilerek yaşanmasıdır. Doktorların da tatili vardır. Son zamanlarda rahipler de tatile çıkıyor. Bu kızdırır beni, onların tatile hakkı yoktur. Sanatçının ruhunu anlasınlar yeter; sanattan anlamaları hiç de lüzumlu bir şey değil.

Bir gün Marie ile yine bu tatil konusunu tartışırken, «senin inandığın allahın da tatili var mı bakalım?» diye sordum. O ise hemen eski kutsal kitabı getirmiş ve dünyanın varoluşunu okumuştu: yedinci günde allah istirahat etti. Eski kutsal kitaba göre allahın istirahat etmiş olabileceğini, fakat yeni kutsal kitapda bunun böyle olmadığını söyledim. Tatil yapan bir İsa ise düşünemezdim. Marie bunu duyunca sarardı.

Hayvan gibi uyurum. Pek rüya da görmem. Sanki kafamı arkasında karanlık sonsuzluğun olduğu bir duvara sokmuşumdur. Boşlukta, unutulmuş ve her zaman tatilde. Henriette geldi aklıma. Tenis raketini yere attığında, kaşığını çorbaya düşürdüğünde veya iskambil kâğıtlarını ateşe fırlattığında, o da benim gibiydi, boşluktaydı. Niye böyle olduğunu, ne düşündüğünü sormuştum bir defasında. «Anlamıyor musun? Bilmiyor musun?» demişti. «Hayır» diye cevap vermiştim. Fısıldamıştı adeta: «Hiç bir şey. Hiç bir şey düşünmüyorum,» derken. Fakat hiç bir şey düşünmemenin imkânsız olduğunu söylemiştim. «Hayır, hayır, mümkün böyle bir şey,» demişti. Birdenbire boşalıyorum, sarhoş gibi oluyorum... Ayakkabılarımı, elbiselerimi fırlatıp atmak, bütün ağırlıklardan kurtulmak istiyorum.» Böyle bir şeyi her zaman hissetmek istediğini, fakat birdenbire o boşluğa düştüğünü söylüyordu. Aynı durumu okulda da yaşamıştı bir kaç defa. Annemin sınıf öğretmeni ile tele-

fonda konuştuğunu hatırlıyorum. «Evet, evet, isteri, tam mânasıyla. Sert bir ceza verin,» demişti.

Öyle bir boşluğu, üç-dört saat süren kızma birader oyununda hissederim bazen. Zarların takırdısı, yer değiştiren veya dışarı atılırken vurulan taşların sesi, yeterdi. Marie daha çok satranç oyununu severdi. Fakat zamanla o da kızma - birader iptilâsına tutuldu. Bir uyuşturucu madde idi, bizim için bu oyun. Bâzen dört, beş saat durmadan oynardık. Çay veya kahve getiren garson ve oda hizmetçileri, suratlarında korku - öfke karışımı bir ifade ile seyrederlerdi bizi. Henriette o garip hislere kapıldığına annemin, Marie'den eve döndüğüm o sabah otobüsde «tuhaf» diye kadının suratında da aynı ifade vardı.

Marie puanları yazarken kendine göre bir sistem kullanıyordu: dışarı atılan veya dışarı atan bir puan alıyordu. Dışarı atılan (—), dışarı atana da (+) puan veriliyordu. (—) ve (+) işaretlemesi için ona dört renkli bir tükenmez kalem de almıştım. Saatlerce süren tren yolculuklarında da oynardık bu oyunu, meraklı yolcuların bakışları altında.

Ve günün birinde Marie'nin bu oyunu, sadece beni memnun etmek, beni dinlendirmek için oynadığını farkettim. Bir kaç ay önce, arka arkaya beş gün çalışmadığım bir hafta onunla Bonn'a gitmek istemeyince, o da kızma - birader oynamadı artık. «Gitmem Bonn'a,» dedim Marie'ye. O topluluktan korkuyordum. Leo ile karşılaşmaktan korkuyordum. Fakat Marie itiraz ediyor, «yine katolik havası doldurmak istiyorum içime.» diyordu. Yorgun, üzgün ve morallerimiz çökmüş bir vaziyette Bonn'daki o toplantıdan Köln'e döndüğümüz geceyi hatırlattım Marie'ye. «O kadar tatlısın ki,» diyordu trende bana. Sonra başını omuzuma dayayıp uyumuştu. Koridordaki memur, geçtiğimiz istasyonların adını bağırdığında uyanır gibi oluyordu: Sechtem, Walberberg, Brühl, Kalscheuren. Batı Köln istasyo-





nunda trenden indiğimizde «keşke sinemaya gitseydik,» demişti. O gece «yine katolik havası istiyorum» dediğinde, ona bu sözünü hatırlatmış, sinemaya gitmemizi, dans edip, kızma - birader oynamamızı teklif etmiştim. O ise omuz silkmişti. Osnabrück'de bulunuyorduk ve hava da katolik sayılırdı.

## 11

Banyoya gittim. Monika Silvs'in alıp bıraktığı banyo sabunundan damlattım küvetin içine, sonra da sıcak su musluğunu çevirdim. Banyo yapmak uyku kadar güzeldir. Uyku da «o şeyi» yapmak kadar güzeldir. Marie de böyle düşünürdü.

Onun Züpfner'le beraber «o şeyi» yapacağını hatırıma bile getiremem. Böyle düşünceler için kafamda yer yoktur, Marie'nin çamaşır dolabını karıştırmağı düşünemeyeceğim gibi. Züpfner'le sadece kızma - birader oynayabileceğini düşünürüm, fakat bu bile beni çileden çıkarmağa yeter. Benimle yaptığı her şeyi onunla da yapamaz. Orospuluk denir buna. Ekmeğine yağ bile sürmez. Aynı sigarayı içebileceğini düşünmek de deli ediyordu beni. Fakat Züpfner'in sigara içmediği aklıma geldiğinde ve kızma-birader değil de, satranç oynayabileceklerini düşündüğümde de teselli bulmamıştım. Onunla bir şeyler yapacaktı. Dansa gidecek, kâğıt oynayacak, Züpfner ona kitap okuyacaktı. Havadan veya paradan da söz edeceklerdir. Beni ak-





lına getirmeden onun için yemek pişirecekti, çünkü yemek pişirmezdi bana pek.

En iyisi Sommerwild'e telefon etmeliydim. Fakat henüz erkendi. Onu sabaha karşı ikibuçukta arayıp, tatlı uykusundan kaldırmağı kafama koymuştum. Akşamın sekizinde telefon normaldi. Marie'ye ne kadar «düzen prensibi» öğrettiğini ve Züpfner'den ne komisyon alacağını soracaktım. Onüçüncü yüzyıldan bir rahip hacı veya ondördüncü yüzyıldan bir Madonna mı!

Onu nasıl öldürebileceğimi de düşündüm. Bir sanat eserini vurmalıydım kafasına. Bir «sanat ölümü» olurdu böylesi.

Madonna tablosu bu iş için o kadar değerli ve onu öldürecek kadar da ağır değildi. Çerçevesi işe yarardı biraz. Önce evindeki tabloların boyasını kazımalı, sonra da onu ipek bir perde veya ellerim ile boğmalıydım. Estetik bir ölüm olurdu böylesi. Fakat sıhhat fışkıran bu herifi öbür tarafa yollamak da kolay değildir. Sommerwild, zayıf uzun boylu, beyaz saçlı, «iyi ve değerli bir insan» sanabileceğiniz tiptendi. Dağcıya benzetirdim ben onu. Her iki dünya savaşına katıldığından ve çalışma odasına astığı gümüş spor madalyaları ile gurur duyardı.. Oldukça değerli ve ağır bir sanat eseri bulmalıydım, bronz, altın veya mermerden. Belki de daha önce Roma'ya gidip, Vatikan'daki müzelerden bir şeyler aşırmam gerekecekti.

Banyoya su dolarken aklıma Blothert geldi. Önemli bir yeri vardı toplulukta. Sadece iki defa görmüştüm onu. Kinkel'le araları pek iyi değildi. Kinkel, Fredebeul için ne ise, Züpfner'de onun için öyle idi. Blothert'e telefon etmek lüzumsuzdu. Evimin duvarlarına badana yapması için yardım ricasında bulunsam, anlamlı olurdu belki. Blother'te de Madonna tablo-

ları vardı ve onları Kinkel'inkiler ile mukayese ederdi. Her ikisi de birbirini çekemezdi. Bir yerde başkandı Blothert. Orada başkan olmayı Kinkel de istiyordu. Onu gördüğüm iki defada da şaşırmıştım. Orta boylu, sarışın ve yirmibeş yaşlarında gösteriyordu. Yüzüne bakınca sırıtırdı. Bir şey söylemeden önce dişlerini gıcırdatır ve ağzından çıkan dört kelimeden ikisi «başbakan» ve «katolik» olurdu. Ve konuşması bitince, ellinin üstünde olduğunu farkedersiniz. Çökmüş bir lise öğrencisine benzerdi. Bazı konuşmalarında heyecanlanır ve kekelerdi. «Baş, baş, baş» diye başlar ve bana üzüntü verirdi «bakan» kelimesi ağzından çıkana kadar. Marie onun için «çok zeki» derdi... Fakat bu iddiasını ispat edecek hiç bir örnek göremedim. Blothert'le her iki karşılaşmamızda da, çok konuşmadı. Toplulukta saatlerce ölüm cezasından söz edilirken, ağzından en çok yirmi kelime çıkmıştı. Böyle cezaya taraftardı Blothert. Yüzünde büyük bir memnuniyet ifadesi vardı konuşurken. Bazı kelimelerde yine kekelemişti, sanki makarası boşalmış gibi. Bir kaç defa da bana bakmıştı, hayretle. «Tuhaf» dememek için de kendini zor tutmuştu sanki. Katolik olmayan birinin bu dünyada yeri yoktur, diye düşünür bence Blothert. Ölüm cezası tekrar konsa, katolik olmayanları asmalı, diye ilk önce yaygarayı o basar. Onun da karısı, çocukları ve telefonu vardı. Yoksa tekrar anneme mi telefon etseydim?

Marie'yi düşünürken aklıma gelmişti Blothert. Onun da evlerine gidip gelen misafirlerden biri olabileceği, sinirlendirmişti beni yine. Marie'yi seviyorum. Otel odasına bıraktığı kâğıda yazdığı izci sözleri: «Gitmem gereken yolda gidiyorum.» belki bir zamanlar vahşi hayvanlar önüne atılan bir hristiyan kadının da sözleri olmuştu.

Monika Silvs'i de düşündüm. Bana göstermiş olduğu bu iyi





kalpliliğin altında kalmamam gerekirdi. O kadar iyi ve sevimliydi ki. O topluluğa Marie'den bile az yakışırdı Monika. Mutfakta uğraştığını — bir defa da ona yardım etmiştim, elmalı turta için — güldüğünü, dans ettiğini düşündüm. Resim de yapardı Monika. Pek beğenmezdim ben onları. Sommerwild'in çok etkisi altında kalıyordu. Yaptıkları hep Madonna resimleri idi. Ona söylemek isterdim bunu. Dinine istediği kadar inansın, fakat dinî resimler yapmak başka şeydir. Bu Madonna resimlerini ancak çocuklar veya koyu dindar papazlar yapmalı.. Onlar kendilerine sanatçı gözü ile bakmazlar. Monika ile konuşup, Madonna'lardan onu vazgeçirmek mümkün olacak mıydı bana. Pek hevesli değildi zaten resime. Monika yirmi iki veya yirmi üç yaşında ve muhakkak «dokunulmamıştır.» Bunu düşünmek bile korku veriyordu bana. Katolikler, Nibelungen destanındaki Siegfried'in rolü için yine beni düşünebilirlerdi. Benimle bir kaç yıl beraber yaşayacak, sonra «düzenin prensipleri» kafasına sokulmağa başlanacak ve nihayet Bonn'a geri dönüp, von Severn ile evlenecekti. Bunları düşünmek, yüzümün kızarmasına yetmişti. Sevimli ve iyi bir kızdı Monika. Çirkin düşüncelere âlet olamazdı.

Konuşulması gereken insan Sommerwild'di. O salon aslanı. Babama benziyordu. Fakat babam onun gibi istismarcının biri değildi. Sommerwild, bir kaplıca müdürü, bir ayakkabı fabrikasında danışma memuru, esaslı bir şarkıcı veya bir dergi yazarı da olabilirdi. Her pazar gecesi St.. Korbinian kilisesinde vaaz verirdi. Marie iki defa sürüklemişti beni oraya. Sommerwild'in vaazı çekilecek gibi değildi. İlgililer böylesine nasıl izin verirler anlamam. Onu dinleyeceğime Rilke, Hofmanustahl, Newman'ı okumağı tercih ederdim.

Sommerwild konuşurken alnımdan terler boşanıyordu...

Uyuşuk sinir sistemim böyle gayri tabiî şeylere dayanamıyordu. «Olan olmuştur ve çırpınan çırpınır» diyordu, Sommerwild. Bu sözleri duymak, korku veriyordu, bana. Bazı pozlar takınmadan konuşan ve bu dinin anlaşılmayan taraflarını anlatan şişmanca bir papazı dinlemek daha hoşuma giderdi. Sommerwild'in vaazının bir kelimesinin bile beni etkilememesi, Marie'yi üzmüştü.

St. Korbinian kilisesinden çıkınca yakındaki bir kahveye girmiştik. Vaazda bulunan bütün sanatkâr insanlar da oradaydı ve bu durum Marie'yi daha da üzmüştü. Sonra Sommerwild de gelmişti. Hemen çevresine bir takım insanlar toplanmıştı... Vaaz verirken kürsüden söylediklerini orada da tekrarladı, defalarca. Çok güzel, genç, altın gibi uzun saçları olan bir tiyatro aktrisi de oradaydı. Onun hemen hemen mezhep değiştirmek üzere olduğunu fısıldamıştı. Marie bana. Kız neredeyse Sommerwild'in ayaklarına kapanıp öpecekti. Çok eminim, o da itiraz etmezdi buna.

Musluğu açtım, banyoya su dolmağa başladı. Elbiselerimi çıkarıp, köşeye fırlattım. Ayağımı suya sokmuştum ki, telefon çaldı. Telefonu bu kadar canlı ve gürültülü çaldıracak bir kişi tanıyordum: Zohnerer, menecerim. Konuşurken ağzını ahizeye o kadar dayardı ki, tükürükleri suratıma sıçrayacak diye korkardım. İyi bir şey söylemek için telefon etmişse, söze : «Mükemmeldiniz dün,» diye başlardı. Bu lâfı bilmeden söyler. Mükemmel olup olmadığımı anlamaz. Kötü bir haber vermek isteğinde ise: «Bana bakın, Schnier. Siz bir Chaplin değilsiniz,» derdi. Bu sözü ile de Chaplin kadar iyi bir palyaço olmadığımı söylemek istemez, sadece yeteri kadar ünlü olmadığımı ifade eder. Fakat bugün ne kötü bir şey söyleyecek, ne de kötü bir temsilden sonra söylediği gibi «dünyanın sonu yakın»





diyecekti. Galiba Offenbaclı, Bamberg ve Nürnberg'de istemiyordu beni. Ne kadar zarara girmiş olduğumuzu anlatacaktı.

Telefon, çalmakta devam ediyordu. Kuvvetli, canlı ve gürültülü. Divanın üzerindeki yastığı fırlatmak geldi içimden. Bornozu giyip, oturma odasına gittim. Çalan telefonun önünde durdum. Menecerlerin sinirleri ve paraları vardır. «Sanatçı ruhu» sözü ile «hisseli Dortmund birası» onlar için aynı anlama gelir. Onlarla sanat ve sanatçı üzerine konuşmağı denemek, boş yere nefes tüketmek demektir. Akılsız bir sanatçının, akıllı bir menecerden bin defa daha akıllı olduğunu onlar da bilir. Kimsenin karşı gelemeyeceği bir silâha sahiptir. Bilirler ki, sanatçı kaabiliyetinden fazlasını yapamaz: resim yapar, palyaço olarak memleketi dolaşır, şarkı söyler, taş veya granitten «kalıcı» şeyler yapar. Sanatçı, sevmeden başka bir şey bilmeyen ve peşinden koşan her erkek eşeğin tuzağına düşen kadın gibidir. En kolay ve iyi bir şekilde istismar edilenler, kadınlar ve sanatçılardır. Menecer de, tıpkı bir muhabbet tellâlı gibi, % 1 ile % 99 arasında değişen hissesini alır.

Telefonun çalması da, bu hisseleri hatırlatan bir çalmaydı. Herhalde Bochum'dan ne zaman ayrıldığımı Kostert'den öğrenmiş olacaktı. Ve şimdi de evden başka bir yerde olamayacağımı biliyordu. Bornozun önünü kapadım ve telefonu açtım. Bira kokusu çarptı yüzüme. «Ne oluyor, Schnier,» dedi. «Niçin bekletiyorsunuz beni telefonda bu kadar?»

«Biraz önce önemli bir karar vermiştim kendi kendime... Banyo yapıyordum,» diye konuştum. «Acaba anlaşmamıza aykırı mı bu?»

«Esprilerinizi darağacı altında yapın,» dedi. «Nerede ip?» diye sordum. «Hazır mı darağacı?»

«Sembolleri bırakalım da, meselelerimizi konuşalım.»

«Sembollerden söz etmedim, ben» dedim.

«Kimin söz ettiği önemli değil,» cevabını verdi. «Sanatınızı öldürmeğe niyetlisiniz galiba?»

«Sevgili bay Zohnerer,» dedim, «acaba ağzınızı ahizeden biraz uzaklaştırmanızı rica etsem nasıl olur. Bira kokusunu pek sevmem de.»

Bir küfür savurdu. Sonra güldü. «Hep aynı küstahlık. Nerede kalmıştık?»

«Sanatta,» cevabını verdim. «Fakat işten konuşmamızı rica edecektim.»

«O zaman konuşacak pek bir şeyimiz olmayacak,» dedi... «Ancak şunu da bilin ki, sizi bırakmıyorum. Anladınız mı?» Şaşkınlıkla cevap vermedim.

«Altı ay hiç sahneye çıkmayacaksınız. Hazırlanacaksınız bu arada ve altı ay sonra yepyeni bir Schnier görmeli seyirci karşısında. Bochum'daki o çamur sıçratıcının yaptıkları sizi kızdırmamıştır, inşallah.»

«Nasıl kızdırmasın?» dedim. «Bir şişe konyaktan ve Bonn'a ikinci mevki yerine birinci mevki bilet almaktan kaçındı.»

«Fiatınızı indirmeniz budalalık. Antlaşma antlaşmadır. Geçirdiğiniz kaza her şeyi açıklamağa yeter.»

«Zohnerer,» dedim, «siz gerçekten iyi bir insan mısınız, yoksa...»

«Saçma» cevabını verdi. «Severim sizi. Eğer bunu daha anlamamışsanız, düşündüğümden de aptalsınız. Şunu da bilin ki, siz kaabiliyetlisiniz. Bir de çocukça hareketlerinizi bıraksanız. İçmeyin artık.»





Haklıydı. Çocukça hareket ediyorum. Fakat faydası oluyor bana.»

«Nasıl bir fayda?»

«Ruhuma faydalı oluyor.»

«Saçma,» dedi yine. «Ruh meselesini bir kenara bırakın.. Antlaşmayı bozduğu için Manz'i şikâyet eder ve kazanırız da. Fakat yapmayacağız. Altı ay tatil. Ve sonra yepyeni bir Schnier.»

«Peki nasıl geçineceğim?» diye sordum.

«Kolay,» dedi. «Babanız yardım eder biraz.»

«Ya yardım etmezse?»

«O zaman iyi kalpli bir bayan bulun, altı ay için.»

«Köyleri, kasabaları dolaşırım daha iyi,» dedim.

«Bisikletim de var.»

«Yanlış bir düşünce,» diye konuştu. «Kasaba ve köylerde de gazete okurlar. Ve ben şu anda sizi yirmi Mark için herhangi bir gençlik kulübünün gecesine yollamam.»

«Denediniz mi bunu?» diye sordum.

«Evet,» dedi. «Sabahtan beri sizin için sağa sola telefon ediyorum. Yapılacak bir şey yok. Merhamet bekleyen bir palyaçoya yüz vermiyor kimse. Hayâl kurmaktan vazgeçin.»

«Sizinkiler hayâl değil mi?» diye sordum. Cevap vermedi. Devam ettim ben: «Acaba altı ay sonra tekrardan başarıya ulaşacağımdan nasıl emin olabiliyorsunuz?»

«Fakat tek şansımız budur,» dedi. «Hattâ bir yıl sahneye çıkmamak daha iyi olurdu.»

«Bir yıl mı?» diye sordum. «Bir yıl ne demektir, biliyormusunuz?»

«Evet,» diye konuştu. «Üçyüzaltmışbeşgün.» Ağzını tele-

fona yine yaklaştırmıştı. İğreniyordum bu bira kokusundan.

Bir başka adla sahneye çıksam,» dedim. «Başka numaralar sunsam. Gitar çalıp, şarkı söylesem, cambazlık yapsam.»

«Saçma,» diye konuştu. «Şarkı söylemeniz bir uluma, cambazlığınız bir heves. Hepsi saçma. Çok iyi veya iyi bir palyaço olabilecek kaabiliyete sahipsiniz. En az üç ay, günde sekiz saat çalışın ve sonra arayın beni. Ben gelir, yeni numaralarınıza bakarım: Çalışın ve içkiyi bırakın.»

Sustum. Öksürdü. Sigarasından bir nefes aldı. «Yine sadık bir kalp arayın,» dedi. «Beraber seyahat ettiğiniz kız gibi.»

«Sadık kalp,» dedim.

«Evet,» diye konuştu. «Başka her şey saçma. Ben olmazsam siz bitersiniz ve berbat yerlerde bir kaç kuruş için çalışırsınız. 2-3 hafta idare eder bu ancak. İtfaiyecilerin, toplantısında saçmalıklar yapar, elinizde şapka dolaşırsınız. Eğer böyle bir şey duyarsam, sizinle bütün ilgimi keserim.»

«Köpek,» dedim.

«Evet,» cevabını verdi. «Bulabileceğiniz en iyi köpeğim ben. Kendi başınıza iş arayıp çalışırsanız iki ay sonra tamamsınız. Bilirim bu işleri. Dinliyor musunuz beni?» Cevap vermedim. «Dinliyor musunuz?» diye sordu tekrar.

«Evet,» dedim.

«Severim sizi Schnier,» diye devam etti. «Sizinle iyi çalıştık. Yoksa bu kadar uzun konuşmazdım telefonda.»

«Doğru. Hem saat de yediyi geçti,» dedim. «Telefon için iki Mark elli fenik ödeyeceksiniz.»

«Evet,» dedi. «Belki de üç Mark. Başka hiç bir menecer davranmazdı böyle. Neyse, üç ay sonra ve en az altı mükem-





mel numara. Eskilerden mümkün olduğu kadar vazgeçin. Allahaısmarladık.»

Kapadı telefonu. Ahize bir müddet elimde kaldı. Düdük sesini dinledim. Bir kaç defa aldatmıştı beni bu Zohnerer. İkiyüzelli Mark kazanabileceğim günlerde, gecesi yükseksen Mark'dan antlaşmalar yapmış, arada iyi para kazanmıştı.

Ahizeyi yerine bıraktım. Onunla telefonda daha uzun konuşabilirdim. Altı ay beklemekten başka bir çare bulamamış mıydı? Belki benim gibi birini arayan bir topluluk vardır. Ağır değilimdir ve bir kaç çalışmadan sonra gayet güzel akrobasi hareketleri yapabilirdim onlara. Bir başka palyaço ile de karşılıklı oynayabilirdik. «Karşında biri olsa, kendi numaralarından kendin sıkılmazdın» dedi Maria. Galiba Zohnerer bütün çareleri düşünmemişti. Onunla tekrar konuşmalıydım.

Banyoya gittim. Bornozu çıkarıp attım ve suya girdim. Sıcak su ile banyo, uyku kadar güzeldir. Marie ile şehir şehir dolaştığımızda, hep banyolu oda tutardık otellerde paramız az olduğu zaman bile. Böyle bir müsrifliğe geçmişimin sebep olduğunu söylerdi Marie. Fakat doğru değil bu. Her şeyde olduğu gibi sıcak su konusunda da cimri davranırdı evdekiler. Soğuk su ile duş her zaman yapabilirdik. Sıcak su müsriflik sayılırdı. Annem bile bu konuda benimle aynı fikirde değildi. Herhalde onun «I.R.9»'unda sıcak su ile banyo büyük bir günahtır.

Banyoda bile Marie'yi düşündüm. Ben suyun içinde otururken, o yattığı yerden kitap okurdu bana. Bir defasında eski kutsal kitapdan «Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi,» bir başka defa da Makaberlerin savaşını okumuştu. Thomas Wolf'un bazı yazılarını da dinlemiştim ondan.

Şimdi ise yalnızdım bu pas rengi küvetin içinde. Duvar-

lar siyah fayans kaplıydı. Sabunluk, duş muslukları ve küvet ise pas rengiydi. Marie'nin sesini duymak istiyordum. Züpfner'e kutsal kitaplardan bölümler okuyamazdı o. «Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi»'ni okuduğu Düsseldorf'daki oteli düşünmeliydi. O gün bitkinlikten banyoda uyumuştum. Otel odasındaki yeşil halılar, Marie'nin siyah saçları ve sesi. Banyodan çıkınca bir sigara yakıp vermişti bana. Ben de öpmüştüm onu.

Boğazıma kadar sabunlu suyun içinde oturuyordum. Beni düşünmeden, Züpfner'le veya Züpfner için hiç bir şey yapamazdı. Onun yanında diş macunu tüpünü kapayamazdı. Üzgün ve neşeli, çabuk ve yavaş, sabah erken veya öğle üstü çok marmelad ile veya mermeladsız, kahvaltı ederdik Marie ile. Züpfner arabasına binip, katolik bürosuna gitmeden önce karşılıklı kahvaltı ettiklerini düşünmek dindar yapıyordu beni.. Böyle bir şeyin hiç olmaması için dua etim. Züpfner'le kahvaltı. Gözümün önüne getirdim Züpfner'i: kahverengi saçlı ve açık renk tenli. Alman katoliğinin Alkibiyades'i olabilirdi; fakat onun kadar vicdansız değildi. Kinkel'in deyişine göre «ortada sayılır, fakat biraz sağa kayar.» Bu sağ-sol meselesinden Kinkel sık sık söz eder. Katolik olarak kabul ettiğim o dört kişiye Züpfneri de eklemeliyim: Papa Johannes, Alec Guinnes, Marie, Gregory — ve Züpfner. Marie'yi içinde bulunduğu durumdan kurtarıp, günahsız bir kadın yapmasının tek nedeni aşk değildi. Onunla elele yürümeleri de ciddi bir nedene dayanmıyordu. Bunu söylemiştim Marie'ye bir gün. Kızarmıştı. «Bu arkadaşlığın bir çok nedeni vardı», demişti. Her ikisinin de babasını Naziler sevmezdi. Her ikisi de katolikti. «Eh, biraz da beğenirdim onu.»

Soğumuş olan suyun bir kısmını akıtıp; sıcak su doldurdum yeniden. Banyo sabunundan da döktüm. Babam geldi aklıma. Bu banyo sabunu fabrikasına da ortaktı. Sigara, sa-





bun, mektup kâğıdı veya sosis alsam, hep aklıma babam gelirdi: onlara da ortaktı. Belki kullandığım o ikibuçuk santim boyundaki diş macununa da ortaktı. Fakat evimizde paradan söz etmek yasaktı. Anna, hesap verirken, defterleri gösterirken, «yine paradan mı konuşacağız, ne fena,» derdi annem. Bize verdikleri cep harçlığı da çok azdı. Annemin cimriliği dillere destandı. Allahtan akraba çevremiz genişti. Hepsini bir araya toplasam, elli - altmış tane amca ve halamız vardı. Bazıları cebimize bir kaç kuruş koyardı. Anneannem asil bir kadındı. Babamı sanki lütfen damatlığa kabul etmişlerdi. Almanlar bugün, 1910 dan daha çok asilliğe düşkün ve daha çok batıl inançlıdır. Akıllı bilinenler bile, asil sınıftan dostları olsun ister. Annemin Merkez Komitesi'nin dikkatini çekmeliyim bu konuda. Bu bir ırk sorunudur.

Büyükbabam gibi makul bir adam bile, Schnier ailesinin asaletinin 1918 de kabul edilecekken, unutulduğunu anlatır. Kayser'in kararnameyi imzalayacağı günlerde başka düşünceleri (acaba) olduğunu söyler büyükbabam, Schnier ailesinin bu «yarım asaleti» bugün yarım yüzyıl sonra her bahane ile hâlâ anlatılır durur. «Kararnameyi majestelerinin imza dosyasında bulmuşlar,» derdi babam. Hiç kimsenin Doorn'a gidip de, imzalanması için uğraşmamış olmasına şaşırım. Ben olsam, oraya atlı bir haberci yollar ve meseleyi gerektiği şekilde hallederdim.

Otele gelir gelmez banyoya girerdim. Marie de bavulları boşaltırdı. Sonra aynanın önüne gider, eldivenlerini çıkartır, saçlarını tarayarak düzeltirdi. Dolaptan aldığı madenî askıya elbiseleri asar ve tekrar dolaba koyardı. Ayakkabılarını çıkarıp atar, çorapları ile yürürdü. Tuvalet malzemesini de çıkarırdı bavuldan. Tüpleri, küçük şişeleri, kutuları yerleştirirdi,

aynanın önüne. Büyük bir kutu krem, dar oje şişesi, pudra kutusu ve metalden ruj tüpü.

Banyoda, ağlamağa başladığını farkettim. Fiziksel bir şey keşfettim bu arada: gözyaşlarım soğuktu. Bir kaç ay önce sarhoşken yine ağladığımda ise, sıcaktılar. Henriette'yi, babamı, mezhep değiştirmiş olan ve hâlâ beni aramamış olan Leo'yu düşündüm.



## 12

İlk defa Osnabrüsk'de söylemişti benden korktuğunu, Bonn'a gitmemek için ısrar ettiğimde. Fakat o muhakkak gitmek istiyordu, «katolik havası» teneffüs etmek için. Beğenmiyordum, bu sözünü. Osnabrüks'de de yeteri kadar katolik olduğunu söyledim. O ise «beni anlamıyorsun ve anlamayacaksın,» dedi. İki angajmanım arasında, bir kaç gün için Osnabrüks'de bulunuyorduk. Sabahın erken saatlerinden beri yağmur yağıyor, sinemalarda da hoşuma gidecek filmler yoktu. Kızmabirader oynamak için de teklifte bulunmamıştım. Suratını ekşitti Marie, öfkeli bir çocuk bakıcısı gibi.

Yatağa uzanmıştı, bir şey okuyordu. Ben ise elimde sigara, pencerede durmuş, Hamburg caddesine bakıyordum. İstasyondan çıkan insanlar, tramvaylara koşuyordu. Marie ile «o şeyi» de yapamıyorduk, hastaydı. Çocuk düşürmesi kolay olmamıştı. O günden beri de kendine gelememişti. Niçin hâlâ rahatsızdı, pek bilmiyorum. Hiç kimse de anlatmamıştı. Hamile

değildi şimdi. Bir sabah hastaneye gitmiş ve bu iş olup bitmişti. Geldiğinde yorgun ve yüzü sapsarıydı. Sıhhati hâlâ düzelmemişti ve bu halde Bonn'a kadar uzun bir tren yolculuğunu yapmasının doğru olmayacağını söyledim. O ise cevap vermiyor, ağlıyordu. Fakat alışkın olmadığım ve beni öfkelendiren bir şekilde.

Caddenin solundan doğru bir çocuk geliyordu. Sırılsıklam olmuştu, yağmurun altında. Elinde tuttuğu okul çantasının kapağı açıktı, kapamamıştı. Yüzündeki ifade, İsa'nın Çocukluğu resmini hatırlatmıştı bana. Çantasındaki defter ve kitaplar ıslanmıştı. Yüz ifadesi Henriette'ye de benziyordu. Kendini bırakmış ve boş.

Marie yattığı yerden sordu: «Ne düşünüyorsun?» «Hiç bir şey,» cevabını verdim. Çocuk hızlı da yürümüyordu. Caddeyi geçip, istasyona girdi. Evde işiteceği azarı düşünüp, korktum. Yaygaracı bir anne, düşünceli bir baba. Yeni defter - kitap için paraları da yoktur.

«Ne düşünüyorsun?» diye sordu Marie tekrar. «Hiç bir şey,» cevabını verecektim yine. Fakat gördüklerimi ve düşündüklerimi anlattım. Herhalde şehire yakın banliyölerin birinde oturuyordu. Evde yalan söyleyecekti, çünkü kimse inanmazdı ona. Ayağı kaymış yere düşmüştü. Çantası da bir su birikintisine yuvarlanmıştı. Belki de başka bir yalan bulacaktı. Yorulduğu için yere bırakmıştı çantasını bir ara. Fakat birden yağmur başlamış çanta da tesadüfen bir oluk ağının altında durduğundan, sırılsıklam olmuştu.

Bütün bunları yavaş monoton bir sesle anlattım Marie'ye. «Nedir bunlar? Niçin bana böyle saçmalıklar anlatıyorsun?» diye sordu. «Sen sorduğun zaman düşündüklerim bunlardı da





ondan,» cevabını verdim. O ise bu çocuk hikâyesine inanmadı ve beni kızdırdı.

Şimdiye kadar birbirimize yalan söylememiştik. Çok sinirlendirmişti beni, o gece bana inanmadığından. Zorla yataktan kaldırdım, ayakkabılarını giydi ve benimle istasyona geldi. Öfkemden şemsiye almağı unutmuştum. Sırılsıklam olduk. Çocuk da yoktu istasyonda. Bekleme salonuna baktık, memurlara sorduk. Turnikede duran adam iki dakika önce Bohmte'ye bir tren hareket ettiğini söyledi. Sarışın, şu boyda, sıçan gibi ıslanmış bir çocuğun binip binmediğini sordum. Şüpheli bir tavırla: «Ne oldu? Bir şey mi çaldı?» dedi. «Hayır,» cevabını verdim. «Sadece trene binip binmediğini merak ettik de.» Memur yine şüphe ile baktı. Marie'ye ve bana. Sonra da konuştu: «Ren'li misiniz?» Sesi öyle çıkmıştı ki, sanki «sabıkalı mısınız» diyordu. «Evet,» dedim. Böyle soruların cevabını ancak amirlerimin emri ile cevaplandırabilirim,» diye konuştu. Ren'lileri pek sevmiyordu galiba. Belki de askerde tanıdığı bir Ren'li iyi intiba bırakmamıştı onda.

Bir sahne işçisi tanıdım, askerdeyken bir Berlin'li onu aldatmıştı. O günden beri kadın - erkek bütün Berlinlilerden nefret ettiğini söylerdi. Bir gün Berlin'li bir aktris sahneye çıkarken ışığı söndürmüş ve tahtaya takılan kadın da düşüp bacağını kırmıştı. Işığı onun söndürmüş olduğunu kimse anlamamıştı. «Herhalde sigorta atı,» demişlerdi. Fakat o, bir zamanlar askerde bir Berlin'li tarafından aldatıldığı ve aktris te Berlin'li olduğu için söndürmüştü ışığı.

Turnikedeki memurun bakışından korktum. «Bayanla bir iddiaya girdik de,» dedim. «Sadece bir iddia, sormamızın sebebi.» İnanmamıştı bana. «Öyle mi? Demek iddiaya girdiniz,»

diye konuştu. «Bu Ren'lilerin iddiaya girmesi yok mu?» Daha fazla konuşmak gereksizdi. Bir taksi tutup, Bohmte'ye gitmeği, orada gelecek treni beklemeği ve çocuk inerken Marie'ye göstermeği düşündüm bir an. Fakat Bohmte'den önce başka bir istasyonda da inebilirdi.

Otele girdiğimizde ikimiz de sırılsıklamdık, donuyorduk. Marie'yi bara doğru ittim. Tezgâha dayandık. Kolumu sırtına doladım ve «konyak» dedim. Tezgâhın arkasındaki adam — aynı zamanda otelin sahibiydi — «polisi çağırsam daha iyi olur,» diye düşünüyordu, galiba. Tanıyordu bizi. İki gün önce kızma - birader oynamış, yukarı salamlı ekmek ve çay getirmiştik. Dün sabah da Marie hastaneye gidip, sapsarı ve bitkin dönmüştü. Konyakları önümüze sürdü. Üstlerinden döküldü biraz.

«İnanıyor musun bana?» dedim Marie'ye, «o çocuk için.»

«İnanıyorum,» dedi. «İnanıyorum sana.» Gerçekten inandığı için değil, iyi kalpli olduğu için böyle konuşuyordu. Döktüğü konyak için de, adama bir şey söyleyecek cesareti bulamadım kendimde.

Yanımızda iriyarı bir herif oturuyordu. Ağzını şapırdatarak birasını içiyor, her yudumdan sonra dudaklarını yalıyordu. Arada sırada da bana bakıyordu, sanki bir şey söyleyecekti. Belli bir sınıfa mensup, yarı sarhoş Alman ile konuşmaktan korkarım. Savaştan söz ederler hep. «Güzeldi o günler, derler. İyice sarhoşlarsa, tam bir katil oldukları ve olaylara pek üzülmedikleri ortaya çıkar.

Marie hâlâ soğuktan titriyordu. Bardaklarımızı tekrar doldurması için tezgâha uzattığımda kafasını sallayarak bana baktı. Tezgâhtar bardaklarımıza konyak koyup tekrar verirken, dök-





medi. Sakinleşmiştim. Kendimi korkar sanmamanın verdiği baskıdan kurtulmuştum. Yanımızdaki iri yarı herif, elindeki kadehi bir dikişte boşalttı ve kendi kendine konuşmağa başladı. «Yirmidört,» dedi, «konyak içmişdik, kovalarda — yirmidört, geri kalanını da caddeye döküp ateşlemiştik... kepçe kulaklılara bir damla bile bırakmamıştık.» Güldü. «Bir damla bile.»

Konyağım bitmişti. Tekrar uzattım tezgâhtara, doldurdu.. Fakat sadece bardaklardan birini. «Diğerini de doldurayım mı,» diye sordu. Marie'nin gitmiş olduğunu o zaman anladım. «Evet,» dedim. İkinci bardağı da doldurdu. İkisini de boşalttım. Ve hemen kalkıp odamıza çıktım.

Marie yatağa uzanmış ağlıyordu. Elimi alnına koydum, itti. Yavaş ve yumuşak, fakat itti. Yanına oturup elini avucuma aldım, çekmedi. Memnun oldum. Bir saat oturdum yanında.

Hava karardı. Konuşmam gerekiyordu. Tekrar o çocukdan söz etim. Elimi sıktı. Sanki, evet inanıyorum sana, inanıyorum, demek istiyordu. Hastanede neler olduğunu bana iyice anlatmasını rica ettim. «Bir kadın meselesi bu,» dedi. «Zararsız, fakat berbat.» «Kadın meselesi» sözü korku verirdi bana, belki de hiç bir bilgim olmadığından. Bu sözde sanki bir sır saklıydı. «Kadın meselesi» sözünü Marie'den daha önce bir kere daha — ilk defa — duyduğumda ben yirmidört yaşındaydım o da 3 yıllık karımdı. Kadınların nasıl çocuk doğurduğunu biliyordum, fakat teferruatından haberim yoktu. Marie hiç bir şeyden haberim olmadığını anlayınca kahkahayı basmıştı. Başımı elleri arasına alıp, göğsüne dayamış «sevimlisin, tatlısın,» deyip durmuştu. Sonra da bir şeyler anlatmıştı, bu konu-

da. Bana böyle şeylerden ikinci defa söz eden, okul arkadaşım Karl Emonds olmuştu. Bu konularda epeyi bilgisi vardı.

Konuşmamız bitince eczaneye gidip, Marie için uyku ilâcı aldım ve uykuya dalana kadar da yanında oturdum. Hastanede neler olduğunu, bu «kadın meselesinin» onda nasıl bir etki yaptığını bugün de anlamış değilimdir. Ertesi sabah şehir kütüphanesine gittim ve bir ansiklopediyi açıp, bu konuyu ayrıntılarıyla okudum. Rahatlamıştım oradan çıkarken. Marie öğleye doğru tek başına Bonn'a gitti. Sadece bir çanta almıştı yanına. Benim de gelmemi istediğinden hiç söz etmedi. «Ertesi gün Frankfurt'ta buluşuruz,» dedi kapıdan çıkarken.

Öğleden sonra odamıza ahlâk polisi geldi. Marie'nin gidişine çok üzülmeme rağmen, o anda sevindim. Galiba otel sahibi şikâyet etmişti bizi. Her otelde Marie'yi karım olarak gösteriyordum. Sadece bir kaç yerde zorluk çıkmıştı şimdiye kadar. Odamıza gelenler, bir kadın ve bir de erkek memurdu.. Nazik ve iyi davrandılar bana. Herhalde böyle hareket etmeleri için kusur görmüşlerdir. Nazik davranan polisler daima rahatsız etmiştir beni. Kadın memur güzeldi, iyi bir makyaj yapmıştı. Oturmasını rica ettim, bir sigara verdim. Erkek ise ayakta duruyor ve «belli etmeden» odayı tetkik ediyordu.

«Matmazel Derkum burada değil galiba?»

«Hayır,» cevabını verdim. «Gitti, ertesi gün Frankfurt'ta buluşacağız.»

«Artist misiniz?»

«Evet,» dedim, pek doğru olmadığı halde.

«Herhalde anlıyorsunuzdur bizi,» diye konuştu kadın memur. «Şehrimizde geçici olarak bulunan bayanların doğumla ilgili meseleleri — öksürdü — oldu mu, bazı araştırmalar yapmamız gerekir.»





«Her şeyi anlıyorum,» dedim.

Erkek memura oturmasını rica ettim. İstemediğini söyledi, nezaketle. Etrafta gözlerini gezdirmeğe de devam etti.

«Oturduğunuz şehirdeki adresiniz?» diye sordu kadın memur. Bonn'daki ev adresini verdim. Ayağa kalktı. Erkek, kapısı açık duran elbise dolabına baktı.

«Matmazel Derkum'un elbiseleri mi?» diye sordu.

«Evet,» dedim. Kadına baktı, sanki gözleri ile bir şeyler söylemek istiyordu. İkisi de omuz silkti. Sonra erkek yere çömelip, halıdaki bir lekeyi tetkik etti.

Galiba artık cinayeti itiraf etmemi bekliyordu. Sonra yine nezaketle «allahaısmarladık» deyip gittiler.

Hemen bavulları topladım, hesabı getirttim, istasyondan bir hamal yollamalarını istedim ve ilk trenle Osnabrükc'den güneye doğru ayrıldım. Bir gün sonrasının hesabını da ödemiştim otelciye. Korkuyordum daha fazla bu şehirde kalmağa.. Bavulları yerleştirirken, Maire'nin mendilinde kan gördüm. Frankfurt trenindeki yerime oturmadan önce peronda dururken, bir elin omuzuma dokunmasını ve nazik bir sesin «itiraf ediyor musunuz?» demesini bekliyordum.

Gece yarısı Bonn'dan geçtik. İnmeği düşünmedim. Sabaha karşı saat dörtte Frankfur'a indim. Çok pahalı bir otele gittim ve Marie'ye telefon ettim. Evde yoktu diye korkuyordum. Fakat telefonu hemen açtı.

«İyi ki telefon ettin Hans,» diye konuştu. «Meraklanmağa başlamıştım.»

«Meraklanmak mı, niye?»

«Osnbrüvk'e telefon ettim,» dedi, «hesabi kapayıp ayrıldığını söylediler. Hemen geliyorum Franfurt'a hemen.»

Su doldurup banyoya girdim. Sonra da odama kahvaltı ge-

tirttim, uyudum ve onbire doğru Marie tarafından uyandırıldım. Değişmiş gibiydi. Çok tatlı ve mutluydu. «İstediğin kadar katolik hava teneffüs edebildin mi bari?» diye sordum. Cevap vermedi. Güldü ve öptü beni. Otel odasına gelen polislerden söz etmedim.





Banyoya yeniden su doldurmağı düşündüm. Ama sıcak su kalmamıştı, çıksam daha iyi olurdu. Zaten banyoda uzun müddet kalmak dizime de yaramamıştı. Tekrar şişmiş ve sertleşmişti. Adımımı dışarı atar atmaz ayağım kaydı ve düştüm. Az kalsın güzel çini banyo sobasını kırıyordum.

Zohnerer'e derhal telefon etmeli ve bana bir cambaz topluluğunda iş bulmasını söylemeliydim. Kurulandım. Bir sigara yaktım ve aynada kendimi seyrettim: zayıflamıştım.

Telefon çaldı. Marie olmalıydı bu. Fakat sonra aklıma geldi, onun telefonu böyle çalmazdı. Leo olabilirdi? Topallayarak oturma odasına gittim. Ahizeyi kaldırıp «alo» dedim.

«Oh,» diye konuştu Sommerwild, «İnşallah sizi çift takla hareketi sırasında rahatsız etmemişimdir.»

«Cambaz değilim ben,» cevabını verdim öfke ile «palyaçoyum. Arada fark vardır. Cizvitlerle Sen Dominikler arasın-

da olduğu gibi. Ve 'Çift' dediğimiz şey de olsa olsa çift cinayet olurdu.»

Güldü. «Schnier, Schnier,» dedi, «sizin için cidden çok üzülüyorum. Galiba bizlere olan düşmanlığınızı söylemek için Bonn'a geldiniz?»

«Size telefon ettim mi?» diye sordum.

«Ah,» dedi, «hepsi aynı.»

Sustum. «Çok iyi biliyorum ki,» diye devam etti, «benden hoşlanmıyorsunuz. Fakat size şaşacağınız bir şey söyliyeyim, ben hoşlanıyorum sizden. Bay Schnier şunu da bilmelisiniz ki, inandığım bazı düzenleri tatbik etmek isterim.»

«Bázan kuvvet kullanarak,» dedim.

«Hayır,» diye konuştu. Sesi berrak çıkıyordu. «Hayır, kuvvet kullanarak değil. Karşımdaki kişi istediği gibi.»

«Niçin 'kişi' diyorsunuz da, Marie demiyorsunuz?»

«Çünkü o meseleye elimden geldiği kadar objektif bakmak istiyorum da ondan.»

«İşte reis, en büyük hatanız da burada ya,» dedim, «çünkü mesele olabileceği kadar sübjektif.»

Bornozum içinde üşümeğe başladım. Ağzımdaki sigara da ıslanmıştı, doğru dürüst yanmıyordu. «Yalnız sizi değil, Züpfner'i de öldüreceğim,» diye devam ettim, «eğer Marie yine bana dönmezse.»

«Yok,» dedi, «Herbert'i bu oyunun dışında bırakın.»

«Şakacısınız Sommerwild», cevabını verdim, «karımı elimden alan adamı oyun dışında bırakacağım öyle mi?»

«Matmazel Derkum karınız değildi ve elinizden almadılar onu, kendi gitti.»

«Tamamen kendi isteği ile, öyle mi?»





«Evet,» dedi öfke ile, «tamamen kendi isteği ile. Sonra bana bakın Schnier, iyi bir palyaçosunuz siz, fakat ilâhiyattan hiç anlamıyorsunuz.»

«Anlarım biraz bunlardan,» dedim. «Siz katolikler benim gibi bir inançsıza, Yahudilerin hristiyanlara, hristiyanların da putperestlere olduğu gibi sert ve acımasız davranırlar. Sadece kanun ve ilâhiyattan söz edersiniz. Ve bütün bunlar aslında hükümetin hükümete hazırladığı bir parça kâğıt yüzünden, değil mi?»

«Siz bahane ile sebebi karıştırıyorsunuz,» diye konuştu. «anlıyorum sizi Schnier, anlıyorum.»

«Hiç bir şey anlamıyorsunuz,» dedim, «ve bunun sonucu çifte evliliğe ihanet olacak. Marie önce beni bırakıp Herbert'e gitti, sonra günün birinde ondan ayrılıp, yine bana gelecek. Ben belki ince ruhlu bir insan iyi bir sanatçı ve hristiyan değilim. Fakat bir papaz bana da gelip, metresinizi bırakın, diyemez.»

«Kendi durumunuzla, bir zamanlar münakaşasını yaptığımız durumun teolojik farklarını anlıyamıyorsunuz?»

«Hangi farkları?» diye sordum. «Herhalde o haylaz çocuk topluluğunuz için iyi bir lokomotifti.»

«Hayır,» diye güldü. «Hayır. Aradaki fark tamamen bir kilise meselesi. O adam, hiç bir dinî nikâh yapamıyacağı, boşanmış bir kadınla beraber yaşamıştı. Matmazel Derkum ise boşanmış değildi ve evlenmeniz için hiç bir engel yoktu.»

«İmzalamağa hazırdım,» dedim. «Hattâ mezhebinize geçmeğe bile.»

«Fakat hiç de isteyerek değildi bu arzunuz.»

«İnanmadığım halde ikiyüzlü davransam, daha iyi mi olurdu?» dedim ve sustum.

O da konuşmadı. Biraz da haklıydı galiba Sommerwild. Marie gitmiş, onlar da seve seve kollarını açmışlardı. Benim yanımda kalmak istese, belki de kimse onu ayrılması için zorlamazdı.

«Alo, Schiner,» diye konuştu Sommerwild «Orada mısınız?»

«Evet,» dedim; «Buradayım.» Onunla telefon görüşmesini daha başka türlü düşünmüştüm. Sabaha karşı saat iki buçukta uykusundan kaldırmağı, ona bağırıp çağırmağı, küfür etmeği istiyordum.

«Sizin için ne yapabilirim?» diye sordu.

«Hiç bir şey,» dedim. «Fakat Hannover'deki otelde Marie ile yaptığınız gizli görüşmenin, sadece bana olan bağlılığınr kuvvetlendirmek için olduğunu söylerseniz, ancak o zaman inanırım size.»

«Matmazel Derkum'un size olan beraberliği,» dedi, «bir krizdi. Anlayamıyorsunuz bunu.»

«Siz de hemen ona kancayı takıp, kanunî ve dinî haklardan söz ettiniz,» diye konuştum. «Ayırdınız onu benden. Yanılmıyorsam katolik kilise ayrılmağa karşıdır.»

«Allahım yarabbi, Schnier,» dedi Sommerwild, «Benim gibi katolik bir rahibden de sizin metres hayatınıza devam etmenize göz yummamı bekleyemezsiniz herhalde.»

«Niçin?» dedim. «İtaatsizliğe ve evliliği bozmasına yol açan sizsiniz. Bir rahip olarak bunları yapmağa hakkınız varsa, buyrun.»

«Kiliseye bu kadar karşı olmanız, şaşırtıyor beni.»





«Yanlış düşünüyorsunuz, kiliseye karşı değilim ben. Ben sadece Sommerwild'e karşıyım, ikiyüzlü ve doğru bir adam olmadığı için.»

«Öyle mi, niçin?»

«Vaazlarınızı dinleyen, kalbinizin bir flok yelkeni kadar büyük olduğunu sanır. Fakat siz otel odalarında fısıldaşır, numaralar çevirirsiniz. Ben terleye terleye ekmek paramı çıkarmağa çalışırken, siz beni dinlemeden karımla görüşürsünüz. İkiyüzlülük! Sizin gibi bir din adamından başka ne beklenebilir zaten?»

«Konuşun böyle,» dedi, «haksız davranın bana. Böylece sizi daha iyi anlıyorum.»

«Hiç bir şey anlamıyorsunuz. Marie'nin de gözünü korkuttunuz. Berrak şeyler içerim ben; patates konyağını, hileli başka bir konyağa tercih ederim.»

«Konuşmanıza devam edin,» dedi, «haklı olmadığınız halde.»

«Hakkım var, sayın reis. Her bakımdan haklıyım, çünkü konumuz Marie.»

«Bir gün gelecek, bana haksız davranmış olduğunuzu anlayacaksınız. Bu konuda ve başka bir şeyde,» cevabını verdi. Sesi titriyordu «Şunu da bilmelisiniz ki, susadıkları zaman hileli konyağı içmeye de razı olanlar vardır.»

«Fakat sizin o kutsal kitabınızda kutsal sudan da sözedilir. Bana niçin ondan vermiyorsunuz?»

«Belki de,» dedi, «belki de, suyu çeşmeden getiren borunun sonunda bulunduğum için. Sonlardayım, belki de en sonunda ve su çeşmeden ilk çıktığı gibi taze değil. Dinliyor musunuz beni Schnier?»

«Evet,» cevabını verdim.

«Beraber yaşamadığınız halde bir kadını sevebilirsiniz.»

«Öyle mi?» diye sordum. «Şimdi de ilâhi bakire Meryem'den söz edeceksiniz galiba?»

«Şaka yapmayın Schnier,» dedi, «yakışmıyor size.»

«Şaka filân yapmıyorum,» diye konuştum. «Anlamadığım konulara tamamen hürmet ederim. Manastıra gitmek istemeyen bir kıza ilâhî bakire Meryem'i örnek diye göstermek büyük bir hatadır. Hattâ bu konuda konferans bile vermiştim.»

«Öyle mi?» diye sordu. «Nerede?»

«Burada, Bonn'da», cevabını verdim. «Genç kızların karşısında. Marie'nin arkadaşlarına vermiştim o konferansı.»

Köln'den gelmiş, toplantılarına katılmıştım. Önce onlara bazı şaklabanlıklar yapmış, sonra da bakire Meryem'den söz etmiştik. İsterseniz Monika Silvs'e sorun, reis. Sizin «et arzusu» dediğiniz şeyi konuşamazdım kızlarla herhalde. Dinliyor musunuz?»

«Dinliyorum,» cevabını verdi, «ve şaşırıyorum. Gerçekten çok kabasınız.»

«Bana bakın, reis,» dedim. «Bir çocuğun doğumuna yol açan olay da kaba bir şeydir. Eğer ilginizi çekerse, başka şeylerden de söz edebiliriz, meselâ leylekten. O kaba olay üzerine söylenen, dua denilen ve öğretilen her şey büyük bir ikiyüzlülüktür. Sizin kalbinize göre bu mesele, tabiata karşı evlilik yolu ile sağlanan bir pisliktir sadece. Yahut kendi kendinize hayâl kuruyorsunuz, bedenî zevkleri bu meselenin dışında tutuyorsunuz. Kadın kocasının dırdırını çekiyorsa, sebebi bedenî zevktir. Ayyaş herif orospuya gidiyorsa, sebebi yine aynıdır. Siz bunu bir yılbaşı maytabı sanıyorsunuz, ama bir dinamit bu.»





«Schnier,» dedi donuk bir sesle, «bu mesele üzerinde ne kadar da düşünmüşsünüz, şaştım.»

«Şaştınız mı?» diye sordum. «Asıl siz, karılarını meşru emlâkları gibi kabul eden o aptal köpeklere şaşın. Monika Silvs'e sorun, o kızlara neler anlattığımı. Erkek olduğumu bildiğim günden beri hiç bir şey üzerine bu kadar çok kafa patlatmamışımdır — ve demek şaşırtıyor bu sizi?»

«Hak ve kanun üzerine en ufak bilginiz yok. Bu meseleleri — ne kadar karışık bile olsalar — bir yoluna sokmalı.»

«Evet,» dedim, «kanunlarınızın bazılarını biliyorum. Tabiatı, evliliği bozma denen bir raya sürüyorsunuz, sonra da bir şey oldu mu korkuyorsunuz. Affetme, günah çıkarma, v.s. Her şey kurallara bağlı sizde.»

Güldü. Sesinde âdilik vardı. «Schnier,» dedi, «size neler olduğunu anlıyorum. Galiba bir eşek kadar yalnız kaldınız.»

«Daha zoolojiden bile anlamıyorsunuz,» cevabını verdim, «nerede kaldı ki homo sapiens'den. Eşekler, her ne kadar dindar görünürlerse de, yalnız değildirler. Eşeklerde karışık bir izdivaç şekli vardır. Kargalar, sikorpit balıkları ve bazen de gergedanlar yalnız yaşar.»

«Fakat Marie değil,» dedi. Bu sözünün bana ne kadar dokunduğunu anlamış olacaktı ki, usul sesle konuşmasına devam etti. «Üzgünüm Schnier, bu sözü söylemek istemezdim, fakat...»

Sesimi çıkarmadım. Sigaram sönmüştü. Halının üzerine fırlattım. Küçük ateş parçasının nasıl yayıldığını, delikler açtığını seyrettim.

«Schnier,» diye seslendi, «inanın bana, söylemek istemezdim böyle bir şeyi.»

«Bir şey farketmez,» cevabını verdim. «Fakat o kadar istiyorsanız inanayım size.»

«Onu takip etmeliydiniz,» diye konuştu. «Onun için mücadele etmeliydiniz.»

«Mücadele etmek mi?» dedim. «Evlilik kurallarınızda bu sözün yeri var mı?»

«Matmazel Derkum'la yaşamış olduğunuz hayat bir evlilik değildi.»

«Peki,» dedim, «nasıl isterseniz öyle olsun; evlilik değildi. Onu hemen hemen her gün telefonla aradım, mektup yazdım.»

«Biliyorum,» cevabını verdi. «Biliyorum. Fakat şimdi artık geç.»

«Geri kalan, tam bir evlilik bozulması,» dedim.

«Schnier,» diye konuştu. «Sandığınızdan daha iyi tanırım sizi ben. Bana isterseniz küfür edin, korkutun, fakat şunu bilin ki, size suçsuz ve — hemen hemen demedi — temiz bir insansınız. Yardım edebilirim size». Sustu. Para konusunda mı?» diye sordum.

«O konuda da,» dedi, «benim demek istediğim mesleğinizde.»

«Belki ilerde yardımınızı isterim,» cevabını verdim. «Hem para, hem de meslekî. Fakat şimdi söyleyin bana, nerede Marie?»

Nefes aldığını duydum. Güzel kokulu bir traş losyonu sürmüştü. Kırmızı şarap da içmiş olacaktı. Ağzında sigara da vardı. «Roma'ya gittiler,» dedi.

«Balayı için mi?» diye sordum.

«Öyle deniyor,» cevabını verdi.





«Orospuluk tam olsun diye,» dedim.

Telefonu kapadım, teşekkür ederim veya allahaısmarladık demeden. Sigara ateşimin halıda meydana getirdiği siyah leke'lere baktım. Ateşi, ayağımla üstüne basıp, iyice söndüremeyecek kadar yorgundum. Üşüdüm. Dizim de ağrıyordu. Banyoda çok kalmıştım.

Marie benimle gitmemişti Roma'ya. Böyle bir seyahati ona teklif ettiğimde, kıpkırmızı olmuş ve : «İtalya'ya gidelim, fakat Roma'ya hayır!» demişti. Nedenini sorunca da : «Niye olduğunu gerçekten bilmiyor musun?» diye konuşmuştu. «Hayır,» cevabını vermiştim. Fakat nedenini söylememişti bana. Onunla Roma'ya gitmeği ve Papa'yı görmeği isterdim. Peter meydanında saatlerce ayakta durur, pencerede görününce alkışlar ve «Evviva» diye bağırırdım.

Bunları Marie'ye söyleyince, öfkelendi. Benim gibi birinin kutsal pederi alkışlayıp «Evviva» diye bağırmasını çok tuhaf bulduğunu söyledi. Tam anlamıyla kıskançtı. Bütün katolikler böyledir : hazinelerini korurlar —ilâhi sırlarını, papayı— tıpkı pinti ve hasis ihtiyarlar gibi. Tanıdığım insanlar içinde en ukalâ olanlar da onlardır. Her konu üzerinde ukalâca fikir yürütürler. Özellikle kiliseleri için çok söz ederler, biraz kültürlü bulduklarının da hemen mezheplerine geçmesini beklerler.

Herhalde benimle yaşadığı günahkâr hayattan daha çok utanacağı için, Roma'ya gitmek istememişti Marie. Bazı konularda gerçekten saftı; çok zeki değildir zaten Marie. Şimdi Züpfner'le oraya gitmesi ise adilikti bence. Herhalde orada huzura kabul edilecekler ve zavallı Papa, önünde diz çöken çiftin ahlâksız ve zina yapan iki kişi olduğunu bilmeden, «kızım» ve «oğlum» diye konuşacaktı. Belki de orada beni hatırlamayacağı için Züpfner'le gitmişti Roma'ya.

Beraberce Napoli'ye, Venedik'e, Floransa'ya, Paris'e, Londra'ya ve bir çok Alman şehrine gitmiştik. Roma'da gitmiş olduğumuz bu şehirleri hatırlayacaktır herhalde. İstediği kadar «katolik havası» da teneffüs edecektir.

Sommerwild'i tekrar telefonla aramayı ve yalnız yaşayışımdan dolayı benimle alay etmesini, gerçekten çok kaba ve anlamsız bulduğumu söylemeği düşündüm. Fakat kabul etmek gerekir ki, hemen hemen bütün katoliklerde bu âdilik vardır. İnançlarının arkasına gizlenir ve bu inançlardan yoğrulmuş prensiplerini etrafa yayarlar. Fakat gerçekleri yüzlerine vurduğunuzda, sadece güler ve «insan tabiatı»ndan söz etmeğe başlarlar. Çok gerektiği zaman da şakacı bir tavırla gülerler; sanki Papa'nın huzuruna kabul edilmiş ve onun ahlâk konusundaki «şaşmazlık prensibi»nden bir parça faydalanmışlar gibi. Fakat o muazzam gerçekleri tam bir soğukkanlılık ile yüzlerine iyice vurmağa başlayınca, sizin için «bir protestan» veya «soğuk» derler.

Ciddi olarak evlilikten konuştunuz mu, hemen sekizinci Heinrich'den söz ederler. Üçyüz yıldan beri bu top ile ateş eder dururlar, kiliselerinin ne kadar sert ve müsamahasız olduğunu göstermek için. Fakat iyi kalpli ve yumuşak olduklarını ispatlamak için de «haylaz çocuk» hikâyeleri ve kardinal şakaları anlatırlar. Ancak böyle şeylerden «kültürlü» ve «akıllı» dedikleri «ilâhi sırrı bilenler» arasında —sağda veya solda olmalarının önemi yoktur— söz etmeği tercih ederler. O «rahip ve haylaz çocuk» hikâyesini bir defa da minberde anlatmasını Sommerwild'den rica ettiğimde, öfkelenmişti. Minbere çıktıklarında erkek - kadın meselelerini anlatırlarken sadece büyük topları sekizinci Heinrich ile ateş ederler. Evlilik hayatı için bir kraliyet! Hak! Kanun! İnanç!





Sıkıntı içindeydim; bunun nedenleri çoktu. Bedenî sıkıntılarım vardı, Bochum'da yediğim o berbat kahvaltıdan sonra yalnız konyak ve sigara içmiştim. Ruhî sıkıntılarım da vardı. Roma'da bir otel odasında Züpfner, Marie'yi soyunurken seyrediyordu. İç çamaşırlarını da karıştırıyordur herhalde. Böylesine zeki, doğru ve kültürlü katoliklere iyi kalpli kadınlar lâzımdı. Marie, Züpfner'e uygun değildi. Züpfner iyi giyinir, modayı takip eder. Eski model elbise göremezsiniz üstünde. Sabahları soğuk sù ile yıkanır, rekor kırmak istermiş gibi hızlı hızlı fırçalar dişlerini. Marie onun gibi değildir. Marie akıllı değildir. Papa'nın huzuruna çıkmadan önce mendili ile çabucak ayakkabılarının tozunu alan bir tiptir Züpfner. Önünde diz çöktükleri Papa için üzüldüm doğrusu. Onlara karşı iyi davranacak ve bu cici, sempatik, katolik Alman çifti için gerçekten sevinecektir, aldatıldığını bilmeden. Takdis ettiği bu kimselerin ne günahkâr olduğunu nereden anlasın!

Banyoya gidip giyindim. Sonra da mutfağa geçtim. Her şeyi düşünmüştü Monika. Gazocağının yanında kibrit de vardı. Bir rafda kahve duruyordu. Salam, yumurta ve sebze konserveleri de buzdolabındaydı. Mutfağa ancak, karşımdakiler sıkıntı veren konuşmalarına başlayınca girerim. Sommerwild «aşk» derse, Blothert «Ba... ba... bakan» diye kekelerse veya Fredebeul, Cocteau üzerine bir yerden çalmış olduğu konferansını dinletmek isterse. İşte o zaman mutfağa girer, mayonez yapar, zeytinlerin çekirdeklerini çıkarır ve sandviçlerin arasına salam koyarım. Mutfakta tek başıma iş yapmak ise zor gelir bana, yapamam. Ellerim birbirine dolaşır; konserve kutusunu açamam veya yumurtaları tavaya kıramam. Üzülürüm, sıkılırım.

Ben bir bekâr değilim. Marie hastalandığında veya çalışmağa gittiğinde —Köln'de bir süre bir kâğıt tüccarının yanında

çalışmıştı— mutfakta iş görmek beni yormuyordu. Hattâ ilk çocuğunu düşürdüğünde yatak çarşaflarını yıkamağa gayret etmiştim, ev sahibi kadın sinemadan dönmeden.

Nihayet elimi kesmeden konserve kutusunu açmağı başardım. Züpfner'in inşa ettirdiği ev geldi aklıma. İki yıl önce idi. Bir defa o eve gitmiştim.





Eve geldiğini gördüm karanlıkta. Yeni kesilmiş çimenler ay ışığı altında mavi gibi duruyordu. Budanmış ağaç dallarını garajın yanına yığmıştı bahçıvan. Parmaklık kırmızı çiçekli akdiken arasına da gübre dolu bir kova bırakılmıştı. Cuma akşamıydı. Mutfaktan balık kokusu geliyordu. İçeri girdiğinde televizyonun üstünde Züpfner'in bıraktığı kâğıdı bulacaktı : «Acele sokağa çıkmam gerekti. Herbert» veya buzdolabının üstünde çocuk bakıcısı kızın bırakmış olduğu notu : «Sinemadayım. Saat onda döneceğim. Grete.»

Garaj kapısını açıp, ışığı yakacak. Bir kenarda duran otomobil lâstiğinin gölgesi beyaz badanalı duvara vurmuştur bile. Artık kullanılmayan bir dikiş makinası da buraya atılmıştır. Züpfner'in Mercedes'i garajdadır. Yürüyerek gitmiş olacak. «Yürümek iyidir. Hava almalı insan, temiz hava teneffüs etmeli.» Herhalde dün akşamüstü yine gençlere konferans ver-

meğe gitmişti. «Birlik olun, beraber olun, hep birlikte çekin bu ıstırapları.»

Çocuğun odasında ışık yok. Yandaki komşu evi ile arada sadece dar toprak bir yol ve çiçek tarhı var. Televizyonların görünüşü bile sıkıcı. Eve dönen koca ve baba, sevgiyle karşılanmaz. Yemek yapılmaz, tavuk kızartılmaz; bir parça salam çıkarılır buzdolabından. Cumartesi günleri öğleden sonra arkadaşlıklar kurulur, parmaklıkların üstünden toplar karşılıklı atılırken.

Genç kediler ve genç köpekler oynarlar. «Oh, ne güzel» der genç kedi topu atarken. «Oh, ne güzel» der genç köpek, topu ona tekrar atarken. Sesler çekicidir. Bazen yükselir bu sesler, komşunun bahçesinde çın - çın öter. Sebepsiz yeredir bu çınlamalar; durup dururken çığlık atar genç kedi. Sanki bir tabak kırılmıştır veya bir çocuk elindeki çakıl taşını otomobile sürmektedir. Kulakları tırmalayan bu sesleri, aldatma, zina veya çocuk düşürüldüğünde duyamazsınız. «Ah, senin kulakların da fazla hassas. Bir ilâç almalısın.» Hiç bir şey alma, Marie.

Sokak kapısını açtı : içerisi sessiz ve sıcak. Küçük Marie yukarıda uyumakta. Her şey öylesine çabuk olmuştu ki : Bonn'da düğün, Roma'da balayı, hamilelik, doğum ve beyaz bir yastığa dökülen çocuk bukleleri. Bir evi gösterdiğini ve neşe ile : «Oniki çocuğa yer var burada,» dediğini hatırlıyor musun? Mezhep ve parti arkadaşları üç kadeh konyak içtikten sonra : «Bir ile oniki arasında onbir vardır!» diye bağırır.

Şehirde fısıltılar dolaşır. Sen yine sinemaya gitmişsin; o güneşli öğleden sonra sinemada görmüşler seni. Yine sinema, hep sinema.

Bir çok gece bu evde toplanılır. Blothert te gelir herhalde. «Ba..., ba..., ba...» diye konuşur. Kulağında bu kelime vınlar durmadan. Kapanmayan bir yara veya taşta zıplayan bir bilya gibidir.





Onun var — onun yok — onun var — onun yok. Papatyanın yapraklarını koparır gibi : seviyor, sevmiyor, seviyor. Toplantılarda futbol klüpleri, partili arkadaşlar, hükümet ve muhalefet tartışılır. Bir ırk sorunu gibi araştırılır ve sonunda bir şey elde edilmez, kuzeyli burnu, batılı ağzı.

Kendini Blothert'in gözlerinden koru Marie. Genç kalmış arzu. Bazı önemli günahlardan söz ederse sadece Lâtince konuşur. In sexto, de sexto. Tabiî seks üzerinedir bu sözler. Ve o sevgili çocuklar. En büyükleri, Herbert on sekiz, Margret on yedi, biraz daha oturabilir odada. Büyüklerin konuşmaları faydalıdır onlar için. Halk devleti ve ölüm cezası. Bayan Blothert'in gözleri pırıldar, sesi yükselir. Ağlıyor mu, gülüyor mu, anlaşılmaz. Fredebeul'un sol felsefesi ile teselli bulmağa çalıştın, boş yere. Blothert'in sağ felsefesine de kızmışsındır, boş yere. Güzel bir söz vardır : hiç bir şey. Hiç bir şey düşünme, bakanı düşünme. Banyoda ağlayan, kahveyi terliklerine döken o palyaçoyu düşün.

Gürültüler bana pek tesir etmez. Evimizin kapı zili, hizmetçi kızlarını ilgilendirirdi. Derkum'ların dükkânında kapının çıngırağını duyar, fakat yerimden kalkmazdım. Köln'de bir pansiyonda kalırdık Marie ile. Otellerde ise sadece çalan telefon zilleri vardı. Duyardım, fakat ahizeyi kaldırmazdım. Bonn'a geldiğimizde bu evde kalmıştık. İki defa çalınmıştı kapı. Bir defa sütçü geldiğinde, bir defa da Züpfner Marie'ye Hint gülleri gönderdiğinde.

Güller getirildiğinde yataktaydım. Marie kokladı ve getirip gösterdi. Bana gönderildiler sanmıştım. Çünkü hayranım olan bazı bayanlar çiçek yollardı ara sıra. «Ne güzel bu güller, değil mi?» dedim Marie'ye. «Al, senin olsun.»

Başını kaldırıp, baktı. «Fakat onlar zaten benim.» Kızardım. Bugüne kadar Marie'ye hiç çiçek göndermemiş olduğumu farketim. Sahnede bana takdim edilen bütün çiçekleri ona götürürdüm. Para verip de çiçek almamıştım hiç.





«Peki kim yollamış bu çiçekleri?» diye sordum.

«Züpfner,» cevabını verdi.

«Lânet olsun,» dedim. «Ne demek bu?» Onları elele gördüğüm gün geldi aklıma.

Marie kızarmıştı. «Bana çiçek yollayamaz mı?» dedi.

«Bu suali başka türlü sormalısın,» diye cevap verdim. «Niçin bana çiçek yolluyor?» diye.

«Fakat uzun zamandır tanıyorum onu,» dedi. «Bana hürmeti de vardır.»

«Güzel,» diye konuştum. «Fakat bu kadar pahalı çiçekler küstahlık, üstelik zevksizlik de.»

Bu sözlerimi hakaret kabul etti ve dışarı çıktı.

Sütçü geldiği gün, oturma odasındaydık. Marie gidip kapıyı açtı, sütü aldı ve parasını verdi. Evimize misafir bir defa gelmişti: Leo. O günlerde henüz mezhep değiştirmemişti. Zili çalmamıştı, çünkü aşağıda Marie'ye rastlamış, onunla yukarı çıkmıştı. Kapının zili çaldı. Biraz çekingen, biraz da inatçıydı bu zil sesi. Çok fena bir korkuya kapıldım. Gelen Monika olabilirdi ama belki de Sommerwild'di. Tekrar o Nibelungen destanı geldi aklıma. Islak terliklerim ile sofaya koştum. Kapıyı açan otomatiğin düğmesini aradım. Ne taraftaydı? Fakat bu çalan Monika olamazdı, anahtar vardı onda. Düğmeyi bulup, bastım. Bir arının vızıltısı gibi bir ses duyuldu aşağıdan. Kapıyı açıp dışarı çıktım, asansör kapısının yanında durdum. Önce «meşgul» ışığı yandı, sonra «birinci kat,» arkasından «ikinci kat.» Birbiri peşine yanan rakamları takip ettim. Ve birden asansörün kapısı açıldı. Ne çabuk gelmişti yukarı.

Güzel ve sarışın bir kadın duruyordu yanımda. Zarifti, açık gri gözleri vardı. Şapkası benim zevkime uymuyordu, faz-

la kırmızıydı. Güldüm, o da güldü ve konuştu : «Bay Schnier siz misiniz? Adım Grebsel, komşunuzum. Sizi görebildiğime memnun oldum.»

«Ben de memnun oldum,» diye cevap verdim. Gerçekten memnun olmuştum. Bayan Grebsel, kırmızı şapkasına rağmen fevkalâdeydi. Koltuğunun altına bir gazete sıkıştırmıştı : Bonn'un Sesi.

Gazeteye baktığımı görmüştü. Kızardı. «Yazılanlar sizi üzmemeli,» dedi.

«Tokatlayacağım o köpeği,» diye konuştum. «Ne pis, ne yağcı herifin biridir o, bilemezsiniz. Dolandırdı beni, bir şişe konyak için.»

Güldü. «Kocam ve ben çok memnun olacağız, komşuluğumuz ilerlerse. Uzun müddet kalacak mısınız?»

«Evet,» dedim. «Çalarım kapınızın zilini bir defa. Affedersiniz, acaba sizde de herşey pas rengi mi?»

«Tabii,» dedi gülerek. «Pas rengi bu katın alâmeti farikası.»

Biz konuşurken tekrar aşağı inmiş olan asansör yukarı çıkıyordu. Üçüncü katın ışığı yandı, sonra dördüncü katın ve asansör beşinci kata geldi durdu. Heyecanla kapısına saldırıp, açtım. Bir kaç adım geri atmak mecburiyetinde kaldım : gelen babamdı.

Bayan Grebsel «allahaısmarladık» deyip ayrıldı. Babamı görünce o kadar şaşırmıştım ki, cevap bile veremedim kadıncağıza.

«Baba,» dedim.

«Hans,» diye konuştu ve elini omuzuma koymak istedi. Fakat ben yürüyüp içeri girdim; o da geldi. Şapkasını ve pal-





tosunu aldım. Sonra oturma odasının kapısını açıp, içeri buyur ettim. Gitti koltuğa oturdu.

İkimiz de düşünceliydik. Galiba «baba» diye hitap etmem çok tesir etmişti ona. Şaşkınlığından ve düşünceli halinden kurtulamıyordu bir türlü. Oturduğu koltuk pas rengi idi. Benim halima bakıp, başını salladı. Terliklerim ve çoraplarım sırılsıklam, bornozum uzun ve ateş kırmızısıydı.

Babam uzun boylu değildir. İncedir, naziktir, kültürlü görünür. Televizyonda ekonomi meselesi üzerine açık oturum yapıldığında muhakkak çağrılır. Öyle ki, daha çok linyit kömürü hissedarı Schnier olarak değil de, televizyon yıldızı (!) Schnier olarak tanımağa başladılar onu. İyilik ve anlayış saçar babam, her türlü sertlikten kaçınır. İşte böyle görünen bir adamdan hafif ve ince purolar içmesi beklenir. Fakat yetmiş yaşındaki bu kapitalistin puro değil de sigara içmesi, biraz hovarda, biraz da ilerici bir şeydir. Para ile ilgili olan her televizyon tartışmasına gidiyordur herhalde. Babam iyi görünür ve gerçekten de iyidir.

Sigara verdim. Kibriti yakıp uzattım. «Her ne kadar palyaçolar üzerine fazla bilgim yoksa da,» dedi, «bir şeyler bilirim. Fakat kahve içinde yüzdüklerini yeni görüyorum.»

Çok şakacıydı. «Kahve içinde yüzmüyorum, baba,» dedim, «sadece kahve içmek istedim, fakat üstüme döktüm. Sana da ikram edeyim mi?»

Gülümsedi. Acıyarak baktı ve konuştu : «Ne içki var?» Mutfağa gittim, buzdolabını açtım. Konyak vardı, maden suyu vardı, limonata vardı, kırmızı şarap da vardı. Hepsini aldım, oturma odasına gidip babamın önüne dizdim. Cebinden

gözlüğünü çıkardı ve şişelerin üstündeki etiketleri tetkik etmeğe başladı.

Başını sallıyarak önce konyak şişesini bir kenara itti. Halbuki konyağı severdi. «Fakat iyi bir marka bu,» dedim. «Evet markası iyi,» cevabını verdi. «Şunu bilmelisin ki, en iyi konyak bile soğutulmuşsa en berbatıdır.»

«Öyle mi?» diye sordum. «Peki, konyak buz dolabına konamaz mı?»

Gözlüğünün üstünden bana baktı. Çok düşkündür zevkine. Sabahları kahvaltıda yediği kızarmış ekmeği, üç - dört defa geri gönderir mutfağa, tâ ki Anna ekmeğe tam kızarma rengini verene kadar. Her sabah yeniden başlayan sessiz bir savaştır bu, çünkü Anna ekmeği kızartarak yemeği «Anglo - Sakson saçmalığı» olarak kabul ederdi.

«Konyak buzdolabına mı?» dedi babam üstperdeden, «gerçekten bilmiyor muydun veya bilmiyormuş gibi görünüyorsun? Senin ne demek istediğin de pek anlaşılmaz ya.»

«Bilmiyordum,» cevabını verdim.

Beni süzdü, sonra gülümsedi. İnanmıştı. «Ben de senin yetiştirilmen için avuç dolusu para harcamıştım. Yazık,» dedi.

Artık olgunluk çağına ulaşmış oğlu ile yetmiş yaşındaki baba ancak şaka için konuşurdu bu sözleri. O da şaka yapmak istemişti, fakat başaramamış, şaka para kelimesinde donup kalmıştı.

Limonata ve kırmızı şarap şişesini de başını sallıyarak bir kenara itti. «Kala kala maden suyu kaldı. Bari onu içeyim.»

Büfeden iki bardak çıkardım, iki şişe de maden suyu aç-





tım. Her iki işi de başarı ile yapmıştım. Babam da beni, yüzünde memnun bir ifade ile seyretti.

«Bornuzla oturmam seni rahatsız ediyor mu acaba?» diye sordum.

«Evet,» dedi, «rahatsız oluyorum. Lütfen daha iyi bir şey giyiver sırtına. Elbisen ve kahve kokun gerçekten çok enteresan, fakat beni rahatsız ediyorlar. Seninle ciddi konuşacağım bugün. Ve şunu da bil ki —böyle açık konuşacağım için özür dilerim— dikkatsiz ve dağınık bir insandan nefret ederim.»

«Fakat dikkatsizlik değil ki bu,» dedim, «sadece sinirli olmanın sonucu.»

«Bugüne kadar bana ne derece itaatkâr olduğunu bilemiyorum,» diye konuştu babam. «Fakat artık bana bağlı değilsin, rica ediyorum şimdi senden.»

Şaşırmıştım babamın böyle konuşmasına. Benim tanıdığım babam çekingen ve sessiz adamın biriydi. Televizyonda tartışmalara çağrıla çağrıla atak ve iyi konuşmasını öğrenmişti. Fakat onun bu sözlerini daha fazla dinleyemeyecek kadar yorgundum.

Banyoya gittim, kahve ile ıslanmış çoraplarımı çıkardım, ayaklarımı kuruladım, gömlek, pantolon ve ceket giydim, yalınayak mutfağa geçtim. Daha önce haşlamış olduğum kuru fasulyeleri bir tabağa boşaltıp, üzerlerine rafadan bir yumurta kırdım. Kabukta kalanlarını da kaşık ile sıyırdım. Sonra bir dilim ekmek ve kaşık alıp, oturma odasına döndüm. Babam elimdekilere bir göz attı; hem şaşırmış, hem de iğrenmişti.

«Affedersin,» dedim, «bu sabah saat dokuzdan beri ağzıma bir lokma koymadım. Galiba bayılıp da ayaklarının dibine düşsem, umursamayacaksın.»

Yüzünde acı bir ifade ile gülümsedi, başını salladı, iç geçirdi ve konuştu : «Peki, iyi. Fakat bilir misin ki, yumurta akı sıhhate zararlıdır.»

«Bunun üstüne bir de elma yiyeceğim,» dedim. Fasulyeler ile yumurtayı iyice karıştırdım, sonra ekmeği ısırıp bir kaşık ağzıma attım. Hazırladığım yemek güzel olmuştu.

«Hiç olmazsa üstüne biraz ketçap dök,» dedi babam.

«Evde kalmamış,» cevabını verdim.

Hızlı hızlı yiyordum. Çıkardığım sesler babamın hoşuna gitmemişe benziyordu; iğrenmişti galiba. Ayağa kalkıp tekrar mutfağa gittim ve buzdolabına dayanarak yemeğe devam ettim. Bir yandan da buzdolabının üstünde asılı duran aynada suratımı seyrediyordum. Son haftalarda en önemli çalışmamı yapmaz olmuştum: yüz idmanını. En mühim unsuru, unutmuştum, hareketsiz yüzü olan bir palyaço, sahne haricinde onu hep hareketli tutmalıdır. Yüz idmanına başlamadan önce dilimi çıkarırdım, kendimi yakından tanımak için. Sonraları ise bundan vazgeçtim ve uzun uzun suratımı seyretmeğe başladım. Beş dakika, on dakika, yirmi dakika, yarım saat, tâ ki aynada kendimi görmeyene kadar. Bir soytarı sayılmayacağım için, sonuna doğru deliriyorum sanırdım. Aynada gördüğüm suratın bana ait olmadığını düşünmeğe başlamıştım. İdmandan sonra günün her hangi bir saatinde tesadüfen aynaya baktığımda şaşırıyor ve kendi kendime : «Peki biraz önce banyodaki aynada gördüğüm kimdi?» diye soruyordum. Uzun burunlu, soluk yüzlü herifin biriydi o. Hemen Marie'ye koşar, onun gözlerinde kendimi seyrederdim.

O, beni bırakıp gittiğinden beri yüz idmanımı yapmıyordum. Korkuyordum, deli olurum diye. İdmanım bittikten sonra Marie'nin yanına gider ve gözlerinde kendimi tanıyana ka-





dar bakardım : ufacık ve gülünç. Bendim bu. Fakat aynada bana bakan surat da böyleydi. Marie olmadan ayna karşısında idman yapamadığımı Zohnerer'e nasıl anlatabilirdim!

Yemek yerken aynada kendimi seyretmek sadece üzücüydü, korkutucu değil. Kaşığı tutuşumu, içindeki fasulyeleri, yumurta akını ve ekmek lokmasını görebiliyordum. Boşalan tabağı, ufalan ekmek dilimini ve ceketimin koluyla sildiğim yağlı ağzımı ayna gösteriyordu bana. Oturma odasına döndüm yavaşça.

«Ne kadar da çabuk bitirdin yemeğini,» dedi babam. «Otur bakalım artık. Bir şey içmiyor musun?»

«Hayır,» cevabını verdim. «Kendime kahve yapmağa niyetlenmiştim, fakat gördüğün gibi başaramadım.»

«İstersen ben yapayım,» dedi.

«Kahve yapmasını biliyor musun?» diye sordum.

«İyi kahve yaptığımı söylerler,» cevabını verdi.

«O kadar mühim değil,» dedim.

«Bana da zahmet olmazdı,» cevabını verdi.

«Hayır, hayır,» diye konuştum, «teşekkür ederim. Zaten mutfak da iç açıcı bir vaziyette değil. Yerler kahve içinde, etrafta açık konserve kutuları ve fasulye taneleri.»

«Peki, peki,» dedi, «nasıl istersen.» Biraz kırılmış olduğu sesinden belli idi. Maden suyu doldurdu bardağıma, kendi sigarasından verdi. Aldım bir tane, çakmağını da tuttu.

Galiba benim Bohem hayatı yaşadığımı sanıyordu: etrafta sanat eşyaları, duvarlarda ve tavanda modern şekiller. Fakat her şeye rağmen sakin bir havası vardı evin. Oturma eşyalarını kataloğa göre almıştık. Duvardaki tablolar reprodüksiyondu, içlerinde sadece iki tanesi yapma idi. Monika Silvs'in yapmış olduğu sulu boya tablolar komodinin üstünde asılıydı; Ren

manzarası III ve Ren manzarası IV. Koyu gri tonlar ve beyaz lekeler. Gerçekten güzel bir kaç şeyimiz vardı; iskemleler, üç dört vazo ve porselenden bir at arabası. Marie almıştı bunları.

Evimizin havası babamı sinirli yapmıştı, pek konuşmuyordu. «Bonn'a gelmiş olduğumu annem mi söyledi sana?» diye sordum sonunda. İkinci sigaralarımızı yakana kadar hiç konuşmamıştık.

«Evet,» cevabını verdi. «Annemle niçin öyle konuştun?»

«Telefona çıktığında sesine o komite havasını vermeseydi daha başka konuşurdum,» dedim.

«Karşı mısın bu komiteye?» diye sordu babam sakin bir sesle.

«Hayır,» dedim, «ırk çatışmalarının uzlaştırılması gerçekten iyi bir şey. Fakat benim, komiteye göre başka fikirlerim var, ırk üzerine. Meselâ son yıllardaki zenci problemi. Çok iyi tanıdığım bir zenciyi tanıştırmak isterdim annemle. Zenciler bence önemli bir mesele; bir kaç yüz zenci ırkı var yeryüzünde. Komite hiç boş oturmazdı. Veya çingeneleri düşünelim,» dedim. «Annem çağırsın bir kaçını eve, çay içmeğe; doğrudan doğruya sokaktan. Yapılacak o kadar çok iş var ki.»

«Seninle bunları konuşmağa gelmedim ben,» dedi babam. Cevap vermedim. Bana baktı ve usul bir sesle devam etti : «Seninle para hususunu konuşmak niyetindeyim.» Yine cevap vermedim. «Galiba oldukça sıkıntı içindesin. Söylesene bir şeyler.»

«Doğru, sıkıntıdayım. Güzel bir söz sıkıntı. Bir yıl hiç çalışmayacağım. Bak.» Pantalonumun paçasını yukarı çekip, şişmiş olan dizimi gösterdim. Sonra paçamı indirdim, sağ elimi göğsümün sol tarafına koydum. «Burası da,» dedim.





«Allahım, kalp!» dedi babam.

«Evet,» diye konuştum, «kalp.»

«Drohmert'i telefonla arayıp, hemen seni kabul etmesini rica edeceğim. Bu şehrin en iyi kalp mütehassısıdır o.»

«Yanlış düşünüyorsun,» diye konuştum. «Drohmert'in muayenesine ihtiyacım yok.»

«Fakat kalbini gösterdin.»

«Belki ruhum veya içim demem gerekirdi.»

«Ah, öyle mi?» dedi donuk bir sesle, «o hikâye.» Herhalde Sommerwild, Baylar Klübü'nde skat oynarken o hikâyeyi anlatmış olacaktı babama.

Ayağa kalktı, bir aşağı, bir yukarı yürümeğe başladı. Sonra birden durdu, ellerini koltuğun arkasına dayadı ve bana doğru baktı.

«Belki saçma bulacaksın,» dedi, «sana büyük bir lâf edeceğim. Biliyor musun sende eksik olan ne? Erkeği erkek yapan şey yok sende : alışmak.»

«Bunu bugün bir defa daha duydum,» dedim.

«Öyle ise bir defa daha duy : alış.»

«Bırak bunu,» dedim.

«Biliyor musun Leo bana gelip, katolik olduğunu söylediği gün ne kadar üzülmüştüm. Tıpkı Henriette'in ölümünü duyduğum gün gibi. Gelip de, komünist oldum, deseydi bu kadar üzülmezdim. Bir gencin bu hareketini kabul edebilirim; sosyal adalet veya onun gibi fikirler üzerine yanlış şeyler hayâl edebilir. Fakat bu...» Elleri ile sıkı sıkı kavradı koltuğun sırtını ve öfke ile başını salladı. «Bu. Hayır, hayır.» Ciddi konuşuyordu. Yüzü sararmıştı, olduğundan daha yaşlı gösteriyordu o anda.

«Otur, baba,» dedim, «iç bir konyak.»

Oturdu, konyak şişesine uzandı, bardağa biraz boşalttı, içti, sonra şişeye bir daha uzandı ve biraz daha koydu bardağına, onu da içti. Bana hiç bakmamış, bardağını «şerefe» diye kaldırmamıştı.

«Sen anlamıyorsun; eminim buna,» dedi.

«Hayır,» cevabını verdim.

«Bu meseleye inanan her genç insan, korku verir bana.» dedi. «Onun için de senin durumun çok etkiledi beni. Kabul ediyorum, kabul ediyorum. Niçin bana öyle bakıyorsun?»

«Seni televizyonda gördüğümde,» dedim, «sanki karşımda büyük bir artist var sanmıştım, hattâ bir palyaço.»

Bana baktı, yüzünde üzgün bir ifade ile. «Hayır, baba, gerçekten büyük,» dedim. Ona tekrar «baba» dediğim için memnundum.

«Ben bu role itildim adetâ,» dedi.

«Ama sana yakışıyor,» dedim, «ve oynadığın rolü de gerçekten iyi başarıyorsun.»

«Bir şey oynamıyorum,» cevabını verdi ciddiyetle «hiç bir şey, rol yapmağa ihtiyacım yok.»

«Yazık,» dedim, «rakiplerin için.»

«Rakiplerim yok,» diye konuştu yüksek sesle. Sonra yine üzgün ifade ile baktı bana, güldü ve devam etti : «İnan ki, ben kimseyi kendime rakip olarak görmüyorum.»

«Düşündüğümden de kötü,» dedim. «Peki orada hep para üzerine söz ettiğin kimseler, en önemli şeyi yani sustuğunuzu bilmiyor mu —veya sihirli bir oyun ile o perdede gözükmeden önce aranızda anlaştınız mı?»

Tekrar konyak doldurdu bardağına. Sonra başını kaldırıp, soru soran gözlerle baktı : «Geleceğin üzerine konuşmağa geldim buraya.»





«Bir dakika,» dedim, «o konuşmalarınızı pek anlıyamıyorum. Yüzdelerden söz ediyorsunuz hep; yüzde on, yirmi, beş, onbeş. Fakat neyin yüzde kaçı olduğunu söylemiyorsunuz.» Aptalca baktı bana. Sonra konyak bardağını kaldırdı, içti ve yine bana baktı. «Demek istiyorum ki,» diye konuştum, «hesabım hiç bir zaman kuvvetli olmamıştır. Fakat beş Mark'ın yüzde yüzünün beş Pfennig olduğunu veya bir milyarın yüzde beşinin elli milyon olduğunu bilirim... anlıyor musun?»

«Aman allahım,» dedi, «televizyon seyredecek bu kadar boş zamanın var mı?»

«Evet,» cevabını verdim. «O hikâye veya ne dersen de, o zamandan beri çok oturuyorum televizyonun karşısında. Hoşuma gidiyor, boşalıyorum adetâ. Üstelik babamı da üç yılda bir görürsem, ara sıra televizyon perdesinde karşıma çıkınca memnun oluyorum. Bazen seninle gerçekten iftihar ediyorum, karşındakilerin yüzde rakamları sormasını nasıl da önlüyorsun?...»

«Yanılıyorsun,» dedi soğuk bir sesle, «hiç bir şey önlemiyorum.»

«Peki hiç bir rakibin olmaması sıkmıyor mu seni?»

Ayağa kalktı ve öfke ile baktı bana. Ben de kalktım. İkimiz de koltuklarımızın arkasında durmuş, birbirimize bakıyorduk. Sonunda ben güldüm ve konuştum. «Bir palyaço olarak pandomimin modern şekilleri ilgilendiriyor beni. Bir defa yine seni o televizyon tartışmalarının birinde seyrederken ses düğmesini kapatmıştım. Tuhaf bir şeydi bu. Sanat sanat için fikrinin ücret politikasına ve ekonomiye uygulanması gibi. Benim «müfettişler toplantısı» numaramı hiç görmedin, yazık.»

«Bir şey söylemek isterdim sana,» dedi. «Genneholm ile senin hakkında konuştum. Senin bazı numaralarını seyredip, bana bir rapor vermesini rica ettim ondan.»

Esnedim birdenbire. Belki ayıp olmuştu, ama tutamamıştım kendimi. İyi uyuyamamıştım gece, üstelik günüm de iyi geçmemişti. Bir insan babasını üç yıl sonra ilk defa görürse ve onunla ilk defa ciddi bir konuşma yaparsa, karşısında esnemesi gerçekten ayıp olur. Heyecanlıydım ve yorgundum. Ve şu sıra esnemek, utandırmıştı beni. Genneholm bir uyku ilâcı gibi gelmişti bana. Babam gibi insanlar her şeyin en iyisini ister: dünyanın en iyi kalp mütehassısı Drohmert'i, Almanya'nın en iyi tiyatro kritikçisi Genneholm'u, en iyi terziyi, en iyi semti, en iyi oteli, en iyi yazarı. Sıkıcıydı bütün bunlar benim için. Esnerken çenelerim çatırdadı, birbirinden ayrılacak sandım. Genneholm sıkıcıydı, fakat bu, onun adını duyunca içime sıkıntılar gelmesini önleyemiyordu. Sıkıcılar ilginç kişiler olabilir. Fakat ilginç kişileri ben nedense sıkıcı bulurum, özellikle eksantrik kimseleri. Ve Genneholm sadece sıkıcı değil, eksantrik biriydi de.

Annemin verdiği partilerde görürdüm onu. Yanındakiyle sanki üstüne çıkacakmış gibi konuşurdu. Ağzının bütün kokusunu duyar, en son yemeğinde neler yemiş olduğunu kolayca anlardınız. Ona en son dört yıl önce rastladığımda patates salatası kokuyordu. Kardinal kırmızısı yelek giyer, bal rengi bir Mefisto sakalı bırakırdı. Çok şakacıydı. Herkes onu böyle tanırdı; o da hep şaka yapmak zorunda kalırdı. Yorucu bir varlık! «Affedersin,» dedim, esnememin bittiğine iyice kanî olduktan sonra, «Peki, ne dedi Genneholm?»

Kırılmıştı babam. Karşısında fazla rahat hareket ettiğim her zaman olduğu gibi. Esnemem onu sübjektif olarak değil





de, objektif olarak etkilemişti. Biraz önce yemek yerken olduğu gibi yine başını salladı.

«Genneholm senin gelişmeni ilgi ile takip ediyor, sana karşı çok iyi niyetli idi.»

«Bir sıkıcı ümidini hiç bir zaman yitirmez,» dedim, «metin kişilerdir onlar.»

«Bırak bunları,» dedi babam öfke ile, «arkanda böyle etkili ve meslekten anlayan bir koruyucu olduğu için sevinmelisin.»

«Öyle seviniyorum ki,» cevabını verdim.

«Şimdiye kadar ki sanat hayatın üzerine bir çok tenkid yaptı. Diyor ki, her türlü Pierrot hareketlerinden vazgeçmelisin. Harlekin için kaabiliyetin varmış. Pandomime sen daha çok yatkınmışsın... dinliyor musun beni?» Ses tonu yine öfkeliydi.

«Evet, evet,» dedim, «her lâfını duyuyorum, akıllı ve yerinde kullandığın her lâfı. Gözlerimi kapamış olmam seni rahatsız etmesin.» O Genneholm'dan söz ederken gözlerimi kapamıştım. Rahatlatıcı bir şeydi bu. Babamın arkasındaki duvarda duran koyu kahverengi komodini görmekten kurtulmuştum. Berbat bir eşya idi o, okulu hatırlatıyordu bana nedense: koyu kahverengi tonu, siyah düğmeleri ve üst kenarındaki sarı çizgileri ile. Marie evinden getirmişti bu komodini.

«Lütfen,» dedim usul bir sesle, «konuşmana devam et.» Yorgundum, bitkindim, midem ve başım ağrıyordu. Koltuğun arkasında ayakta durmaktan dizim de şişmeğe başlamıştı. Kapalı kirpiklerimin arkasında yüzümü görüyordum. Ayna karşısında binlerce saat yaptığım idmanlardaki gibiydi; donuk ve bembeyaz. Kirpiklerim bile oynamıyordu, kaşlarım da. Sadece gözler hareket ediyordu, ürkek bir sincap gibi yavaş yavaş.

«Yüzündeki o ifade, olağanüstü bir şey bu,» demeliydi o kritikçi Genneholm. Yüz idmanına binlerce saatimi vermiştim.

«Konuşsana,» dedim.

«Seni en iyi öğretmenlerden birine yollamamı tavsiye etti. Bir, iki veya yarım yıl için. Genneholm'a göre kendini toparlamalı ve ince bir kişiliğin olana kadar bilince ulaşmalısın. Ve idman, idman — ve, dinliyor musun beni?» Sesi bu defa öfkeli değildi, çok şükür.

«Evet,» dedim.

«Ve ben bütün bunları maddeten desteklemeğe hazırım.» Dizim daha büyümüş gibi geldi bana nedense. Gözlerimi açmadan, ellerimle koltuğun kenarlarını tuta tuta yerime oturdum ve yine bir kör gibi ellerimi uzatıp masadan sigara aldım. Babam yüksek sesle «allah, allah» dedi, şaşırmıştı. Kör rolünü iyi yapıyordum, bilmeyen gerçekten bir kör var sanırdı karşısında. Ben de kör sandım kendimi bir ara, olabilirdim belki de. Oynadığım kör rolü değildi, kör edilmiş bir insan rolüydü.

Sigarayı ağzıma koyar koymaz, babamın çakmağını uzattığını ve yaktığını hissettim. Elinin titrediğini de hissediyordum.

«Oğlum,» dedi ürkek bir sesle, «hasta mısın?»

«Evet,» cevabını verdim. Derin bir nefes aldım sigaradan. «Ölüm halinde hastayım, fakat kör değilim. Mide ağrısı, baş ağrısı, diz ağrısı, üzüntü ve en kötüsü Genneholm'un yüzde 95 haklı olduğunu kavramam. Başka neler söylediğini de biliyorum. Kleist'tan söz etti mi?»

«Evet,» dedi babam.

«Önce iyice boşalmam gerektiğini de söyledi mi? Ancak sonra bir şeyler başarabilirim. Bunları söyledi değil mi?»

«Evet,» dedi babam yine, «nereden biliyorsun bunları?»





«Niçin bilmeyeyim,» dedim, «onun bütün teorilerinden haberim var, onları nereden öğrendiğini de biliyorum. Fakat ben boşalıp ruhumu kaybetmek niyetinde değilim, onu tekrar kazanmalıyım.»

«Kaybettin mi ki?»

«Evet.»

«Nereye gitti?»

«Roma'ya,» dedim ve gözlerimi açıp kahkahayı attım.

Babam şaşırmıştı. Yüzü soldu, ihtiyarlamıştı birden. Sonra o da güldü; kızmamıştı.

«Seni gidi haylaz,» dedi, «rol mü yapıyordun?»

«Maalesef,» cevabını verdim, «fakat tamamen değil. Belki Genneholm, biraz daha natüralist olmalı, der ve haklı da. Sıkıcı insanlar haklıdır, olağanüstü bir duyu kaabiliyetleri vardır.»

«Seni gidi haylaz,» dedi babam yine, «beni böyle düşündürdüğün için; kör oldun sandım.»

«Fakat kör olmak için oraya buraya tutunarak yürümeğe lüzum yok. Bazıları kör oldukları halde kör rolü yapar. Şimdi buradan kapıya kadar topallar, seni ağrı ve üzüntüden bağırtırım. Hemen bir doktora telefon etmeğe kalkarsın, dünyanın en iyi ortopedistini, Fretzer'i çağırırsın. Yapayım mı?» Ayağa kalktım.

«Otur lütfen,» dedi. Oturdum.

«Lütfen sen de otur,» diye konuştum, «senin ayakta durman sinirlendiriyor beni.»

Oturdu ve şaşkınlıkla bana baktı. «Sen akıllanmazsın,» dedi, «doğru dürüst bir cevap ver bana artık. Eğitim için nereye istersen git, ben maddeten destekleyeceğim. Londra, Paris, Brüksel.»

«Olmaz,» dedim yorgun bir sesle, «yanlış düşünüyorsun. Artık eğitime filân ihtiyacım yok, sadece iş istiyorum. Onüç, ondört yaşından yirmibir yaşıma kadar okudum durdum. Ve Genneholm hâlâ okumamı istiyor; sandığımdan da aptalmış.»

«Bir sanat adamı o,» dedi babam, «tanıdıklarımın arasında en iyisi belki de.»

«Evet olabilir, en iyisidir belki,» diye konuştum, «bir sanat adamı, fakat sadece tiyatrodan, trajedilerden, komedilerden; pandomimlerden anlıyor. Menekşe rengi bir gömlek ve siyah ipek kemer ile ortaya çıkarsa, gör bak komedi denemeleri nasıl yarı yolda kalacaktır. Her amatör utanacaktır o zaman. Kritikçilerin etraflarını kritik etmeleri iyi de, kendi kendilerini kritik edememeleri komik ve üzücü. Evet, o bir sanat adamı. Fakat altı yıl sahneye çıktıktan sonra yeniden tahsile başlamamı söylemesi saçmalık!»

«Öyle ise paraya ihtiyacın yok?» diye sordu babam. Sesinde rahatlamış bir insanın havası vardı.

«Bilâkis,» dedim, «ihtiyacım var paraya.»

«Ne yapmak niyetindesin? Bu durumda hâlâ sahneye mi çıkmağı düşünüyorsun?»

«Hangi durumda?»

«Durumundan haberin yok mu?» dedi ümitsizce.

«Durumum mu?» diye sordum. «Son üç aydır taşrada sahneye çıkıyordum.»

«Öğrendim durumunu,» dedi, «Genneholm yardımcı oldu bana.»

«Öyle mi? Sana kaça maloldu bütün bunlar?»

Kızardı babam. «Bırak bunları,» dedi, «nedir niyetin?»

«Çalışmak,» cevabını verdim, «çalışmak; altı ay, bir yıl, bilemiyorum.»





«Nerede?»

«Burada,» dedim, «başka nerede olabilir?» Şaşırmıştı babam. «Sizi rahatsız etmeyeceğim, namusunuza filân da leke getirmeyeceğim : o toplantılarınıza bile gelmeyeceğim,» diye devam ettim.

Yine kızardı babam. Ara sıra onların toplantılarına giderdim, herhangi biri gibi. Kokteyl almış, zeytin yemiş, çay içmiş ve ayrılırken de bir kaç sigara atmıştım cebime, uşaklar görüp, utançla başlarını çevirdikleri halde.

«Ah,» dedi babam sadece. Koltuğunda hareket etti. Ayağa kalkıp, pencerenin yanına gitse daha iyi olurdu. Başını önüne eğip konuştu : «Genneholm'un sana gösterdiği o düz yolu seçsen iyi olur bence. Sonu belli olmayan bir şeyi finanse etmek benim için zordur. Hiç bir şey biriktirmedin mi bugüne kadar? Son yıllarda iyi para kazanmış olmalısın.»

«Hiç bir şey biriktirmedim,» cevabını verdim, «sadece bir Mark param var.» Cebimden çıkarıp gösterdim. Eğilip baktı, enteresan bir sineği incelermiş gibi.

«Sana inanabilmem zor benim için,» dedi, «galiba bir müsrif olarak yetiştirmemiştik seni. Ayda ne kadar para ile geçinebilirsin, neler düşünüyorsun?»

Kalbim hızla çarpıyordu. Bana yardım etmeğe bu kadar kolay razı olacağını sanmıyordum. Düşündüm biraz. Nelere ihtiyacım olacağını bilemiyordum. Elektrik, telefon ve beni yaşatacak başka şeyler. Heyecanlanmıştım, terliyordum.

«Önce,» dedim, «kalın bir kauçuk minder lâzım bana. Bu oda kadar büyük, uzunluğu yedi, eni beş metre. Ren Kauçuk İşletme Fabrikası'nda ortaksın, ucuza alabilirsin.»

«İyi,» dedi gülerek, «hattâ hediyem olsun sana. Otuzbeş metrekare. Fakat Genneholm, akrobasiye çok önem vermemeni tavsiye ediyor.»

«Biliyorum, baba,» diye konuştum. «Kauçuk minderden başka ayda bin Mark'a ihtiyacım olacak.»

«Bin Mark» dedi. Ayağa kalktı. Gerçekten şaşırmıştı, dudakları titriyordu.

«İyi ama,» dedim, «ne yapmalıyım?» Kaç parası olduğunu hiçbir zaman bilmedim. Bir yıl süresince bin Mark —o kadar hesap bilirim— on ikibin Mark ederdi. Böyle bir para da herhalde öldürmezdi onu. Tam bir milyonerdi o. Marie'nin babası hesabını yapmıştı bana bir gün. Fakat pek hatırlayamıyordum. Her yerde hisseleri vardı. Meselâ banyoda kullandığım o sabunda bile. Koltuğunun arkasında bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Sakindi, fakat dudaklarını oynatıyordu. Hesap yapıyor olmalıydı.

Marie ile Bonn'u terkettiğimizde bana karşı ne kadar da hasis davrandıkları aklıma geldi. Babam bir mektup yazmış ve tamamen ahlâkî sebepler yüzünden her türlü destekten vazgeçtiğini bildirmişti. Beraberimde götürmüş olduğum «o bedbaht, uslu kıza» çalışarak bakmamı bekliyordu. Bir skandal olarak kabul etmişti olayı. Marie'nin babası ihtiyar Derkum'u her zaman takdir etmiştir, bir rahip ve bir insan olarak.

Köln'ün Ehrenfeld mıntıkasında bir pansiyonda kalıyorduk. Marie'nin anasından kalmış olan yediyüz Mark'ı bir kaç ayda bitirmiştik. Bu parayı iyi idare etmiş olduğumuzu her zaman düşünürüm.

Ehrenfeld istasyonuna yakın oturuyorduk. Odamızın pen-





ceresinden istasyon binasının kırmızı tuğla duvarı görünürdü. Linyit kömürü taşıyan vagonlar şehire dolu girer, boş çıkardı. Üzücü bir görüntüydü, kalbimde kıpırdanmalar olurdu. Rahat bir hayatı vardı bizim evdekilerin.

Banyo penceresinden bahçeler, çamaşır ipleri görünüyordu. Karanlıkta dışarı fırlatılan bir kutu veya çöp dolu bir kesekâğıdının sesi duyulurdu. Banyoda küvetin içine yatar, dinî şarkılar söylerdim. Günün birinde pansiyoncu kadın «aforoz edilmiş bir rahibi burada barındırdığımı sanacaklar,» demiş, ben de bir daha böyle şarkılar söylememiştim. Sık sık yıkanmamı da lüzumsuz bulurdu.

Bahçeye atılan çöp dolu kesekâğıtlarını demir bir çubuk ile patlatır ve içinden çıkanın cinsine göre fırlatanı tanımağa çalışırdım: soğan kabukları, kahve artığı, kemik parçaları. Gördüklerim ile kasap ve manavdan öğrendiklerimi birleştirip, boş yere bir sonuca varmağa çalışırdım. Çöp, çoğu zaman insanın kimliği üzerine fikir vermez. Başının üzerinde çamaşır ile kaplı gökyüzüne doğru, pansiyonda oturan herkesin üstüne alınabileceği küfürler savururdu.

Sabahları pencereye oturur, postacının gelmesini beklerdik. Ara sıra bize de bir şeyler getirirdi: Marie'nin arkadaşlarından, Leo'dan, Anna'dan ufak paketler veya büyük babamdan, ne zaman geleceği belli olmayan çekler. Anne ve babamdan ise sadece, geleceğimi düşünmemi ve kaderimi düzeltmemi isteyen mektuplar.

Sonra bir gün annem «red ettim seni,» diyen bir mektup yazmıştı. Gerçekten çok zevksizdi annem, Schnitzler'in «Kalpdeki Anlaşmazlık» romanından bir cümleyi olduğu gibi aktarmıştı mektubuna. Bu romanda bir kız, asil fakat kaabiliyetsiz

bir artistin çocuğunu doğurmak istemediği için ailesi tarafından «red edilir.» Romanın altıncı bölümündeki «vicdanım seni red etmemi zorluyor» cümlesini yazmıştı annem mektubuna. Kimbilir ne kadar hoşuna gitmişti bu cümle. Her neyse «red etmişti» ya beni. Böyle bir karar vermekle, hem vicdanı, hem de banka hesabı rahatlamıştı, çok eminim. «Kahramanca» bir hayata başlayacağımı düşünmüş olacaklardı : sevgilimin karnını doyurmak için bir fabrikada veya bir inşaatta çalışacağımı mı sanıyorlardı. Ve ben böyle bir şey yapmamış, onlar da şaşırmıştı. Leo ve Anna, beni sabah karanlığında sandviç paketi elimde, pencereden bakan Marie'ye öpücük yollayarak evden ayrıldığımı, akşamları ise «yorgun, fakat mutlu» eve döndüğümü, gazete okuduğumu, örgü ören Marie'yi seyrettiğimi görmüşlerdi bir zamanlar. Fakat ben hayatımın bu akışını bozmayacaktım. Marie ile kaldım.

«Sanatçı» kabul ediyordum kendimi ve çocukluğumuzdaki Bohem hevesini, odamızdaki acayip içki şişeleri, duvarlardaki çuvallar ve renkli kumaşlar ile gidermeğe çalışıyorduk. Şimdi o günler aklıma geldiğinde kızarıyorum.

Marie bazen pansiyoncu kadına gider ve borç isterdi. O da «Niçin çalışmıyor?» diye bağırıp, çağırırdı.

Marie bir defasında ona harika bir cevap vermişti: «Kocam bir sanatkâr, anladın mı, bir sanatkâr,» diye bağırmıştı kapısından içeri.

Pansiyoncu kadın da : «Ne bir sanatkâr mı? Üstelik kocan da! Herhalde evlendirme memuru ne kadar memnun olmuştur.»

En çok kızdıklarından biri de, sabah on veya onbirden önce yataktan kalkmamamızdı. Bu şekilde kahvaltı ve elektrik ocağı için ceryan tasarrufu yaptığımızı düşünemeyecek kadar





aptaldı. Yakındaki spor salonuna çalışmak için ancak saat onikiden sonra gidilebileceğini çünkü sabahları oranın dolu olduğunu da bilmiyordu. Annelere öğütler, dernek dersleri, yemek kursları veya katolik bir derneğin toplantısı vardı o salonda sabahları.

Oturduğumuz pansiyon, Heinrich Behlen'in bulunduğu kiliseye yakındı. Kiliseye ait o salonda çalışabilmemi, bu pansiyonda kalmamızı Behlen temin etmişti. Bir çok katolikle aramız iyi idi. Yemek dersleri veren kadın, bize arasıra yemek ikram ederdi. Çok defa çorba ve Pudding, bazen de et. Marie ona salonun temizlenmesinde yardım ettiği zaman bir paket tereyağ ve bir kesekâğıdı şeker de verirdi. Ben çalışmağa başlayınca bazen kalır ve seyrederdi. Hareketlerim hoşuna gider, karnını tuta tuta gülerdi. Sonra bize kahve yapardı. Evli olmadığımızı öğrendiğinde de davranışları değişmedi.

Bazı günler, hava soğuk olduğunda, daha erken saatlerde giderdik oraya. Marie yemek dersine iştirak eder, ben de noldeki elektrik sobasının yanına oturur, kitap okurdum. Duvarın öteki yanından, önce kadınların çene çalması duyulurdu. Sonra kalori ve vitaminler üzerine ciddî bir konferans başlardı.

Annelere öğütler verildiği günlerde erken gidemezdik oraya. Dersleri veren genç doktor kız iyi, fakat ölçülü bir insandı. Sahnede toplayıp zıplamamdan, havaya kalkan tozdan çok korkardı. Bu tozun ertesi gün bile havada kaldığını ve küçük çocuklar için tehlikeli olduğunu iddia ederdi. Onun derslerinden yirmi dört saat önce benim sahnede çalışmamı istemişti. Heinrich Behlen de bu yüzden, benim orada her gün çalıştığımı bilmeyen üstleri ile çatışmış, ona «hemcinsini bu kadar çok sevme» demişlerdi.

Marie ile bazen kiliseye de giderdik. Ne güzeldi orası, sıcaktı. Sessizdi de, caddenin gürültüsü çok uzaklarda kalırdı. Boş olurdu kilise, rahat hissederdim kendimi orada. Yedi - sekiz kişi otururdu koca salonda. Bazen bu sessiz ve üzüntülü topluluğa ben de dahilmişim sanırdım. Marie ve benden başka orada bulunanlar hep ihtiyar kadınlardı. Heinrich Behlen'in yüzünde donuk bir ifade ile vaaz vermesi, karanlık ve sıkıcı kiliseye ne kadar da uyardı. Vaazın sonunda kitabı sağdan sola alırken, bir defasında âyin kitabını yere düşürmüştü, Heinrich birden kendine olan güvenini kaybetmiş, hareketlerini şaşırmıştı. Ben hemen ayağa fırlamış, kürsünün önünde diz çökmüş ve kitabı sağdan alıp sola koymuştum. Eğer Heinrich'i düştüğü o durumdan kurtarmasaydım, kabalık etmiş olurdum. Marie kızarmış. Heinrich gülümsemişti.

Dostluğumuz eskidir onunla. O benden biraz büyüktür. Yatılı okulda futbol takımının kaptanlığını yapardı. Bazı günler vaazı bittikten sonra onu dışarıda beklerdik. Bizi evine götürür, bakkaldan veresiye aldığı yumurta, salam, kahve ve sigaraları ikram ederdi. Hizmetçisi hasta olduğu günlerde çocuk gibi sevinirdi.

Bizimkiler beni red edip, evde o pis milyonlarının etrafında otururken ve ileri sürdükleri ahlâkî sebeplerini içlerine dindirirlerken, Marie ve bana yardımda bulunmuş olan bütün insanları düşündüm.

Babam hâlâ koltuğunun arkasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, içinden hesaplar yapıyordu. Artık neredeyse parasını istemediğimi söyleyecektim. Fakat ne kadar da olsa, ondan bir şeyler beklemeğe haklı buluyordum kendimi. Cebimde bir Mark ile, sonradan pişman olacağım bir kahramanlığa atılmak istemiyordum.





Paraya gerçekten ihtiyacım vardı, hem de çok. Ben evden ayrılalı beri bir tek kuruş göndermemişti. Leo çok defa bütün harçlığını çıkarıp vermiştir. Anna çörekler yapıp göndermiştir. Hattâ büyükbabam bile para yollamıştır. Onbeş, yirmi ve bir defa da, sebebini hiç bir zaman anlayamadığım, yirmi iki Marklık takas çekleri. Bu çekler her gelişinde uğraştırırdı bizi. Ne pansiyoncu kadının, ne de Heinrich'in banka hesabı vardı, takas çekleri hakkında bildikleri de bizden fazla değildi. Bir çeki doğrudan doğruya papazlık makamının hesabından ödemişti. Tasarruf sandığından takas çeklerinin kullanış yerleri üzerinde bilgi almış, sonra da papazına giderek on beş Mark rica etmişti. Fakat papaz çok öfkelenmişti. İstemiş olduğu on beş Mark'ı veremeyeceğini ve kontrol edildiğinde böyle bir hesabın, dalaverenin ortaya çıkacağını söylemişti. «Baş papaz Behlen için hatır çeki; özel bir takas çekinin karşılığı» diye yazarsa başı belâya girebilirmiş. Papazlık makamı da «nereden geldiği belli olmayan» takas çeklerinin kabul yeri değilmiş.

Sonunda on beş Mark'ımızı alabilmiştik, ama aradan tam on gün geçtikten sonra. Heinrich'in de yapacağı bir sürü işi vardı ve onları yüzüstü bırakıp, bizim çekle meşgul olamazdı. Büyükbabamdan her takas çeki gelişinde ürperiyordum. Gelen hem paraydı, hem de değildi. Sonunda Heinrich bu çeklerimizi kolayca ödeyebilmek için bir bankada şahsî hesap açtı. Bazen çekler geliyor, fakat Heinrich üç - dört günlüğüne bir yere gitmiş oluyordu. Bir defasında, yirmi iki Marklık çek geldiğinde, üç haftalık tatildeydi. Köln'de tanıdığım ikinci insan, gençlik arkadaşım Edgar Wienneken'di. Zannedersem SPD partisinin kültür raportörü idi.

Adresini telefon rehberinden arayıp bulmuş, fakat telefon edecek iki Groşenim olmadığı için Ehrenfeld'den Kalk'a yürü-

yerek gitmiştim. Evde yoktu. Pansiyoncu kadın odasında beklememe izin vermeyince akşam sekize kadar kapının önünde beklemiştim.

Engel caddesinde, büyük ve kirli bir kilisenin yakınında oturuyordu. SPD partisinde olduğu için Engel caddesinde oturmağa mecbur muydu! Saatlerce bekledim, bitkin ve aç. Sigaram bile yoktu. Marie de merak ediyordu beni, korkuyordu belki de. Kalk semti, Engel caddesi ve karşıdaki ilâç fabrikası — melânkolikler için hiç de iyi bir görünüş değildi bunlar.

Açlığa dayanamadım ve bir fırına girip, tezgâhta duran kadından bir parça ekmek rica ettim. Gençti, fakat çirkindi. Dükkân boşalana kadar bekledim, sonra hızla içeri girip, iyi akşamlar bile demeden: «Bana biraz ekmek verin,» dedim. İçeri bir müşteri girerse diye korkuyordum. Kadın bana baktı, incecik dudakları biraz daha inceldi, sonra yuvarlaklaştı ve hiç bir şey söylemeden üç sandviç ve bir parça kurabiye kesekâğıdına koyup uzattı. Verdiklerini alıp, teşekkür bile etmeden dükkândan fırladığımı hatırlıyorum. Pansiyonun kapısına oturup, bir elimi yirmi Marklık takas çekini koymuş olduğum cebimde, sandviçleri ve kurabiyeyi yedim.

Tuhaf bir rakamdı yirmi iki. Çok düşünmüştüm, büyükbabamın bu rakamı çeke niçin yazmış olduğunu. Belki bir hesaptan bakiye kalmıştı, belki de bir şakaydı. 22 rakamı ilginçti ve büyükbabam bir şeyler düşünmüş olacaktı, onu çekin üstüne yazarken. Hiç bir zaman keşfedemedim bunu.

Engel caddesinde tam bir buçuk saat bekledim Edgar'ı. Kederle dolu bir sonsuzluk gibi geldi bana o saatler. Kara kara evler ve ilâç fabrikasının dumanları. Edgar beni görünce sevindi. Eli ile omuzuma vurdu, beni odasına çıkardı.





Duvarda Brecht'in büyük bir fotoğrafı asılıydı. Onun altında bir gitar ve kendi yapmış olduğu tahta bir rafta, kitaplar duruyordu. Beni içeri bırakmamış olduğu için pansiyoncu kadına kızdı. Dolaptan konyak çıkardı ve «biraz önce tiyatro komisyonunda CDU partisinin köpeklerine karşı bir zafer kazandım,» dedi.

Birbirimizi görmeyeli neler olduğunu sordu Edgar. Çocukluk günlerimiz beraber geçmişti. Babası yüzme öğretmeni idi; sonra evimizin yakınındaki spor sahasının bekçisi oldu. Anlatacak o kadar çok şey vardı ki. Kısa kısa cümlelerle durumumu izah ettim ve çekimin karşılığını verip veremeyeceğini sordum.

Çok iyi bir insandı Edgar, her şeyi anlamıştı. Hemen çıkarıp otuz Mark verdi, çeki de almak istemedi. Fakat ben alması için zorladım onu. Neredeyse ağlayacaktım ısrar ederken. Aldı, fakat biraz kırılmış gibiydi. Kaldığımız pansiyona davet ettim onu, isterse çalışmalarım sırasında da gelebilirdi.

Beni tramvay durağına kadar götürdü. Fakat ben boş bir taksi görünce, koştum ve kapıyı açıp içine oturdum. Araba hareket ederken başımı çevirip Edgar'a baktığımda, şaşkın, kırılmış, soluk ve büyük yüzünü gördüm.

Taksiye binmeği haketmiştim o gece. Tramvay ile bütün Köln'ün içinden geçerek, Marie'yi bir saat daha geç görmeğe tahammülüm yoktu. Sekiz Mark tuttu taksi; şoföre elli Pfennig de bahşiş verip, koşarak pansiyona girdim. Marie ağlıyarak boynuma atıldı; ben de ağladım. İkimiz de rahatsız bir kaç saat geçirmiş, birbirimizi sanki uzun zamandan beri görmemiştik. Hiç bir zaman ayrılmayacağımızı fısıldıyorduk kulaklarımıza. «Ölüm bizi ayırana kadar,» diyordu Marie.

Sonra Marie makyaj yapıp, giyindi ve Venloer caddesinde bir lokantaya gittik. İkişer porsiyon gulaş yedik, eve dönerken de bir şişe kırmızı şarap aldık.

O gece taksiye binmem Edgar'ın hoşuna gitmemişti. Sonra onu bir kaç defa daha gördük. Marie çocuk düşürdüğünde para yardımı da yaptı, fakat taksi meselesinden hiç söz etmedi Bugüne kadar aklından çıkmayan bir üzüntü olarak kaldı bu onda.

«Bana bak.» diye konuştu babam yüksek sesle ve bana çok yabancı gelen yeni bir tonla. «Doğru dürüst konuş ve gözlerini aç.» Gözlerimi açıp, ona baktım. Kızmıştı. «Konuşuyor muydum?» diye sordum.

«Evet,» dedi «kendi kendine bir şeyler mırıldanıyorsun. Anlayabildiğim tek söz yine 'pis milyonlar' oldu.»

«Senin anlayacağın ve anlaman gereken tek söz de o zaten.»

«Bir de takas çekini duydum,» dedi.

«Peki, peki,» diye konuştum. «Gel, şimdi şuraya otur da, bir yıl süresince vereceğin aylıklar için ne düşünmüş olduğunu söyle.»

Ona doğru yürüdüm, omuzlarından tutup koltuğuna oturttum. Hemen ayağa fırladı. Birbirimize çok yakın duruyorduk.

«Düşündüm meseleyi.» dedi, «teklifim olan düzenli ve kontrollu bir eğitimi kabul etmeyip, kendi başına çalışmak istiyorsan, ne bileyim, meselâ sana ayda iki yüz Mark verebilirim.»

Çok eminim iki yüzelli veya üç yüz Mark diyecekti, fakat son anda iki yüz dedi. Yüzümdeki tepki onu şaşırtmış olacaktı ki, «Genneholm, münzevi bir hayatın pandomimin te-





meli olduğunu söylemişti,» dedi sakin bir ses tonuyla. Ben ise hâlâ konuşmamıştım. Boş gözlerle bakıyordum ona, kukla gibi. Kızdırmamıştı bile bu sözleri beni, şaşırmıştım sadece. Boş gözlerim acıma ile doldu.

«Sevgili babacığım » dedim sakin bir sesle, «senin sandığın kadar az bir para değil iki yüz Mark. Gayet güzel bir rakam. Seninle bu konuda münakaşa edecek değilim. Fakat biliyor musun münzevi hayat biraz pahalı bir heves, hele Genneholm'un tavsiye ettiği münzevilik. Onun dediği diyet, münzevilik değil; yağsız et ve salata. Münzeviliğin en ucuz şekli açlıktır. fakat ac bir palyaço; sarhoş bir palyaçodan ne de olsa daha iyidir.» Bir kaç adım geri çekildim. Onun bu kadar yakınında durmak ve dudağında gittikçe büyüyen ter boncuklarını sevretmek dayanılmaz bir şeydi benim için.» Dinle beni diye devam ettim, «centilmen olalım biraz ve paradan değil de başka konulardan söz edelim.»

«Fakat ben sana gerçekten yardım etmek istiyordum,» dedi üzgün bir sesle, «sana üç yüz Mark da verebilirim.»

«Para lâfını duymak istemiyorum,» dedim. «Çocukluk günlerimizin en şaşırtıcı tecrübesinden söz etmek isterim sana.»

«Ne idi o?» diye sordu ve bir ölüm kararı beklermiş gibi bana baktı. Herhalde Godesberg'de bir villâ yaptırmış olduğu metresinden bahsetmemi bekliyordu.

«Sakin ol,» diye konuştum, «şaşıracaksın; çocukluğumuzun en şaşırtıcı tecrübesi, evde doğru dürüst yemek yiyememizdi.»

Ürperdi bu sözleri duyunca. Yutkundu, güldü ve sordu;

«Yani iyice doyamadığınızı mı söylemek istiyorsun?»

«Evet » dedim sakince, «hiç bir zaman iyice doyamamışızdır. Hasislikten mi veya prensip yüzünden mi? Hâlâ anlamış

değilimdir. Fakat hasislikten olmasını tercih ederdim. Fakat bilir misin, bütün öğleden sonra bisiklete binmiş, top oynamış ve Ren'de yüzmüş bir çocuk ne hisseder?»

«İştahı,» dedi soğuk bir ses tonuyla.

«Hayır,» diye cevap verdim, «açlığı. Çocukken de biliyorduk zengin, hattâ çok zengin olduğumuzu. Ve bu paradan bir kuruş bile göremedik, doğru dürüst karnımızı doyuramadık.»

«Bir şeyiniz mi eksikti?»

«Evet,» dedim, «evet diyorum: yemeğimiz ve harçlığımız. Çocukken en çok ne yemek isterdim biliyor musun?»

«Ne?» diye sordu ürkek.

«Patates,» cevabını verdim. «Fakat annem de zayıflama merakındaydı o zamanlar. Evimize gidip gelen o aptal gevezelerin her birinin ayrı bir gıda teorisi vardı. Ne yazık ki patates, hiç birinin teorisine göre pozitif bir gıda değildi. Mutfaktaki hizmetçi kızlar arasıra yapardı gizlice: yağlı, soyulmuş patates, tuz ve soğan. Bazen gelip bizi uyandırırlar, biz de pijamalarımız ile mutfağa iner kimseye söylememek şartı ile doyasıya yerdik. Bazı Cuma günleri Wieneken'lere giderdik Leo ile. Onlar hep patates salatası yerdi. Bize de verirdi bayan Wieneken'lere gittiğimizde, Edgar taze ekmek almışsa, annesi hemen bir kaç dilim keser, üzerlerine elma tatlısı sürüp verirdi.»

Babam başını önüne eğdi. Sigara paketini uzattım, aldı bir tane. Çakmağı da tuttum. Merhamet duyuyordum ona karşı. Yirmisekiz yaşına gelmiş oğlu ile ilk defa ciddi konuşmak, bir baba için gerçekten zor ve üzücüydü.

«Daha bir çok şey,» dedim, «meselâ meyan kökü, balonlar. Annem bu balonları çok lüzumsuz bulurdu. Doğru. Tamamen lüzumsuz şey onlar. Fakat o pis milyonlarımızı balon





gibi havaya göndermek hiç de lüzumsuz olmazdı. Sonra o ucuz bonbonlar; annemin o zekice teorilerine göre, zehirli şeylerdi. Zehirli olmayan pahalı bonbonları da almazdı; girmezdi evimize bonbon. Yatılı okulda verilen yemekleri sonuna kadar yediğim ve mükemmel bulduğumu söylediğim için şaşırdı herkes.»

Donuk gözlerle bana baktı.

«Böyle bir yetiştirmenin teorik ve pedagojik değerleri gerçekten ilginç benim için. Teori, pedagoji, psikoloji, kimya... ve öldürücü bir hoşnutsuzluk. Wieneken'lerde ne gün para olduğunu bilirdim, Cumaları. Schniewind ve Hollerath'larda ay başında veya ayın onbeşinde. O günlerde bir değişiklik olurdu; kalın bir salam, kurabiyeler. Bayan Wieneken Cumaları berbere gider saçlarını yaptırırdı. Çocuklar da, nereye gider bilir misin?»

«Nereden bileyim,» diye bağırdı babam. Kıpkırmızı olmuştu.

«Sinemaya gönderirlerdi onları da,» dedim. «Biz de giderdik. Daha önce dondurma da yerdik. En aşağı üçbuçuk saat evden uzak olurduk. Bayan Wieneken berberden döndüğünde, kocası da elinde para zarfı ile işden gelirdi. Bilirsin işçi evleri bu oda kadar filândır.

«Yani,» dedi babam, «sizi niçin sinemaya gönderdiklerini anlamamı istiyorsun, değil mi?»

«Ben sonraları anladım, o günleri düşündüğümde. Sinemadan döndüğümüzde oturup patates salatası yerdik. Şimdi hatırlıyorum, bayan Wieneken'in yüzünde tuhaf bir kırmızılık olurdu. Sonra, baba spor sahası bekçisi olduğunda durum biraz daha değişmişti; bay Wieneken daha çok eve geliyordu. Kadın da sıkılıyordu bizim yanımızda. Büyük bir oda ve mut-

faktan meydana gelen üç çocuklu bir evde hayat zordu, sonra daha iyi anladım bunları.»

Babam sarsılmış gibiydi. Tekrar paradan söz etmeği zevksizlik diye kabul edip, susacak diye korktum. Bu buluşmamız onun için bir üzüntü olmuştu. Fakat bu üzüntüyü de belirli bir şekilde devam ettirmek, onun tadına varmak istiyor gibi geldi bana. Ondan sonra da vermeği kabul ettiği ayda üçyüz Mark'dan konuşmak zor olacaktı.

Para ile «et arzusu» aynı şeydi; kimse ne doğru dürüst söz eder, ne de düşünürdü. Ya, da rahibin Marie'ye «et arzusu» hakkında söylediği gibi kaba kabul edilirdi. Fakat kimse o andaki durum düşünemezdi: yemek veya bir taksi, bir kutu sigara veya banyolu bir oda.

Babam ıstırap içindeydi. Belli oluyordu bu; üzüyordu onun bu hali beni. Pencereye doğru döndü, cebinden mendilini çıkardı ve yüzündeki bir kaç damla yaşı sildi. İlk defa görüyordum, ağladığını ve mendilini doğru dürüst kullandığını.

Evdeyken her sabah temiz ve ütülü iki mendil koyarlardı, başucuna. Akşam eve geldiğinde cebinden çıkarır ve biraz buruşuk bir şekilde banyosundaki kirli sepetine atardı. Annem çok defa, çamaşır tozu pahalı olduğu için, sırf cimriliğinden babamla münakaşa eder ve mendillerini hiç olmazsa iki - üç gün cebinde taşımasını söylerdi. «Daha kirlenmeden, buruşuk mendilleri sepete atıyorsun. Topluma karşı bazı görevlerin olduğunu unutma.» 'Müsriflikle savaş' ve 'paranı ziyan etme' sloganlarını hatırlatmak istiyordu annem.

Fakat babam —galiba ilk defa— diretmiş ve her sabah temiz iki mendilini almağa devam etmişti.

Bugüne kadar o mendilleri burnunu temizlerken bile kullandığın görmedim. Şimdi ise pencerenin yanında duruyor ve





sadece gözündeki yaşı silmiyor, üst dudağındaki teri de kuruluyordu.

Hızla odadan çıkıp, mutfağa gittim. Ağlaması devam ediyordu; arada sırada yutkunuyordu da. Bir insanın, ağlarken yanında bulunmasını istediği kimseler çok azdır. Herhalde az tanıdığ oğlunun şu anda odada pek yeri yoktur. Yanında ağlayabileceğim tek insan var benim için. Marie. Acaba babam sevgilisinin yanında ağlayabiliyor muydu? Bir defa görmüştüm o kadını; sevimliydi, güzeldi. Ben onu biraz da aptal bulmuştum. Akrabalarımız çok söz ederdi onun hakkında. Para canlısı bir insan, derlerdi o kadın için. Fakat yemek yemenin, bir şeyler içmenin ve ayakkabı almanın bir insan için gerekli olduğunu söyleyenler, ailemizde para canlısı olarak kabul edilir.

Sigaraları, sıcak banyoları, çiçekleri, konyakları hayatın gereği olarak gören birine «deli ve müsrif» denirdi bizim evde. Sevgilisi olmanın, pahalı bir şey olduğunu kabul ederim. Çorap ister, elbise ister, ev kirası vardır, eğlenmek ister ve hepsi de «parayı gerektirir» babamın dediği gibi. Ve babam «öldürücü» toplantılardan çıkıp da yanına gittiği zaman sevgilisi neşeli olmalıdır. pahalı kokular sürmelidir, saçları yapılmış olmalıdır. O kadının «para hırslısı» olabileceğini düşünemiyordum. Evet biraz masrafı gerektiriyordu, ama bu bizimkilerin dediği gibi «para hırsı» değildi ki!

İhtiyar arabacıya ara sıra yardım eden bahçıvan Henkels günün birinde, yardımcı işçilere verilen ücret tarifesinin aslında üç yıl arttırıldığını anlayınca ve bunu anneme söyleyince «bazı insanların para hırsı» üzerine iki saat süren bir konferans dinlemek zorunda kalmıştı.

Annem bir yılbaşında postacıya yirmibeş Pfennig bahşiş

vermişti de, ertesi sabah posta kutusunda yanında bir not ile yirmibeş Pfennig'i bulunca kıyameti koparmıştı.

«Değerli bayan, sizi soymağa hakkım yok,» diyordu postacı bıraktığı notunda. Posta idaresinde bir tanıdığı vardı annemin. «Para hırslısı ve küstah insanları» şikâyet etmişti.

Yere dökülmüş olan kahvenin üstünden atlayıp mutfaktan çıktım ve banyoya geçtim. Tapasını çekip küvetin s boşalttım. Biraz önce, yıllar sonra dinî şarkılar söylemeden banyomu yapmış olduğumu hatırladım. «Tantum Ergo» yu mırıldanmağa başladım, suyu boşalmış banyodaki sabun köpüklerini temizlerken. Sonra bir dinî şarkı daha geldi aklıma, hoşlanırdım bunlardan. Fakat bazı durumlarda onların da faydası olmazdı; çok katolikdi onlar. Katolik dinini de, katolikleri de sevmiyordum.

Heinrich Behlen'e ve Karl Emonds'a telefon etmeği düşündüm. İki yıl önceki o büyük kavgamızdan sonra hiç görüşmemiştik Karl ile. Kaba davranmıştı bana, çok saçma bir neden yüzünden: en küçük oğlu, bir yaşındaki Gregor'a süte yumurta kırıp vermiştim. Karl ve karısı Sabine sinemaya, Marie'de «topluluğa» gitmişti. Sabine, saat onda sütü ısıtmamı ve l berona koyup, Gregor'a vermemi rica etmişti. Fakat ben; çocuğu solgun ve zayıf bulduğum için (bir kere olsun doğru dürüst ağlamamış, vızlayıp durmuştu) süte kıracağım bir yumurtanın faydalı olacağını düşünmüştüm. Ocakta süt ısınırken, çocuğu kollarıma almış, mutfakta bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve onunla konuşuyordum: «Bizim küçük ne yiyecek... minicik bir yumurta.» Kırdıktan sonra mikserde iyice çarptım ve ısınmış olan süte karıştırdım. Karl'ın diğer çocukları uykuda i ve ben rahat rahat Gregor'la ilgilenebiliyordum. Biberonu ağzına verdim. Gülüyordu ve sonra hemen uykuya daldı.





Karl ve karısı sinemadan gelince, mutfakta yumurta kabuklarını gördüler. «Yumurta mı pişirdin kendine?» diye sordu Karl. Ben de yumurtayı kendim yemeyip, Grekor'a verdiğimi söyleyince kızılca kıyamet koptu.

İkisi de öfkelenmişti. Sabine bana «katil» diye bağırıyordu. Karl ise «çingene» ve «orospu piçi» kelimelerini kullanıyordu benim için. Bu lâflar benim de tepemi attırdı ve Karl'a «pis öğretmen» diye bağırdım. Sonra paltomu kaptığım gibi dışarı fırladım. Merdivenleri inerken arkamdan «mesuliyetsiz herif» diye bağırdığını duydum. Ben de ona: «Seni gidi isterik cahil, pis trampetçi» diye cevap verdim.

Çocukları severim, hem de çok. Onlarla iyi anlaşırım da, bilhassa kundaktaki bebeklerle. Bir yaşındaki bir çocuğa yumurtanın dokunacağını bilemezdim. Karl'ın bana «orospu piçi» demesi, Sabine'nin «katil» demesinden daha çok üzdü. Heyecanlı bir annenin söylediği bazı sözler affedilebilir, fakat benim «orospu piçi» olmadığımı da herhalde Karl biliyordu.

Bu olaydan sonra aramız gerginleşti. Benim «serbest» hayatımı o beğenmez, kendi «cahil» hayatına göre tuhaf bulurdu. Fakat hayatımın «öldürücü derecede» düzenli olduğunu hiç bir zaman anlayamamıştır. Tren yolculukları, oteller idmanlar, sahneler, kızma - birader oyunları ve bira içmeleri ile geçen bir hayat.

Tanıdıklarımızın bir çoğu gibi o da, bilhassa çocuk yapmadığımızı düşünürdü. Marie'nin çocuk düşürmelerinden haberleri vardı. Çocukları ne kadar sevdiğimizi bilemezdi. Belki ona telgraf yollar ve beni telefonla aramasını isteyebilirdim, fakat boşuna bir iş yapmış olurdum. Aradan geçen yıllar sonun-

da çocukları dört olmuştu, para sıkıntısı çekmeğe başlamışlardı.

Banyoya biraz daha su döküp, kirini iyice akıttım. Sonra sofadan geçip oturma odasına girdim. Babam masanın yanında duruyor ve artık ağlamıyordu. Kırmızı burnu, ıslak ve kırışık yanakları ile herhangi bir ihtiyar adamdan farkı yoktu. Bomboş ve biraz da aptal.

Yarım bardak konyak doldurup uzattım. Aldı ve içti. Suratındaki o aptal ifade değişmedi. Konyağını sonuna kadar içip, sonra boş gözlerle bardağına bakmasını biraz budalaca buldum; ilk defa görüyordum babamın bu halini. Hiç bir şey, ama doğru dürüst hiç bir şeyle ilgilenmeyen herhangi bir insan gibiydi şu anda. Sadece bazı polisiye romanları okuyan, şarap markaları ile ilgilenen ve budalaca şakalar yapan bir adam.

Bumburuşuk ve ıslak mendilini masanın üstüne atmıştı. Onun bu hareketini haşarılık olarak adlandırabilirdim. Tıpkı terbiyesiz bir çocuk gibiydi; mendilini masaya bırakmamasını defalarca söylediğiniz halde aynı hareketi yapan bir çocuk.

Biraz daha konyak doldurdum bardağına. İçti ve yana doğru söyle bir döndü. «Lütfen paltomu getir» demek istiyordu bu hareketi ile. Anlamamazlığa geldim. Tekrar paradan söz etmeliydi.

Pantolon cebimdeki yegâne Mark'ı elime alıp oynamağa başladım. Sağ kolumu öne uzatıp, parayı omuzuma doğru aşağı yuvarladım; sonra tekrar geri yolladım. Beni seyrediyordu, yüzünde acı bir ifade ile. Mark'ı havaya fırlattım tâ tavana kadar, yere düşerken tuttum yine attım yine tuttum. O aynı hareketi yaptı: «Lütfen paltomu getir» dedi. Bir Mark'ı tekrar fırlatım havaya, sağ ayağımın parmağı ile yakaladım, sonra yuka-





rı atıp burnu hizasında elimle tuttum. Sinirli bir hareket yaptı ve «bırak bunları» diye homurdandı.

Omuzlarımı silkip, sofaya çıktım ve paltosuyla şapkasını portmantodan aldım. O da peşimden gelmişti. Şapkasının içine koymuş olduğu eldivenleri yere düştü; eğilip kaldırdım. Suratı yine bir tuhaf olmuş, burnu ve dudakları oynamağa başlamıştı, ağlayacak sandım. «Benimle güzel şeyler de konuşamaz mıydın?» diye fısıldadı adetâ.

«Niçin konuşmayayım» dedim. «Bana tekliflerinden söz ederken elini omuzuma koyman hoşuma gitti. Sonra bir zamanlar deli yüzbaşının vurmak istediği bayan Wieneken'in hayatını kurtarmış olmanı da beğenirim.»

«Ah,» diye konuştu, «ben bunları çoktan unutmuştum.»

«Unutmuş olman da,» dedim, «çok hoşuma gitti. Ben unutmadım.»

Bana baktı, konuşmadan. Çok eminim Henriette'nin adı gelmişti dilinin ucuna, fakat sustu. Ben de Henriette'den söz etmedim. Halbuki düşünmüştüm biraz önce, kızkardeşimin uçaksavara yapmış olduğu okul gezisini» niçin önlemediğini sormağı.

Başımı önüme eğdim, anladı : Henriette'den konuşmayacaktım. Herhalde meslekî toplantılarda can sıkıntısı ile önündeki kâğıda bazı şekiller yapıyor, bazen yanlarına bir H, sonra bir tane daha çiziyor, belki de tam adını yazıyordu: Henriette. Suçlu değildi o meselede, yalnız biraz aptalca hareket etmişti.

Gümüş saçlı, ince ve nazik bir insandı babam. Fakat ben Marie ile Köln'de yaşarken bir «sadaka» bile göndermemişti. Bu iyi görünüşlü adamı, babamı, böyle sert ve kuvvetli yapan

ne idi? Televizyon perdesinde niçin toplumun zorunlu olduğu meselelerden, devlet bilincinden, Almanya'dan, hattâ hristiyanlıktan söz ediyordu ve kendi inanmadıklarını başkalarına inandırmak istiyordu?

Bir şişe sütün alındığı, taksiye binilebildiği, sevgili ile yaşanabildiği ve sinemaya gidildiği para, madde değil de manevi para olabilirdi. Ben ondan, o benden korkuyordu. Biliyorduk ki, ikimiz de realist değildik ve «realist politikadan» söz etmeğe çekinirdik.

Gözlerinden şunu okuyordum : lüzumsuz yere harcamalar yapan bir palyaçoya parasını vermek istemiyordu. İyi yere harcanmalıydı, o para... Ben de biliyordum ki, bana bir milyon lira da verse, yine harcardım. Para harcamakla, para kaybetmek aynı şeydi onun için.

Yalnız başına rahat rahat ağlasın diye ben mutfakta ve banyoda beklerken, biraz duygulanıp o saçma şartları ileri sürmeden vereceği paranın miktarını arttırmasını ummuştum. Fakat böyle bir şey yapmayacağı şimdi gözlerinden okunuyordu. Ne o, ne de ben realist kişilerdik. Başkalarının realistliğini de, ellerini binlerce defa boyunlarına götürüp, ucunda sallandıkları ipi bulamayan o aptal kuklalara benzetirdik.

İyice sakinlesin diye başımı bir daha önüme eğdim : ne paradan, ne de Henriette'den söz edecektim bir daha. Fakat kızkardeşimi düşünemeden olmuyordu ki! Otuzbir yaşında. Bir fabrikatör ile evlenip boşanmış olurdu. Saçmalıklar yapacağını tahmin edemezdim: flört, partiler, hristiyanlığa fazlasıyla bağlılık, komitelerde üyelik ve SPD partisine yakınlık!

Ben onu bir umutsuz olarak görürdüm. Fantazileri olmayan realistlerin snobça bulduğu şeyleri yapardı. Bakan etiketi





taşıyanlardan birinin elbisesine kokteyl döker veya dişleri gıcırdayan bir «yağcının» Mercedes'ine çarpardı. Resim yapmıyor veya yağ fıçılarını yuvarlayamıyorsa, ne yapsındı başka! Benim hissettiğim her şeyi o da hissedecekti: hayat, canlılık —bu görünmez duvar— olan yerleri, paranın —harcamak için— bittiği ve dokunulmayan yerleri düşündüğünde..

Babamın geçmesi için kenara çekildim. Yine terlemeğe başlamıştı ve bana yine üzüntü veriyordu. Hemen oturma odasına koştum ve kirlenmiş mendilini getirip, paltosunun cebine soktum. Annem aylık çamaşır kontrolu sırasında bu mendili göremezdi, çok sinirlenirdi. Hizmetçi kızlara «hırsız» veya, «dikkatsiz» derdi.

«Bir taksi çağırayım sana,» dedim.

«Hayır,» cevabını verdi. «Biraz yürümek istiyorum. Zaten şoförüm de istasyonun yanında bekliyor.» Önümden geçip, kapıyı açtı. Asansöre kadar arkasından gittim ve «çağırma» düğmesine bastım.

Cebimden 1 Mark'ı tekrar çıkardım, baktım. Babam da baktı ve kafasını salladı. Hiç olmazsa cüzdanını çıkarıp 50 - 100 Mark vermesini beklemiştim, ama boşuna. Asalet ve kendi durumunu kavrama, onu öyle bir düzeye getirmişti ki, artık parayı hatırlayamıyor, benim hatırlatma çabalarımı da bir küfür olarak kabul ediyordu.

Kollarını çekti, asansöre bindi, asansör hareket ettiğinde hâlâ sırıtıyordu, bir tilki gibi. Ben kımıldamadım yerimden. Kat rakamları bir biri arkasına yanıp, sönüyordu : dört, üç, iki, bir...

İçeri girip, kapıyı kapadım. Ben bir aptaldım. Yapmış olduğu kahve pişirme teklifine «peki» demeli, onun biraz daha burada kalmasını temin etmeliydim. Başarısından memnun bir vaziyette fincanları getirip verirken, «parayı ver» veya «çıkar parayı» demeliydim aniden. Tam o anda barbarca davranmaktan başka çare yoktu. Ne demişlerdi: «Siz Polonya'nın yarısını, biz de Romanya'nın yarısını. Şilezya'nın üçte ikisini mi, yoksa sadece yarısını mı istersiniz? Size dört bakanlık vereceğiz.»

Ben bir aptaldım. Biraz önce meydana gelen duruma iyice kanmıştım da, para cüzdanını kapmamıştım. Veya onunla hep paradan konuşmalıydım, bir çok insan için hayat veya ölüm anlamına gelen şeyden. «İlâhi para,» diye bağırırdı annem her zaman; okul defteri için 30 Pfennig istediğimizde bile. İlâhî para. İlâhî aşk.

Mutfağa gittim. Bir dilim ekmek kesip, üzerine tereyağ





sürdüm. Sonra oturma odasına geçip, Belâ Brosen'nin telefon numarasını çevirdim. Babamın bu durumda ruhî sarsıntı — eve değil de, sevgilisine gideceğini ümit ediyordum. Sevgilisi onu hemen yatağa sokup, ayağına sıcak su koyar, bal ile süt yedirirdi. Annem ise karşısındaki üzüntülü olursa, «istek» ve «kendini toplama» dan bahsederdi. Son zamanlarda «tek çare» olarak soğuk suyu tavsiye ediyordu.

«Buyurun, Brosen,» dedi. Çok şükür esans filân sürmemişti. Güzel bir sesi vardı, ihtiyar, sıcak ve tatlı.

«Schnier — Hans — hatırlayabildiniz mi?» diye konuştum.

«Hatırlamak mı,» dedi, «tabiî. Sizin için düşünüyorum hep.» Neden bahsettiğini anlıyamıyorum, «Bütün eleştiriciler aptal, kendini beğenmiş ve egoist» diye devam edince, kavradım ne demek istediğini.

İç geçirdim. «Size inanabilsem,» dedim, «iyi olacağım.»

«İnanın,» cevabını verdi, «sadece inanın. Bir şeye sadece inanmak bile, kuvvetli olmak demektir.»

«Peki, biri beni överse ne yapmalıyım?» diye sordum.

«Oh,» diye güldü. Bir koloratur soprano gibi çıkmıştı bu «oh». «Sizi övenin o anda egoistliği unuttuğuna inanın.»

Güldüm. Ona Bela ve bayan Brosen demek mi gerekir, bilemiyorum. Birbirimizi doğru dürüst tanımıyorduk ve babamın sevgilisine nasıl hitap edileceğini yazan bir kitap da yoktu ki, açıp bakayım,

Sonunda «Bayan Bela, dedim, bu sanatçı adını pek beğenmediğim halde. «Bayan Bela, çok berbat bir kapandayım. Babam biraz önce buradaydı. Her şeyden konuştuk, fakat para meselesini halledemedik.» Kızardığını hissettim. Akıllı bir kadındı bence Bela. Babama da muhakkak «gerçek aşk» ile bağlıydı ve «para konuları» nda söz etmek onu üzü-

yordu. «Dinleyin lütfen,» diye devam ettim, «kafanızdan geçenleri unutun şu anda ve babam size benden bahsedince utanmayın. Muhakkak paraya ihtiyacım olduğu fikrini uyandırabilirsiniz onda diye ümit ediyorum. Nakit para. Beş kuruşun yok. Dinliyor musunuz beni?»

«Evet,» dedi. Sesi o kadar yavaş çıkmıştı ki, korktum. İç çektiğini duydum.

«Siz beni kötü bir kadın sanıyorsunuz, Hans,» dedi ve açıkça ağlamaya başladı. «Satın alınabilen bir çok kadından bir tanesi. Hakkınızdır düşünmek.»

«Katiyen,» diye konuştum yüksek sesle. «Size hiç bir zaman o gözle bakmadım, inanın bana.»

Kendi ve babamın iç dünyasını anlatmağa başlayacak diye korktum. Oldukça duyguluydu. Marie'den bahsetmeğe de başlayabilirdi.

«Gerçekte,» diye devam ettim sözüme. Satın alınan kadınları alçakmış gibi göstermeğe çalışmasını, ben alçakça buldum. «Gerçekte,» dedim yine, «asaletinizi her zaman takdir etmiş, hakkınızda hiç bir zaman kötü düşünmemişimdir.» Doğruydu bu. «Bundan başka,» ona 'Bela' demek istedim, fakat söyleyemedim, «otuzuma geliyorum. Dinliyor musunuz?»

«Evet,» diye iç geçirdi, buradan biraz ötede —Godesberg'de— günah çıkarma iskemlesinde oturuyormuş gibi.

«Paraya ihtiyacım olduğuna inandırmağa çalışın onu.»

«Bence,» dedi, «onunla doğrudan doğruya paradan ve sizden söz etmek yanlış olur. Ailesini ilgilendiren.. anlatabiliyor muyum... benim için tabu. Fakat bunun başka bir yolu da var.» Susuyordum. O yutkundu ve devam etti konuşmasına. «Durumları iyi olmayan meslekdaşlarım için ara sıra para verir bana.





Bugünlerde darda olan bir meslekdaşım adına, deyip sizin için küçük bir hesap isteyebilirim.»

«Ben gerçekten darda olan bir meslekdaşım. Yalnız şu anda lütfen, bu küçük hesap ne tutabilir?»

Öksürdü, yine bir oh çekti —fakat koloratur soprano gibi değil— ve konuştu: «Çok acil durumlarda verilen paralardır bunlar; meselâ bir ölüm, bir hastalık veya bir doğum olduğunda. Demek istiyorum ki, devamlı yardımlar değil, bir defalık yardımlar.»

«Ne kadar?» diye sordum heyecanla. Hemen cevap vermedi. Gözümün önüne getirdim Bela Brosen'i. Beş yıl önce bir defa Marie'nin beni sürükleyip götürmeğe muvaffak olduğu operada görmüştüm. Graf tarafından kaçırılan köylü kızını oynuyordu. Babamın zevkine hayran olmuştum o gece. Orta boy, kuvvetli bir şahsiyet, sarı saçlar ve büyük göğüsler. Önce sevgilisinin yanında durdu, sonra bir köylü arabasına bindi, eline bir ot küreği aldı; sesi güçlü hareketleri rahattı.

«Alo?» diye bağırdı, «Alo?»

«Oh,» dedi yine koloratur sesiyle. «Sorunuz öyle ani oldu ki.»

«Fakat o soru, durumumu ifade ediyor,» cevabını verdim. Kızıyordum. Sustukça, ağzından çıkacak rakamın ufalacağını biliyordum.

«Verdiği paralar on ilâ otuz Mark arasında değişir,» diyebildi sonunda.

«Ve meslektaşlarınızdan biri gerçekten çok berbat bir durumdaysa, meselâ ağır bir kaza geçirmiş ve bir kaç yüz Mark'a ihtiyacı varsa?»

«Sevgili Hans,» dedi sakin bir sesle. Dolandırıcılık yapmamı da istemiyorsunuz herhalde benden?»

«Hayır,» cevabını verdim, «ben gerçekten bir kaza geçirdim... ve nihayet bizler de birer meslektaş sayılmaz mıyız? Sanatçıyız ikimiz de?»

«Gayret edeceğim,» dedi. «Yanaşır mı bilmem.»

«Neyi? diye bağırdım.

«Bilmiyorum. Meseleyi öyle bir süsleyip, püslemeliyim ki, inansın. Fakat hayal gücüm de yoktur pek.»

Bunu söylemesine lüzum yok. İşimin düştüğü en aptal kadın olarak görmeğe başladım onu.

«Peki,» dedim, «acaba bana tiyatrodan bir angajman temin etseniz nasıl olur. Ufak bir rol...»

«Hayır, hayır, sevgili Hans,» diye konuştu aceleyle, «yapamam böyle şeyleri.»

«Peki, yeter,» dedim, «o küçük rakam da yarar benim işime. Teşekkürler ve allahaısmarladık.» Telefonu kapadım, bayan Brosen cevap veremeden.

Bu kaynağın her zaman kuru kalacağını hissettim. Fazla aptaldı, babamın sevgilisi. «Yanaşır mı derken sesindeki ton, bende güvensizlik yaratmıştı. «İhtiyacı olan meslektaşlara yardım» adı altında istediği paraları cebine atmaması da imkânsız değildi.

Babam için üzüldüm, sevgilisi daha cici, daha akıllı olabilirdi. Bu zavallı ve aptal kadın, babam onun evinde kahve pişirdiğinde, gülümseyecek, gizlice başını sallıyacak, sevinçle (!) parıldayacak, kahveyi methedecektir, tıpkı vurulan avı değil de bir taş getiren köpek gibi.

Telefonun başından ayrılıp, pencerenin yanına gittiğimde hâlâ öfkeliydim. Camı açıp, dışarı baktım. Günün birinde Sommerwild'in teklifini kabul edeceğim diye korkuyordum.





Aniden cebimden bir Mark'ı çıkarıp, caddeye fırlattım. Ve o anda da pişman oldum. Arkasından baktım, fakat nereye düştüğünü göremedim. Galiba geçmekte olan bir tramvayın üstüne düşmüştü.

Tereyağlı ekmeğimi masadan aldım ve yemeğe başladım. Saat sekize geliyordu, demek ki iki saattir Bonn'daydım ve dost denen altı kişiyle konuşmuştum. Bunların arasında annem ve babam da vardı. Şehire geldiğimde bir Mark vardı cebimde, şimdi o da eksildi. Caddeye inip, yerlerde onu aramağı düşündüm. Fakat birazdan Leo'ya telefon eder, ya da gelirdi.

Marie'nin durumu iyi olmalı. Şu anda Roma'da, kilisesinin kucağında. Acaba Papa'nın huzuruna kabul merasiminde ne giyecekti. Züpfner ona bir Jacquel ne Kennedy resmi, bir İspanyol şalı ve bir peçe almalı. Çünkü Marie artık Alman katoliğini «first lady» lerinden biri sayılırdı.

Roma'ya gidip, Papa'ya beni de huzuruna kabul etmesi için ricada bulunmağı düşündüm. O da biraz ihtiyar ve beyaz bir palyaçoya benziyor. Sonra, palyaço ne de olsa Bergamo'da ortaya çıkmıştı. Bu konuyu daha iyi bilen Gennehoim'a iddiamı teyit ettirebilirdim. Marie ile olan evliliğimizin sadece resmî nikâh kısmında muvaffak olamadığımı ve beni VIII. Heinrich'in tam karşıtı olarak kabul etmesini anlatmalıyım Papa'ya. VIII. Heinrich çok karılı idi ve dindardı. Ben ise tek karılı ve dinsizdim. «Yetki sahibi» Alman katoliklerinin nasıl kültürlü, fakat dalaveracı olduğunu anlatmalıydım ona, kandırmamalı o. Sonra numaralarımdan birkaçını da yaparım: okul gidiş ve okuldan dönüş. Kardinal numaramı yapamam, üzülebilir. Çünkü ne de olsa o da bir zamanlar kardinaldi... ve üzmek istediğim insanlardan değildi o.

Daima düşüncelerime mağlûp oluyordum: Papa'nın hu-

zuruna kabul edilmiş gibi gördüm kendimi. Diz çöküyor ve bir inançsız olarak beni takdisini diliyordum. Kapıda İsviçreli bir hassa eri ve yanında iğrendirici gülüşlü bir Monsignore. Kendimi iyice Papa'nın huzurunda sanmağa başladım. Gülümsemesini görüyor, güzel köylü sesini duyuyor ve Bergamo şarlatanının nasıl palyaço olduğunu anlatıyordum ona.

Leo buna inanmaz ve bana «yalancı» der. Bir defa ona :

«Hatırlıyor musun karşılıklı tahta kestiğimizi?» diye sormuştum da, «seninle karşılıklı tahta filân kesmedik,» diye bağırmıştı. Aslında Leo haklıydı, fakat ben onu kabul edemiyordum.

Leo altı, ben de sekiz yaşındaydık, bir gün atların ahırında bir tahta parçası bulmuş ve bana gelip, karşılıklı bu tahtayı kesmemizi rica etmişti. Ben, bir tahta parçasını durup dururken kesmemizin saçma olduğunu söylemiştim. Kesmesinin sebebi yoktu, sadece canı kesmek istiyordu, o kadar. Ben de inat ettim ve Leo yarım saat ağladı.

Yıllar sonra —on yıl— bir gün peder Wunibald Almanca dersinde Lassing'den bahsederken, aniden hiç ilgisi olmadığı halde, Leo'nun o isteği geldi aklıma: kesmek, sadece kesmek istiyordu. Canı öyle istemişti. Onu ancak on yıl sonra anladım ve o günkü sevincini ben de yaşamak istedim. Onun heyecanını, iç gerilimini, o gün duyduğu her şeyi, ben de duydum ve dersin tam ortasında testere ile tahta kesiyormuş gibi hareketler yapmağa başladım. Leo'nun gözleri aniden parıldadı ve o benim tahta kesme hareketlerime katıldı.

Öylesine dalmıştık ki, peder Wunibald'ın yanımıza kadar geldiğini duymadık. Saçlarımı tutup çekti ve beni kendime, «bilincime» getirdi. İşte o gün Leo ile gerçekten tahta kesmiştik, anlayamazdı o bunu. O bir realisttir. Bir şey saçma da olsa, he-





men yapılmalıydı. Annemin de vardır böyle ani istekleri: şöminenin yanında iskambil oynamak, mutfakta elma çiçeği çayını kendi eli ile fincana doldurmak gibi. Herhalde güzel ve cilâsı parıldayan mahon iskemleye oturup, iskambil oynamak ve «mutlu bir aile» tablosu yaratmak istiyordu o anda. Fakat ne zaman o böyle bir şeyi istese, biz istemezdik. Bu yüzden «anlaşılmayan anne» sahneleri yaratır ve ağlayarak odasına giderdi. Sadakat görevini —kutsal kitabın dördüncü buyruğu— yerine getirmemizi isterdi bizlerden, çocukları olarak.

Bazen de «iyi bir içki» almamızı veya mükemmel bir yemek yememizi arzulardı. Fakat nedense bizlerin ters ve keyifsiz zamanına rastlar, o akşam da bir «ağlama akşamı» olurdu.

Niçin kâğıt oynamamakta ısrar ettiğimizi bilmiyordu. Çünkü her iskambil oyunu bize Henriette'yi hatırlatıyordu. Bir kaç yıl sonra, annemin «şömine kenarında mutlu bir aile» düşüncesi aklıma geldiğinde, onunla zihnimde iskambil oynamıştım, iki kişinin iskambil oyunu sıkıcı olduğu halde. Annemle «altmışaltı» oynardım zihnimden; ballı elma çiçeği çayı içer, hattâ annem sigara da uzatırdı bana. Yandaki odada Leo etüdlerinden birini çalardı. Hizmetçi kızlar dahil hepimiz, babamızın o anda «o karı» nın yanında olduğunu bilirdik.

Bazen bunların tam tersi olurdu: yaşadığım gerçek bir olay, bana hiç olmamış gibi görünürdü. Meselâ Marie'nin arkadaşları ile «bakire Maria» dan söz etmek için Köln'den Bonn'a gidişim bir hayaldi bence. Başkalarının gerçek diye kabul ettiğini, ben uydurma bulurdum.

## 17

Pencereden çekildim. Caddeye atmış olduğum bir Mark'a da boş verdim. Mutfağa gidip, kendime tereyağlı bir ekmek daha hazırladım.

Yiyecek pek bir şeyim de kalmamıştı; bir kutu fasulye konservesi, bir kutu erik kompostosu (eriği sevmediğimi Monika bilemezdi), yarım ekmek, yarım şişe süt, ikiyüzelli gram kahve, beş yumurta, üç dilim domuz yağı ve bir tüp hardal. Oturma odasındaki sigara kutusunda da dört sigara kalmıştı.

Moralim çok kırılmıştı. Artık idman da yapabilecek durumda görmüyordum kendimi. Dizim o kadar şişmişti ki, pantolonu germişti. Başım da ağrıyordu; deli olacaktım. Sanki oyuyorlardı beynimi. Ruhum eskisinden de yıkıktı, «et arzusu» vardı... ve Marie Roma'daydı.

Onu istiyordum. Elleri, derisi ve saçları bana değsin istiyordum. Etrafta veteri kadar güzel kadın vardı; meselâ komşum, bayan Grebsel, fakat ben bu kadınlara karşı hiç bir «et





arzusu» duymuyordum. Bazı kadınları, benim böyle olmam üzer. Ben bu arzuyu duyup, kendimi tutmağa çalıştığımda da neredeyse polis çağırmağa kalkacak duruma gelirlerdi.

Bu «et arzusu» gerçekten karışık ve üzüntü verici bir meseledir. Tek kadınla yaşamayan erkekler için herhalde devamlı bir işkence, benim gibi tek kadınlı erkekler için ise bir sıkıntı ve ızdıraptı. «Eros» dedikleri şeyi karşılarındaki erkekte göremeyen kadınlar çok defa üzülür. Bayan Blothert de her ne kadar namuslu ve dindarsa da, biraz hakarete uğramış gibidir.

Gazetelerde sık sık çıkan o iğrenç yazıları da anlıyorum. «Evlilik görevi» denilen şey aklıma geldiğinde de içimi sıkıntılar kaplıyor. Bir kadın, hükümet ve kilise tarafından bu şey için bir mukavele ile görevlendirilirse, elbetteki o evlilikte iğrençlikler olacaktır.

Vicdan denen şey önceden sınırlandırılamaz. Papa ile bu meseleyi de konuşmalıydım. Çok eminim ona yanlış bilgiler verilmişti.

Kendime tereyağlı bir ekmek daha hazırladım. Sonra sofaya gidip, paltomun cebinden Köln'den Bonn'a gelirken trenin penceresinden almış olduğum akşam gazetesini çıkardım. Bazen akşam gazetelerinin faydasını görürüm tıpkı televizyon gibi içimi boşaltırlar.

Sayfalarını çevirdim. Başlıklara şöyle bir göz attım. Aniden küçük bir haber çarptı gözüme. Okuyunca kahkahalarla güldüm. Dr. Herbert Kalick'e millî zafer haçı verilmişti. Kalick bana bozguncu diyen ve muhakeme edildiğimde benim için insafsız bir sertlik isteyen gençti. O zamanlar dahiyane bir fikri vardı, yetimler evindeki çocukları da son savaş için silâh

altına almak istiyordu. Aradan geçen yıllar onu tam bir «yüksek hayvan» yapmıştı. Gazetenin yazdığına göre, «gençlik arasında demokratik fikirleri yaymada gösterdiği başarıdan dolayı» verilmişti ona bu millî zafer haçı.

Bundan iki yıl önce bir gün davet etmişti beni evine, tekrar barışmak için. Yetim çocuğu Georg tank bombası ile boş yere öldüğü yoksa benim gibi on yaşında bir çocuğa «bozguncu» dediği ve «insafsız sertlik» istediği için mi affedecektim onu?

«Barışmak için yapılan bir davet reddedilmez,» dedi Marie. Bir buket çiçek yaptırdık ve yola çıktık. Mükemmel bir villâsı, mükemmel bir karısı ve mükemmel bir çocuğu vardı.

Karısının hareketleri tuhafıma gitmişti; içinden mi böyle geliyordu, yoksa poz mu yapıyordu? Yanında oturuyordum. Kollarından ve omuzlarından tutup, sarsmak veya bacaklarına dokunmak istedim, acaba bir bebek miydi?

O gece hiç konuşmadı. Sadece cevaplar verdi, «ne güzel» ve «ne kötü» den meydana gelen. Başlangıçta onu sıkıcı buldum, fakat sonra alıştım ve bir otomata para atar gibi aklıma ne geldi ise anlatmağa başladım, sadece bir tepki göstersin diye.

Geçenlerde büyükannemin öldüğünü söyledim. Halbuki büyükannem 12 yıl önce ölmüştü. Gösterdiği tepki sadece ne kötü» oldu. Bu lâfı sinirimi bozdu. Herhalde daha başka bir şey söyleyebilirdi. Bir tanıdığıma (öyle biri yoktu aslında; sadece otomattan pozitif bir cevap almak için uydurmuştum) «doktor» unvanı verildiğini anlattım. Herhangi bir cevap vermeden önce tereddüt etti. Büyük ve boş bebek gözleri ile bana baktı, bu olayın hangi kategoriye ait olduğunu bulmak için ve sonra «Ne kötü, değil mi?» dedi.

Konuşmasında ufak da olsa, bir değişiklik yapmağı ba-





şarmıştım. «Oh» ünlemlerini söylememesini tavsiye ettim, sadece «güzel» veya «kötü» desindi. Kıkırdadı, bana biraz daha kuşkonmaz verdi ve sonunda: «Oh, ne güzel,» dedi.

O gece çocuklarını da tanıdık. Beş yaşında bir haylazdı. Bu haliyle televizyon reklâmlarına çıkabilecek bir çocuktu. Reklâmcıların onu keşfedememiş olması beni çok şaşırttı.

Şöminenin karşısında oturuyorduk. Kahve ve konyak da ikram ettiler. Herbert, içinde yaşadığımız bu büyük zamanı anlattı. Sonra sekt de sundular. Herbert biraz daha azametli oldu. Kalktı önümde diz çöktü ve : «Bir asırlık af,» diledi kendi deyimi ile.

Neredeyse kıçına bir tekme vuracaktım. Fakat masadaki bıçağı alıp, onu bir demokrat olarak takdis ettim. Karısı bağırdı, sevinçle : «Ah, ne güzel!» diye.

Herbert te duygulanmıştı. Yahudi Yankeeler'i üzerine bir konferans çektim ona. «Schnier» adının nereden geldiğini uzun zaman bulamadığımı, sonra «Schneider» (terzi) kelimesinden gelmiş olduğunu keşfetti mi ve onun için de Yahudi veya Yankee'lerle bir ilgim olmadığını anlattım.

Ve Herbert'i aniden tokatladım. Okul arkadaşım Götz Buchel gelmişti aklıma. Sülâlesinin nereden çıktığını bulup, ispatlamasını istemişti. Herbert ondan. Götz bu yüzden bir çok zorlukla karşılaşmıştı. Annesi bir İtalyan'dı. Güney İtalya'nın bir köyünde doğmuştu. O kadın hakkında bazı belgeler bulmak çok güçtü, doğum yeri olan bu köy aradan geçen yıllarda Yahudi Yankee'ler tarafından istilâ edilmişti. Üzüntülü ve tehlikeli günler geçirmişti, Götz ve annesi. Sonunda Götz'ün öğretmeni, Bonn Üniversitesi ırkıyatçı profesörlerinden birinin, ra-

por vermesi fikrini ileri sürmüştü. Bu profesör de Götz'ün «tamamen batılı bir insan» olduğunu tespit etmişti. Fakat bununla tatmin olamayan Herbert, «bütün İtalyanlar haindir,» diye konuşmağa başlamış ve savaş bitene kadar Götz rahat bir gün geçirememişti.

İşte Yahudi Yankeeler üzerine konferans çekerken aklıma bunlar gelince, Herbert Kalick'in suratına tokatı indiriverviştim. Yanımda duran sekt bardağını, arkasından da bıçağı savurdum şömineye ve Marie'yi kolundan tuttuğum gibi dışarı fırladım.

Etrafta hiç bir taksi yoktu. Otobüs durağına kadar epey bir yol yürüdük. Marie ağlıyor, yaptıklarımın gayrı insanî ve katoliklikle bağdaşmayan şeyler olduğunu söylüyordu. Ben de, hristiyan olmadığımı ve günah çıkarma iskemlesine henüz oturmadığımı söyledim. «Ondan hoşlanmıyorum ve hiç bir zaman hoşlanmayacağım da.»

Telefon rehberini açtım ve Kalick'in numarasını aradım. Onunla konuşmak için keyfim yerinde idi. Marie ile evine gittiğimiz o geceden sonra, ona bir defa da bizim evdeki toplantıda rastlamıştım. Bir hahamla «Yahudi ruhaniliği» üzerine konuşurken, beni görmüş ve kafasını sallamıştı.

Konuştuğu haham, çok ihtiyar, beyaz sakallı bir adamdı. İyi ve zarasız birine benziyordu, fakat onun bu görünüşü rahatsız etmişti beni.

Tabiî Herbert her tanıdığına, bir zamanlar Nazi ve Yahudi aleyhtarı olduğunu, fakat savaştan sonra gelişen olayların «gözünü açtığını» anlatıyordu. Amerikalılar Bonn'u almadan bir gün önce bile bahçemizde, çocukları yine çalıştırmış ve : «İlk gördüğünüz Yahudi domuzuna bununla saldıracaksınız,» diye bağırmıştı.





Annemin bu toplantılarında beni heyecanlandıran, geri dönmüş mültecilerin zavallılığı olurdu. Demokrasi için etrafa yayılan düşüncelerden ve bütün bu pişmanlıklardan o kadar duygulanıyorlardı ki, birbirlerine sarılıp, kardeş oluyorlardı. Büyük şeyler karşısında pişman olmak çok basittir aslında : politik yanılmalar, evliliği bozma, cinayet, Yahudi aleyhtarlığı. Fakat detaylarına kim iner bunların?

Babam elini omuzuma koyduğunda Herbert Kalick ve Brühl'ün babama bakışını, Herbert'in öfke ile masaya yumruğunu indirip, ölü gibi gözlerle bana bakarak : «sertlik; müsamahasız sertlik,» diye bağırışını veya Götz Buchel'i, öğretmeni diretmesine rağmen, yakasından yakalayıp, diğer öğrencilerin karşısında: «Bakın, bu bir Yahudi değilse!» diye haykırışını, hiç bir zaman unutmadım. Bir çok şeyler, bir çok ayrıntı hâlâ hatırımdadır... ve Herbert'in bakışları hiç değişmemiştir.

İhtiyar ve biraz da saf görünüşlü hahamı yanında görünce, öfkelenmiştim. Beraberce kokteyl içiyor, Yahudi ruhaniliği üzerine sohbet ediyorlardı. Çok az Nazi'nin cepheye gönderildiğini, şehit düşenlerin de hep başkaları olduğunu, mülteciler bilmiyordu. Wileneken'lerin yanındaki evde oturan Herbert Knieps ve fırıncının oğlu Günther Cramer, Hitler gençlik başkanları arasında oldukları, fakat bütün o berbat işlere katılmadıkları için cepheye gönderilmişti. Herbert Kalick hiç gitmedi cepheye; anadan doğma bir dalaverecidir o. Meseleler, mültecilerin bildiklerinden çok daha başkadır. Onlar, suçlu - suçsuz, Nazi, Anti - nazi gibi şeyleri düşünür ancak.

Topluluğun başkanlarından Kierenhahn ara sıra Marie'nin babasının dükkânına gelir, para filân vermeden, raftan bir paket sigara alır, içinden bir tane yakar, sonra da tezgâhın üzerine oturup, çene çalardı: «Bana bak, Martin; seni iyi, küçük,

pek gaddar olmayan bir KZ'ye sokalım; ne dersin?» Marie'nin babası da: «Domuz, domuz kalır. Sen de onlardan birisin,» cevabını verirdi. Birbirlerini altı yaşından beri tanırlardı. İhtiyar Derkum'un bu sözü Kierenhahn'ı kızdırdı: «Martin, her şeyi fazla büyütüyorsun, vazgeç.» Marie'nin babası da: «Daha da büyütürüm, haydi toz ol artık,» diye konuşurdu. Fakat Kierenhahn hâlâ susmazdı: «Ben de senin iyi değil, berbat bir KZ'e girmen için gayret edeceğim.»

Bu böyle sürüp giderdi. Eğer Kierenhahn «koruyucu elini» Martin'e uzatmasaydı, onu çoktan alıp götürürlerdi. Fakat Kierenhahn'ın onu niçin koruduğunu hiç anlamamışımdır. Herkesi korumazdı; meselâ deri tüccarı Marx ve komünist Krupe'yi. Öldürülmüşlerdi onlar. Ve şimdi durumu iyidir Kierenhahn'ın; inşaat işleri yapıyor. Marie bir defa ona rastladığında «Eh, yuvarlanıp gidiyoruz,» demiş.

«Bu Nazi hikâyesinin ne berbat bir şey olduğunu bilemezsin,» demişti bir gün ihtiyar Derkum, «Kierenhahn gibi bir domuza hayatımı borçlu olmam, üctelik bunu yazılı olarak teyit etmem, çileden çıkarıyor beni.»

Kalick'in telefon numarasını buldum. Çevirip, çevirmemekte tereddüt ediyordum. Yarın annemin toplantı günü olduğu aklıma geldi. Oraya gitmeli, ceplerime sigara ve badem doldurmalıydım. Zeytin ve peynir da aşırmalıydım. Sonra elime şapkamı alıp, misafirlerden «ailenin, durumu kötü bir ferdi» olarak para toplamalıydım. Onbeş yaşındayken yapmıştım böyle şeyleri.

«Özel bir sebep» için şapka açmış ve 100 Mark'a yakın para toplamıştım. Yarın aynı şeyi tekrarladığımda bir yalan olmayacaktı bu: gerçekten durumu kötü bir ferdiydim; bu aile-





nin. Sonra mutfağa da gitmeliydim. Anna'nın göğsüne başımı dayayıp ağlamalı, bir kaç parça da sucuk aşırmalıydım.

Toplantıda bulunan bütün deliler, annemde dahil, benim bu hareketlerimi büyük bir espri olarak kabul edecek, fakat gerçekte ne kadar ciddi olduğunu anlayamayacaklardı. Bu insanlar hiç bir şey anlamaz. Bir palyaçonun, mükemmel bir palyaço olması için üzgün olması gerektiğini tabiî ki bilirler. Üzüntünün onu ölüm kadar etkilediğini ise düşünemezler.

Annemin bu toplantısında hepsine rastlayacaktım: Sommerwild ve Kalick'e, liberaller ve sosyal demokratlara, altı ayrı cins başkana, atom bombasına karşı olanlara (annem de bir defa üç gün için atom bombası aleyhtarı olmuş, fakat başkanlardan biri, atom bombası aleyhtarlığının radikal bir tahvil düşmesine sebep olduğunu açıklayınca, hemen telefona koşmuş ve ayrıldığını komiteye bildirmişti.)

Şapka ile para toplamam bitince, Kalick'e bir tokat atacağım, Sommerwild'e «dinî sahtekâr» diye küfür edeceğim ve topluluğun orada bulunan üyelerini, terbiyesizlik ve evliliği bozmakla suçlayacağım.

Herbert Kalick'e telefon etmekten vazgeçtim. Ona sadece, geçmiş günlerini hatırlayıp hatırlamadığını, güçe olan bağlılığının hâlâ devam edip etmediğini ve bana Yahudi ruhaniliği üzerine bilgi verip veremeyeceğini sormak istiyordum. Kalick, bir Hitler gençliği toplantısında «Machiavelli veya güç ile bir bağ kazanmağı deneme» adlı konferans vermişti.

Pek bir şey anlamamıştım Kalick'in konuşmalarından, sadece «burada açıkça anlatılan güce inanç» sözünü hatırlarım. Toplantıda bulunan diğer gençlik başkanlarının yüzünde, konferansın fazla sıkıcı olduğunu anlamak mümkündü. Kalick,

Machiavelli'den hemen hemen hiç söz etmiyor, sadece kendinden konuşuyor gibiydi. Ve diğer başkanların mimikleri, bu konuşmanın tam bir hayâsızlık olduğunu gösteriyordu. Gazetelerde sık sık okuduğumuz o oğlanlar vardır ya: hayâsızlar. Kalick, politik bir hayâsızdan başka bir şey değildi. Her geçtiği yerde hayâsızlık bırakıyordu.

Yarınki toplantıya daha şimdiden seviniyordum. Anne ve babamın parasından faydalanma fırsatı çıkmıştı: Zeytinler, bademler ve sigaralar. Cebime avuç dolusu sigara dolduracak, sonra onları satacaktım. Kalick'i de bir güzel tokatlayacaktım. Kalick'le annemi karşılaştırınca, annemi daha insanî buluyordum.

Annemin evindeki toplantıda, portmantonun önünde karşılaşmıştık onunla. Bana üzüntülü bir ifade ile bakmış: «Her insan için bir şans vardır. Hristiyanlar lutûf der buna,» demişti. Cevap vermedim ona. Ben bir hristiyan değildim ki! O konminden de bahsettiği aklıma geldi. Onun «seks» Machiavellizferansında «merhametsizlik ve aşk» dan ve seksin Machiavellizmi» ni düşününce orospulara acıdım, tıpkı bir iğrençlik yapmağa mecbur kılınan evli kadınlara acıdığım gibi. Kalick gibi kocalarla para uğruna ve parasız «o şeyi» istemedikleri halde yapmağa mecbur olan binlerce güzel ve genç kıza acıdım.



## 18

Kalick'in numarası yerine, Leo'nun bulunduğu o yerin numarasını çevirdim. Herhalde zihinlerini bulandıran salatayı yeyip, yemeklerini bitirmiş olmalıdırlar.

Karşımda yine o ihtiyarın sesini duyunca, memnun oldum. Bir puro içiyordu şimdi, karnabahar kokusu da az duyuluyordu.

«Ben Schnier,» dedim, «hatırladınız mı?»

Güldü. «Tabiî,» diye cevap verdi, «inşallah demin beni ciddiye alıp, Augustinus kitabını yakmamışsınızdır.»

«Bilâkis,» dedim, «yaktım, parça parça yırtıp, sobaya tıktım.»

Bir süre sustu. «Şaka ediyorsunuz,» diye konuştu sonra.

«Hayır,» cevabını verdim, «böyle durumlarda inatçıyımdır.»

«Aman allahım,» dedi, «açıklamamdaki dialektiği anlayamadınız mı?»

«Hayır,» cevabını verdim yine, «namuslu bir insanımdır ben.»

«Neyse, kardeşimden ne haber; baylar lütfedip de yemeklerini ne zaman bitirecekler acaba?»

«Akşam sofrası kuruluyor,» dedi. «Çok uzun sürmez.»

«Ne var?» diye sordum.

«Akşam yemeğinde mi?»

«Evet.»

«Aslında söylememem gerekir, ama neyse size söyleyebilirim erik kompostosu. Görünüşü güzeldir. Sever misiniz erik kompostosunu?»

«Hayır,» dedim, «eriğe karşı anlatılamayacak ve hiç geçmeyecek bir tiksintim var.»

«Hoberer'in gıda maddeleri üzerine deneylerini okumalısınız. Bu gibi şeylerin başlangıcı çok eskidir; hattâ doğumdan hemen sonra meydana gelmiş olabilir. İlginç şeyler bunlar. Hoberer tam sekizyüz deney yapmıştı bu konuda. Üzüntünüz mü var?»

«Nereden anladınız?»

«Sesinden. Dua edin ve bir banyo yapın.»

«Banyoyu biraz önce yaptım. Duayı ise beceremem,» dedim.

«Üzüldüm,» dedi, «size yeni bir Augustinus hediye etmeliyim. Veya bir Kierkegaard.»

«O var bende,» cevabını verdim. «Erkek kardeşime bir şey daha söyleyebilir misiniz?»

«Buyrun,» dedi.

«Söyleyin, gelirken biraz para da getirsin; ne kadar getirebilirse.»

Bir şeyler mırıldandı ve sonra konuştu: «Not ettim buraya





ne kadar getirebilirse para. Size bir şey daha tavsiye edeceğim, Bonaventura'yı da okumalısınız; muazzam bir şeydir.. ve ondokuzuncu yüzyıla da kötü gözle bakmayın. Sesinizden anlıyorum bunu.»

«Doğru,» dedim, «nefret ediyorum.»

«Yanlış,» cevabını verdi, «saçma. Mimari bile ne güzeldi o yüzyılda.» Güldü. «Hele yirminci yüzyılın sonunu bir bekleyin bakalım, ondokuzuncudan nefret etmeden önce. Konuşurken yemek yersem, rahatsız olur musunuz acaba?»

«Erik kompostosu mu yiyiyorsunuz?» diye sordum.

«Hayır,» dedi gülerek, «Ben artık emekliyim, baylara çıkan yemekten vermiyorlar bana. Hizmetkâr yemeğinden yiyorum. Şimdi önümde krem - karamel var.» Ağzına bir kaşık krem karamel doldurdu, yuttu ve konuşmasına devam etti. «Fakat ben onlardan hıncımı alıyorum. Bazen Münih'deki ihtiyar bir arkadaşıma telefon eder, saatlerce konuşurum telefonda. Bazen Hamburg'daki sinema programlarını, Berlin'deki hava raporunu telefon ile öğrenirim. İşte böyle alıyorum hıncımı.» Yine krem karamel yedi, güldü ve konuşmasına devam etti: «Kilise zengin, çok zengin. Para kokuyor her tarafı, zengin ölüsü gibi. Fakir ölülerinin güzel koktuğunu bilir miydiniz?»

«Hayır,» dedim. Baş ağrım geçiyordu. Leo'nun kaldığı o yerin telefon numarasının etrafına kırmızı bir daire çizdim.

«Dinsizsiniz, değil mi? Hayır demeyin: sesinizden anlıyorum bunu. Doğru mu?»

«Evet,» dedim.

«Zararı yok, hiç bir zararı yok,» dedi. «İsaias'da bir bölüm vardır, hattâ Panlus'un, 'Roma Mektubu'nda da geçer. Dinleyin beni: ondan bir şey bildirilmemiş olanlar görecek ve

anlamamış olanlar da anlayacaktır.» Güldü, sinir bozan bir şekilde. «Anladınız mı?»

«Evet,» dedim.

Yüksek sesle konuştu. «İyi akşamlar, müdür bey, iyi akşamlar.» Ve kapadı telefonu.

Telefonun yanından ayrılıp, pencereye yürüdüm. Köşebaşındaki saat sekiz buçuğa gelmişti. Çok zevkli yemek yiyorlardı. Leo ile konuşmak isterdim, fakat beni ilgilendiren, borç vereceği para idi.

Durumumun ne kadar ciddi olduğunu yavaş yavaş anlıyordum. Bazen düşünüyorum, acaba şöyle sudan yaşadıklarım mı, yoksa gerçek yaşadıklarım mı realitenin ta kendisi! Her şeyi birbirine karıştırıyordum. Meselâ Leo ile tahta kestiğime yemin edebilirdim. Kalk'ta oturan Edgar Wieneken'e büyükbabamın o yirmi iki Mark'lık çekini nakid paraya çevirmek için yürüyerek gittiğe yemin edemem. Ufak tefek şeyleri hatırlayabiliyordum. Bana sandviçleri veren fırıncı kadının bulûzu yeşildi. Kapının eşiğine oturup, Edgar'ı beklerken önümden geçen genç işçinin çorabında delik vardı. Leo ile tahta keserken üst dudağında ter taneleri görmüştüm.

Köln'de Marie'nin ilk çocuğunun ölü doğduğu geceyi de hatırlıyorum. Heinrich Behlen bana, gecesi 20 Mark'tan bazı gençlik teşkilâtlarında iş bulmuştu. Marie de benimle gelirdi, fakat o gece rahatsız olduğu için evde kalmıştı. Cebimde net ondokuz Mark kazancım ile döndüğümde, odayı boş bulmuştum. Yatak dağınık, çarşaf kanlı idi. Komodinin üzerine bıraktığı kâğıda şunları yazmıştı Marie: «Hastanedeyim. Korkulacak bir şey yok. Tafsilât Heinrich'de.»

Hemen Heinrich'e gitmiş ve iğrenç suratlı hizmetkârından Marie'nin hangi hastanede yattığını öğrenmiştim. Oraya kos-





muş; fakat içeri alınmamıştım. Yukarı telefon edip, Heinrich ile konuşmuş ve sonra bir hemşire gelmiş ve kapıyı açmıştı.

Marie'nin odasına girdiğimde saat, tam onbirbuçuktu. Her şey olup bitmiş, Marie yatakta yatıyordu. Yüzü bembeyazdı ağlıyordu. Yanına oturmuş olan bir hemşire dua ediyordu.

Marie'nin elini tuttum. Heinrich, çok yavaş bir sesle ölü doğan çocuğun ruhunun ne olduğunu anlatmağa çalışıyordu bana. Marie de takdis edilmediği için çocuğun gökyüzüne çıkamayacağını söylüyordu.

Katoliklere din dersinde ne saçmalıklar okuttuklarını o gece öğrendim. Heinrich, Marie'nin korkuları karşısında bir şey yapamıyordu. Allahın iyi kalpliliğinden söz ediyor, O «ilâhiyatçıların adilâne düşüncelerinden daha büyüktür,» diyordu.

Hemşire, uzun uzun dua etti. «Marie —dinî konularda çok inatçıdır— kanun ile iyi kalplilik arasındaki diyagonalin nereden geçtiğini sordu.

Bütün bunlar sıkmıştı beni. Koridora çıktım. Fazlaydım ben o odada. Pencerelerden birinin yanına gittim. Bir sigara yaktım. Karşıda uzun bir duvar, onun ötesinde de bir otomobil mezarlığı görünüyordu. Duvara bir boydan bir boya seçim afişleri yapıştırılmıştı. «SPD'ye inan.» «CDU'ya ver reyini.» Herhalde yattıkları yerden dışarıyı seyreden üzgün ve zihinleri çeşitli düşüncelerle dolu hastaları etkilemeği düşünüyorlardı.

«SPD'ye inan» sözü «CDU'ya ver reyini» sözünden çok daha zekice, hattâ edebî idi. Saat epey ilerlemiş, iki olmuştu. Sol taraftan doğru bir köpek geldi —bu meseleyi ilerde Marie ile tartışmak— önce elektrik direğine, sonra SPD, arkasından da CDU afişine işedi, bir güzel bacağını kaldırıp ve koşa koşa sağdaki karanlık sokakta kayboldu.

Bu olayı bir gün Marie'ye anlattığımda, neredeyse kavga edecektik. Köpeğin CDU afişine işemiş olduğunu reddediyor-

du. Babasının o kadar çok etkisi altında olduğu için, köpeğin o «domuzluğu» CDU afişine de yaptığını söylüyordum ve ben bir yalancı idim. Fakat babası SPD kadar, CDU'dan da nefret ederdi... ve benim gördüğüm bir gerçekti.

Heinrich'i evine bıraktığımda saat beş olmuştu. Ehrenfeld'den geçerken ev kapılarını gösterip: «Hepsi benim kuzularım; hepsi benim kuzularım,» diyordu. Kapıyı, sarı bacaklı iğrenç hizmetkâr açtı. Eve döndüm tek başıma. Banyoya gidip, soğuk su ile çarşafı yıkadım.

Ehrenfeld, linyit kömürü vagonları, çamaşır ipleri, yüzme yasağı ve geceleri pencerelerden gizlice atılan çöp dolu kese-kâğıtları...

Heinrich'in başı yine derde girmişti rahiple, kasadan bizim için para almak isteyince. Edgar Wieneken «işçi sandığından» yardım etmiş, Leo'nun gönderdiği kol saatini de rehine bırakmıştık. Bu paralarla ilâç, taksi ve doktor masraflarının yarısını verebilmiştik.

Marie'yi, dua eden hemşireyi, diyagonal sözünü, köpeği, seçim afişlerini, otomobil mezarlığını... ve çarşafı yıkadıktan sonraki buz gibi ellerimi düşündüm. Leo'nun okulundaki o ihtiyar, kiliseye zarar vermek için Berlin'deki metereoloji istasyonuna telefon ediyordu.



## 19

Çok fazla düşünmeden ve ne konuşacağımı bilmeden Monika Silvs'in telefon numarasını çevirdim. Daha birinci zilin çalması bitmeden, telefon açıldı: «Alo?»

Karşımda onun sesini duymak rahatlatmıştı beni. Akıllı ve kuvvetlidir Monika.

«Ben Hans...» dedim.

«Ah, siz misiniz!» diye konuştu. Telefonum onu rahatsız etmemiş gibiydi. Fakat benim değil de, başkasının telefonunu bekliyor galiba. Belki bir arkadaşının, annesinin.

«Sadece bir teşekkür etmek istiyorum size,» dedim, «çok iyisiniz.» Parfümün kokusunu duyuyorum : Taiga. Fakat ona yakışmıyordu.

«Olanlar için çok üzgünüm,» diye konuştu, «iyi değilsinizdir herhalde?» Neden bahsettiğini anlayamadım. Hemen hemen bütün Bonn'un okuduğu Kostert'in yazısından mı, Marie'-

nin evliliğinden mi yoksa her ikisinden de mi!» «Sizin için bir şey yapabilir miyim?» diye sordu.

«Evet,» cevabını verdim, «buraya gelip, ruhuma ve oldukça şişmiş olan dizime acıyın.»

Konuşmadı. Hemen «olur» demesini bekliyordum. Sadece: «bugün olmaz,» dedi. «Misafirim gelecek.» Misafirinin kim olduğunu söyleyebilirdi; hiç olmazsa erkek mi kadın mı olduğunu! Misafir lâfı bile beni üzdü.

«Öyle ise yarın?» diye sordum. «Bir kaç gün hiç bir yere çıkacak durumda değilim.»

«Size başka bir faydam da dokunur mu acaba? Meselâ telefon ile hallolunacak bir şey.»

Sesinin tonundan, beklediği misafirin bir kadın olduğunu tahmin ettim.

«Evet,» dedim, «Chopin'in B - Dur Opus 7 mazurkasını çalın piyanoda.»

Güldü. «Enteresan buluşlarınız var. Fakat ben Chopin'i sevmem,» dedi, «ve iyi de çalamam.»

«Zararı yok,» cevabını verdim. «Notalarınız var mı?»

«Evet, var. Buralarda bir yerde,» dedi. «Bir dakika lütfen.» Ahizeyi masaya bıraktı. Odanın içinde gezindiğini duydum. Tekrar telefona gelene kadar bir kaç dakika geçti.

«Evet,» dedi, «buldum mazurka notalarını.»

«Lütfen,» diye konuştum, «B - Dur Opus 7 No. 1 mazurkayı çalın benim için.»

«Yıllardır Chopin çalmıyorum; çalışmam lâzım biraz.»

«Belki de misafirinizin, Chopin çaldığınızı duymasını istemiyorsunuz?»

«Oh,» dedi gülerek, «duysa ne olur!»

«Sommerwild'mi?» diye sordum. Monika «ah» dedi ve





devam ettim : «Eğer gerçekten o ise kafasını piyanonun kapağına sıkıştırın.»

«Ama böyle bir şeye lâyık değil o,» dedi. «Sever sizi.»

«Biliyorum,» cevabını verdim, «hattâ inanıyorum. Fakat onu öldürecek kadar cesaretim olmasını isterdim.»

«Neyse, biraz çalışayım da mazurkayı, çalarım size sonra,» dedi çabucak. «Ararım ben sizi.»

«Peki,» dedim.

Konuşmamız bitmişti, fakat ikimiz de kapamıyorduk telefonu. Bir müddet nefesini dinledim ve sonra ahizeyi o bıraktı yerine. Ben ise kapayamadım, nefesini duyayım diye. Allahım, hiç olmazsa bir kadın nefesi!

Biraz önce yemiş olduğum fasulyalar hâlâ mideme ağırlık verdikleri halde, mutfağa gidip, ikinci kutu fasulyayı da açtım. Hepsini bir kâseye döktüm ve gazocağının üstüne koydum. Üzerinde kahve artıkları bulunan filtre kâğıdını çöpe atıp, yenisini aldım. Dört kaşık kahve koydum, üzerine de su döktüm. Bu iş bitince, mutfağı biraz toplamağa çalıştım. Boş kutuları ve yumurta kabuklarını çöp kutusuna fırlattım.

Dağınık yerlerden nefret ederim, kendim de dağınık bir insan olduğum halde. Oturma odasına geçtim, kirli bardakları aldım, mutfağa götürüp akan suyun altına bıraktım. Evi biraz olsun toplamış sayılırdım, fakat yine de dağınık gözüküyordu. Marie, bir odayı öyle çabuk toplardı ki, hareketlerini takip edemezdim. Herhalde bütün kabiliyet ellerinde idi.

Marie'nin ellerini düşünmek —onları Züpfner'in omuzuna koyması— üzüntü ve ümitsizliğimi arttırıyordu. Bir kadın, elleri ile o kadar çok şey yapabilirdi ki! Erkek ellerini, cilâlanmış odun parçalarına benzetirim. Erkek elleri, el sıkmağa, dövmeğe, ateş etmeğe ve imza atmağa yarar. Bastırmak, döv-

mek, ateş etmek, takas çeklerine imza atmak —erkek ellerinin yapabilecekleri bunlardır... ve bir de, çalışmak.

Kadın elleri, el vasfını bile kaybetmiştir. Ekmek dilimine tereyağ sürmek ile alınlarından saçlarını kaldırmak aynı şeydir. Hiç bir ilâhiyatçı, İncil'deki kadın elleri üzerine vaız vermemiştir: Veronika, Magdalena, Marie ve Martha — bir sürü kadın eli var İncil'de. Sadece kanunlar, düzen prensipleri, sanat ve devlet üzerinedir okudukları vaızlar. Halbuki İsa'nın bir sürü kadınla ilgisi olduğu söylenir. Tabiî yanında erkekler de bulunurdu, güçlü oldukları —Kalick gibi—, düzen ve bütün o saçmalıklar için anlayışlı olduklarından. Erkeklere ihtiyacı vardı —tıpkı mobilya taşırken olduğu gibi— kaba işler için Petrus ve Johannes gibileri, erkek sayılamayacak kadar zariftiler. Paulus ise bir Romalı sayılacak kadar erkek görünüşlü idi.

Akrabalarımız arasında bir sürü rahip olduğundan, evde bize sık sık İncil'den bölümler okunurdu, fakat kadınlardan hiç söz edilmezdi. Katoliklerin topluluğunda da bu dünyanın zenginliklerinden konuşmazlardı. Ben bir defasında sözü oraya getirmek istemiştim ki, Kinkel ve Sommerwild gülümsemişlerdi.

Marie'nin ellerinde para bile önemini kaybediyordu; bazen dikkatli, bazen de dikkatsizce kullanırdı onları. Çek ve diğer «ödeme araçlarını» red ettiğim için, ücretimi nakid alırdım. Para her zaman masanın üzerinde durur ve iki - üç günde biterdi.

Her isteyene para verirdi; hattâ doğrudan doğruya isteyenlere değil de, konuşması ile paraya ihtiyacı olduklarını ima edenlere bile. Bir defasında Göttingen'de bir garsona, okula giden oğluna götürmesi için kışlık bir palto hediye etmişti. Dilencilere para verir, trenlerde yanlışlıkla birinci mevkiye bin-





miş olan babaannelere yardım ederdi. Çocuklarının, yeğenlerinin, üvey kızlarının veya oğullarının cenaze törenlerine giden o kadar çok babaanneler olurdu ki trenlerde! Yanlarında içi sucuk, domuz yağı ve kurabiye dolu ağır paketler ve çantalar taşırlardı. Bunlar ara sıra yere düşer, Marie'de kadınlara yardım etmem için beni zorlardı. Kompartımandaki herkes bilirdi ki, babaannenin cebinde sadece ikinci mevki bir bilet vardır.

Marie koridora çıkar, kondöktör gelip ihtiyar kadına ihtar etmeden meseleyi «düzeltirdi.» Nereye gittiğini ve kimin öldüğünü sorar —meraklı olduğu için— durumunu öğrenmeğe çalışırdı. Babaannenin sözleri de: «Gençlik, dedikleri kadar kötü değilmiş,» olurdu.

Cenazeye giden ihtiyar kadınlara, nedense en çok Dortmund ile Hannover arasında rastlardık. Birinci mevkide seyahat etmemizden Marie utanırdı. Hele ikinci mevki bileti ile birincide oturanlar kompartımandan dışarı atılınca, bu utancı sonsuz olurdu.

Babaannelerin, akrabalarından uzun uzun bahsetmelerini büyük bir sabırla dinler, ortaya çıkarılan aile fotoğraflarındaki tanımadığı insanlara ilgi ile bakardı.

Bir yolculuğumuzda, otuçüz torunu olan ve hepsinin de tek tek fotoğrafını yanında taşıyan Bückenburg'lu bir köylü kadınına rastlamıştık. Otuzüç hayat hikâyesi dinlemiş, otuçüz genç kız ve erkek fotoğrafını tetkik etmiştik. Münster'de müfettiş; işletmeci asistanı ile evli; kereste fabrikası müdürü; her zaman rey verdiğimiz o partide görevli.

Marie bütün bunları büyük bir ilgi ve heyecan ile dinler, «gerçek hayat» derdi. Sık sık tekrarlanan bu olaylar ve hikâ-

yeler ise beni sıkardı. Torunu işletmeci asistanı olan ve gelini erken ölmüş o kadar çok babaanne vardı ki, Dortmund ile Hannover arasında!

Marie, yardım bekleyen insanlara karşı çok iyi davranırdı, trenlerde, sokakta, telefonda... İstasyon danışmasında vazife almasını söylemiştim, ona bir gün. Fakat bu lâf ona biraz dokunmuş ve «niçin olmasın?» demişti. Ben de zaten iyi niyetle söylemiştim.

Herhalde Züpfner, Marie ile onu «kurtarmak» için evlenmişti. Marie de Züpfner'i «kurtarmak» için. Züpfner'in, trende fazla bagajları olan veya yanlışlıkla birinci mevkide oturan babaannelere para verdireceğini hiç sanmam. Cimri değildir, fakat Leo gibi biraz kanaatkârdır.

Marie'nin şimdi çantasında Züpfner'in parasını taşıması ve balayı seyahatleri, çileden çıkarıyordu beni. Mücadele etmeliydim; fikren değil, bedenen. Her ne kadar idmansız bir palyaço isem de, Züpfner'den de, Sommerwild'den de üstündüm. Daha onlar kavga durumu almadan ben üç takla atar, arkalarına geçer, çapraza alırdım. Yoksa kurallara bağlı bir güreş mi isterlerdi! Fikren mücadeleyi de tercih edebilirlerdi. Her ne ise, korkmuyordum onlardan.

Fikren mücadele sayılacak mektuplarımı Marie niçin cevaplandırmamıştı? Ondan sonra da «düğün seyahati» ve «balayı» gibi sözleri dillerinden düşürmezlerdi. Bana da hayasız gözü ile bakıyordu bu dalavereciler. Garson ve oda hizmetçilerinin, düğün seyahatleri ve balayı hakkında neler konuştuklarını bir bilseler!

Trende veya otelde onları gören her insan «balayı» diye fısıldar birbirine. Ve çocuklar bile bilir ki, o şeyi her zaman





yaptıklarını. Yataktan çarşafları toplayıp yıkayan kimdir? Züpfner ellerini omuzuna koyduğunda, buz gibi ellerini koltuk altlarında ısıttığımı düşünmeli.

Kapıyı açan, küçük Marie'nin yorganını örten, tost makinasını söndüren, musluğu açan, paketten bir sigara alan elleri. Çocuğa bakan kızın bıraktığı kâğıdı mutfak masası üstünde değil, buzdolabının üzerinde bulacaktır. «Sinemaya gittim. Saat onda geleceğim.» Oturma odasında televizyonun üstünde Züpfner'in notu «Acele olarak bay F.'ye gittim. Öpücükler, Heribert.» Mutfak masası yerine buzdolabı, öpücük yerine öpücükler.

Mutfakta tost dilimleri arasına salam ve tereyağ koyarken, fincanına iki yerine üç kaşık çikolata tozu boşaltırken, zayıflama kürlerini düşüneceksin. Herhalde tabaktan ikinci kurabiyeyi de alırken, bayan Blother'in sözlerini hatırlayacaksın : «Fakat ikisi beşyüz kalori yapar. Çok değil mi sizin için?» Belinin kalınlığına şöyle bir bakar, kasap bakışı ile... «hayır, çok sizin için.»

Şehirde fısıltılar başlıyor. Niçin sükûnet yok? Niçin karanlıkta yalnız kalmak istiyorlar? Sinemada ve kilisede, karanlık oturma odasında... şimdi çikolata ve tost ile.

Danslı partide sana: «Ne seversiniz, sayın bayan, çabuk söyleyin!» diyen genç Bengel'e ne cevap verdin. Gerçeği söylemişsindir ona herhalde: «Çocukları, ilâhileri, sinemaları, günah çıkarma iskemlelerini ve palyaçoları.» «Peki erkekler, sayın bayan?» «Tabiî, sadece birini,» diye cevap vermişsindir. «Aptal olanları sevmem.» — «Bunu herkese söyleyebilir miyim?» «Hayır, hayır, katiyen olmaz!» «Sadece birini,» derken niçin «benimkini» demedin. Zor muydu söylemesi!

Kız eve geldiğinde.. Anahtarı kilide sokar, kapıyı açar. kapıyı kapar, anahtarı çıkarır. Holdeki ışığı yakar, söndürür, mutfağın ışığını yakar, buzdolabını açar, kapar, ışığı söndürür. Holdeki kapıyı vurur. «İyi geceler,» der. — «İyi geceler. Marie bugün yaramazlık etti mi?» — «Hayır, uslu durdu.» Holdeki ışık söner, merdivenleri çıkan ayak sesleri. («Karanlık odada tek başına oturuyor ve kilise müziği dinliyor.»)

Çarşafları yıkadığın, koltuklarımın altında ısıttığın ellerin ile her şeye dokunuyorsundur: pikapa, plâklara, dövmeye, tasa, ekmeğe, çocuk saçına, çocuk yorganına, tenis raketine. «Niçin artık tenis oynamağa gitmiyorsun?» Omuzlarını silker. Keyfi yoktur, evet sadece keyifsizdir.

Politikacıların ve ileri gelen katoliklerin karıları için tenis ideal bir oyundur. İnsanı zarif, kıvrak ve cazibeli yapar. «F. seninle tenis oynamak istiyor. Hoşlanmıyor musun ondan?» Bilâkis hoşlanmaktadır. Söylediklerine göre «torpil» le bakan olmuştur. Soyguncu ve hilekâr derler onun için. Herbert'i sever. Ahlâksız ve kaba insanlar bazen vicdan sahibi ve ahlâklı insanları severler.

Herbert evini yaparken kredi almamış, parti arkadaşları arasındaki mimarlardan yardım istememiştir. Bir yamaçtadır evi; onun için biraz pahalıya çıkmıştır. Yamaçta ev yapmanın bazı zararları vardı.

Yamaçtaki evlerin bahçeleri yokuş olur. Küçük Marie top oynamağa başlayınca, topu yuvarlanacak, çiçekleri, ufak dalları kıracak ve özür dilemeleri birbirini kovalayacak. «Böyle tatlı küçük bir kıza insan nasıl sinirlenir?» Olamaz böyle bir şey. Halbuki bağırmak, rahatlamak demektir. Her şey içe atılır, komşular rahatsız olmasın diye susulur. Fakat uzun zaman süremez bu. Bir yaz gecesi kapalı perdelerin arkasın-





da otururken tabaklar fırlatılır, pahalı tabaklar. Fakat mutfağın duvarında çıkan ses pahalı değildir. Cankurtaran arabaları yamacı tırmanır. Çocuk eli, topu yuvarlar, cankurtaran sesleri duyulur. Evi keşke yamaca yaptırmasaydık.

Telefonun zili ile düşüncelerimden sıyrıldım. Ahizeyi kaldırdım, kızardım, Monika Silvs'i unutmuştum.

«Alo, Hans» dedi.

«Evet,» cevabını verdim. Niçin telefon ettiğini düşündüm. «Şaşıracaksınız,» dedi.

Tamam, mazurka içindi. Vazgeçtim, dinlemek istemiyorum, diyemezdim. Şimdi o mazurkayı dinlemek mecburiyetindeydim.

Monika ahizeyi piyanonun üstüne koydu ve çalmaya başladı. Güzel çalıyordu, mükemmeldi. Üzüntü verdi bana, Chopin'in mazurkası, ağlamağa başladım. O anı tekrar yaşamak istememeliydim: Marie'den eve döndüğüm ve Leo'nun piyanoda mazurkayı çaldığı o sabahı. Eski şeyler geri gelmez. Edgar Wieneken'in bahçemizde 100 metreyi 10'1'de koştuğu sonbahar akşamı gibi. Kronometreyi ben tutmuş, mesafeyi ben ölçmüştüm. O akşam : 10.1 yapmıştı Edgar. Formunun zirvesinde idi. Fakat kimse inanmamıştı bu başarıya. Buna rağmen biz yine mutluyduk, çünkü onun gerçekten 10.1 koştuğunu biliyorduk. Daha sonra, her zaman olduğu gibi, 10.9 ve 11.0 koşmuştu. O sonbahar akşamı yaptığı dereceye kimse inanmıyor, gülüp geçiyorlardı. Böyle anlardan bahsetmek yanlış bir şey, tekrarını arzulamak ise intihar.

Telefonda, Monika'nın mazurka çalmasını dinlemem bir intihardı benim için. Öyle anlar vardır ki, tekrarı mümkün değildir: bayan Wieneken'in ekmek kesmesi gibi. Bunu Marie ile tekrar yaşamak istemiş ve Marie'ye ekmeği bayan Wieneken

gibi kesmesini söylemiştim. Bir işçi evinin mutfağı, otel odası, Marie de bayan Wieneken değildi. Bıçak kaymış ve elini kesmişti. Bu olay bizi tam üç hafta üzmüştü. Hassasiyetle pek ileri gitmemek gerekir. Anlar olduğu gibi kalmalı, tekrar edilmemeli.

Monika mazurkayı bitirdiğinde, artık ağlamıyordum. O da bunu farketmişti galiba. Telefona geldi ve usulca :

«İşte, gördünüz,» dedi. «Hata benim, sizin değil, af edin beni.»

Sanki sarhoş bir vaziyette kusmuş, yol kenarında yatıyordum.

«Size yine telefon edebilir miyim?» diye sordum usulca. Durumumun böyle berbat olmasının tarif edemeyeceğim tek bir nedeni var; o kadar üzüntülüyüm ki. Bir kaç gün sonra yine telefon etmek isterdim size.

Hemen cevap vermedi. Nefesini duyuyordum. Sonra konuştu: «Seyahate çıkıyorum, iki hafta için.»

«Nereye gidiyorsunuz?» diye sordum.

«Biraz resim yapmağa,» cevabını verdi.

«Ne zaman gelecek ve bana mantarlı omlet ve nefis salatalarınızdan yapacaksınız yine?» dedim.

«Gelemem, şimdi gelemem.»

«Sonra?»

«Gelirim,» dedi. Ağladığını duydum.



## 20

Bir banyo yapmalıydım, çok pis hissediyordum kendimi. Sanki Lazarus kadar kötü kokuyordum. Halbuki daha biraz önce yıkanmıştım, korkmuyordum da.

Mutfağa gittim, fasulyanın altını söndürdüm; su ısıtmama da lüzum yoktu. Sonra tekrar oturma odasına geçtim. Masanın üstündeki konyak şişesini alıp, ağzıma dayadım. Faydasız. Çalan telefonun sesi bile uyuşukluktan kurtaramamıştı beni. Ahizeyi kaldırdım :

«Buyrun?»

Ve Sabine Emonds konuştu karşıda: «Hans, neler yapıyorsun?»

Cevap vermedim. O devam etti: «Telgraf yollamışsın bize. Üzüntün mü var? Nasıl durumun?»

«Olabileceği kadar kötü,» dedim donuk bir sesle.

«Çocuklarla biraz dolaşmağa çıkmıştım,» diye devam etti. «Karl da sınıfı ile bir haftalık bir seyahata gitti. Sokaktan

telefon ediyorum sana.» Sesi biraz rahatsız edici ve her zaman olduğu gibi asabi idi. Lâfı para istemeye getirmeğe cesaret edemedim. Karl'la evleneli beri varolma mücadelesine girişmişti. Onunla kavga ettiğimde üç çocuğu vardı, dördüncüsü de yolda idi. Herhalde yakında o da doğmuştur. Evlerinde her zaman asabi bir hava vardır. Etrafta bir sürü kâğıt, üzerinde bir sürü rakam; Karl durmadan hesap yapar. Yalnız kaldığımız zaman iyice açılır, erkek erkeğe konuşuruz. Doğan çocuklarından bahseder, katolik kiliseden şikâyet eder (bana!.) Ve böyle bir an gelir ki, havlayan bir köpek vardı sanki karşımda. Sonra Sabine girer içeri, asık bir suratla. Yine gebedir. Gebe olduğu için bir kadının kocasına asık bir yüz ifadesi ile bakması kadar ıstırap verici başka bir şey düşünemem ben. Sonunda kavga etmeğe başlarlar, birbirlerini gerçekten sevdikleri için. Arka tarafta çocukların gürültüsü, tekme vurup fırlatılan oturaklar, yepyeni perdelere atılan sırılsıklam bulaşık bezleri ve Karl'ın «disiplin, disiplin» ve «muhakkak itaat» diye bağırmaları. Benim için arka odaya gidip, gürültüyü kessinler diye çocuklara bir kaç şaklabanlık yapmaktan başka çare kalmazdı. Bağırmaları kesilmezdi; bu defa da sevinçden bağırır, benim yaptıklarımı tekrarlamak isterlerdi. Sonunda her şey düzelir, çocuklar masaya gelip, kucağımıza otururlardı. Karl da onlara biraz şarap verirdi.

Sonra Karl ve Sabine, bir kadının gebe kalamayacağı zamanları bildiren, kitap ve takvimlerden bahsederlerdi. Ve buna rağmen çocukları olurdu. Sarhoş olduğu zamanlar Roma'ya küfürler savurur, kardinallere, papalara beddua ederdi. Bu arada benim Papa'yı korumağa çalışmam da en tuhafı olurdu. Marie de, Roma'dakilerin bu mesele için hiç bir şey yapamayacağını Karl ve Sabine'ye anlatırdı. Her ikisi de kurnazca gülüp: «Ah, siz - siz biliyorsunuz, nasıl çocuk yapılmayacağı-





nı,» der gibilerden bize bakardı. Ve bütün bunlar, çok defa artık uykusu gelmiş çocuklardan birinin, Marie'nin, benim, Karl'ın veya Sabine'nin elindeki şarap bardağını, yazı masasının üstündeki imtihan kâğıtlarına dökmesiyle biterdi. Öğrencilerine her gün disiplin ve tertipten bahseden Karl için bir felâket olurdu tabiî imtihan kâğıtlarını üstlerinde şarap lekeleri geri vermesi. Sonra Sabine ve Marie kahve pişirmek için mutfağa giderlerdi. Orada kadın kadına konuşurdu ikisi. Ve Marie bu konuşmalardan sıkılırdı, tıpkı benim erkek erkeğe konuşmaktan sıkıldığım gibi. Karl da yine paradan bahsetmeğe başlardı. Sesinin tonundan: «Bu meselelerden anlamadığını bildiğim halde konuşuyorum seninle, çünkü severim seni,» demek istediği belli olurdu.

İç geçirdim ve konuştum: «Sabine, çöktüm ben, tamamen meslekî, ruhî, bedenî ve maddî... ben...»

«Hans, senin için her zaman bir tas sıcak çorbanın olduğu bir yer var, bilmelisin,» dedi.

Cevap vermedim. Duygulanmıştım. «Hans, duyuyor musun beni?» «Dinliyorum,» dedim. «Yarın öğle yemeğine gelip, çorbanı içeceğim. Ve çocuklara bakacak birine ihtiyacınız olursa, ben gelirim arasıra, ben...» Kekeliyordum. Şimdiye kadar hiç karşılıksız yaptığım bu iş için, para istemek zordu.

«Söylesene,» dedi Sabine gülerek.

«Ben, demek istiyorum ki,» diye devam ettim. «Eğer tanıdıklarınıza beni tavsiye edebilirseniz; telefonum var, başkalarından daha ucuza da yapabilirim bu işi.» Sesini çıkarmadı. Çok üzüldüğünü farkettim. «Çok fazla konuşamayacağım; söyle ne oldu?»

Galiba Kostert'in yazısını okumamış olan tek insan Sabine idi Bonn'da. Sonra, Marie ile aramızda geçenleri bilme-

sine de imkân yoktu. Topluluktan hiç kimseyi tanımıyordu.

«Sabine,» dedim, «Marie terketti beni — Züpfner diye biri ile evlendi.»

«Aman allahım,» diye bağırdı, «olamaz böyle bir şey.»

«Oldu,» cevabını verdim.

Konuşmadı. Birisi telefon kulübesinin kapısını yumruk-luyordu. Herhalde skatta nasıl kazanmış olduğunu arkadaşına bildirmek isteyen delinin biriydi.

«Evlenmeliydin onunla,» dedi Sabine usulca. «Demek istiyorum ki — ah, biliyorsun, ne demek istediğimi.» «Biliyorum,» diye konuştum. «Evlenecektim. Fakat çocuklara katolik terbiyesi vereceğine dair kâğıt imzalamam gerekliymiş.»

«Fakat en önemli sebep bu muydu?» diye sordu. Telefon kulübesinin kapısı daha hızlı vurulmağa başlandı.

«Bilemiyorum,» dedim. «Sebeplerden biri buydu. Anlayamadığım daha başka şeyler de oldu. Kapa artık telefonu, sevgili Sabine, yoksa dışarıdaki öfkeli Alman öldürecek seni. Kötü insanlar dolu bu memlekette.»

«Geleceğine söz ver bana,» dedi. «Ve unutma ki, çorban her zaman ocağın üstünde.» Sesi yavaşladı, fısıldadı adeta: «Ne kötü, ne kötü.»

Galiba o karışıklıkta ahizeyi telefon rehberinin durduğu küçük masanın üstüne bırakmıştı. Herifin sesi duyuldu: «Yeter artık.» Fakat Sabine dışarı çıkmış olmalıydı. Yüksek sesle bağırdım :

«Yardım, yardım.» Cırtlak çıkmıştı sesim.

Herif duydu ve ahizeyi eline aldı: «Size bir yardımım dokunabilir mi acaba?» diye sordu. Kendine güvenen bir erkeğin sesi idi bu. Biraz önce ekşi bir şey yemiş olmalıydı; duyuyordum kokusunu. Ringe balığı salamurası veya başka şeyler. «Alo, alo,» dedi heyecanla.





Konuştum : «Alman mısınız? Mutlaka bir Alman ile konuşmalıyım.»

«Bu iyi bir prensip,» cevabını verdi. «Neye ihtiyacınız var?»

«CDU için üzülüyorum,» dedim. «Siz de CDU'yu mu seçeceksiniz?»

«Gayet tabiî,» diye konuştu.

«Şimdi sakinledim biraz,» dedim ve telefonu kapadım.

## 21

Herife iyice hakaret etmeliydim. Karısına zorla mı sahip olduğunu ve iş yerinde meslektaşları ile savaş üzerine iki saatlik bir sohbet yapıp yapmadığını sormalıydım. Sesinin tonundan, iyi bir koca, namuslu bir Alman olduğunu tahmin ettim. «Yeter artık» sözü, «kapayın» gibi çıkmıştı.

Sabine'nin sesi biraz sinirli olmasına rağmen avutmuştu beni. Marie'nin davranışını beğenmemiş olduğu belliydi. Benim için bir tas çorbanın her zaman ocakta durduğunu söylemesine de sevinmiştim. İyi bir ahçı idi Sabine. Gebe olmadığı ve «sizi gidi erkekler» dermiş gibi etrafına bakmadığı zamanlar neşeli ve Karl'dan daha iyi - bir katolikti. Sabine'nin gözleri, «durumumun suçlusu sensin» der gibi Karl'a baktıklarında, siyahlaşır, şimşekler çakar. Bazen Sabine'yi bu halinden numaralarımdan birini yaparak uzaklaştırmağa çalışırdım. Gülmeğe başlardı; uzun uzun, içten, gözyaşları gelene kadar. Sonra gülmesi geçer, gözyaşları kalırdı. Ve bu artık bir ağlama olurdu.





Marie onu odadan dışarı çıkarır, avutmağa çalışırdı. Karl ise sinirli ve suçunu kabullenmiş bir suratla koltukta otururdu. Sonra yazı masasının başına geçer, ne yapacağını bilmeden imtihan kâğıtlarını karıştırırdı. Bazen ben ona yardım eder, yanlışların altını kırmızı tükenmez kalemle çizerdim. Fakat o bana güvenemez, hepsini baştan kontrol ederdi. Hiç bir şeyi gözden kaçırmadan, bütün yanlışları bulduğum için de öfkelenirdi. Böyle bir işi doğru ve hakkı ile yapabileceğime inanamıyordu.

Karl'ın tek düşüncesi para idi. Karl Emonds yedi odalı bir evde otursaydı, bu kadar öfkeli ve bu kadar heyecanlı olmazdı. Bir defasında Kinkel ile «asgari geçim» üzerine münakaşa etmiştim. Kinkel bu konularda söz sahibi bir kimse idi. Büyük şehirde yalnız yaşayan bir insan için asgari geçim gelirinin —kira hariç— seksensekiz, sonra da seksenaltı Mark olduğunu iddia etmişti. Bu iddiasına bir itirazda bulunmamıştım, bize anlatmış olduğu o saçma hikâyeye ve kendi asgari geçim gelirinin, hesaplandığının otuzbeş misli olmasına rağmen. Böyle itirazlar fazla fazla şahsi ve saçma olurdu. Fakat asıl saçma olan, böyle birinin başkasının asgari geçim gelirini hesaplamasıydı.

Bu seksenaltı Mark'a kültürel ihtiyaçlar da dahildi: sinema ve gazete. On insanın, bu para ile kaliteli ve «halkı eğiten» bir film seyretmesini mi beklediğini sorduğumda öfkelendi. Eskiyen çamaşırını değiştirmesi gerektiğinde, ne yapacaktı o insan? Eğer bir bakanlıkta filân memursa, ayağındaki donu aşınınca, dairesine bildirecek miydi bunu! Kinkel'in karısı benim bu sözlerim için: «Tehlikeli bir şekilde süpjektif,» dedi.

Ben de: «Fakat bunlar bana bazı şeyler düşündürüyor.» cevabını verdim. «Komünistlerin böyle plânlamaları olabilir,

fakat kocanız gibi bir hristiyanın bu saçmalıklarla uğraşması tuhaf.»

Bunun üzerine Kinkel'in karısı: «Siz tam bir materyalistsiniz,» dedi. «Fedakârlık, keder, fakirliğin yüceliği ve kader üzerine hiç de anlayışlı değilsiniz.»

Karl Emonds fedakârlık, keder, fakirliğin yüceliği ve kader gibi duyguları vermemişti bana. Aslında kazancı iyi idi, onun belini büken o büyük eve ödediği kiraydı.

Para isteyebileceğim tek insanın Karl Emonds olduğunu anlayınca, kendi durumumu da kavramıştım. Cebimde bir kuruşum bile yoktu.



## 22

Hiçbir şey yapamayacaktım, biliyordum bunu: Roma'ya gidip, Papa ile konuşamayacak veya yarın öğleden sonra annemin toplantısına gidip, sigara, puro ve yerfıstığı aşıramayacaktım. Bunları yapacağıma inanacak gücüm bile kalmamıştı. Kukla iplerini tekrar bağlayıp, kendimi yukarı çekmek için yaptığım her teşebbüs başarısızlığa uğruyordu.

Herhalde bir gün gelecek, Kinkel'den para sızdırmağa —hattâ Sommerwild'den de— başlayacak, o sadist Fredebeul da burnuma bir beş Marklığı tutup, atlamamı bekleyecekti. Monika Silvs kahve içmeğe çağırırsa, sevinecektim; Monika davet ettiği için değil, bedava kahve içeceğim için. O aptal Belle Brosen'e de telefon edip, biraz yağ yapacak ve temin edebileceği az miktarda parayı bile artık memnuniyetle kabul edebileceğimi söyleyecektim. Günün birinde Sommerwild'e de gidecek, pişman olduğumu ve mezhep değiştirmeğe hazır bulunduğumu söyleyecektim.

En fenası da o zaman olacaktı: Sommerwild'in sahneye koyduğu, benim Marie ve Züpfner'le barışmam. Eğer katolik olursam, babam benden elini eteğini iyice çekecektir. Çok tesir edecektir ona benim bu hareketim. Meseleyi baştan düşünmeliydim: yapacağım seçim, kırmızı ve siyah değil, koyu kahverengi veya siyah olacaktı: linyit kömürü ve kilise.

Onların çoktan beri istediği gibi bir insan olacaktım: bir erkek, olgun, sübjektif değil objektif görüşlü ve Baylar Klübü'nde skat oynamağa hazır.

Fakat bazı şanslarım vardı daha; Leo, Heinrich Behlen, büyükbabam ve beni esaslı bir gitarist yapabilecek olan Zohnerer. «Rüzgâr saçlarını dalgalandırdığı zaman benim olduğunu biliyorum,» şarkısını söylerim. Bir defa Marie'ye dinletmişti mde, kulaklarını tıkamış «berbat bir şey» demişti. Bu da olmazsa en çok çare olarak komünistlere gider, anti - kapitalist sayılabilecek bütün numaralarımı gösteririm.

Bir defa gitmiştim onlara; Erfurt istasyonunda tantana ile karşılanmış ve bir «kültür satıcısı» ile buluşmuştur. Otelde alabalık, havyar, az soğutulmuş, şişeler dolusu sekt ikram etmişlerdi Marie ile bana. Erfurt'ta nereleri görmek istediğimizi sormuşlardı. Ben, Luther'in doktora konuşmasını yaptığı yeri görmek istiyordum. Marie daha çok şehrin dini hayatı ile ilgileniyor, katolik ilâhiyat fakültesine gitmek istiyordu.

Yüzlerini ekşittiler, hoşlarına gitmemişti isteklerimiz; fakat yapacak bir şey de yoktu. Bunun üzerine bize soğuk davranmağa başladılar: kültür satıcısı ve ilâhiyatçı. Herhalde «bu delilerden çekeceğimiz var,» diyorlardı. «İnanç» sorusu üzerine bir profesör ile konuşurken, Marie'ye pek cevap vermiyordu. Galiba Marie'nin doğru dürüst evli olmadığını anlamıştı. Baş-





kalarının da yanında bir ara: «Fakat siz gerçek bir katoliksiniz,» dedi. Marie kıpkırmızı oldu ve: «Günah içinde yaşasam da, katolik kalacağım,» cevabını verdi.

Odada bulunan diğer komünistler de evli olmamamızı beğenmemişlerdi. Kahve içmek için hep beraber otele giderken, içlerinden biri, küçük burjuva anarşisinin bazı belirtileri olduğunu ve kendinin bunları pek tasvip etmediğini söylüyordu.

Sonra bana, Leipzig ve Rostock'da hangi numaralarımı sunacağımı sordular: «kardinal,» «Bonn'a varış» ve «müşavirler toplantısı» numaralarımı muhakkak istiyorlardı. (Kardinal numaramı nereden biliyorlardı, çünkü sahnede hiç yapmamıştım; sadece bir kaç defa Marie'ye göstermiştim. O da benden bunu halka yapmamı rica etmişti.)

Ben onların bu isteklerine «hayır» demiştim. Önce bu şehirdeki hayat şartlarını görmeliydim. Komiğin anlamı, insanlara içinde bulundukları gerçeklere uyan şeyleri soyut şekillerde vermektir.

Canları sıkılır gibi oldu. Hattâ içlerinden biri sarardı ve: «Biz başka türlü düşünmüştük,» dedi.

«Ben de,» cevabını verdim. Odadaki hava gerginleşmişti. Bana biraz vakit verselerdi «komite toplantısı» veya «kültür kurulu toplanıyor» veya «parti kongresi başkanını seçiyor» veya «Çiçek şehri Erfurt» numaralarımı çalışır, onlara sunardım. Fakat biraz önce suratı sararmış olan adam ayağa kalktı: kül gibi idi şimdi. «İşçi sınıfına karşı bir propagandaya müsaade edemeyiz,» dedi. Diğerlerinin, sırıtabilecek kadar cesaretleri vardı.

«Fakat bu numaralarımda, işçi sınıfına karşı bir propaganda göremiyorum ben,» cevabını verdim. «Meselâ parti kongre-

si başkanını seçiyor, hafif bir numaradır.» Burada en aptalca hatamı yaptım ve «parti kongresi» sözünü lehçe ile söyledim. Kül suratlı adam çılgın gibi ayağa fırladı ve yumruğunu masaya indirdi. İçinde krema dökülmüş kurabiyelerin bulunduğu tepsi yere düştü.

«Yanılttınız bizi, yanılttınız,» dedi. Öyle ise geri dönebileceğimi söyledim. «Evet, dönebilirsiniz. Ve lütfen ilk trenle hemen.»

«Müşavirler toplantısı» numaramın adını «komite toplantısı» olarak değiştirebileceğimi de söyledim. «Çünkü orada da. daha önce karara bağlanmış meseleler görüşülür» diye de ilâve ettim.

Nezaketsizlikleri son haddine vardı; salondan dışarı çıktılar, ikram ettikleri kahvenin parasını bile ödemeden. Marie ağlıyordu. Ben de birini tokatlamak istiyordum.

İlk trene yetişmek için bavullarımızı alıp, odadan çıktığımızda ne bir garson, ne de bir hamal vardı ortalıkta. Çok nefret ettiğim bir şeyi yapmak mecburiyetinde kaldım, bavulları kendim taşıdım.

Neyse, sabah Marie'nin konuşmuş olduğu genç ilâhiyat öğrencilerinden birine rastladık istasyonda. Bizi görünce kızardı, fakat ağlamakta olan Marie'nin elindeki ağır bavulu aldı. Trene gidene kadar, Marie ona kendini sıkıntıya sokmamasını söyledi durdu.

Berbat geçmişti her şey. Erfurt'ta altı - yedi saat kalmıştık, fakat onu her şeyi ile tanımıştık: ilâhiyatçıları ve idarecileri ile.

Bebra'da indik trenden ve bir otele gittik. Marie ağlayarak uzun bir mektup yazdı o genç ilâhiyat öğrencisine. Fakat mektubuna cevap, hiç bir zaman gelmedi.





Marie ve Züpfner'le barışmanın en son şey olacağını düşünmüştüm, ama kül rengi suratlı herifin dediklerini kabul edip, karşılarında kardinal numaramı yapmam her halde ondan da sonra gelecekti. Benim için henüz Leo, Heinrich Behlen, Monika Silvs, Zohnerer, büyükbabam ve Sabine Emonds'un evindeki bir tas çorba vardı. Çocuk bakıcılığı yaparak biraz para da kazanabilirdim. Çocuklara yumurta vermeyeceğimi yazı ile taahhüt edebilirim de. Herhalde yumurta, bir Alman annesi için kabul edilmesi mümkün olmayan bir şeydi. Başkalarının, sanatın maddi önemi dedikleri şey bana vızgelirdi. Müşavirlerin olmadığı bir yerde de müşavirler ile alay etmek, kaba bir hareketti bence.

Bir zamanlar «general» adlı bir numaramı uzun uzun etüd etmiş ve çalışmıştım. Sahnede yaptığım zaman tam bir başarı kazanmıştım: konuyla ilgilenen kişiler hem güldü, hem kızdı. Göğsüm gururdan kabarmış bir vaziyette soyunma odama girdiğimde, ihtiyar, ufak tefek bir kadının beni beklemekte olduğunu gördüm. Sahneden çıktıktan sonra, sinirlerim gergindir hep. Onun için yanımda sadece Marie olsun isterim. Fakat bu ihtiyarın içeri girmesine izin vermişti Marie. Daha ben kapıyı kapamadan konuşmaya başladı. Kocası bir zamanlar generalmiş, sonra savaşta şehit olmuş ve ona daha önce, emekli maaşı almamasını yazmış. «Henüz çok gençsiniz,» dedi. «Fakat bunları anlayacak kadar da yaşlısınız.» Cevap vermemi beklemeden odadan çıktı.

O günden sonra «general» numaramı bir daha yapmadım. Kendine sol basın diyen gazeteler, bu numaranın tepkisinden çekindiğim için vazgeçtiğimi yazıyordu. Sağcı basına mensup gazeteler de, doğuluların beni ellerinde oynattıklarını anladığım için bu numaramı bir daha yapmadığımı söylüyorlar-

dı. Tarafsız gazeteler ise her türlü angajmandan vazgeçtiğimi yazıyordu. Saçmalığın bundan büyüğünü hiç görmemiştim.

Numaramı bir daha yapmamamın tek sebebi, herkesin gülüp, alay edebileceği o ihtiyar, ufak - tefek kadıncağızdı. Eğer bir şeyden soğursam, o mesele bitmiştir benim için. Bunu bir gazeteciye anlatmak zordur. Onlar daima bir şeyler «izlemeli», «koku duymalı»dır. Sanatçı olmadığını, hattâ sanatkâr ruhu bile taşımadığını anlayamayan kurnaz (!) gazeteciler de vardır. «İzlemeleri» başarısızlığa uğrayınca, mümkün olduğu kadar güzel kızların yanında gevezelik etmekten başka çareleri kalmaz. O kızlar, en kötü gazeteciyi bile göklere çıkaracak kadar incedirler. Bilirler ki, o gazeteci, gazetelerden birinde mevki sahibidir. Orospuluğunda bilinmeyen bazı şekilleri vardır. Asıl orospulukda, baş rolü oynayan paradır.

Satın alınan aşkın yolu da kapalı benim için; çünkü param yok. Şu anda Marie ise Roma'daki otel odasında, Alman katoliğinin «first lady» si olarak takdim edilmeden önce, İspanyol şalını prova ediyordur. Bonn'a döndükten sonra her fırsatta çay içecek, gülümseyecek, derneklere girecek, «dinî sanat» sergileri açacak, ve kendine iyi bir terzi arayacaktır. Kocalarının resmi vazifesi icabı Bonn'a taşınan bütün kadınlar, kendilerine iyi bir terzi arar.

Alman katoliğinin «first lady» si olarak, elinde çay fincanı veya kokteyl kadehi ile Marie: «Krögert tarafından yapılan Maria heykelini yarın takdis edecek olan tatlı, küçük kardinali gördünüz mü? Ah, İtalya'da kardinaller, kavalyedirler de. Ne güzel bir şey.»

Yürümeme, topallamak bile denemezdi, yerde sürünüyordum. Sürüne sürüne balkona çıktım, biraz memleket havası teneffüs etmek için. Onun da faydası olmadı. Bonn'a ge-





leli iki saatten fazla olmuştu. Hava değişimi yapmak isteyenlere iyi gelen Bonn havası, rahatlatmamıştı beni.

Marie'nin katolik olarak kalmasını biraz da bana borçluydular. Kinkel ve Sommerwild'in uğrattığı hayal kırıklıkları, inançlarını çok sarsmıştı. Hele Blothert gibi bir herif, ilâhî Franziskus'a allahsız bile diyebiliyordu.

Uzun bir zaman kiliseye gitmedi Marie. Benimle dinî nikâh yapmağı bile düşünmedi. Bonn'dan ayrıldıktan tam üç yıl sonra topluluğa tekrar girdi, devamlı olarak davet edilenlere dayanamayarak. Hayal kırıklığının esaslı bir sebep olmayacağını söylüyordum ona. Eğer kendi fikirlerinin doğruluğuna inanıyorsa, onları bin Fredebeul bile değiştiremezdi. O katoliklerin arasında Züpfner gibi birinin de olduğunu unutmamak lâzımdı. Aslında Züpfner benim tipim değildi, kaba bulurdum onu; fakat bir katolik olarak inanılabilecek kişiydi. Ondan başka iyi katolikler de vardı herhalde. Vaızlarını dinlemiş olduğum rahipler, Papa, Gary Cooper, Alec Guninness. İçlerinden en çok Papa Johannes ve Züpfner'e inandığını söyledi. Heinrich Behlen'i ise beğenmiyordu, «pinti,» diyordu onun için. Ondan söz ettiğimde de, şaşırır gibi oluyordu. Acaba Heinrich ona yaklaşmak mı istemişti! Soru sorunca, şüphelerim de artıyordu. Heinrich'in ev sahibesi gözümün önüne gelince, onun kadınlara yaklaşabileceğini kabul ediyordum. Bu düşünce, can sıkıcıydı benim için. Fakat yatılı okulda olan bazı can sıkıcı meseleleri nasıl anlamışsam, bunu da anlıyordum.

İnançları sarsıldığı zaman ona Papa Johannes ve Züpfner'i ümit olarak gösteren bendim. Benim yaptığım, katoliklik için tamamen doğru bir yoldu. Fakat yanlış bir şey yapmış olduğumu şimdi anlıyordum. O günlerde, Marie'nin hep böyle bir katolik kalacağını sanmıştım.

Sabahları uyuya kaldığı zamanlar, kiliseye vaktinde yetişmesi için onu uyandırır, hattâ bazı günler taksi bile tutardım. Eğer kaldığımız otel evangelist bir muhitte ise, sağa sola telefon eder, katolik bir kilise arardım. Benim bu çabalarım, Marie'yi çok sevindirirdi. Fakat bir gün geldi benden, doğacak çocuklara katolik terbiyesi vermem için o kâğıdı imzalamamı istedi.

Onunla çocuklarımız için sık sık hayâller kurmuşuzdur. Çok severim çocukları; onlarla konuşmuş, kucağıma almış, sütlerine yumurta kırmıştım. Fakat otellerde yaşamamız düşündürüyordu beni. Çünkü sadece kral ve milyoner çocuklarına iyi bakılır otellerde. Kral veya milyoner çocuğu — oğlu — olmayanlara en sonunda : «Burası evin değil.» diye haykırabilirler. Halbuki erkek çocuklar evlerinde serbest hareket etmeğe alışmışlardır.

Kızların ise şansı vardır, daima «tatlı çocuk» gözü ile bakılırlar. Halbuki erkek çocuk, anası babası yanında olmadı mı azarlanır. Almanlar için hemen hemen her erkek çocuğu terbiyesizdir. Eğer biri, anne babaların çocukları ile konuştukları sırada kullandıkları kelimeleri tespit etmeğe kalkarsa, «Bild» gazetesindeki kelimelerin, Grimm Kardeşler'in sözlüğünden farkı olmadığını anlayacaktır. Kısa bir zaman sonra Alman ana - babaları çocukları ile Kalick lisanında konuşacaklardır; Ah ne güzel — ah, ne kötü.

«Cevap istemem» veya «sen bir şey anlamazsın» gibi sözler ise ortadan silinecek. Çocuklarımıza neler giydireceğimizi bile konuşmuştuk Marie ile. Ben ise dik yakalı kazak giydirmenin daha doğru olacağını söyledim. Çünkü açık renk yağmurlukla suların, çamurların içinde oynarken kirletebilirdi üstünü başını. Halbuki dik yakalı kazakla çamurlu sularda ra-





hatça oynayabilirdi. Düşüncelerim hep kız çocuk içindi. Sıkıca giydirirdik, bacakları meydanda kalırdı. Suya taş attığı zamanlarda sıçrayan pislikler, üstündeki elbiselere değil, bacaklarına gelirdi. Boş bir konserve kutusu ile çamuru boşaltırken, pis sular üstüne başına akmaz, büyük bir ihtimalle sadece bacaklarını kirletirdi. Marie; «Açık renk yağmurluk giyerlerse, kendilerine daha çok dikkat ederler» diyordu. Fakat çocuklarımızı çamurlu sularda oynatıp oynatmamağı hiç düşünmemiştik. Sonunda Marie gülümsedi ve: «Hele bir bekleyelim,» derdi.

Züpfner'den çocukları olursa, onlara ne dik yakalı kazak ne de açık renk yağmurluklar giydirebilir, paltosuz çıkarmalı onları dışarı, çünkü onunla bütün palto biçimlerini konuşmuştuk. Uzun ve kısa kilotlar, iç çamaşırları, çoraplar ve ayakkabılar üzerine de konuşmuştuk Marie ile. Kendini orospu ve yalancı olarak görmek istemiyorsa, çocuklarını çıplak gezdirmelidir bu şehirde.

Çocuklarına ne yedireceğini de merak ediyorum. Her çeşit gıda maddesinden ve metodlarından bahsetmiş, çocuklarımızın şişko olmaması hususunda anlaşmıştık. Onlara her dakika lâpa ve süt vermeyecektik. Yemek yemeleri için onları zorlamayacaktım da. Sabine Emonds'un ilk iki çocuğunu, özellikle Karl'ın «asil horoz» dediğini, nasıl tıka-basa doyurduğu gözümün önüne gelince, midem bulandı.

Yumurta meselesi açıldığında, Marie ile münaşaka etmiştik. Yumurtaya karşı idi, zenginlere mahsus bir gıda maddesi demişti. Fakat sonra bunu söylediğine üzülmüş, ben de onun gönlünü almak mecburiyetinde kalmıştım.

Linyit kömürü hissedarları Schnier ailesinden olduğum için, başkaları tarafından daha başka gözle bakılmağa ve dav-

ranılmağa alışmıştım. Zengin anne babaya sahip olmak hiç de iyi bir şey değil, hele bu zenginlikten bir kuruş bile göremezseniz. Evinizde yumurta hemen hemen hiç yenmezdi; «Tamamen zararlı» derdi annem.

Edgar Wieneken için ise mesele tam karşı yönde kötü idi. Her yerde işçi çocuğu olarak takdim edilir ve hep o gözle bakılırdı. Ona «tam bir işçi çocuğu» diyen rahipler de vardı.

Bunların hepsi bir ırk sorunuydu; annemin merkez komitesi ilgilenmeliydi. Böyle zamanlarda bana karşı iyi davranan yegâne insanlar, Wieneken ailesi ve Marie'nin babası olmuştu. Linyit kömürü hissedarları Schiner ailesinin bir kişisi olduğumdan hiç bahsetmezlerdi.



## 23

Hâlâ balkonda durduğumu ve Bonn'u seyretmekte olduğumu farkettim. Korkuluğa dayandım; dizimin ağrısı artmıştı. Fakat caddeye fırlatmış olduğum bir Mark rahatsız ediyordu beni. Onu arayıp bulmak istiyordum, ama caddeye de inemezdim. Leo da her an gelebilirdi. Herhalde erik hoşafını, kremasını ve duasını bitirmiştir artık. Caddedeki bir Mark'ı hiç bir zaman bulamayacağımı biliyordum. Ancak masallardaki o parlak paralar tekrar bulunabilir.

Para ile ilgili ilk defa pişmanlık duyuyordum. Bir Mark on iki sigara, iki tramvay bileti ve sosisli sandviç demekti. Pişmanlık değil üzüntü duydum, trenlerde aşağı Saksonyalı büyükanneler için ödediğimiz o paralar için; başkası ile evlenmiş olan bir kıza vermiş olduğu öpücüğü üzüntü ile hatırlayan biri gibi. Leo'dan da fazla bir şey beklememeliydim. Para konusunda kendine göre bazı düşünceleri vardır, tıpkı bir rahibenin «evlilikte aşk» üzerinde düşündükleri gibi.

Cadde iyice aydınlatıldığı halde, hiç bir şey parıldamıyordu. Otomobiller, tramvaylar, otobüsler ve Bonn vatandaşları gelip geçiyordu. Bir Mark'ın, otobüsün üzerinde kalmış olmasını ve depoda bir işçinin onu bulmasını ümid ettim.

Evangelist kilisenin sinesine de kabul edilebilirdim. Fakat «sine» kelimesi ürpetti beni. Luther'in sinesine kabul edilmek isterdim, fakat «evangelist sineye kabul edilmek» — hayır. Eğer ikiyüzlülük yapacaksam, bunu başarı ile yapmalıydım, hoşuma gitmeliydi. Meselâ katoliklere karşı ikiyüzlü davranmalıydım. Beş-altı ay hiç sesimi çıkarmadan, hiç bir meseleye karışmadan oturmalı, sonra da Sommerwild'in akşam vaizlarını dinlemeğe gitmeliydim. Belki bu şekilde, babamın desteğini iyice kaybeder, herhangi bir linyit kömürü bürosunda takas çeklerine imza atamazdım.

Belki de annem beni merkez komitesine alır ve ırk teorilerini uygulamam için fırsat verirdi. Amerika'ya gider ve kadın cemiyetlerinde, pişman olmuş Alman gençliğinin canlı örneği olarak konferanslar verirdim. Fakat pişman olacağım bir şey yoktu, hiç bir şey; pişmanlıktan nefret ediyordum. Herbert Kalick'in suratına nasıl toprak fırlattığımı, sonra atış barakasına kapatıldığımı ve muhakeme edildiğimi anlatacaktım.

Bunları anlatmak bile, nefret etmek demektir. O anları tasvir etmeyeceğim, bir madalya gibi boynuma asacağım. Herkes kahramanlık anlarının madalyalarını boynuna ve göğsüne asar. Kendini geçmişin anılarına hapsetmek, nefrettir; çünkü onları hiç kimse bilmez; Henriette'nin mavi şapkası başında tramvaya binip, kutsal Alman toprağını Yahudi Yankee'lere karşı korumak üzere Leverkusen'e gidişi gibi.

Üniversitenin damlarına, oradan da daha ötelerdeki saray bahçesinin ağaçlarına doğru baktım. Uzaklarda, Bonn ile Go-





desberg arasındaki yamaçların birinde Marie oturuyordu. İyi. Ona yakın olmak ise daha iyi. Herhalde benim devamlı seyahatte olmamı tercih ederdi. Bu şehirde kalırsam, her an için benimle karşılaşabileceğini ve evliliğimizi nasıl bozduğunu hatırlayıp, kızacağını bilecekti. Eğer yanında yağmurluk, dik yakalı kazak ve Loden paltolar giymiş çocukları varsa, onları birden çıplak görecekti.

Sayın bayan, çocuklarınızı çıplak gezdirdiğiniz fısıldanıyor şehirde. Fakat bu kadarı da fazla. Bir erkeği sevdiğinizi söylemişsiniz; halbuki «benim erkeğin» demeliydiniz. Herkesi berbat bir şekilde derin bir kine benzetirmişiniz. Tıpkı onun gibi anlaşılmaz davranıyor hepsi, çünkü hepsi de polisiye romanlar okuyor. Polisiye romanların kapakları, zevkle döşenmiş o eve uymaz da zaten. Danimarkalılar ev stillerini polisiye romanların kapaklarına uydurmağı unutmuşlardır. Finlandiyalılar ise, kapakları iskemlelere, koltuklara, bardaklara ve taslara uydurabilecek kadar akıllıdır. Blothert'in evinde bile polisiye romanlar orada burada duruyordu. Ziyarete gittiğimiz akşam, hiç de saklamağa gayret etmemişlerdi onları.

Daima karanlıkta, sayın bayan, sinemada ve kilisede, karanlık oturma odasında kilise müziği, tenis kordlarının aydınlıklarından ürkerek. Bir çok fısıltı. Münster'deki otuz - kırk dakikalık günah çıkartmalar. Bekleyenin bakışlarında sinsi bir hiddet. Allahım, günah çıkaracak ne var bu kadar çok; iyi ve nazik bir koca. Gerçekten iyi. Cici bir kız çocuk, iki otomobil.

Parmaklıkların arasında sinirli bir sabırsızlık, aşk, evlilik, görev, aşk üzerine bir sürü fısıltı ve sonunda bir soru; «İnancından şüphe bile etmiyorsun — neyiniz eksik, sevgili kızım?»

Söyleyemezsin, benim bildiklerimi düşünemezsin bile. Bir

palyaço lâzım sana? Resmî meslek adı; komedyen, hiç bir kiliseye bağlı değil.

Topallayarak balkondan banyoya geçtim, makyaj yapmak için. Babamın karşısına makyajsız çıkmakla hata işlemiştim. Onun gelebileceğini tahmin etmem gerekirdi. Leo her zaman benim gerçek fikirlerimi, gerçek yüzümü ve gerçek kimliğimi görmek ister. Görmeli ve bilmeliydi. «Maskelerimden,» oyunlarımdan ve makyajsız olduğum, gayri ciddi» görünüşlerimden korkardı Leo.

Makyaj çantam henüz gelmemişti. Banyodaki küçük beyaz dolabı açtım; büyük bir hata yaptığımı geç de olsa anladım. Bu dolabın içinde, hassas bir insanı öldürecek çok şey dururdu bir zamanlar. Marie'nin tüpleri, ufak şişeleri ve göz kalemleri. Fakat şimdi boştu dolabın içi. Ve gerçekten «ona ait» hiç bir şeyin olmaması, bir tüp veya bir kalem bulmamdan daha kötü idi. Her şey gitmişti. Belki de Monika Silvs iyi kalpli bir davranışta bulunmuş, hepsini toplayıp götürmüştü.

Aynada kendime baktım; bomboştu gözlerim. Yarım saat aynaya bakıp, yüz cimnastiği ile onları boşaltmama ilk defa lüzum kalmamıştı. Kendini öldürmek isteyen bir insanın yüzü idi, aynadan bana bakan. Makyaj yapmağa başlayınca da, bir ölünün yüzünü gördüm. Yüzümün her tarafına vazelin sürdüm, yarım tüp kurumuş bir beyaz düzgün tüpünü yırttım ve yüzümü iyice beyaza boyadım. Hiç; bir siyah çizgi, kırmızı nokta; her şey beyaz, kaşlar bile. Bunları üstünde saçlarım ise peruka gibi duruyordu. Boya sürmediğim ağzım mavimsi, gözlerim ise gök gibi açık maviydi. İnancımı çoktan kaybetmiş olduğumu kabul etmek istemeyen bir kardinalin gözleri gibi.

Kendimden bile korkmuyordum. Bu suratla sanatıma devam edebilir, bütün çaresizlik ve saçmalığına rağmen oldukça





sempatik bulduğum o meselede nefret uyandırabilirdim. Edgar Wieneken'in inandığı meselede. Belki tatlı bir şey değildi, fakat en namussuzların içinde en namuslusu, en küçük kötülüğün en küçüğü idi. Siyah, koyu kahverengi ve maviden başka bir çare daha vardı öyle ise. Buna kırmızı demek fazla güzel ve fazla iyimserlik olurdu. İçinde sabah alacalığının yumuşak bir parlaklığı olan gri idi bu. Hüzünlü bir mesele için, hüzünlü bir renkti. Bütün palyaço günahlarının en kötüsü ile suçlanan — ıstırap uyandırmak — bir palyaço için böyle bir renk olabilirdi.

En kötüsü de, Edgard'a yalan söylememem, nefret ettiğim şeylerden ona bahsetmememdi. Yüz metreyi 10.1 saniyede koştuğunu bilen tek kişi bendim. Beni olduğum gibi kabul etmiş olan bir kaç insandan biri de o idi. Ve belirli kişilerden başka şeye de inancı yoktu. Diğer insanlar ise kişiden çok allaha, paraya, hükümete ve Almanya'ya inanıyordu. Edgar inanmazdı. O gece taksiye binmemin bile Edgar'ı ne kadar çok üzdüğünü biliyordum. Yazık, niçin böyle yapmış olduğumu sonra ona açıklamalıydım.

Aynanın karşısından çekildim. Oradaki görünüşüm çok hoşuma gitmişti. Bunun kendim olduğunu bir an bile düşünmedim. Artık bir palyaço değildi aynadan bana bakan; ölü rolü yapan bir ölüydü.

Marie'nin elbiselerini göreceğim diye geleli beri girmediğim yatak odasına geçtim topallayarak. Elbiselerinin çoğunu ben gidip almış, hattâ bazı değişiklikleri için terzilerde ben konuşmuştum. Kırmızı ve siyahtan başka her renk elbiseyi gri bile— giyerdi. Ona en çok giden renkler pembe ve yeşildi. Kadın modası branşında herhalde para kazanabilirdim. Fakat tek

kadınla evlilik yapmış ve sıkıntılar içinde bunalan biri için işkence olurdu bu.

Erkeklerin çoğu karılarına takas çekleri verip, modanın diktatörlüğüne uymalarını söyler. Menekşe rengi moda olursa, takas çekleri ile beslenen bütün kadınlar bu rengi taşır. Ve bir partide kadınların çoğu menekşe rengi elbiseler giyerse, kadın kardinallerin genel toplantısına benzer bu. Menekşe rengi her kadına yakışmaz. Fakat Marie'ye yakışırdı.

Ben daha evden ayrılmamış olduğum günlerde birdenbire çuval modası ortaya çıkmıştı. Kocalarının «modaya uyacaksınız» dediği zavallı tavuklar, evimizde tertiplenen o meşhur toplantılara çuvallar içinde gelmeğe başlamışlardı. Bazı kadınların hali beni gerçekten çok üzmüştü. Meselâ «Bilmem ne» başkasının iri yarı ve şişman karısının yanına gidip, manto olarak üstüne bir masa örtüsü veya bir perde örtmek gelmişti içimden. Kocası, o aptal köpek, hiç bir şey anlamıyor, görmüyor ve duymuyordu. Eğer kafasızın biri moda diye pembe gecelikleri ortaya atsa, karısını o kıyafetle çarşıya gönderirdi. Ertesi gün ise yüzelli evangelist papazının önünde «evlilikte anlayış» üzerine bir konferans vermişti. Herhalde karısının kısa elbise giyince, çirkin dizlerinin meydana çıktığını bilmiyordu.

Karşımdaki aynadan kurtulmak için elbise dolabının kapısını hızla açtım; Marie'ye ait hiç bir şey yoktu içerde. Hiç bir şey, bir çekecek veya asılı unutulmuş bir kemer. Çok az bir parfüm kokusu. Benim elbiselerimi de alabilir, bir fakire verebilir veya yakabilirdi. Fakat onlar duruyordu askılarında; hiç giymediğim yeşil bir Manchester pantolon, tvit siyah bir elbise, bri kaç kravat ve yerde üç çift ayakkabı. Küçük çekmecelerde.





Küçük çekmecelerde de neler bulacağımı bıliyordum; kol düğmeleri, gömlek yakaları için beyaz balinalar, çoraplar ve mendiller. Düşünmeliydim bunları. Şahsi mal konusunda çok hassas ve katıdır hristiyanlar. O çekmeceleri açmama lüzum yoktu; bana ait bir şeyin yerli yerinde olduğundan emindim. Ona ait olanlar ise alınmıştır.

Herhalde Marie, onu bana hatırlatabilecek her şeyi alırken üzülmüş ve belki de ağlamıştır. Filmlerdeki kadınların : «Seninle geçen günlerimi hiç unutamayacağım,» diyerek ağladıkları gibi.

Toplanmış ve temizlenmiş elbise dolabı, bana geride bırakabileceği en üzüntülü hatıra idi. Kendi eşyalarını tek tek benimkilerden ayırmıştı. Dolabın içi, başarı ile yapılmış bir ameliyat sonrası gibi idi. Ona ait hiç bir şey, kopup düşmüş bir blûz düğmesi bile.

Dolabın kapısını açık bıraktım, aynasını görmemek için, Topallayarak mutfağa döndüm, konyak şişesini ceketimin cebine koyup, oturma odasına gittim. Divana uzanıp, pantolonumun paçasını yukarı çektim. Dizim iyice şişmişti, fakat oturduğum için ağrımıyordu. Masanın üstündeki kutuda dört sigara kalmıştı, birini yaktım.

Neyin daha kötü olduğunu düşündüm: Marie'nin elbiselerini bırakmasının mı, yoksa böylesinin mi: her şey toplanmış ve dolap temizlenmiş. Bir kenarda bir kâğıt bile yok: «Seninle geçirdiğim günleri hiç unutamayacağım.»

Belki hiç bir şeysiz böylesi daha iyi idi. Yerde kopmuş bir düğme veya asılı unutulmuş bir kemer de bırakabilirdi. Bütün dolabı alıp götürse veya yaksaydı.

Henriette'nin ölüm haberi, eve geldiğinde, sofra kurulu-

yordu. Anna, iyice kirlenmemiş olan Henriette'nin peçetesini sarı halkasına sokup, büfeye kaldırmıştı. Hepimiz ona baktık: bir kaç reçel, bir kaç da çorba veya sos lekesi vardı üzerinde. Giden veya ölen birinin geride bıraktığı eşyaların ne kadar duygulandırıcı olduğunu ilk defa o an hissettim.

Annem yemeğe başlamak için şöyle bir davrandı. Her halde, hayat devam ediyor veya ona benzer bir şey demek istiyordu. Fakat ben biliyordum, doğru olmadığını bunun: hayat değildi devam eden, ölümdü.

Elindeki çorba kaşığına vurdum ve koşarak bahçeye fırladım. Sonra tekrar eve girdim; bağrışmalar duyuluyordu. Sıcak çorba annemin yüzünü yakmıştı. Yukarıda, Henriette'nin odasına koştum, pencereyi açtım ve elime ne geçerse bahçeye fırlatmağa başladım: kutular, elbiseler, bebekler, şapkalar, ayakkabılar, kasketler. Çekmecelerini açtım. İçinde çamaşırları ve onun için değerli olan bazı ufak tefek duruyordu: kurutulmuş başaklar, çiçekler, kâğıt parçaları, taşlar ve pembe zarflı bir sürü mektup. Başka şeyler de buldum dışarı atacak; tenis ayakkabıları, raketler ve fotoğraflar.

«Bir deli gibiydin,» demişti sonra Leo. O kadar çabuk yapmıştım ki, kimse mani bile olamamıştı bana. Çekmecenin birini olduğu gibi pencereden aşağı atmıştım. Sonra garaja koşmuş, ağır yedek benzin bidonunu bahçeye taşımış, aşağı attıklarımın üstüne çöküp, kibriti çakmıştım. Etrafa yayılmış olanları da ayağım ile ateşin içine ittim; kâğıt parçalarını, kurumuş çiçekleri ve mektup demetlerini toplayıp ateşe attım. Oturma odasına koşup, büfeden halkalı peçeteyi de aldım, onu da ateşte yaktım!.

Leo'nun sonra söylediğine göre, her şeyin olup bitmesi ve nihayet birinin farketmesi beş dakika bile sürmemişti. Hattâ Amerikalı bir subay çıkıp gelmiş, büyük Alman mukavemet teşkilâtının gizli eşyalarını ve dosyalarını yaktığımı söylemişti. Fakat o geldiğinde her şey kül olmuştu; simsiyahtı, iğrençti, kokuyordu. Bir mektup demetini küllerin içinden almak istemişti. Eline vurup yere düşürdüm ve geri kalan benzini üstüne döktüm.





Biraz sonra itfaiye de gelmişti, uzun hortumlarla. İçlerinden biri o komik sesi ile «Su, ileri!» diye haykırmıştı. Bu zavallı yığına su sıkmağa utanmıyorlardı. Hattâ biri, pencerenin kenarını biraz alev yalamış olduğu için hortumu yukarı tutmuştu. Odanın içi suyla dolmuş, parkelerden hayır kalmamıştı. Annem önce yaygarayı bastı, sonra da bazı sigortalara telefon edip, su veya yangın zararı mı olarak kabul edeceklerini sordu.

Şişeden bir yudum daha aldım ve sonra yine ceket cebime koydum. Dizimi yokladım, yakarken daha az ağrıyordu. Eğer kendime biraz dikkat edersem, şiş de, ağrı da azalacaktı.

Kendime boş bir portakal sandığı bulur, istasyonun önündeki merdivenlere otururdum. Gitar çalıp, dinî şarkılar söyleyebilirdim. Şapkamı veya kasketimi de — ne tesadüf — yanımdaki basamağa koyardım. Bir geçen içine bir şeyler atarsa, cesaretim artardı.

Paraya ihtiyacım vardı, sigara almak için. Ama şapkanın içine daha önceden bir kaç kuruş koysam daha iyi olurdu... Herhalde bunu da Leo verirdi.

Kendimi istasyon merdivenlerinde oturur gördüm: beyaz makyajlı bir surat, koyu istasyon binasının önünde Mavi bir gömlek, siyah tivid ceketim ve yeşil Manchester pantolonum ve

caddenin gürültüsünü şarkı söylererek bastırmağa çalışan ben: Rosa mystica — ora pro nobis — turris Davidica — ora pro nobis — virgo fidelis — ora pro nobis —.

Orada oturup, Roma'dan gelecek trenleri ve katolik kocasının kolunda inen «coniux infidelis» imi bekleyecektim. Herhalde evlenme töreninden önce bazı güçlüklerle karşılaşmışlardır. Marie dul değildi, boşanmış da değildi ve — hiç olmazsa bunu tam olarak biliyordum — bakire de değildi. Sommerwild saçlarını yolacak hale gelmiştir. Duvaksız bir evlendirme töreni mahvetmişti onu. Yoksa «düşmüş kızlar» ve eski palyaço metresleri için bazı kolaylıkları var mıdır onların?

Acaba nikâhı kıyan piskopos ne yapmıştır? Marie beni bir piskopos makamına da sürüklemişti. Bütün o hareketler, tacı giymek, tacı çıkarmak, beyaz bandı bağlamak, beyaz bandı çıkarmak, piskopos asası oraya, piskopos asası buraya, kırmızı bandı bağlamak, kırmızı bandı çıkarmak, beni çok etkilemişti; duygulu bir sanatkâr olarak tekrara alışıktım.

Anahtar pandomimim aklıma geldi: bir model hamuru bulup, içine bir anahtar bastırmalı, kalıba su doldurmalı ve buzdolabında bir kaç anahtar dondurmalıydım. Veya taşınabilir bir soğutma çantası bulmalı, her akşam sahneye çıkmadan önce bir kaç tane anahtar dondurmalıydım. Bu düşüncelerim fena değildi, fakat biraz karışık ve yorucu idi. Bazı teçhizatı ve teknik işleri gerektiriyordu. Hattâ savaşta bir Renli tarafından aldatılmış bir sahne işçisi, soğutma kutusu açıp, Show'a çıkmamı önleyebilirdi.

Diğeri daha iyi idi: gerçek yüzüm ile, beyaz makyajlı, Bonn tren istasyonunun merdivenlerinde oturmak ve gitara bir kaç akord vurarak, dinî şarkılar söylemek. Eskiden Chaplin imitasyonumda kullandığım şapka yanımda, içinde bir kaç «tav pa-





rası.» Bir kuruşluklar, beş kuruşluklar. Gelip geçenler, benim bir sofu olmadığımı ve iyi bir sadakadan çekinmediğimi anlamalıydılar. Bakır bir meteliğin bile beni sevindireceğini o da anlamalıydı.

Sonra şapkamın içine bir de gümüş para koyacaktım; büyük paralar vermeğe de tenezzül edildiği görülmeliydi. Hattâ bir sigara bile koyabilirdim şapkaya. Sigara paketime el atmak, cüzdana el atmaktan daha kolaydır.

Ve herhalde bir gün biri ortaya çıkacak, düzen prensiplerini tatbik etmek isteyecektir; sokak şarkıcısı olarak karne. Veya allahı kötüleyenlerle mücadele komitesinden biri ortaya atılacak ve şarkılarımın tamamen dinî olduğunu söylecektir.

Kimliğimi öğrenmek isteyenler için de, yanımda üzeri «Schnier ile ısın» yazılı bir tuğla bulunduracağım. Bu reklâm yazısını çocuklar bile bilir bu şehirde. Kırmızı tebeşirle de Schnier kelimesinin altını iyice çizeceğim, hattâ belki önüne bir H. bile yazacağım. Bu kartvizit belki pratik değildi, ama herkes anlıyabilir.

Ve babam benim için bir şey yapabilirdi, bir kuruş masrafa bile girmeden. Sokak şarkıcısı karnesi temin edebilirdi bana. Belediye reisine telefon eder veya Baylar Klubü'nde skat oynarken ondan bahsedebilirdi. Benim için yapmalıydı bunu. Ancak ondan sonra rahatlıkla Bonn tren istasyonunun merdivenlerinde oturur, Roma'dan gelecek trenleri beklerdim. Eğer Marie, boynuma kollarını dolamadan önümden geçebilecek kuvveti kendinde bulursa, benim için son çare intihardı.

Fakat intiharı düşünmek de istemiyordum, Marie'yi tekrar elde etmeliydim. Züpfner'den ayrılabilir ve ondan boşanmasına imkân olmadığı için benimle metres hayatı yaşayabilirdi. Ben de yeni bir hayata atılır, televizyonda Show'a çıkar,

yeniden ün kazanmağa çalışır ve kilise de bir gözünü yumardı. Marie ile dinî nikâh yapmamı beklemiyorlardı ve artık boşalmış olan topları Sekizinci Heinrich ile de ateş edemezlerdi bana.

Kendimi daha iyi hissediyordum. Dizimin şişkinliği iniyor, ağrım da azalıyordu. Baş ağrım devam ediyordu, fakat ölüm düşüncesi kadar uzaktı bana. Ölüm, sanatçının yanındadır, iyi bir papazın dua kitabını hep beraberinde taşıması gibi.

Eğer ölürsem, neler olacağını da biliyordum: Schnier aile mezarlığına konacaktım; hiç olmazsa bunu esirgemeyeceklerdi benden. Annem ağlayacak ve beni anlamış olan tek insanın kendi olduğunu iddia edecekti. Herkese anlatacaktır «neydi bizim Hans!» diye. Benim «çok duygulu» olduğuma ve «paraya taptığıma» hep inanmıştır ve inanacaktır da. «Evet, bizim Hans kaabiliyetli idi, ama ne yazık ki biraz duygulu, parayı seven ve disiplinsiz bir insandı. Fakat kabiliyetli, çok kabiliyetli idi,» diyecektir dostlarına.

Sommerwild de bir şeyler söyleyecektir: «Bizim iyi Schnier, değerli, çok değerli idi. Fakat papazlara karşı durdurulmaz bir hıncı ve bazı metafizik duyguları vardı.»

Çok eminim Blothert, bir zamanlar beni herkesin önünde astırmak için verdiği o cezayı kabul ettirememiş olduğuna yüzülecektir. Fredebeul benim için «sosyolojik sonuçlara varamayan, fakat yeri de doldurulamayacak bir insan,» diyecektir. Kinkel ise ağlayacaktır, hıçkıra hıçkıra. Çok sarsacaktır ölümüm onu, fakat geç. Monika Silvs yutkuna yutkuna ağlayacaktır, dul kalmış karım gibi. Bana gelip, omlet pişirmediğine pişman olacaktır. Marie ise ölümüme inanmayacaktır. Züpfner'i terkedecek, otelden otele gezecek ve beni arayacaktır, boş yere.





Bütün bu trajedi belki en çok babamı etkileyecektir. Giderken gardrobun üstüne gizlice bir kaç banknot bırakmamış olduğuna üzülecektir. Karl ve Sabine'de ağlayacaktır, mezarımın başında. Belki orada bulunanların estetik bulmayacakları bir şekilde. Sabine elini gizlice Karl'ın paltosunun cebine sokacaktır, mendilini yine evde unuttuğu için. Edgar göz yaşlarını tutacaktır. Belki de gömme merasiminden sonra bahçemize gidip, yüz metreyi bir daha koşacaktır. Sonra tek başına mezarlığa dönüp, Henriette'nin başucundaki plâkanın üstüne bir demet gül bırakacaktır.

Edgar'ın onu sevmiş olduğunu benden başka kimse bilmiyor. Yakmış olduğum mektupların arkasında gönderen olarak sadece E.W. yazdığını da bilmez kimse.

Bir sırrı daha beraberimde mezara götürecektim: bir gün annem gizlice mutfağa inmiş, kendi dolabından bir parça salam çıkarıp, kalın bir dilim kesmiş ve acele acele elleri ile yemişti. İğrenmiştim onun bu halinden. Sandık odasında eski tenis topları aramak için gizlice mutfağa inmiştim. Onun ayak sesini duyunca, ışığı söndürüp bir kenara saklanmıştım. Rafda duran bir bardak elma suyunu almış, sonra salam dilimi kesmiş ve iyice kıvırıp ağzına tıkmıştı. Hiç kimseye anlatmamıştım gördüklerimi ve anlatmayacağım da. Sırlarım, Schnier aile mezarlığındaki mermerin altında kalacak. Tuhaf, ama kendimden olanları seviyorum, insanları.

Kendimden olan biri ölürse, üzülürüm. Annemin mezarında bile ağlardım. İhtiyar Derkum'un mezarı başında ise hıçkıra hıçkıra ağlamıştım. Tabutun çıplak tahtası üzerine kürek kürek toprak atmıştım; kulağımın arkasında biri, bunun lüzumsuz olduğunu fısıldamıştı. Fakat ben, Marie elimden kü-

reği alana kadar toprak atmıştım tabutuma. Artık hiç bir şeyi görmek istememişti gözüm; ne dükkânı, ne evini, hiç bir şeyi. Onu hatırlatacak şeyleri görmek istememiştim. Marie ise soğukkanlı idi; dükkânı satıp, parasını «çocuklarımız için» saklamıştı.

Ayağa kalktım, yürüdüm. Topallamıyordum; sofraya çıktım, gitarımı aldım. Kılıfından çıkardım; tekrar oturma odasına döndüm. İki koltuğu karşılıklı yerleştirdim, telefonu yanıma aldım, koltuklara oturdum ve gitarın tellerine vurmağa başladım.

Kendime gelmiştim bile. Şarkı söylemeğe başlayınca, iyice rahatladım: mater amabilis — mater admaribalis — ora pro nibos — Şarkılarım hoşuma gitmişti.

Elimde gitar, açık şapka yanımda ve gerçek yüzümle Roma'dan gelen treni bekleyecektim. Mater boni consili. Edgar Wieneken'den para alıp eve döndüğüm gece Marie bana hiç bir zaman ayrılmayacağımızı söylemişti «ölüm bizi ayırana kadar.» Ben ölmemiştim. «Şarkı söyleyen, yaşıyor demektir,» derdi bayan Wieneken. «Karnı tok olan, kaybolmamıştır,» diye de ilâve ederdi. Şarkı söylüyordum ve karnım açtı.

Marie ile şehirden şehire, otelden otele gezmiştik. Bir yerde biraz durduğumuz zaman: «Açık bavullar, durdurulmak istenen atların ağzı gibi geliyor bana,» derdi. Bir şehirde bir-iki hafta kalmam gerektiğinde de her tarafı gezerdi. Sinemalara, kiliselere gitmiş, gayriciddi gazeteler okumuş, kızmabirader oynamıştık onunla.

Züpfner'e bakan ve başkaların arasında Malta şövalyeliği unvanı verilirken, o törende bulunmak, elbisesini kendi eli ile





ütülemek mi istiyordu gerçekten? Zevk meselesidir Marie bu, ama senin zevkine göre değildir. İnançsız bir palyaçoya bağlanmak daha iyidir. Ayine vaktinde yetişsin diye seni erkenden uyandırır, hattâ kiliseye kadar taksi ile gönderir.

Mavi gömleğimi yıkamana lüzum yok.

## 24

Telefon çaldığında, kendimi birden toparlayamadım. Ben, kapı zilinin çalınmasına ve Leo'nun gelmesini bekliyordum. Gitarı elimden bıraktım, çalan telefona baktım ve sonra ahizeyi aldım :

«Alo.»

«Hans?» dedi Leo.

«Evet,» cevabını verdim, «memnun oldum.»

Sustu. Öksürdü ve sonra konuştu: «Sana para verebilirim.» Para kelimesi bir tuhaf çıkmıştı. Zaten Leo'nun para üzerine düşünceleri de tuhaftır. Sigara içmez, içki içmez, akşam gazeteleri okumaz, sadece sinemaya gider, en çok inandığı beş kişi ona filmi tavsiye etmişlerse. Bu da iki - üç yılda bir defa olur. Tramvaya binmektense, yürümeği tercih eder. Para deyince, bütün keyfim kaçtı. Eğer biraz para deseydi, bilirdim ki iki - üç Mark'ı vardır. Yutkundum, korku ile ve sordum :

«Ne kadar?»





«Oh,» dedi, «altı Mark ve yetmiş Pfennig.»

Onun için bu para ile çok şey yapılabilirdi. Bir çok ihtiyacını karşılayabilirdi Leo altı Mark ve yetmiş Pfennig ile: gidiş - geliş tramvay bileti, bir kaç nane şekeri, dilenci için bir kuruş ve «yüksek» kimselere tutmak için bir kutu kibrit (bu kibrit kutusu ona bütün bir yıl yeterdi ve bu bir yılın sonunda alındığı gibi yeni kalırdı). Tabiî ara sıra berbere gitmesi gerekecekti, fakat bu parayı da, babamın ona verdiği «tahsil masrafları» hesabından alacaktı. Eskiden bazen konsere gitmek için bilet almıştır, fakat çok defa da annem vasıtası ill davetiye temin etmiştir. Zenginler, fakirlerden daha çok hediye alır.. Satın aldıkları şeyleri de ucuza alırlar. Meselâ bütün toptancıların bir listesi vardır annemde. Çok eminim, posta pullarını bile ucuza temin etmektedir.

Altı Mark ve yetmiş Pfennig. Leo için hatırı sayılır bir para idi bu. Benim için de — fakat şimdilik —. Herhalde hiç «gelirsiz» olduğumu Leo henüz bilmiyordu. «Peki,» dedim, «teşekkür ederim, Leo. Eğer gelebilirsen, bir paket te sigara getir bana lütfen.»

Öksürdü. Cevap vermedi. Tekrar ben konuştum: «Duyuyor musun beni? Efendim?»

Belki paradan başka, sigara da istemem onu üzmüştü. «Evet. evet,» dedi, «sadece...» kekeledi; «Sana söylemem biraz zor — gelemiyeceğim de.»

«Ne?» diye bağırdım, «gelemiyor musun?»

«Saat dokuza çeyrek var,» dedi, «dokuzda burada olmam gerekiyor.»

«Peki ya geç kalırsan ne olur,» diye konuştum, «atarlar mı seni?»

«Ah, bırak bunları,» dedi kırgınca.

«İzin filân iste!»

«Bu saatte olmaz,» cevabını verdi. «Öğle vakti istemeliydim.»

«Peki, geç kalınca ne yapıyorlar?»

«O zaman sert bir ceza veriliyor,» dedi.

«Ne gibi?» diye sordum.

Güldü. «İyi bir şey değil,» dedi.

«Peki,» diye konuştum. «Seni sorguya çekmelerini istemem, Leo. Fakat yanımda bir insanın olması beni iyileştirecekti.»

«Mesele bildiğin gibi değil,» dedi, «anlamalısın beni. Böyle bir cezaya razı olabilirim, fakat bir ceza daha alırsam, dosyama geçer ve Scrutinium karşısında hesap vermek gerekir.»

«Nerede?» diye sordum. «Lütfen, yavaş söyle.»

İç geçirdi. Boğazını temizledi ve çok yavaş konuştu: «Scrutinium.»

«Aman allahım, Leo.» dedim. «Dosyaya geçmek — Scrutinium. Bütün bunlar Anna'nın I.R.9'una benziyor. Orada da her ceza dosyaya geçermiş.»

«Hans,» dedi, «biraz sonra yetiştirilme sistemimiz hakkında konuşmağa başlayacağız neredeyse!»

«Eğer seni üzerse, başlamayız. Fakat bazı yollar vardır — gizli yollar demek istiyorum — duvarlardan atlanabilir herhalde, I.R.9'da olduğu gibi. Bu kadar sert bir sistemin, boşluklarını bulmak lâzım.»

«Evet, var boşlukları,» dedi, «tıpkı askerlikte olduğu gibi. Fakat ben onlardan nefret ederim. Ben doğru yolu takip etmek istiyorum.»





«Peki sırf benim için nefretini bir kenara bırakıp, duvardan atlayamaz mısın?»

«İç geçirdi. Kafasını sallıyordu herhalde. «Yarına kadar bekleyemez misin? Sabahki derse girmem ve saat dokuza doğru sende olurum. O kadar acele mi? Yoksa yine yolculuğa mı çıkıyorsun?»

«Hayır,» cevabını verdim, «bir zaman için Bonn'da kalacağım. Bana hiç olmazsa Heinrich Behlen'in adresini ver... Ona telefon edip, gelmesini isteyeceğim. Köln'den veya şu anda nerede ise oradan. Dizimden yaralandım, param yok, angajmanım yok — ve Marie yok. Yarın sabah da yaralı, parasız, angajmansız ve Marie'siz olacağım. Demek istiyorum ki, acele değil. Belki Heinrich artık papaz olmuştur ve altında bir motosiklet vardır. Dinliyor musun beni?»

«Evet,» dedi donuk bir sesle.

'Lütfen,' dedim, 'adresini ver, telefon numarasını ver.' Cevap vermedi. «İç geçirmeği bıraktı. Bütün bir asır günah çıkarma iskemlesinde oturmuş, insanlığın budalalık ve günahlarını dinlemiş biri gibi iç geçirmişti.

«Peki,» dedi yüksek sesle. «Demek bilmiyorsun?»

«Neyi bilmiyorum?» diye bağırdım. «Allahını seversen, çıkar dilinin altındaki baklayı.»

«Heinrich artık papaz değil,» dedi usulca.

«Nefes aldığı sürece, papaz kalınır sanırdım.»

«Gayet tabiî,» dedi. «Vazifesini bıraktı, terk etti. Aylardır kimse görmüyor onu, nereye gittiği belli değil.» Bütün bunları zar - zor söylüyordu. «Peki,» dedim, «herhalde çıkar günün birinde ortaya.» Bir şey geldi aklıma; «Yalnız mı gitti?»

«Hayır,» cevabını verdi Leo sert bir sesle, «bir kızla beraber gitmiş.» Sesinin tonu bir acayip çıkmıştı, sanki. «Boynunda veba var,» demişti.

Onunla beraber gitmiş olan kıza acıdım. Muhakkak bir katolikti. Eski bir papazla, bilinmeyen bir yerde bir odada yaşamak ve «et arzusuna» herşeyine sabır göstermek zor geliyordur belki ona. Kulübenin içine kirli çamaşırlar, kilotlar, pantolon askıları, izmarit dolu sigara tablaları, yırtılmış sinema biletleri ve başlayan para sıkıntısı. Ekmek, sigara veya bir şişe şarap almak için merdivenlerden inerken, kapıda bekleyen eli maşalı bir ev sahibesi. «Kocam sanatkâr, ya, anladın mı bir sanatkâr o,» diye bağıramaz kadına.

İkisine de acıyordum, fakat Heinrich'den çok kıza. Kilise makamları böyle bir durumda, hele ayrılan başpapaz pek sevilmiyorsa, acımasız davranmışlardır. Sommerwild gibi birinde ise, gözlerini yumacaklardır. Hem sahibesi, bacaklarının derisi sarı olan bir kadın değildi. Genç ve tatlı bir kızdı, Maddalena adında. İyi yemek pişirir ve iyi giyinirdi.

«Peki, güzel,» dedim. «Öyle ise bir zaman için ondan hayır gelmez.»

«Aman allahım, nasıl kabul ediyorsun bunu!»

«Ben ne Heinrich'in piskoposuyum, ne de bu mesele ile yakından ilgileniyorum,» cevabını verdim. «Beni sadece ufak tefek şeyler üzer. Acaba Edgar'ın adresi veya telefon numarası var mı sende?»

«Wieneken'in mi demek istiyorsun?»

«Evet,» dedim. «Hatırlıyor musun Edgar'ı hâlâ? Köln'de gelmiştiniz bize bir defa. Çocukları Wieneken'lerde oynar, sonra da patates salatası yerdik.»

«Nasıl hatırlamam,» diye konuştu. «Tabiî hatırlıyorum o günleri: Fakat bildiğim kadar, Wieneken Almanya'da değil.





Bir komisyon ile Hindistan'a mı yoksa Tayland'a mı ne, tetkik seyahatine gitmiş galiba.»

«Emin misin?» diye sordum.

«Oldukça,» cevabını verdi. «Şimdi iyice hatırladım. Herbert söylemişti bana.»

«Kim?» diye bağırdım. «Kimdi sana anlatan?»

Konuşmadı. İç bile geçirmiyordu. Niçin bana gelmek istemediğini biliyordum artık.

«Kim?» diye bağırdım tekrar. Fakat yine cevap vermedi. Günah çıkarma kulübesindeki o öksürmelere Leo şimdiden alışmıştı. Kilisede Marie'yi beklerken, ara sıra duyardım o öksürmeleri.

«Daha iyi, olur» dedim usulca, «yarın sabah da gelmezsen. O derse gir, yazık olmasın. Bana bir şey daha söyle; Marie'yi gördün mü?»

Galiba iç geçirme ve öksürmelerden başka şey öğrenmemişti. Yine iç geçirdi, derin ve mahzun mahzun «Bana cevap vermeğe mecbur değilsin,» dedim. «Benimle telefonda konuşan o herife de selâm söyleyiver.»

«Strüder'e mi?» diye sordu.

«Bilmiyorum adını. Fakat hoşuma gitti konuşmaları.» «Her neyse, ciddiye alma onu,» dedi. «İhtiyarladı artık o.» Bu sözü söylerken, nasıl olduysa Leo güldü. «Ara sıra telefona çıkar ve bir şeyler saçmalar.» Ayağa kalktım. Perdenin aralığından aşağıda, meydandaki saate baktım. Saat dokuza üç vardı. «Gitmelisin artık,» dedim. «Yoksa dosyaya geçersin. Yarınki derse de gir.»

«Lânet olsun,» dedim, «anlıyorum seni?»

## 25

Ona, askerlik hatıralarını sormağı unutmuştum. Fakat bir gün tekrar görmek kısmet olursa soracaktım. Her halde ordudaki iaşeyi övecektir — çünkü evde hiç bir zaman öyle iyi yemek yememiştir —. Yaptırılan yorucu talimleri de beğendiğini söyleyecektir. Orada rastladığı halktan insanlarla ilişki kurmak çok kolay diyecektir. Neyse, ona hatırlarını sormama lüzum yok.

Bu gece okul yatakhanesinde gözünü kırpmayacaktır. Vicdanının en derin noktasına kadar inecek ve bana gelmemekle doğru yapıp yapmadığını soracaktır kendine. Ona sadece bir şey söylemek isterim: Bonn'da değil de güney Amerika'da, Moskova'da veya dünyanın herhangi bir yerinde ilâhiyat okumasını tavsiye ederdim. Burada, Bonn'da, Sommerwild'le Blothert arasında, onun vicdanı, için yer olmadığını anlamalıydı. Mezhep değiştiren, hattâ papaz olan bir Schnier, borsada fiatları sağlamlaştırabilirdi.





Onunla bir gün her şey üzerine konuşmak isterdim. Meselâ evimizdeki toplantıların birinde. Biz, âsi iki erkek evlât, mutfakta Anna'nın yanına oturacak, kahve içecek, eski günleri anacak, bahçemizde tank bombaları ile çalışıldığı yılları ve evimizde askerlerin konakladığı günleri hatırlayacaktık.

Kapıda askeri otomobiller durur, başçavuşlar ve erler odaları doldururdu. Başlarındaki subay — binbaşı mı neydi — dahil hepsinin bütün düşüncesi yağda yumurta, konyak, sigara ve mutfaktaki kızlar ile kaba el şakaları idi. Bazen subayla kızlardan birini evin önünde görürdüm. Adam elini kızın göğsüne atar, hattâ büyük bir rolü oynamağa çabalayan berbat bir aktör gibi elini etekliğin altında dolaştırırdı. Utanç verici komik ve saçma bulurdum ben bütün bunları.

Birgün, bayan Wieneken'in bazı geceler, yanında bir kaç kadın olduğu halde, ormandan Alman ve Amerikan hatlarını geçip, ekmek almak üzere öbür taraftaki fırıncı erkek kardeşine gittiği duyuldu. Subay, bayan Wieneken ve diğer iki kadını casusluk ve sabotaj suçlarından kurşuna dizdirmek istiyordu, (bir soruşturmada bayan Wieneken, öbür tarafta bir Amerikan askeri ile konuştuğunu ağzından kaçırmıştı.)

İşte babam o zaman — hayatında ikinci defa — ayağa kalkmış ve alelacele kapatıldıkları hapishaneden —ütü odası— kadınları kaçırıp, nehir kıyısındaki kayıkhaneye gizlenmişti.. Gerçekten cesaretle hareket ediyordu; subayla kavgaya başlamıştı. En komiğime giden de, subayın sinirden inip kalkan göğsünde sallanan nişanları idi.

Bu arada annem yumuşak bir sesle: «Baylar, — fakat her şeyin bir sınırı vardır.» Onu bu meselede en çok üzen de. iki erkeğin karşılıklı bağırmasıydı.

Babam ise: «Bu kadınlara bir kötülük yapmadan önce,

beni vurmalısınız — lütfen,» deyip, ceketinin düğmelerini açmış, göğsünü subaya doğru tutmuştu.

Mesele uzamadan askerler çekilip gitmişti, çünkü Amerikalılar Ren'in üstündeki tepelere varmıştı bile. Kadınlar kayıkhaneden çıkarıldılar. Binbaşı mı neyse, o subayda beni gerçekten üzen, madalyaları olmuştu. Belki o «dekorlar» üzerinde olmasaydı, daha rahat davranacaktı.

O günden sonra annemin toplantılarında nişan taşıyan cahilleri görünce, hep o subay aklıma gelmiştir. Hattâ Sommerwild'in nişanlarına bile tahammül edebiliyordum; Pro Ecclesia ve başka şeyler. Hiç olmazsa o kilisesi için faydalı şeyler yapıyordu : «sanatkârlarını» kazığa bağlı tutabiliyor ve nişan taşımayı da pek beğenmiyordu. Onları sadece vaızlarda, âyinlerde ve televizyondaki açık oturumlarda takardı. Televizyondan o da hoşlanmıyordu, benim gibi.

Eğer içinde yaşadığımız zamana bir ad vermek gerekirse, «orospuluk devri» demek doğru olur bence. Orospuların kullandığı kelimelere artık herkes alışıyor. Sommerwild'e böyle bir açık oturumdan sonra rastlamıştım. «Modern sanat dinî olabilir mi?» idi oturumun konusu. Sormuştu bana: «İyi miydim? Beni iyi buldunuz mu?» diye. Orospuların, yanlarından ayrılan erkeğe sorduğu sorulara benziyordu. Sadece bir «beni başkasına da tavsiye et» eksikti.

Ben de ona: «Sizi iyi bulmadım, yani dün iyi değildiniz,» cevabını vermiştim. Benim bu cevabım onu âdeta yıkmıştı; halbuki fikrimi çekinerek söylemiştim. Son derece iğrenç bir tavır takındı. Bir kaç ucuz fikir için karşısındaki adamı — zavallı bir sosyalist — «bıçaklayabilir» veya kurşunlayabilirdi.»

«Öyle mi, demek o eski Picasso'yu abstre buldunuz?» di-





ye komik bir soru sordu. Angajman üzerine bir kaç kelime söylemiş olan o ihtiyar, kır saçlı adamı milyonlarca seyircinin karşısında öldürmek istedi. Konuşmasına şöyle devam etti : «Siz galiba sosyalist sanattan söz etmek istiyorsunuz veya sosyalist realizmden?»

İşte ertesi sabah ona cadde de rastlayıp da, iyi bulmadığımı söylediğimde, adetâ yıkılmıştı. Belki milyonlarca seyirciden onu beğenmeyen bir bendim ve bu onun bütün boş gururunu zedelemeğe kâfi gelmişti. Fakat bütün katolik gazetelerde çıkan «övgüler» tekrar düzeltmişti onu. Sommerwild'in bir zafer kazandığını yazıyorlardı.

Bir sigara daha yaktım. Gitarı elime alıp, bir şeyler tıngırdattım. Leo'ya neler anlatacağımı, neler soracağımı düşündüm. Onunla ne zaman ciddi konuşmağa kalkıştıysam bir mani çıkmıştır; ya son sınıf imtihanları, ya da korkulu cezalar.

Acaba tren istasyonunun merdivenlerinde dinî şarkılar söylemeli miydim? Söylemesem daha iyi olurdu. Belki biri katolik olduğumu sanırdı benim. «Bizden biri» diyebilirler ve kendileri için mükemmel bir propaganda olurdum.

Fakat katolik olmadığımı, dinî şarkıları, ithaf ettiğim Yahudi kızı yüzünden sevdiğimi bilselerdi, karışırdı ortalık. Ama onlar bunu ne bilir, ne de anlardı. Beni televizyona bile çıkarırlardı. Ve borsada fiatlar artardı.

Başka şeyler söylemeliydim, fakat dinî şarkıları da gerçekten seviyordum. Belki bu şarkıları, Bonn tren istasyonunun merdivenlerinde yanlız anlarlardı. Yazık. Nekadar da çalışmıştım ve 'Ora pro nobis' şarkısını gitar refaketinde ne de güzel söylüyordum.

Eğer sokaklarda gitar elimde şarkılar söylersem, menecerim Zohnerer beni tamamen terk ederdi. Yıllardır banyoda söylediğim 'Tantum ergo' ve diğer dinî şarkılar benim için belki iyi olacaktı. Biliyordum severdi beni Zohnerer — bu dünyanın çocukları, ışığın çocuklarından daha iyi —, fakat Bonn istasyonunun merdivenlerine otururbut, biterdim onun için.

Ayağa kalktım. Yürüyebiliyordum, hemen hemen hiç topallamadan. Portakal sandığı üstüne oturmama lüzum yoktu.. Sol koltuğumun altına bir minder, sağ koltuğumun altına gitarımı sıkıştırır, ise çıkardım.

Masanın üzerinde iki sigara kalmıştı. Birini şimdi içecek, birini de tavlamak için siyah şapkanın içine görülebilecek şekilde koyacağım. Yanında da bir para durursa, daha iyi olur. Pantolonumun ceplerini boşalttım; bir kaç sinema bileti, kırmızı bir kızmabirader taşı, kirli bir kâğıt mendil, fakat para yok. Holdeki dolabın kapağını açtım; bir elbise fırçası, Bonn Kilise Gazetesi'nin bir faturası, para burada da yok. Mutfaktaki bütün çekmeceleri karıştırdım, yatak odasına koştum, kol düğmelerinin, balinaların, çorap ve mendillerin arasında, yeşil Manchester pantolonumun ceplerinde para aradım; yok, yok, yok.

Ayağımdaki koyu renk pantolonu çıkarıp yere attım, beyaz gömleğimi de yanına fırlattım. Açık mavi gömleği giydim; mükemmel gördüm kendimi dolabın aynasında; çimenyeşili ve açık mavi. Kendimi hiç bu kadar beğenmemiştim.

Yüzümün makyajı biraz göze batıyordu, bazı yerleri de çatlaktı. Dolabda durdukları sürede yağları kurumuştu kremlerin. Yüzümdeki çatlaklar, toprağın altından çıkarılmış bir heykelin yüzünü andırıyordu. Siyah saçlarım da bir peruka gibi duruyordu kafamda.





O anda aklıma gelen bir şarkıyı mırıldanmağa başladım : «Zavallı Papa Johannes CDU'yu duymuyor. O Müller'in eşeği değil, o Müller'in ineği olmak istemiyor.» Daha başka şarkılar da bulurdum, kimse de pek karışamazdı bana. Ağlamak istiyordum, fakat yüzümdeki makyaj mani oluyordu. Çatlaklarına rağmen güzel olmuştu; gözyaşları berbat ederdi onu. İş bittikten sonra ağlayabilirdim, cesaret edebilirsem.

Aynada geri çekildim. Marie beni böyle görür ve ondan sonra Züpfner'in Malta üniformasını ütülemek kuvvetini kendinde bulabilirse, ölmelidir. Ve ancak o zaman ayrılabiliriz biz. Mezarının başına gider, oradan üzülürdüm.

İnşallah önümden geçerlerken yanlarında bozuk para olur: Leo'da bir kuruştan biraz fazla, eğer Edgar Wieneken Tayland'dan geri gelmişse, eski bir altın para ve büyükbabam İschia adasından dönmüşse bir takas çeki. Takas çeklerini paraya çevirmeği artık öğrenmiştim. Annem vereceği üç - dört kuruşu yeter bulacaktı. Monika Silvs ise bana doğru eğilip, bir öpücük verecektir. Bana kızacak olan Sommerwild. Kinkel ve Fredebeul ise şapkama bir sigara bile bırakmayacaktır.

İtalya'dan tren gelmediği saatlerde Sabine Emonds'a gidecek ve bir sıcak çorba içeceğim. Belki Sommerwild, Roma'ya Züpfner'e telefon eder ve Bonn'dan önce Godesberg'de trenden inmesini tavsiye eder. İşte o zaman bisikletime atlar ve bahçesi yokuş aşağı olan yamaçdaki villaya gidip, kapısına otururum. Benim şarkımı duyunca dışarı çıkıp yanıma gelmeli, bana bakmalı, ister canlı, ister ölü olsun.

Beni en çok üzen babam olacak. Kadınları kurşuna dizilmekten kurtarması ve elini omuzuma koyması çok hoşuma gitmişti. Aynada gördüğüm makyajlı suratımla babama çok ben-

ziyordum, hem de şaşırtıcı bir şekilde. Ve Leo'nun mezhep değiştirmesine, niçin o kadar şiddetle karşı koymuş olduğunu da şimdi anlıyordum. Leo için üzülmezdim; onun da kendine göre bir inancı vardı.

Asansör ile aşağıya indiğimde saat dokuz buçuğa geliyordu. Bana hâlâ bir şişe konyak borcu olan bay Kostert geldi aklıma. Birinci mevki ile ikinci mevki bileti arasındaki farkı da vermemişti. Ona pulsuz bir kartpostal göndereceğim ve bunları hatırlatacağım. Bagaj biletini de yollamalı bana. Komşum, sevimli bayan Grebsel'e rastlamadığım iyi oldu. Yoksa bu kıyafetimin sebebini açıklamam gerekecekti ona. İstasyonun merdivenlerinde beni oturur görürse, hiç bir izahata lüzum kalmazdı. Yanıma sadece tuğlayı almamıştım, kartvizitimi.

Dışarısı serindi. Mart gecesi. Ceketimin yakalarını kaldırdım. Şapkamı giydim. Cebimdeki en son sigarayı yokladım.. Evde bırakmış olduğum konyak şişesi geldi aklıma; iyi bir dekor olurdu, fakat gelip geçenleri istediğim şekilde etkilemezdi, pahalı bir konyak olduğu markasından belliydi.

Sol kolumun altında minder, sağ kolumun altında gitar, istasyona yürüdüm. Fidel Castro maskeli bir genç bana kasten çarpmak istedi, kenara çekildim. İstasyonun merdivenlerinde bir grup matador ve İspanyol şarkıcısı taksi bekliyordu. Karnaval olduğunu, unutmuştum. İşime gelirdi bu. Bir profesyonelin amatörlerin arasında saklanabileceği daha iyi bir yer düşünülemezdi.

Yastığı üçüncü basamağa koydum. Oturdum. Şapkamı çıkardım, sigarayı içine yerleştirdim, kenara değil tam ortasına... Gören, sanki atılmış sanmalıydı. Ve şarkıya başladım: «Zavallı Papa Johannes.» Bana kimse bakmıyordu; iyi değildi bu. Belki ancak bir kaç saat sonra fark ederlerdi beni.





Hoparlörde bir ses duyuldu. Şarkımı kestim. Hamburg'tan gelecek treni bildiriyordu. Söylemeğe devam ettim. Şapkama atılan para ile birden irkildim: bir kuruşdu. Sigaraya çarpıp, onu kenara itmişti. Tekrar düzelttim ve şarkıma devam ettim.

— SON —